[illegible]e th[illegible]
[illegible]gute Be[illegible]

Publications of the
Carnegie Endowment for International Peace
Division of International Law
Washington

THE
CLASSICS OF INTERNATIONAL LAW

EDITED BY

JAMES BROWN SCOTT

Member of the Institute of International Law
President of the American Institute of International Law

HISPANICAE ADVOCATIONIS
LIBRI DVO

BY ALBERICO GENTILI

VOL. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1661, with an Introduction by Frank Frost Abbott, and a List of Errata.

VOL. II. A Translation of the Text, by Frank Frost Abbott, with an Index of Authors prepared by Arthur Williams.



This volume with Vol. II constitutes No. 9 of "The Classics of International Law." A list of the numbers already published is given at the end of this volume.

PREFACE

The republication of the classic works connected with the history and development of international law was undertaken by the Carnegie Institution of Washington in 1906, at the suggestion of the undersigned, then Solicitor for the Department of State, under whose supervision as General Editor the series has since been published. On January 1, 1917, the project was transferred to the Carnegie Endowment for International Peace and the publication of the series is being continued by the Endowment's Division of International Law.

The present volume, Gentili's *Hispanica Advocatio,* is edited with an Introduction by the distinguished classicist, Professor Frank Frost Abbott, who has also made the English translation of the text of Gentili's treatise.

The reasons for including Gentili's treatise are sufficiently set forth by Professor Abbott in his introduction. The original text, issued in 1613 by the brother of the author, and five years after his death, is exceedingly hard to get, for, although search was made, no copy was to be had in London, Paris or Leipzig. The photographic reproduction made from a copy of the second edition, appearing in 1661, in the possession of the Library of Congress, places the work within the hands of any and all countries, and Professor Abbott's faithful translation of a text which abounds in difficulties and which has not hitherto been translated into English makes its mastery an easy matter to the English-speaking world.

One reason for republishing the classics of International Law is the difficulty of procuring the texts in convenient form for scientific study; the libraries in the United States have been searched with the result that few of the earlier works were to be found. Another reason is that some of the works selected for republication have never been translated into English. The American publicist is therefore at a disadvantage in consulting works of admitted authority, and when found they are, as it were, sealed books to all but trained Latinists. The specialist is thus forced to rely upon summary statements and references to them to be found in treatises on International Law, or is driven to examine them in European libraries, often a difficult task, while the general reader is practically barred from the stores of knowledge locked up in the earlier works on the Law of Nations. The same difficulty exists in Latin America, Japan, and in a lesser degree in many European countries.

Eminent publicists, European and American, who have been consulted as to the usefulness of the plan to republish the Classics, have indorsed the project and have pledged their personal cooperation. The works to be included in the series have not only been approved but suggested by them, so that the undertaking is international in scope, in selection, and in execution.

The underlying principle of selection has been to reissue those works which can be said to have contributed either to the origin or to the growth of International Law and the term classic has been used in the broad rather than in the narrow sense, so that no work will be omitted which can be said to have contributed to the origin or growth of the Law of Nations. The masterpieces of Grotius will naturally be the central point in the series, but the works of his leading predecessors and successors will likewise be included. The text of each author will be reproduced photographically, so as to lay the source before the reader without the mistakes which creep into a newly printed text. In the case of the early authors the photographed text will be accompanied by a revised text whenever that course shall seem desirable. An Introduction will be prefixed to each work, giving the necessary biographical details and stating the importance of the text and its place in International Law; tables of errata in the original will be added, and notes deemed necessary to clear up doubts and ambiguities or to correct mistakes in the text will be supplied. Variations in successive editions of the text published in the author's lifetime will be noted, but little or nothing in the nature of historical commentary will be furnished.

Each work will be accompanied by an English version made expressly for the series by a competent translator.

It is hoped that the series will enable specialists as well as general readers to trace International Law from its faint and unconscious beginnings to its present ample proportions and to forecast with some degree of certainty its future development into that law which Mirabeau tells us will one day rule the world.

JAMES BROWN SCOTT,
General Editor.

Washington, March 1, 1920.

HISPANICAE ADVOCATIONIS LIBRI DVO

BY

ALBERICO GENTILI

VOLUME ONE

THE PHOTOGRAPHIC REPRODUCTION OF THE EDITION OF 1661

WITH AN INTRODUCTION
BY FRANK FROST ABBOTT
Kennedy Professor of Latin in Princeton University

NEW YORK
OXFORD UNIVERSITY PRESS
AMERICAN BRANCH: 35 WEST 32ND STREET
LONDON, TORONTO, MELBOURNE, AND BOMBAY
1921

THE QUINN & BODEN CO. PRESS
RAHWAY, N. J.

CONTENTS

Volume I.

Volume II.

INTRODUCTION.

I.

The Hispanica Advocatio.

There are two periods in the active life of Alberico Gentili.[1] Twenty years of it he spent at Oxford, teaching civil law and writing on the Law of Nations. The last eight years of it he passed mainly in London, in the practice of his profession. Within these eight years the *Hispanica Advocatio* falls. The book therefore represents Gentili's final judgment on many weighty matters. It contains the application to concrete cases of the legal principles which he had been teaching for a score of years. No other jurist of his time has left us this double record, of his theory of the law and of his practice of it.

But it is not merely the theoretical and the practical methods followed by Gentili in approaching legal questions which we find illustrated in this twofold record of his activity as a jurist. The relation between the two parts is much more intimate. In the greatest of his books, in his treatise *On the Law of War*, he had set down the principles which should govern the conduct of war. In the *Pleas of a Spanish Advocate* he is concerned with war again, but this time he is applying the principles which he had laid down in the earlier work to the actual questions arising out of a great war of his own time. During the last part of the sixteenth century and the early days of the seventeenth, Spain and the Netherlands were fighting each other. Out of

[1] Alberico and his brother Scipione followed the practice of their day in using Latin in their writings, and the Latinized form of their family name, Gentilis, may represent either Gentili or the commonly accepted form, Gentile. But one of the works of Scipione, an annotated edition of Tasso, published at Genoa in 1590, and reprinted thereafter several times, bears an Italian title and in it the editor's name is spelled Gentili. Consequently this orthography of the family name seems preferable.

this conflict there developed between the Spanish and the Dutch a great many difficult questions of international law, in which England as a neutral nation was concerned, and, as Gentili's brother Scipione remarks in his preface to the *Advocatio,* James I " could not help allowing the controversies and quarrels which these people had referred to him to be settled in accordance with the principles of law and equity." The cases at issue were heard by the English Court of Admiralty, and Alberico Gentili, with the approval of King James, represented the interests of Spain at the hearings. He acted in this capacity from 1605 up to his death in 1608. His appointment to this post testifies to the high esteem in which he was held as a jurist and to the reputation throughout the world which his writings on international law had brought him. Perhaps the opinion which he rendered to the English court in the case of the Ambassador Mendoza also made the King of Spain look with favor on his appointment. Mendoza had been involved in the Throgmorton plot directed against Queen Elizabeth, and inquiry was made of Gentili if he could be sentenced to death in England. Although public feeling ran high, and although many men would have yielded to the popular demand for the exemplary punishment of an ambassador who had violated the elementary principles of hospitality in supporting the plot of assassins and revolutionists, he bravely replied that no other action could be taken against Mendoza than dismissal from England.

The arguments which he made in support of Spanish claims and the opinions which he wrote on other matters of international and of private law were published in the *Hispanica Advocatio.* Perhaps among legal works of this period this book is unique. It seems unique in two respects. The jurists who preceded Gentili or were his contemporaries composed treatises on general subjects or wrote comments and observations on particular laws or on cases largely fictitious. In this book, as we have intimated above, Gentili presents the arguments actually made before the court and arguments made where important issues were at stake. Dealing as it does largely with decisions, precedents and usage, it is conceived more in the spirit of modern discussions of the subject than any of the other legal writings of the time. It is unique also in the fact that the letters which

it contains, addressed by the author to the Spanish Ambassador and to others on certain cases after the decision on them had been rendered, give it a personal note which is lacking in other legal works, and throw some light on contemporary conditions and practices.

Having been disappointed in his purpose of publishing the collection himself, Alberico instructed his brother, Scipione, to edit it, and it appeared five years after his death. Scipione appropriately dedicates the work to Don Baltasar de Zúñiga, a kinsman of Don Pedro de Zúñiga who, as Spanish Ambassador in England, had invited Alberico to act as the advocate of Spain. The cases involving the Law of Nations are collected in the first book. The second book is of a more informal character than the first one, and is devoted almost exclusively to private law, and it is doubtful if many of the pleas which it contains are in defense of Spanish clients.

The contents of the first book are varied. The presence in it of one class of questions illustrates some of the important changes which civilization has undergone since the sixteenth century. The pirate, the privateer, the Berber and the Turk figure largely in it. What constituted piracy? This was a delicate question in the days of Sir Francis Drake and the "Sea Beggars," and the line between piracy and legal warfare was not an easy one to draw. If one bought property directly from pirates, could he acquire legal ownership of it? Gentili thought that he could not, but if one bought through the fiscus of Barbary property taken by pirates, the case was more difficult because of the quasi-legal standing of Barbary among the States of the world.[2] So far as the Turk was concerned, ecclesiastical tradition and canon law taught that there was a perpetual state of war between the believer and the infidel and that the Christian might have no dealings with the infidel. Gentili boldly challenges this doctrine in the name of the Law of Nations which, as he says, makes no distinction between nations. He challenges it in the name of England, because England has no perpetual enemies.[3] But he still retains a vestige of the old prejudice against the Turks in holding that their testimony may not be taken against Christians.[4]

[2] Bk. I, Ch. 12; Bk. I, Ch. 15.
[3] Bk. I, Ch. 20.
[4] Bk. I, Ch. 24.

To the old régime belongs also the practice of granting letters of marque, a practice which Gentili roundly condemns both in his Spanish pleas and in his treatise *On the Law of War*. War carried on by these means is "*latrocinium verius quam bellum,*" [5] as he puts it, and in taking this position he is in advance of Grotius who did not formally disapprove of letters of marque. In this category of questions which have been settled once for all since Gentili's time should probably be placed the important case with which the book opens. A Spanish vessel, which had been captured by the Dutch, was being navigated by them through English waters, when the English authorities took possession of it, and the case was heard before the Admiralty. The questions at issue were fundamental and were much in dispute. Did the authority of a State extend beyond its coast-line, and, if it did, to what point did it reach? If the subjects and the property of one belligerent Power were brought by the subjects of another belligerent Power within the jurisdiction of a State friendly to both, did they regain their original status or not? These two questions Gentili discusses at great length with much acumen and learning. Territory, he says, covers water as well as land, and he quotes without dissent the claim which the Venetians and the Genoese made to jurisdiction up to one hundred miles from the coast.[6] It is reasonably clear, however, that although the principle was recognized that jurisdiction extended beyond the coast-line, the limit of its extent had not been fixed. On the point of ownership Gentili maintained that ownership could not be acquired by a belligerent until the captured property had been brought within fortified lines,[7] and that furthermore, as soon as the Spanish prisoners and the captured Spanish property came under the English jurisdiction, Spain automatically acquired ownership again. In this connection he drew an interesting analogical argument from the canon law. If a culprit, he says, be taken into a church or a graveyard by a sheriff, the secular control over him lapses, and he may not be taken therefrom by force.[8] If a place within the territory of a sovereign power may in this way exercise exclusive jurisdiction within its confines, much more will the rights of a monarch over persons and property brought into his dominions cancel

[5] Bk. I, Ch. 8.
[6] Bk. I, Ch. 8.
[7] Bk. I, Ch. 2.
[8] Bk. I, Ch. 7.

all other claims over such persons and property. Probably Gentili's arguments on these matters contributed largely to settle, for the future, phases of these two great questions, of jurisdiction beyond the coast-line and of the rights of belligerents in neutral territory.

The majority of the cases which he pleads, however, involve questions that in one aspect or another are still much under discussion. A friend inquires of him, for instance, if the naturalization of a Dutchman in England will make the Dutchman's son, who was born in Holland, a British subject.[9] The Spanish Ambassador's right to intervene in civil actions in the English courts in behalf of Spanish subjects is questioned, and the Ambassador appeals to Gentili for advice.[10] The author urges repeatedly in one form or another the English doctrine of the freedom of the high seas. "*Et iter marinum, non est liberrimum?*" he says. On the other hand, the rights of a harbor must be protected at all costs. One case which he argues is that of a Spanish vessel, carrying troops or supplies to the Netherlands, which had been attacked off an English port and had taken refuge in the harbor. The Dutchmen seem to have been lying off the port when the trial opened, waiting for the Spaniards to come out.[11] Gentili maintains that the course pursued by the Dutch is in violation of English sovereignty, that the King of England should give the Spaniards a safe conduct, not to Spain, but to Belgium, whither they had set out, and should hold the Dutch back until the Spaniards had gone a safe distance.

In one argument in defense of maritime rights he takes even a more advanced position than is commonly assumed today. The Tuscans and the Turks were raiding each other, although Gentili says that a state of legal warfare did not exist between them; a Tuscan ship of war attempted to stop an English merchant vessel carrying Turks and Turkish property, and the Englishmen resisted. Gentili claims damages for the loss suffered by the English and in the course of his argument says: "The defense made by the English in behalf of the Turks, who certainly would have been molested by the Tuscans on board the ship of our countrymen was honorable. Thus wrong is done to us when it is done to another who is in our home, for a ship herself is

[9] Bk. I, Ch. 7.
[10] Bk. I, Ch. 18.
[11] Bk. I, Ch. 14.

comparable to a home." [12] In general he regards the right of search at sea as of doubtful validity, and only to be exercised off the coasts of the prince who owns the warship claiming it.[13] Another interesting point is raised by the plight of some Englishmen who have been recruited in a neutral country, England, for service under the Spanish flag, and captured, while on their way to join the Spanish forces, by the Dutch. A maritime question somewhat analogous to this is whether a vessel is piratical which is manned by neutrals but is under the command of a citizen of one of two belligerent Powers.[14]

One of the cases which he pleads has a double interest for us, because it illustrates his method of argumentation and concerns a subject which is much discussed at the present time. In a passage in one of his speeches he tells us that before appearing in court it was his practice to turn over in his mind everything which could be said in support of his opponents. Indeed the early part of most of his arguments consists of a categorical statement of the case of the opposite side, supported by the laws and text-writers who could be cited in its defense. In illustration of this characteristic scholastic method, and because of the present-day interest of the issue involved in the suit in question it may be worth while to give an abstract of his argument.

An English ship while *en route* to Constantinople with a cargo of general merchandise and powder, "*pulvis tormentarius,*" as Gentili calls it, was seized by the Sardinians and Maltese and the cargo confiscated.[15] Gentili appeared for the English owners to contest the right of confiscation. Let us present his conclusions in the same systematic way in which he sets them forth in his plea in court. At the outset come the arguments, marshalled firstly, secondly, and so forth, from the standpoint of the Sardinians and Maltese: (1) The civil law, as it stands in the Code of Justinian, prescribes capital punishment for anyone who shall furnish the barbarians with munitions of war. (2) The canon law imposes excommunication upon Christians who send arms to the Saracens, and the Saracens are amalgamated with the Turks. (3) The precedent of the Hanseatic cities which were forbidden to furnish munitions of war to the Span-

[12] Bk. I, Ch. 27. [13] Bk. I, Ch. 27.
[14] Bk. I, Ch. 11.
[15] Bk. I, Ch. 20. For a full summary of this chapter, see the *Analysis of Book I* below.

iards, when Spain and England were at war, shows that it is contrary to the Law of Nations for a neutral people to send arms to belligerent nations with whom they are at peace, and in this connection he coins the apothegm: "Do not unto others what ye would not that they should do unto you." (4) The treaty between England and Spain forbids either people to furnish aid to the enemy of the other, and Spain is the ally of the Emperor who is at war with the Turks. Therefore the English may not aid Turkey. Indeed Christians are at all times at war with the Turks.

In reply to his own formulation of the arguments of his opponents Gentili maintains: (1) Part of the cargo was made up of lawful merchandise, and that at least is exempt from confiscation, unless it can be shown that the owners of the lawful merchandise were cognizant of the unlawful goods. (2) The English were *en route.* They might have turned back before reaching Constantinople. The offense had not been committed until the act was complete. (3) The powder may have been intended for the ship's defense. Even in those States where the exportation of grain is forbidden, a man going abroad may take enough with him for his journey, and if the English had any powder left over it would have been lawful for them to sell it at their journey's end. (4) The carriage of powder would not be unlawful *per se.* The powder might have been used by one faction of the Turks against another. (5) The English owners made out manifests before the proper English officials and, under the Orders in Council of Queen Elizabeth, may carry their goods anywhere. The English have therefore observed the English statutes and they can not be held amenable to the laws of any other sovereign. (6) The treaty between England and Spain does not apply in this case, because Spain is not at war with Turkey, and the naming of the King of Spain among the allies of the Emperor is a formality without meaning. Accordingly Gentili concludes that the Maltese may obstruct the trade of England with the Turks, but may not punish English shipowners in person or in property.

The serious tone of the arguments in the *Advocatio* is relieved now and then by confidential letters of comment on topics connected with some of the cases. These letters sometimes reveal the shrewdness of Gentili or throw light on contemporary condi-

tions. Thus, in writing to the junior counsel in one of the cases in which they both appeared, he says:

> Your arguments were outside the present inquiry. Most learned man, always remember to notice the form which the question takes, although you can include, and perhaps also at times ought to include, what either may not be pertinent to the matter, or may be of no weight. By such things some judges are often more influenced than they are by appropriate and sound considerations.[16]

In another personal letter he says of a judge before whom he had recently appeared:

> At eight o'clock in the evening he was asked by me to examine all the points, at sunrise the next morning he gave a judgment against us; and on another occasion after hearing the representations of six advocates on the other side up to the hour for dinner, right after dinner he gave an interlocutory decree, without examining other statements (I believe this at any rate) or the opinion of Cravetta (this I know for sure), on which our strongest argument was based.[17]

In presenting his arguments Gentili shows a thorough acquaintance with the facts in the case and with the principles which underlie it. He has a logical mind and his method of argumentation is keen. Sometimes, indeed, his shrewdness is carried so far that his reasoning lacks the note of sincerity. In attempting an appreciation of the literary form of his pleas, it is only fair to bear in mind two considerations. He was addressing a seventeenth not a twentieth century court, and he did not see this book through the press. Gentili was a very learned man, and not only the weight but the actual number of authorities which an advocate cited counted heavily in the mind of a judge. It was natural, therefore, for Gentili, out of his wide reading, to multiply references to earlier jurists. It is not impossible too that he may have felt a pride in doing so, but this display of learning is somewhat tedious to the present-day reader, and interferes with the continuity of the argument. He errs also on the side of completeness by arraying too many arguments in support of his cause. Some of them will not bear close examination, and a clever opponent would have been able to make a specious case against him by directing the attention of the court to arguments of this sort. Here again he is merely following contemporary practice in bringing in every consideration which

[16] Bk. II, Ch. 31.

[17] Bk. II, Ch. 15.

has a bearing on the question at issue, and he should be judged by the usage of his own time.

It was unfortunate that the *Advocatio* was not published in Gentili's own lifetime. Had it been, he would probably have improved its form at many points. His brother doubtless brought it out exactly as it stood in the manuscript. Many of his sentences are obscure, awkwardly expressed and involved, and not infrequently we find memoranda rather than fully expanded arguments. These characteristics make certain passages very hard to understand. Gentili had a reasonably clear style, as one can see in his treatises *On Embassies* and *On the Law of War* and probably the form of this book would have been much improved, if the author had had an opportunity to revise it.

The attitude which Gentili took toward the different branches of law and the method which he followed in establishing judicial principles are more clearly shown in the *Advocatio* than in any of his other writings, and perhaps in that fact the primary importance of this work lies. In the first place he broke away from ecclesiastical tradition. Most of his predecessors, men like Covarruvias, Suarez, Molina and Soto, who were Catholic theologians, carried over into their discussions of international law the principles of the canon law and the method of *a priori* reasoning. Gentili was a jurist by profession; his adherence to Protestantism released him from ecclesiastical preconceptions, and the bent of his own mind seems to have led him to the practice of examining concrete cases of his own time and of drawing practical rules from them. He may therefore with propriety be called the founder of the modern historical school of international law. It is characteristic of this change of attitude in the study of the Law of Nations that probably not one in fifty of his own references in the *Advocatio* is to the canon law, and when the usages of the Law of Nations and the teachings of the canon law come into conflict, as they do in the discussion given above of the right of the English to trade with the Turks, canon law must yield.

He broke away from his predecessors also in giving up largely the attempt to cast the Law of Nations in the mould of the Roman civil law. As he remarks at one point,[18] the ancient

[18] Bk. I, Ch. 23.

world constituted a single State, and Roman law was drawn up for the citizens of this one State. But in the modern world there are many independent sovereignties, and the Law of Nations covers questions at issue between the citizens of these different States. To this purpose the civil law, in view of the circumstances in which it grew up, is not adapted. The civil law, commentators on it and precedents from antiquity are frequently cited, but rather by way of confirming or illustrating rules derived from contemporary usage. At the same time Gentili stands between the ancient and the modern world, and his inheritance from the ancient world is evident in many ways. It comes out in the scholastic form of his argumentation, which carries us back to the schools of the Middle Ages. It appears occasionally in a casuistical argument, as it does in the fanciful distinction which he tries to make in one passage [19] between the meanings of certain words, or in the insistence in another connection on an exact analogy between physical and legal processes.[20]

Great as were his achievements in the field of international law, yet in stemming the tide in England which was setting toward the common law he was doomed to failure. He fought earnestly in this cause, but it was a lost cause, as he himself seems to recognize at the close of one of his speeches recorded in the *Advocatio*:

> Granted that these pettifoggers of the common law have pushed their way into marriage cases, into testamentary, ecclesiastical and maritime cases, and into others of this sort, which still have always been held to be the peculiar province of those versed in the civil law, but granted that they have pushed their way in, simply because those cases had to do with Englishmen, with English concerns, with transactions carried on in England; on this account, pray, shall they rush in and seize these cases involving foreigners? Even though this state of affairs is in part to be explained by the daily increasing power of those who study the common law, still the old landmarks should be preserved.[21]

In one of the two tasks then to which he devoted himself, he in part failed, I mean in maintaining the supremacy of the civil law over the common law in regulating those transactions in which the civil law seemed to him especially applicable. In the other he succeeded, for he set forth once for all in his

[19] Bk. I, Ch. 22.
[20] Bk. I, Ch. 9.
[21] Bk. I, Ch. 21.

writings the correct method to be employed in establishing the principles of the Law of Nations, and he illustrated in the *Advocatio* its practical application in settling the actual controversies which had arisen between the peoples of his time.

II.

Analysis of Book I.[1]

Chapter I.—*Whether there is postliminium in the domain of a common friend.*

"The question at issue is whether certain Lusitanians, who have been taken prisoners by Dutch enemies on the Spanish sea, become free here in England, by way of which they were being taken to Holland." The law bearing on the case reads that "it is understood that a person is back again from the moment when he rèaches our friend," and "our" should be understood as properly used of a friend to both belligerent parties, i.e., a neutral. If the word were restricted in its application to a people friendly to one of the belligerents and hostile to the other, it would be superfluous, since it would state a self-evident truth, whereas law deals with cases in which doubt may arise. The historical argument that captive Romans, sold by Carthaginians in Greece, were not set free by Greece is not to the point, because friendly relations between Rome and Greece had not been set up at the time the incident in question occurred, and there had been little previous intercourse between the two countries. It may even be said that in the particular case of Greece and Rome, postliminium would not exist, because the man who bought a particular slave would have the right of ownership. Many doctors might lead us astray in this matter because in discussing the application of the law they are thinking of fugitives from justice who have fled from one State to another, and not of the subjects, in a neutral territory, of one of two belligerent powers.

[1] To preserve the directness of Gentili's arguments and the personal note in them, it has seemed wise to summarize his pleas without comment, to quote his own words, where it is possible, and to use the first person singular. The title of each chapter is given in italics at the head of the summary. Book II has not been analyzed, because it is devoted almost entirely to questions of private law.

CHAPTER II.—*That property does not belong to the enemy who takes it until it has been brought within his fortified lines.*

The property mentioned in the last chapter does not pass into the ownership of the enemy until it has been brought within his fortified lines, no matter how long it may be in his possession. The fleet of the Greeks standing off Troy may have constituted a fortified line, but a single ship does not, and there was but one ship in this case. The rule that a capture is effective only after the captured property has been brought within fortified lines is supported by such doctors as Angelus and Salycetus. In the case before us the Spanish owners have not even lost possession. They retained it by means of the Spanish sailors who were left on board the captured Spanish vessel. Not only was this property not brought within fortified lines, but the Spaniards had a fair chance of escaping.

CHAPTER III.—*On the judgment passed by soldiers and on the varying practice in the matter of things captured by the enemy.*

It is said to be the practice of soldiers " to regard captured property as theirs, if they have kept it with them for a night." The phrase, " with them," probably means within their fortified lines, so that this military usage is in harmony with the law which I have discussed in the last chapter.

CHAPTER IV.—*That property sure to be taken is not held as taken and acquired by the enemy.*

Cephalus holds that " a thing is called captured when it can not escape capture," and he applies this dictum to a certain case of pirates. Molina applies it to wild beasts which have been injured by one hunter and ultimately taken by another. But " to pirates and wild beasts no territory offers safety." Now this principle is not true in war, of our Spaniards, for instance, who are safe in neutral territory. If a wild boar falls into a snare which I have set and you let him go free, he ceases to be mine. The boar might have been able to free himself. But whatever the usage in hunting may be, it does not determine the law of war. Usage must be established for the kind of case under discussion, and we must remember too

that usages vary from one period to another and from one place to another.

Chapter V.—*Whether it is lawful to capture the enemy in the territory of another.*

One may pursue a wild beast into a neighbor's field or a fugitive from justice into another's territory, and one may hold with the ancients that "war is a hunt," and with the doctors that "a territory is nothing else than a domain," drawing the conclusion therefrom that a public enemy may be captured in another's territory. But this conclusion is false. "The territory of another insures safety, and, when territory changes, control changes." It is commonly held that when a fugitive flees into a church, he is safe. This privilege is opposed to the public interest and to the theory of the common law, but if the doctrine holds in the case of a church, it is still more applicable when there is a complete change of territory. If it holds for a fugitive from justice, it should surely hold under the laws of war. But what shall we say to the principle of law which I have laid down in my books *On the Law of War* that "anybody and everybody is bound to hand over to the victor the property and the person of the vanquished?" I reply that "this doctrine may be affirmed in the case of a complete victory, not in the case of a small success." "It may not be lawful *per se* for the victor to take the spoils, and he who rules a territory may not always be required to turn them over to the victor."

Chapter VI.—*Whether it is lawful to conduct an enemy captive through another's territory.*

"The Spanish Ambassador opposes the action of the Dutch in taking property captured from their Spanish enemies . . . through the British sea and along these shores, and he asks the magistrate here that all the property be stopped and be released." Various arguments may be urged in opposition to this request. For instance, it is lawful to transport grain through a place from which it is unlawful to export it. Some doctors also hold that if a criminal is being conducted through the graveyard of a church, or even through territory under another

jurisdiction, he is not set free by virtue of this fact. It may also be argued that " if in another's territory it is not lawful to seize what belongs to the enemy, neither should what has been seized elsewhere be released there." Again it is urged that " traveling is unrestricted " and " the sea and seashore are the common property of everybody." May the King of England take from his friends, the Dutch, to aid his friends, the Spanish? Furthermore the carriage of corpses through the territory of a town is expressly permitted under the law.

The parallel drawn between our case and that of the carriage of grain will not bear investigation, because " it does not concern a city, if grain which has not been grown in its territory . . . be carried through it." In transporting dead bodies through a territory no force is applied, and no wrong is done to the territory concerned. Above all " these captured possessions have not yet been made the property of the enemy, and therefore here in the territory of the King, who is the friend of both parties, no force should be brought to bear on the things captured." " Force is brought to bear not only at the time when a person and when a thing is seized by force, but then also when they are taken along by force." Thus, as Barbatia says, " a thief who flees with stolen property to a church is said to commit a new theft there because of the newly occurring act of stealing." " Now it concerns a territory that there be no one but the ruler of the territory to inspire fear in it." " It is of importance that no captives whatever be taken, held, or dragged off except by order of the ruler of the territory, for these acts derive from jurisdiction, and jurisdiction in the territory of our king does not belong to any foreigner."

Chapter VII.—*The opinion of Archidiaconus with reference to a captive conducted through a church is examined.*

Against our defense offered in the last chapter the opinion of Archidiaconus is cited to the effect that, if a person seized by a bailiff, and being conducted through a church, be taken therefrom by force, the immunity of the church is not violated. But it is not clear that Archidiaconus held this view, and other doctors hold the opposite opinion. It is maintained by our opponents that the church grants immunity to those who flee

to it, but that the case of a person being conducted through a church stands on a different basis. I assert, however, that it is not the mere flight to the church, as a place of refuge, but our reverence for the sanctity of the church which brings safety.

In a question involving the immunity of a church, we should follow canon law, and canon law makes no distinction between the case of the man who flees to a church and that of him who is being conducted through a church, and this theory of the situation is upheld by usage and by decisions of the courts.

CHAPTER VIII.—*The protection of sea-territory.*

In this case the Dutch were intercepted by an officer of the King of Great Britain and made to come to on the high seas with booty taken from Spaniards. The word territory (as I have shown in my books on war) applies to both land and water. Scholars state that the Venetians and the Genoese claim sovereignty and jurisdiction to a point one hundred miles from their ports, if their shores are not near another State. The jurisdiction of the English King is, therefore, immeasurable to the south, north and west. The Dutch, however, maintain that by an English royal edict certain boundaries were laid down beyond which the King refuses to have his territorial power extended to cover these acts of war between the Dutch and the Spaniards. They maintain also that they were intercepted beyond these boundaries. But a treaty of peace between the British and Spanish Kings requires each to protect subjects of the other anywhere within his territories, and the edict must be interpreted in the light of the treaty which is a contract. Otherwise a wrong would be done one of the contracting parties, because the peace agreement provided that each sovereign was to allow no violence to subjects of the other in his territory. The Dutch assert that the edict merely fixed in permanent form boundaries which had long been recognized by usage. The King took no account of usage in making the treaty. Probably he did not know of it, and most certainly the Spanish King did not. Further the captor was really committing piracy under letters of marque, and not carrying on war. This predatory warfare is waged

in accordance with no discipline or custom of war. It is a war against non-combatants, harmless merchants and others, far from the battle lines. The King can not have intended to show any kindness to pirates of this kind. This can not be the interpretation of the edict.

Besides, this captured ship was brought within those boundaries which they mention, rode here at anchor, and even lay in port. Also prisoners were brought on land and then taken back on board. Now my contention is that on the instant when the ship came within British territory she was safe.

CHAPTER IX.—*Whether we may lawfully put to death those who set out to serve with our enemies.*

Certain Britons who had given their names to a Spanish representative and received money from him, while on their way to join the Spanish forces, have been captured by the Dutch. May the Dutch put them to death? Now I hold that no one has become a soldier until he has satisfied the three conditions of being enrolled, equipped and stigmatized. The penalty attaching to an offense may not be imposed on one who has merely shown a willingness to commit the offense, or has even taken steps toward committing it. (Furthermore these Britons have not yet had their right to an appeal satisfied.) " Potentiality approaching actuality is not regarded as actuality" in prejudicial matters. Thus one who kills a person elected to a bishopric is not punished so severely as if he were to kill a bishop. Almost all doctors hold this opinion. The case of Lanuvium, cited by my opponents, is not parallel to that of the Britons. They had set out to give aid to the Latins against the Romans, and had just passed out of their gates, when, on hearing that the Latins were defeated, they turned back. They looked for severe treatment from the Romans, because they were an organized body acting under the authority of the State of Lanuvium. The Britons in this case were unorganized private citizens.

CHAPTER X.—*Of the ship that makes a raid under convoy of another.*

A sloop manned by Britons alone, but under the convoy of a Dutch ship, captures a Spanish vessel. Shall the booty

be taken away on the ground that the Britons were pirates, inasmuch as Spain and Britain are at peace, or shall it be left untouched, on the ground that it was won by the Dutch?

The case centers about the interpretation of a Spanish decree which lays down the principle that, when a ship has more Britons than foreigners in its crew, it is to be regarded as piratical, if it attack a Spanish ship. My opponents may maintain that the Dutch vessel stood by, while the capture was being made, that the two vessels therefore constituted a unit, and that when so regarded the Britons were in the minority. Consequently this was not an act of piracy.

I reply that the Dutch have no legal claim to any booty, because the property was not brought within their fortified lines.[1] Besides the Dutch vessel's share can come only from what the British ship has. The capture was made by the British ship, and in the intent of the Spanish decree she was clearly a pirate, so that the Dutch have no claim whatsoever.

Chapter XI.—*Of money received from pirates and of their partner.*

" An enemy of the Spaniards who was on a piratical vessel belonging to the British, either as leader or soldier, received from the pirates money or property in some other form." May it be recovered?

Even the man who buys stolen property in good faith must restore it to its rightful owner. This enemy of the Spaniards was a pirate because he was associated with the crew of a piratical vessel, and he can not plead that he did not know the character of the vessel. Finally he had not brought this captured property " within the fortified lines " of his countrymen.[1]

Chapter XII.—*Of property captured by pirates and afterwards bought by friends in the enemy's country.*

Property taken from the Spaniards by pirates has been bought in Barbary by friends and allies of Spain. " May the merchants who bought it recover from the Spaniards the price which they paid? " If property is bought back from a legal

[1] Cf. Bk. I, Ch. 1.

enemy, this would be the case, but it is not true of property bought from pirates.

CHAPTER XIII.—*Articles sold in Brazil in violation of the law are sought in England by the Spanish fiscus.*

" A sale was made to Dutch enemies and to other aliens in contravention of the laws of the Portuguese kingdom, which forbids commerce there with those who are not Portuguese." Therefore its confiscation by the Spanish fiscus automatically followed, inasmuch as the illicit sale was made by Spaniards. This property, which is now in England, Spain asks to have turned over to her. Personal property is under the control of the judge who confiscates it, even if it be outside of his territory. Ownership was not transferred to the buyers, because the law forbids commercial transactions of this sort. Consequently also, the purchaser loses the purchase money.

The Dutch buyers can not claim to hold it, on the ground that they have acquired it from their Spanish enemies, until they have brought it within their fortified lines. But the property is in England. It may be urged that " it is not lawful to summon to court a foreigner passing through the country with any property, nor to have any property taken from him." This principle does not apply if the judge who has jurisdiction over the fugitive, in this case the King of Spain, brings the suit.

CHAPTER XIV.—*Whether the King may rightfully decide that Spaniards who have been roughly handled by the Dutch off a port of the King may sail in safety to Belgium.*

Spaniards were attacked by the Dutch off an English harbor and are now blockaded in the harbor. It is not lawful to commit such acts in foreign territory. The heat of battle and the plea that the Dutch did not recognize the fact that they were in English territorial waters can not excuse them. " The blockaded man is a man held captive," and the doctors teach, and usage shows, that, " if one has been captured in a place where he ought not to have been captured, he should even be allowed to make his way to a place of security with such safeguards that pursuit would be difficult."

The Spaniards ask to be permitted to cross to Belgium, whither they had set out, under a royal safe conduct. It would not be real redress to them, and it would not be a penalty to the Dutch, for the offense which they have committed against England's sovereignty, to send these Spaniards back to Spain, because this disposition of the case is exactly what would please the Dutch. It may be urged that the King of France at one time sent Spaniards, who were on their way to Ireland as enemies of England, back to Spain. The two cases are not parallel, however. The Spanish do not seem to have committed the offense against French sovereignty which the Dutch have committed against English sovereignty, and being sent to Spain they would be on the direct route to Ireland.

CHAPTER XV.—*Of the English who through the assistance of the treasury of the King of Barbary have bought property taken from the Spaniards by pirates.*

[The argument in this chapter supplements Chapter XII.] English merchants claim to have bought the goods in controversy from the fiscus of Barbary, and they claim legal ownership under a constitution of Zeno's, which enunciates the principle that a prince may take the property of his subjects. But the King of Barbary does not recognize the Justinian Code. Consequently this constitution would not hold good in Barbary. It is not even clear that a formal purchase was made from the fiscus. The right of the fiscus to sell such property is open to question, and the bad faith of the merchants is proved by their effacement of the marks of the original owners.

There is no redress to be had from Barbary, and if the procedure there is recognized as legal, the pirates will have a convenient place, close to the Spanish lines of trade, to dispose of their booty.

CHAPTER XVI.—*Of the edict of the King, binding those unaware of it.*

England and Spain had made a treaty and under a royal edict all hostile actions against Spaniards after April 24 were forbidden. An English privateer made a capture on the high seas after the date mentioned. Shall the English be required to restore the property captured? It may be premised that the

King could make the law applicable at once, and that ignorance of it would not make the English secure in their claim to what was taken. Three cases present themselves: The act may have occurred, (1) before April 24, (2) after peace was concluded, (3) between these two limits. In the first case the booty belongs to the privateer. In the second case it must be given back. The third case, and this is ours, is uncertain, because the edict says that "account must be rendered of acts committed after April 24." "To render an account" does not naturally mean "to restore property taken." The question is left to the discretion of the judge, who in this case will probably take into consideration the fact that the privateer was on the high seas and presumably did not know of the edict, so that the attack was not unjust. He will also probably remember that the English vessel was maintained at private expense, and that the profits went to private persons, and will therefore perhaps hesitate to take from them the fruit of their toil.

Chapter XVII.—*On various questions, addressed to the illustrious jurisconsult, Robert Taylor.*

The commonly accepted opinion is that in criminal cases a judge may not admit the defendant to bail. This is certainly true of a defendant charged with a serious crime. The admission to bail of a slave charged with a capital offense sets him free from chains, but does not release him from prison. Chains are used on slaves only.

The phrase *dare operam* ("to take care") in the peace articles implies the exercise of the greatest care on the part of the prince, even to the use of armed force.

If a civil action has been brought and sustained to recover property, not to inflict punishment, a criminal prosecution may follow.

A man born in Holland is a British subject, provided his father has been naturalized in England. This is the case even if the son has not yet given his consent to naturalization, and was not mentioned in the naturalization papers.

If Brukus was a pirate, the edict of the King does not allow him to appeal, without depositing the money which he has been condemned to pay. Ordinarily the oath of a

defendant of good character to the effect that he has not sufficient means to make the deposit required, or similar evidence, may lead the judge to remit the deposit, but the character of Brukus will not make this possible.

Chapter XVIII.—*Of an ambassador acting for the subjects of his king.*

It is not ignoble for an ambassador to manage the lawsuits of his nationals, because in doing so he is the representative of his king. The ambassador need not appear in court in person, but may appear by a deputy. The ambassador, like a sovereign, is bound to protect the person and property of his fellow-countrymen. The laws forbid the governors of provinces to be involved in disputes of their own or of others, but the functions of an ambassador, while comparable to those of a provincial governor in many respects, differ from them in the fact that a Roman provincial governor was amenable to the laws which applied to his fellow-subjects, whereas an ambassador is responsible to his sovereign only.

Chapter XIX.—*Of punishing the fault of a magistrate.*

A Spanish ship in charge of an English Vice-Admiral has been taken by the Dutch. In the case of officials the general presumption is that they have done their duty with diligence and fidelity, but in this instance negligence or even suspicion of complicity is evident. Although the Vice-Admiral knew that the Dutch were near at hand, he left no proper guard when he went away, and he has taken no steps to punish the Dutch.

Chapter XX.—*Of an English ship sailing to Turkey with a quantity of powder and other merchandise.*

An English ship laden with some powder and much other merchandise, when on the way to Constantinople, was captured by the Sardinians and Maltese. Was the capture justified? The case against the Englishmen seems a strong one. The civil law forbids sending supplies or ammunition to the heathen,

and the Turks are not only heathen, but they are alien heathen, because they are not subjects of the Emperor. The canon law forbids furnishing Saracens with munitions of war, and the Turks are Saracens. The Law of Nations also seems to be against the English, because, as I have said in my books *On the Law of War,* it was unlawful for the Hanseatic cities to furnish supplies and war material to the Spaniards, when Spain and England were at war.

Under the articles of peace and the treaty of alliance between England and Spain, the English seem to be in the wrong, because these documents forbid the subjects of one of the sovereigns to furnish munitions of war to enemies of the other or to rebels against the other's authority. Now Spain is one of the allies of the Emperor, who is fighting the Turks, and the Emperor is mentioned as one of the supporters of Spain in the treaty of peace, and furthermore Spain has the right of succession to the lands over which the Emperor and the Turks are fighting. It would seem to follow therefore that the Turks are enemies of the Spaniards, and consequently of the Sardinians and Maltese.

In spite of the general arguments mentioned above, certain considerations make me feel that the Sardinians and Maltese are wronging the English. First, concerning the lawful goods on the English ship, if their owners did not know that the vessel carried contraband, as the great writers teach, or if they did not consent to its presence on the ship, as most doctors hold, the owners of lawful goods should suffer no loss. In this case it can not be shown that they were aware that the vessel carried contraband.

In the second place, the law applicable in this case reads: "If anyone shall have sôld." It requires a completed act. The Englishmen were captured *en route.*

Thirdly, the powder and other war material were being carried for the ship's use. Even where the exportation of grain is forbidden, a traveler is allowed to carry enough for his own use. If the quantity of powder on board seem large, it must be remembered that it is not safe to make too careful a calculation in such a matter, and if any of the munitions of war, carried for the ship's use, were left over, the English could lawfully sell them. If it be objected that the law forbids the carrying of even a *soupçon* of such articles to the Turks,

we must bear the fact in mind that the Turks are not unacquainted with these articles and are not living without them, as they were three hundred years ago.

To mention the fourth point, the Turks are at war with one another, at the gates of Constantinople and elsewhere, and it is more probable that this powder would have been used against heathen than against the Christians who are much farther away from Constantinople. Further, the powder and iron were a mere makeweight, and were actually used as ballast, and in reality the English wished to sell it to the Spaniards. It should be noted also that the evil intent has not been shown, and that in fact it was lawful to take these things to the Turks under the Orders in Council of Queen Elizabeth. The Englishman follows the law of his native land, not the canon or civil law.

The fifth point is that the English merchants have made a manifest of these articles with an official, and under the Orders in Council of Elizabeth. Now the King of England is a sovereign prince and the head of ecclesiastical affairs in his own domain, and he can not permit his people to be made subject to the laws either of the Emperor or the Pontiff. Under the Law of Nations only a completed act calls for punishment. Under it the Maltese may interfere with those who are on their way to sell contraband to an enemy but may not punish them. The case of the Hanseatic cities is not parallel, because they were warned in advance, and were asked to give up their trade for a time only. The English would be asked to give up their trade forever, because the Spaniards and Turks are always at war.

So far as the treaty between England and Spain goes, it contemplates a defensive war, but this is an offensive war which is being waged against the Turks, and the mere fact that the Emperor, who is fighting the Turks, is the relative and supporter of the King of Spain, does not make the Spaniards and Turks enemies. Kinship and private interests do not determine public policy, and the naming of the Emperor among the supporters of Spain is an empty form. It is said that the Spaniard and the Turk are enemies, because the lands for which the Emperor and the Turk are fighting are Spanish home-lands, but they are only so by remote anticipation.

Chapter XXI.—*On holding to the civil law in appeals from a judge of the Admiralty.*

When an appeal is taken from an Admiralty judge, shall those who profess the English common law, as well as those who profess the English civil law, sit on the appellate bench?

My opponents say that note should be taken of the common law in the Admiralty Court, that this court is ordered to give its decisions in accordance with "our law," and that it is customary to put on the appellate bench those versed in either law, according to the discretion of the person making the appointments. I maintain that the function of appellate judges is to determine whether the judge in the first instance gave a righteous decision under the law which he professes. Civil law is followed in the Admiralty Court. Consequently the appellate judges should all be professors of English civil law.

In the second place, the civil law and the common law have different and even conflicting basic principles, and those who practice the two kinds of law are unfriendly to each other, so that a common agreement would be difficult, and frequent reversals of the decision of the Admiralty Court would be inevitable.

In the third place, the English common law is not suitable in meting out justice to foreigners. What statute of the common law, for instance, would give the formula for a transaction in Spain between a Frenchman and an Italian, so that in judicial proceedings instituted here, a verdict could be given in accordance with the common law? But everyone accepts the civil law as a Law of Nations, so to speak. Indeed, the principles of the Law of Nations come from the civil law.

In reply to the arguments urged by my opponents, I may say that if note is taken of the common law by the civil law judges of the Admiralty, civil law judges in the appellate court can likewise take it into consideration. Since the judge appointed to administer the law in the Admiralty Court is a civil law judge, "our law" would seem to be the English civil law. The argument from usage is invalid because it would have to be proved that each of the two foreign parties to the suit had a common usage. "Granted that these petti-

foggers of the common law have pushed their way into marriage cases" and into similar actions at law, "shall they rush in and seize these cases involving foreigners?"

Chapter XXII.—*On the absence of right to take away or transfer possession from those who are said to have bought property stolen by pirates and even to have bought it from the pirates.*

Certain Englishmen have bought property stolen from Venetians by English pirates. May the English buyers recover the price which they paid? The law covering the situation is based on the case of a woman sentenced to the salt pits who was seized by foreign brigands and sold. The purchaser recovered from the fiscus the price paid for the woman. From this law the commentators draw the conclusion that the man who buys a stolen article, or an article taken by brigands, may recover the price of it from the owner. The fact that the law speaks of foreign brigands may not be urged against this conclusion, because the jurist uses the word "foreign" on account of a situation peculiar to the case before him. The law is of general application, as the commentators recognize. Furthermore "the law thinks of the nation of the robbers as foreign, not from the point of view of him who pays the ransom . . . but from the point of view of the party from whom the woman had been stolen, that is, the fiscus." We have in this case, therefore, the exact situation contemplated in the law, viz., foreign robbers, the English, and Venetian owners. It makes the case stronger that the English purchasers got this property from a foreign source, viz., the Tunisian prefect. In any case the property should not be transferred, because, even if ownership of stolen property can not be acquired, the right to possess it is recognized.

Chapter XXIII.—*Whether the purchasers of plunder may keep it for themselves.*

Supplementing the argument in Chapter XXII, it should be noted that the English merchants bought the property at issue from the fiscus of Tunis, and one is secure in his rights who buys from the fiscus of any prince. This case differs from the case in which Spaniards and the fiscus of Barbary

were concerned[1] in two fundamental points: (1) Barbary and Spain were enemies, but Turkey and Venice have treaty relations. Consequently the Venetians may bring action against Turkey. (2) In the former case the fiscus of Barbary interposed only as a matter of form. My second general argument is that the Roman laws which have been cited were applicable to the citizens of a common State, the Roman Empire. They can not apply to conditions today when, as in this case, the litigants are citizens of different States. Thirdly, piracy must be distinguished from theft. The rule of the Law of Nations is that "it is lawful to buy anything and from anyone." "Even wares taken by pirates belong to unrestricted commerce." In the fourth place the Venetians must prove the identity of their property and the property which they claim. As a fifth point I note that when the robbers belong to a foreign nation there is no ground for recovery, because pirates who are likewise enemies may acquire ownership, and the treaty between Turkey and Venice does not cover pirates. Finally the trade of the English with Tunis, Algeria and many other States is taken from them by the Venetian claim that these States are piratical retreats, and that the people and even the magistrates in them are pirates.

Chapter XXIV.—*Of inquisitions and the testimony of Turks.*

Two direct questions arise in this case: (1) When may torture be used to ascertain the truth, and (2) what weight should be given to the testimony offered by Turks? Slave witnesses may not be tortured, if the question is one of money only, and if the truth can be ascertained otherwise. Freemen may be tortured only when they are charged as accomplices, and give inconsistent evidence. The matter is left to the discretion of the magistrate. So far as the second point goes, the testimony of Turks is not accepted against Christians. In addition to the two direct questions just mentioned, two points are indirectly involved in the case. What is the value of testimony given by witnesses under torture, and how should perjury on their part be treated? What bearing has this and other evidence on the ownership of the property in

[1] Cf. Bk. I, Ch. 15.

controversy here? Testimony given under torture is inconclusive, and if perjury was committed under torture, witnesses should not be punished. The invoices in the bundles of goods seem to favor the Turks, but this evidence is shown to be worthless [1] by the fact that they are written on Christian, not on Turkish paper, and, consequently, were not made out in Turkey. Likewise the theft of the records from the Englishmen raises a presumption against their opponents.

Chapter XXV.—*Of commerce with the Turks.*

The Tuscans have objected to the carriage of Turks on an English vessel, and the payment by the Turks of passage-money. They say that the law forbids commerce with the Turks. I would say that the Law of Nations makes no distinction between nations in the matter of trade, and that " between a prince and the subject of another nation it is the practice that the civil law should not apply, but rather the Law of Nations alone." In further reply on this case I would note that the King of England approves of these commercial relations, that the English had not completed the transaction, that the trade was not forbidden, because it was of no direct help to the Turks, that it was free from evil intent against Tuscans or other Christians, that it was a case of conveyance from, not to Turkey, that contraband goods were not involved, that there was no legal state of war between Tuscany and Turkey, and that Tuscany will not wish to make this attack on English commerce. The case of the Hanseatic peoples which I once argued is not parallel to this case, because here we are dealing with mere raids which go on forever and constantly interfere with trade.

Chapter XXVI.—*Of an English ship seized for the use of the Tuscans and then lost.*

An English ship on the Tuscan coast was requisitioned, sent to war, and lost on her way back to Tuscany. The English owners claim compensation. The Tuscans offer as a defense that their contract called on them only to make good any loss incurred in warfare, and that, therefore, loss in any other way

[1] Cf. supplement at the end of Chapter 28.

was by implication excluded. Furthermore, they maintain that a lessee is not responsible for accidents. There is a clear precedent against them. A certain prince took a ship for his own use from his own subjects. The ship was lost, and the doctors explicitly teach that the prince is under obligation to return to his subjects what he has taken from them. Consequently, a prince, in a similar case, will be under greater obligation to the subjects of another prince. Passing to the first point in the defense offered by the Tuscans, I observe that the inclusion in the lease of one chance occurrence, viz., loss in warfare, which was expressly mentioned because most likely to take place, does not exclude other risks which in ordinary procedure would have been mentioned. It would be more natural to regard the clause covering loss in warfare as superfluous than to suppose that a departure from the law was contemplated, because a contract under the Law of Nations, and especially a contract with a prince, presupposes good faith. The second argument put forward by the Tuscans is worthless. The ship was not leased. It was requisitioned, and he who took it must make good any accident. Responsibility for the safety of the ship rested especially on the Tuscans, because they removed the experienced English sailors and put their men aboard the vessel.

Chapter XXVII.—*Of an English ship which fought with a Tuscan ship and was captured.*

An English merchant vessel was captured by the Tuscans, and a Florentine court confiscated it on the ground that it attacked a Tuscan warship. In placing the responsibility for a conflict, he is presumed to be the aggressor who is armed, who is stronger, whose profession is one of arms, who comes off victor, and who has thought himself wronged, as the Tuscans may have done, because of the English trade with the Turks. The conclusion to be drawn from these considerations is confirmed by the fact that the Tuscans were the attacking party, that other vessels had undergone a similar experience, and that this incident began with the firing of two broadsides from the Tuscan man-of-war. The Tuscans wished to search our vessel, and it may be claimed that custom permits such an examination, but the custom is of

doubtful validity, and would hold only off the coasts of the prince who owns the warship claiming the right of search. Defense on the part of the English was justified, because they feared harm to themselves and to the Turks, who were their traveling companions and whom they had undertaken to carry. "Wrong is done to us when it is done to another who is in our home, for a ship herself is likened to a home." If defense was justifiable, even if the Tuscan attack was justified, preference should be given to defense over offense. It is true that a partial state of war exists between the English and the Tuscans, but this does not make the goods taken the property of the Tuscans, because they were not owned by the sailors, who, in fighting, were not acting under the instructions of the owners, and under the public laws of war the sailors may not be regarded as pirates.

Chapter XXVIII.—*Passage-money is owed for the Turks captured by the Tuscans on an English ship.*

The passage-money, which the Turks were to have paid for their transportation in the English ship captured by the Tuscans,[1] must be paid by the Tuscans, because "the victor takes the place of the vanquished," and "claims upon property go with it when it changes hands."

[1] Cf. Bk. I, Ch. 27.

III.

Obiter Dicta.

The observations which Gentili makes in the course of his arguments, on general principles of law and on matters of contemporary usage, illustrate his practical wisdom and his grasp of the doctrines on which the Law of Nations rests. For that reason a few of them have been set down here.

The law is intended for cases in which doubt may arise. It is to be interpreted on this basis (Bk. I, Ch. 1).

A legal enemy is not like a fugitive from justice (Bk. I, Ch. 1).

The law governing pirates and wild beasts is not applicable to enemies, i.e., there are laws of war (Bk. I, Ch. 4).

A usage does not admit extension in the matter of place, persons, situations, or time (Bk. I, Ch. 4).

War is not a hunt. Political territory is something more than a private domain (Bk. I, Ch. 5).

The immunity of a church is opposed to the public interest and to the common law (Bk. I, Ch. 5).

A neutral is called upon to hand over the spoils of war to the victor only after a complete victory (Bk. I, Ch. 5).

The jurisdiction of a church differs from that of a prince, because to be exempt from local jurisdiction is not the same as to be outside a territory (Bk. I, Ch. 5).

The doctrine of continuous stealing is based on the fact that not only the seizure of the property of another but also the retention of it is an act of theft (Bk. I, Ch. 6).

The case of a man who flees to a church and of a man being forcibly taken through it are identical (Bk. I, Ch. 7).

"Whatever stands in the original is implied in full in the citation" (Bk. I, Ch. 7).

"The dicta of learned men should be interpreted in accordance with the laws and the authorities which they have cited" (Bk. I, Ch. 7).

The last statement of a writer is to be preferred to an earlier one (Bk. I, Ch. 7).

"A view which is stated carelessly is not the real view of a doctor" (Bk. I, Ch. 7).

"Expressions used to cover a common occurrence do not limit the application of the law" to those occurrences (Bk. I, Ch. 7).

"The word *territory* applies equally to land and water" (Bk. I, Ch. 8).

Venetians and Genoese claim sovereignty to a point 100 miles from their coasts, if the coasts are not near another State (Bk. I, Ch. 8).

An edict of a monarch affecting the subjects of another monarch must be interpreted in accordance with the treaty between the monarchs (Bk. I, Ch. 8).

A skipper sailing under letters of marque is rather committing piracy than carrying on war. He does not follow the laws of war and he directs his efforts against non-combatants (Bk. I, Ch. 8).

"Let everyone remember that there are limits to a journey by sea as well as to every other journey," limits set by the jurisdiction of a sovereign (Bk. I, Ch. 8).

A man has not been fully mustered into service until he has been enrolled, equipped and stigmatized (Bk. I, Ch. 9).

"Potentiality approaching actuality is not regarded as actuality" in prejudicial matters (Bk. I, Ch. 9).

A man under sentence may not be punished until the time-limit allowed for an appeal has expired (Bk. I, Ch. 9).

A man in partnership with the crew of a piratical vessel is a pirate (Bk. I, Ch. 11).

A neutral may acquire ownership of property bought from the subjects of one of two belligerent powers, but he may not acquire ownership of property bought from pirates (Bk. I, Ch. 12).

"Ownership can not hang in the air" (Bk. I, Ch. 13).

"Movable property is connected with a person" (Bk. I, Ch. 13).

"The law, which is based on natural reason, both teaches that justice should be rendered to everybody, . . . and holds everywhere" (Bk. I, Ch. 13).

"Permission does not imply obligation" (Bk. I, Ch. 14).

"Redress is that which pains, not that which pleases" (Bk. I, Ch. 14).

A man born in Holland is a British subject, provided his father has been naturalized (Bk. I, Ch. 17).

It is lawful and not unbecoming for an ambassador to manage the lawsuits of his nationals (Bk. I, Ch. 18).

Ambassadors are comparable with the governors of Roman provinces, but this parallel must not be pressed too far (Bk. I, Ch. 18).

" Do not unto others what ye would not that they should do unto you " (Bk. I, Ch. 20).

The Englishman follows the law of his native land, not the canon or civil law (Bk. I, Ch. 20).

The kinship of princes does not determine public policy (Bk. I, Ch. 20).

He who gives aid in war is in a state of war, but is not carrying on war on his own account (Bk. I, Ch. 20).

" The civil law, especially in maritime cases, is a sort of Law of Nations " (Bk. I, Ch. 21).

Roman law was drawn up for the citizens of a single State. Consequently it is not always applicable when the citizens of several States are involved (Bk. I, Ch. 23).

Under the Law of Nations " it is lawful to buy anything and from anyone " (Bk. I, Ch. 23).

The Law of Nations allows trade in times of peace with any nation, even with the Turks (Bk. I, Ch. 25).

" Between a prince and the subject of another nation . . . the Law of Nations should apply " (Bk. I, Ch. 25).

The inclusion of one chance occurrence in a lease does not exclude other risks (Bk. I, Ch. 26).

" Contracts with princes . . . imply good faith " (Bk. I, Ch. 26).

He is presumed to be the aggressor, who has thought himself wronged, who is armed, who is stronger, whose profession is one of arms and who comes off victor (Bk. I, Ch. 27).

The right of search at sea is of doubtful validity, and would hold only off the coasts of the prince who owns the warship claiming the right (Bk. I, Ch. 27).

" Wrong is done to us when it is done to another, who is in our home, for a ship herself is likened to a home " (Bk. I, Ch. 27).

In the payment of a debt, " the victor takes the place of the vanquished " (Bk. I, Ch. 28).

IV.

Important Dates in Gentili's Life.[1]

1552	Date of birth at San Ginesio (January 14)
1572	Receives degree of D. C. L. at Perugia
1579	Leaves San Ginesio, under compulsion of Inquisition
1579-80	Residence in Germany
1580	Arrival in England
1581	Registered as Scholar in Christ Church, Oxford
——	Received as a Doctor of Civil Law; Lector Iuris Civilis at St. John's College, later at New Inn Hall[2]
1584	Consulted by English government in Mendoza case
1585	Date of publication of his books *De Legationibus*[3]
1586	Accompanies a mission to the Elector of Saxony[4]
1587	Made Regius Professor of Civil Law at Oxford
1588	*Prima Commentatio de Iure Belli*
1589	Second and third books *De Iure Belli*
1600	Becomes a member of Gray's Inn
1605-8	Advocate to the Spanish Embassy
1608	Date of death in London (June 19)
1613	Posthumous publication of the *Hispanica Advocatio*

Frank Frost Abbott.

Princeton University, March 1, 1919.

[1] The interest which has been awakened in recent years in Gentili, and our appreciation of the great service which he rendered in the development of international law, date from the inaugural lecture delivered on his life and writings by Professor Sir Thomas Erskine Holland in 1874 at Oxford.

[2] Exact dates unknown. When St. John's College was established on a permanent foundation in 1558, theology, philosophy, civil law and canon law were declared to be the subjects to which the scholars were to devote themselves, and of the fifty Fellows and Scholars twelve were to study civil and common law; cf. W. H. Hutton, *S. John Baptist College* (London, 1898), p. 15. The teaching was conducted by the Readers, and an account book of the College (*op. cit.*, p. 59) reveals the fact that the *Lector Iuris Civilis* received a salary of twenty-five shillings for the first term of the year 1583.

[3] Only the principal writings of Gentili are included in this list.

[4] While on this mission Gentili lectured at Wittenberg, and there renewed his acquaintance with his countryman, Giordano Bruno, for as Bruno testified later at his trial in Venice, "He (Gentili) gave me his support, and introduced me to lecture on the *Organon* of Aristotle"; cf. D. Berti, *Giordano Bruno da Nola: Sua Vita e Sua Dottrina* (Rome, 1868), Appendix, Document IX. The two men had undoubtedly met in Oxford. Both of them were friends of Sir Philip Sidney. To Sidney, Gentili dedicated the treatise *On Embassies*, and Bruno, his two important works on moral subjects, viz., *Spaccio della bestia trionfante* and *Gli eroici furori*. Bruno's two books appeared about 1585. Furthermore, in the work of Bruno which bears the title *De l'Infinito Universo e Mondi*, published in 1584, there are five dialogues which show the direction to be taken by science. In these dialogues he introduces real people as interlocutors, and in the fifth dialogue Alberico Gentili is introduced; cf. W. Boulting, *Giordano Bruno: His Life, Thought and Martyrdom* (New York, 1916), p. 139. All these facts would seem to point to an intimate acquaintance between the two Italian scholars.

ALBERICI GENTILIS JURISCONS.

HISPANICÆ ADVOCATIONIS

(In quo tractatu diversæ illustres quæstiones maritimæ secundum jus gentium & hodiernam praxin quam nitide perlustrantur & deciduntur)

LIBRI DUO.

Ad Illustriss. & Excellentiss. Dn.

DON BALDASSAREM A ZUNICA, CATHOL. MAJEST. LEGATUM.

Cum Indice Capitum, Rerum & Verborum.

Editio secunda priori emendatior.



AMSTELREDAMI,
Apud JOANNEM RAVESTEINIUM,
Civitatis & Illustris Scholæ Typographum Ordinarium, cIↄ Iↄc LXI.



ILLUSTRISS ET EXCELLENTISS.

DOMINO,

DON BALDASSARI DE ZUNICA,

Cathol. Majeſt. Sanctioris Concil. Conſiliario, & ad Sac. Caſ. Majeſt. Legato, S.P.D.

SCIPIO GENTILIS.



Uod frater meus, Albericus Gentilis, facere ipſe conſtituerat, ſi vixiſſet, id moriens, ut ego facerem, teſtamento ſuo mihi mandavit.

* 2 Nam

Nam relictis compluribus de jure civili commentariis, cum eos omnes ſupprimi vel aboleri juſſiſſet, hunc ſolum excepit, quem, quod minus, quam cæteri, imperfectus, minuſque impolitus eſſet, in lucem à me edi voluit. Continet autem hic liber diſceptationes earum controverſiarum, quas in regno Angliæ Hiſpani aliique Cathol. Majeſt. ſubditi, cum externis & fere Hollandis agitavere, ex eo tempore, quo Sereniſſimus & Sapientiſſimus Rex Jacobus I. florentiſſimi illius regni poſſeſſionem accepit. Nam pace cum Hiſpanis facta, initiſque fœderibus, cum quaſi medius interjectus, inter duas gentes bello graviſſimo ac pene internecino diſſidentes, utrique tamen amicus, & fœderatus eſſet, non potuit, quin de controverſiis quoque earum, querelisque, quas ad ſeſe detuliſſent, æ-

quo

quo jure diſceptari pateretur. Nec privatæ illæ cauſſæ omnes, vel ad privatos modo pertinentes, ſed quædam etiam publicæ, de jure belli, de jure regnorum ac fœderum erant. Omnium autem cura, ac ſolicitudo pro Hiſpanis ſuis neceſſario incumbebat ei, qui illo tempore in Anglia Cathol. Regis veſtri nomine Legatum agebat. Is tum erat gentilis tuus, Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Don Petrus de Zunica, vir ſupra ſplendorem natalium, quo principibus totius Hiſpaniæ familiis veſtra annumeratur, maximis quibuſque in Republ. muneribus exercitatiſſimus, ad hoc virtute, prudentia, magnificentia, atque humanitate inprimis inſignis. Ab eo appellatus frater meus humaniſſime fuit, ut omnium illarum, quas dixi, cauſſarum advocationem in ſeſe, honorifico ſalario conſtituto, pa-

trociniumque reciperet. quod cum ab illo impetravisset adcedente præsertim consensu atque permissu Regis magnæ Britanniæ, cujus in imperio frater erat, non mediocres utilitates se hominibus gentis vestræ, fratris mei opera, attulisse, nec se animi judiciique, quod de ejus diligentia, fide, integritate præstantique doctrina conceperat, re ipsa cognovit, expertusque est. Triennium in eo munere versatus frater cum esset, diem suum obiit, maximo, ut accepi, Illustrissimi Legati, qui illum summe diligebat, & omnium bonorum dolore. Me quidem cum ille casus supra modum afflixisset, ut necesse erat, in tanta naturæ, studiorum, rerumque omnium conjunctione; non ita tamen me domestica jactura, quam publica literarum, inprimisque Jurisprudentiæ calamitas accepta movit. Ut enim

nihil

nihil de aliis ejus ſcriptis, lucubrationibuſque dicatur, quas partim vivus edidit, partim inchoatas, vel affectas habebat, quantus cumulus nobiliſſimarum cauſſarum, quanta juris ſcientiæ noſtræ, quæ nimis anguſtis privati juris cancellis claudi ac circumſcribi videtur, amplificandæ facultas, illo extincto, periit? Cujus rei argumentum ſi nullum aliud haberemus, hic certe liber ampliſſimum, niſi fallor, clariſſimumque teſtimonium præbere poſſit. Sed veriſſimum profecto eſt, quod dicitur, ſemper præmature mori videri claros homines, & literis ac Reipubl. juvandæ natos. Hunc igitur librum Tibi, Illuſtriſſime Domine, mitto dedicoque juſtiſſimis, ut opinor, de cauſſis. Nam Hiſpanicæ advocationis in externis regnis obitæ ſcriptio cui juſtius debetur, quam Hiſpanico Legato?

Cui actarum pro Hispanis in Consistorio Regio caussarum liber, quam summi Hispaniarum Regis, apud Cæsaream Majestatem, Oratori? In cujus clientelam potius confugiat hic liber, quam ejus, qui ex ea familia natus est, ex qua is fuit, cui originem suam ac vitam hic liber debet? Accedit huc tua incredibilis humanitas, quæ unumquemque ad se amandum colendumque allicit, cum singulari virtute, summoque splendore vitæ conjuncta. Vidimus ipsi sæpe coram in Urbe hac Imperii maxima clarissimaque Norimberga; teque videntes, ipsum quodammodo intueri Regem maximum videbamur, & magnitudinis Hispanicæ molem. Quid est enim Legatus aliud, quam os & facies ejus, à quo missus est, cujusque ob id personam sustinere existimatur? Bene feliciterque valeat Illustrissima

Digni-

Dignitas tua, noſtrumque hoc officium æqui bonique conſulere dignetur. Datum Norimbergæ Cal. Februariis CIƆ IƆC XIII.



AD CLARISSIMUM ET CONSULTISSIMUM VIRUM,

Dn. SCIPIONEM GENTILEM, IC.

Reipubl. Norimbergensis Consiliarium, & Antecessorem celeberrimum, Compatrem & Collegam carissimum:

De scriptis fratris ipsius, Viri item Clarissimi, & IC. Præstantiss. Dn. Alberici Gentilis, Profess. & Advoc. Regii, &c.

Iurisperitorum decus clarissimum, &
Princeps Lycei gloria hujus, SCIPIO:
Vt fama primum advenit è Britannia,
Liquisse vitæ isthanc Tragico-comœdiam
Fratrem tuum ALBERICUM *(at ô quantum virum!)*
Patremque Matthæum sequutum illa via,
Cunctis terenda quæ semel mortalibus,
Tam regibus regumque natis inclytis,
Quam plebis imæ fece quîs nasci datum est
Prope obrutum memini doloris impetu, &
Vitam tibi esse visum acerbam ducere,
Vt parte qui tui altera illo mortuo
Carendum haberes, cordis & sinu altero.
Affectuum vis atque naturæ hæc erat,
Cui se obsequentem accommodat sapiens quoque,

Nec

Nec corneam vel ſaxeam fibram gerit:
Nec bella naturæ facit, velut Gigas.
Sat eſt dolori jam datum, ſat luctui,
Suus cui eſt, ut omnibus rebus, modus.
Nunc prævalens regina ratio ſe exerit,
Et mortuum ſuperſtitem ſibi, ut eſt, facit:
Superſtitem, inquam, tot meritis ingentibus
Et eruditionis omnimodæ libris,
Vitam quibus ſibi paravit alteram
Hoc ipſo in orbe: ne quis alterius putet,
Quam gratuitam dat DEUS *mortalibus,*
Et ALBERICO *jam dedit, ac porro dabit,*
Corona ei beatitatis addita.
At ô quibus digne vehent te laudibus
Iuriſperiti, iſtius ordinis decus
Clariſſimum GENTILIS, *aut quas gratias*
Prout mereris, ſolvere poterunt tibi?
Quod ſcripta fratris poſthuma in lucem eruis:
Vt Advocationem Ibericam jam nunc tuæ
Induſtriæ debemus. O in poſterum
Fac debeamus plura ſcripta ejuſmodi,
In queis utriuſque fama florens poſthuma
GENTILIUM *concordiam fratrum probet,*
Dulciſſimum vitæ bonum concordiam.

AD

AD EUNDEM.

HUmano generi ſua poſt quoque funera prodeſt
Vir bonus & ſapiens.
Exemplo tuus eſt, Clariſſime SCIPIO, frater,
Laudibus ille meis
Major, & in toto meritis celeberrimus orbe.
Quos dedit ille libros
Dum vixit, decies & caſtigavit ad unguem,
Hos probat ipſa Themis.
Ipſa Themis probat hos etiam, quos morte vetante
Edere non potuit.
Poſthuma jam in lucem proferre volumina, mentem
Cura tuam extimulet.
Hinc, velut autori debetur gratia fratri,
Te quoque magna manet.
Fraternæ hoc ſpecimen fidei præclarum & amoris
Secula ſera canent:
Gentileſque vehet cœli inter ſydera fratres
Gloria morte carens.

Cunradus Rittershuſius I. C. f.

INDEX CAPITUM

In hujus Hiſpanicæ Advocationis Libros II.

LIB. I.

XIV. *An*

INDEX.

LIB. II.

XVIII. *De*

CAPITUM.

FINIS INDICIS CAPITUM.

ALBE-

ALBERICI GENTILIS I.C. PROFESSORIS REGII

HISPANICÆ ADVOCATIONIS

LIBER PRIMUS.

Poſtliminium an ſit apud amicum communem.

CAPUT I.



Oſtliminio [a] *rediſſe videtur, qui & in civitatem ſociam, amicamve, aut ad regem ſocium, vel amicum venerit. quia ibi primum nomine publico tutus eſſe incipiat.* : [b] inquit lex. & alia: *Tunc reverſus intelligitur, ſi aut ad amicos noſtros perveniat, aut intra præſidia noſtra eſſe cœpit.* Fuit autem quæſtio, an Luſitani quidam, ab Hollandis hoſtibus capti in Hiſpanico mari, fierent hic liberi in Anglia, qua in Hollandiam ducebantur. Atque videbatur, apud amicum communem non fieri hic liberos, quoniam lex non de communi amico loquitur, ſed de noſtro nominatim exprimit. [c] Noſtrum autem vere nihil ſit, quod eſt commune. ut ita eſt opinio doctorum communis. [d] Et ita doctores accipiunt de fœderatis propriis, hoſtibus alterius partis, leges illas: qui docent, poſſe civitatem ſtatuere, ut ſuus hoſtis occidi in civitate fœderata poſſit, per illas leges. Quod eſt manifeſte falſum in civitate communiter fœderata. Etiam Baldus expreſſe accipit de hoſtibus alterius partis. Etiam

a *l. 19. §. 3. de capt.*

b *l. 5. princ. de capt.*

c *Bar. alii l. 5. §. 1. l. 41. §. 2. de leg. 1.*

d *Iaſ. l. ult de iuriſdict. Bal. l. 8. C. de exe. re. jud. Menoch. 1. de arb. ult.*

idem Baldus accipit easdem leges de amicis populi Romani : [e] qui soliti sic obstringi, ut haberent amicos, & inimicos eosdem cum illo populo imperioso. Amplius potest videri, quod nec Romani sic redirent postliminio, si venirent ad amicum communem. aut quid est, [f] quod in Græcia plurimi essent Romani servi, quos illuc abduxit fortuna Punici belli? Achæi autem redemptos donarunt Quintio? Non Græcia amica, sed inimica Romanis erat? [g] Tandem vero, quod postliminium apud communem amicum non sit, hoc ipsum in specie definit Antonius Gama in suis decisionibus Lusitanicis : auctor Lusitanicus, qui valere contra Lusitanos plurimum debet: etsi nihil habeat supra dictorum. omnino nihil habet ille, unde intellectum hunc legibus, suamve definitionem adfirmet. Nos autem contrarium in disputando contendebamus. Et illud vulgare adferebamus, quod, ubi lex non distinguit, ibi nec nos distinguere debeamus. Et quod non dicit, aut distinguit lex de amico proprio. Itaque dicere de proprio nos non debeamus. Dicit de amico lex, dicit de nostro. [h] atque is differt à proprio. Et nostrum itaque intelligetur & de non proprio. Et itaque & de communi. [i] Atque sane sic & multi tradunt, imo nostrum intelligi, quod non modo est proprium, sed & quod est commune. [k] Et pro certo ita est in individuis. itaque libertus meus dicitur, qui mihi, & alii est communis. Amicus autem & socius procul dubio idem est quid individuum, ut libertus. Etiam in caussis favorabilibus commune adhuc intelligitur appellatione *nostri*. Et postliminium favorabile est : quod habet favorabilem caussam libertatis. Atque sic sunt alias plura, & recepta communiter :

e *Alb. 3. de jur. bel. 18.*

f *Plut in Flam. & in apopht.*

g *Gam. decis. 384*

h *Com. l. 5. de leg. 1.*

i *Zas. Aret. Alex. alii d. l. 5. Rebuff. l. 96. 139. de V. S. Decia. 2. cons. 43.*

k *Alc. d. l. 5. §. Labeo.*

muniter: quæ & probent nobis, amicum communem non excludi legibus, quæ tribuunt postliminium nobis, pervenientibus ad amicos nostros. Adde, quod si intelligimus illas leges solum de amico proprio, jam essent de indubitabili: certe esset de minus dubitabili. [l] Cum tamen lex esse debeat de dubitabili, & in casu intelligi debeat magis dubitabili. Quis vero dubitet, an sit postliminium apud amicum, & socium proprium, id est, etiam (quod Gama ipse ait) hostem partis alterius? Sed & contra rationem legis est Gamæ interpretatio: [m] quæ ratio facit postliminium illic, ubi tuti sumus. Tutos autem nos esse apud socium, sive amicum communem, non inficietur homo quisquam, qui oculos habeat. Neque urget, quod dixi aliud de majestate imperiosi populi Romani, [n] quoniam leges illæ imo pertinent ad alios omnes, quorum etiam non fuerit ea majestas, nec eadem socios obligandi ratio. Etiam non obstat quod attuli de captivis, & servis in Græcia. Nam esset ostendendum, venisse eos ad amicos; item in bello venisse. cum Romani negent postliminium in pace. At illud Quintii tempus, Græcis parum quicquam intercesserat cum Romanis, sed consuetudo tum primum est rebus gerendis contracta: ut Plutarchus scribit. Quid si quoque dixeris, venisse Romanos illos in Græciam ad amicos per commercia, & à Pœnis venditos? [o] Potest defendi, nec esse eo casu postliminium: & quidem esse emptori jus pignoris: bona ratione, ne, si aliter statueretur, occasio hostibus daretur, aut sæviendi in captivos, quos emere socii, & amici communes non possent, utpote illico recepturos libertatem apud se: aut occasio fieret transmittendi

[l] *l. 1. ad municip. l. 9. de Carb. Flor l. cum quis, §. Titia. de leg. 3. Panor. c. 33. de ele. Ceph cons. 431. Menoch. 3. Grib. 1. de ra. stu. 5.*

[m] *Soc. ju. l. 1. n. 71. de adq. pos.*

[n] *l. 24. de capt. Alc. l. 5. de ju. & ju. Soc. l 1. de adq. pos. Ias l. ad l. vo Pio. §. sententiam n. 13. de re jud.*

[o] *l. 8. de re mil. l. 15. de capt. ubi gl.*

eosdem captivos ad remotiores, & barbaros, & alios hostes sæviores, unde multo difficillimus reditus sit. [p] Felinus eleganter, *istud specialius procedere in captivis infidelium, ne forte vi, vel dolo traherentur ad eorum cultum.* Tandem vero contra Gamam, & contra inauditam ejus distinctionem notare oportet, quod loquitur ille etiam contra rem à Collegio judicatam. [q] Et sententiæ Collegiorum pluris sunt, quam vel illustrissimi Jurisconsulti. [r] Idem, quod Rota Genuensis objicit adversus scriptorem decisionum Rotæ Avenionensis, quod decisio esset ipsius scriptoris, non Rotæ. Idem de Afflicti decisione alii, quod sit contra reliquos Collegii. Idem alii, de similibus aliis. Nunc porro de aliis doctoribus, & Baldo dicam, quod & vacillat iste, & loquuntur omnes de bannito, id est de hoste propter delictum: [s] qui par est transfugæ. non autem loquuntur de hoste per bellum: qualis hic est: & qui cum altero habet differentias latissimas. [t] Etiam tradunt illa, cum ita conventum inter fœderatos est. vel fœdus sic habet, unicum ut sit territorium fœderatorum. Et Baldus ait, quod confœderatio non operatur plus, vel minus, quam dictent ipsa pacta. Etiam dico, quod aliud est in pœna, re videlicet odiosa: & quæ nisi in territorio fœderati proprii possit infligi. Aliud hic dicendum in liberatione, re favorabili. Sic ego contra disertissimos & doctissimos viros atque Advocatos disputabam. neque tamen adeo huic argumento innitebar, ut, contra quam fieri sciam, res jam & præda Hollandorum, iis in amico regno amitteretur.

p Feli. c. 11. de Iudæ.

q Non. cons. 23. 53. Odd. 8. Menoc. 11. 34. Rip. 3 de ca. po. & pr.

r Menoc. con. 329 n. 27. Ro. Ge. Charf. decis. 106.

s Bar. q. 1. Myns. cons. 21.

t Deci. l. ult. de ju. Bar. l. cunctos populos. nu. 44. Clar. § fi. q. 38. nu. 10. & q. 71. nu. 11.

CAPUT

CAPUT II.

Rem non fieri hostis capientis ante deductionem intra ipsius præsidia.

ALiud igitur disputavi audenter, & conclusi contra Antonium Gamam efficaciter, quod res hosti capta non prius ei quæreretur, quam & intra ejusdem præsidia perducta esset, quamvis ea diu possessa esset, per duos amplius menses in mari habita. [a] Scilicet desiderat lex, ut & capta sit, & perducta intra præsidia, *ceperunt, & intra præsidia perduxerunt*, inquit. Ubi notandum est verbum *perduco*, quo & usa pluries lex est. & quod consummationem operis significat. [b] *PER enim totum significat.* [c] Utitur lex isthuc sæpissime & verbo perveniendi, [d] quod & accipiendum est cum effectu. Si non prosunt capienti menses duo, non prodessent mille. Capta, & perducta bona intra præsidia esse oportet. Nihil est tempus : de quo nihil considerat lex. Et vero nihil sit tempus hic, ubi semper incerta præda est, quamdiu intra præsidia perducta non est. Vulgo dicitur, *multa cadere inter calicem, supremaque labra.* quod bellica ratio & sors valde probat : [e] ut ego alibi adprobavi late. In quæstione, quæ mihi erat pro Hispanis, captis ab Hollandis, quibus erat nonnihil maris arandum : erant radenda littora inimica, eaque adversus prædationes has intenta, & instructa : erant timendæ cœli marisque ruinæ. Et merito igitur lex vult, esse bona perducta intra præsidia. Præsidia vero non esse navim, ad quam perducta erant bona capta, certum est:

a *l. 5. de capt.*

b *l. 166. de V. S.* Bar. *l. 51. de leg. 1.* Soc. *l. 47. de cond.* Fulg. *l. si qui. C. de postul.*

c *l. 1. 5. 12. 22. 23. 27 de capt.*

d *l. 71. de V. S.*

e *Alb. 2. de ar. Ro. 7.*

[f] quæ inter mobilia numeratur: præsidia autem sunt stationes [g] Navis non sedet, at ambulat: & vehiculo confertur, imo equo; *Per Siculas equitavit undas*, Horatius: *Equo ligneo per vias cœruleas estis vectæ*, Plautus. [h] Præsidia sunt locus intra fines: & ille verisimiliter tutus, quod Salycetus hic. declarant Castrensis, Angelus. [i] Ego tamen dixerim præsidia classem Græcorum stantem ad Trojam, etiam castra in finibus hostium posita, etiam hostium classem vagantem. Cæterum casus noster erat, cum navis Hollandica ceperat, & captam attrahebat Hispanicam in Hollandiam, & jam raptaverat per mare menses (ut dico) duos. Videamus si qua sunt fundamenta Gamæ, cur necesse non sit capta esse perducta intra præsidia. STATIM, & incontinenti sit (inquit) hostium, quod iidem ceperunt. & Angelus, & Socinus, & Ripa sic habent. [k] STATIM est protinus, mox, incontinenti, ut hic Aretinus exponit hunc articulum: & ego Gamæ addo. Attamen Angelus, & Socinus, de quæstione, si sit necesse, res esse perductas intra præsidia, verbum in libris meis nullum de hac re habent, loco citato Gamæ. [l] Angelus alibi: *Dico ergo quod tunc præda capta hostium facta est, si conducta est in hostium capientium præsidia. Appello autem præsidia loca tuta, ut quia muris, & aliis artificiis, ut stipatis palatiis circumdatis inclusa sunt, & ad defensam apta. quia tunc præda directa est ad loca destinata, & tuta. Antequam sit intra præsidia suprascripta, vel ad alia loca tuta, ad loca amicorum, vel ad loca confœderata, non refuto, prædam transiisse in dominium capientium, licet in territorium capientium ducta sit: tamen de facili virtute belli possit restitui, & eam tenentes de hoc debent verisimiliter*

[f] *Menoch. 1. de re m. 43. Bud. l. 8. de re mil. l. 1. §. 4. de vi et vi arm.*
[g] *Gel. 10. c. 26. Cat. nup. Pel. Hor. 4. od. 4. Plau. Ru. ult. Neguſ. 2. de pign. 4. n. 41.*
[h] *Saly. l. 12. C. de postl. item Castr. 1. cons. 445. Ang. disp. renovata guerra. col. 4.*
[i] *Stra. de navi. p. 2. num. 5.*
[k] *Aret. l. 1. de adqui. poss.*
[l] *Ang. de disp. ren. gu.*

liter dubitare. Et sufficit dictus timor. Sic Angelus sane. [m] Ripa autem : *Capta in bello, statim efficiuntur capientium. Sed quaeritur, quomodo hoc loco intelligatur verbum STATIM? Videtur dicendum intra triduum. Vel postquam is, à quo fuerunt capta, divertit ad extraneos actus : & sic postquam desinit possidere, suspicando, non posse recuperare. Sed glossator & Salycetus, & Angelus intelligunt verbum STATIM, postquam bona capta fuerint redacta intra praesidia.* Ibidem addit, quod sequatur id alibi quoque Angelus, & legem alleget : sed se allegare meliorem. Et allegat Ripa leges, quas nos induximus. *Frustra lex dixisset, ecperunt, & intra praesidia perduxerunt.* Si censebat satis esse cepisse. [n] Omnia verba legis utique impleta esse debent. Et copula (quod vulgi verbum est) exigit concursum copulatorum. Lex (quod urget Angelus) vult, rem in tuto esse, ut sit effecta capientium. Et igitur vult, deductam esse intra praesidia : ubi demum est tuta. [o] Verba intelligenda sunt cum effectu, ut item vulgaris est regula. Atque ita si statutum dat praemium capienti bannitum, intelligitur, quando cepit cum effectu, & praesentavit superiori. Cepisse Hollandi debent cum effectu, ut adquisierint : sed cum effectu non ceperunt, quae nondum perduxerunt intra praesidia. Ergo nec adquisierint ista : Sic Ripa est pro nobis. & idem adfirmat Angelus nobis, [p] quod & Iason facit. Citat Ripa & glossatorem. [q] Et glossator disserte notat, non esse rem hostis capientis, nisi ducta sit intra praesidia. Idem citatus Salycetus : *Attende, inquit, quod non efficiuntur capientium, nisi postquam ducti sunt intra praesidia hostium. Et idem de rebus aliis mobilibus omnibus, quod antequam sint ductae intra*

m *Rip. t. 1. n. 4. de adqui. poss.*

n *l. 21. de mil. test. l. 5. de jur. imm. Rip. 2. de leg. 2.*

o *Ias. Dec. l. 1. quod qui. ju.*

p *Ias. l. 1. de adqui. poss.*

q *Gl. l. 12. C. de postl. ubi etiam Salyc.*

præsidia hostium, non efficiuntur eorum, sed remanent sub dominio eorum, sub quo erant ante capturam. Non enim in eis est isto casu diversa ratio. Et hæc de rebus verba aurea mihi fuerunt contra adversarios, qui audebant separare caussam personarum captarum, & captarum rerum. [r] Nam etsi leges ipsæ tradant pariter de adquisitione hic utrarumque, & de postliminio utrarumque; tamen vix obtinuissem, nisi & hæc Salyceti adduxissem in terminis. Nunc dicamus alios hic nostros. [s] Angelus alter, ubi legit, capta ex hostibus fieri nostra *statim. Intellige id*, inquit, *secundum legem illam : quæ & deductionem intra præsidia desiderat.* Idem tradit de postliminio, non esse satis evasisse ab hostibus, nisi & reditum sit ad suos : quia lex utrumque desideret. Sic alter Angelus. [t] Sic & Bellus; quid enim si lateret hostis in sylvis, vel alibi cum præda, triduum, quatriduum (inquit) dum reverti ad suos non valet? [u] Sic doctissimus Molin. Præsidium is murum, aut castra interpretatur. Is etiam amplius, quod nec pernoctatio captorum apud hostes, nec deductio intra castra sufficiat, si domini persequuntur, nec desistunt à recuperatione, nec enim amittant isti dominium, nec possessionem. Non amiserunt Hispani hic possessionem, ubi nec intra navim hosticam perducta bona ipsorum sunt : at relicta in navi capta : & hæc attrahebatur, seu ducebatur per Hollandos, qui in ipsam se trajecerunt. [x] Retinet autem etiam expulsus dominus possessionem per hominem suum non expulsum, qui etiam teneatur invitus. Et qui casus hic fuit, ubi & capti Hispani in navi capta manserunt. Per quos captivos nautas & procuratores hic rerum retinuerint domini sua, & possessionem.

[y] Hi

r *Soc. ju. l. 1. n. 66. de adquir. poss.*

s *Aret. §. item ea. Instit. de rer. div.*

t *Bell. 3. de ju. be. 3. num. 12*

u *Mol. de ju. & jur. to. 1. tr. 2. disp. 118.*

x *Ias. l. 1. § 4. n. 4. de adq. poss. Crav. cons. 319. col. 15.*

[y] Hi nec amittant possessionem, etsi deserat eam homo suus. [z] Si ipsi tenerentur, certe dejecti possessione intelligerentur. Verum de dominio agimus in præsentia. Idem autem Molina pulchre ad casum nostrum maris docet, quod etsi pernoctatio, vel spatium viginti quatuor horarum videtur quibusdam satis: tamen si res geritur mari, tum adquisitæ res hosti capienti non intelligantur antea, quam ad locum tutum perductæ sint. Et sane est aliqua diversa ratio (ut ego exposui ad casum hunc nostrum) rerum marinarum. [a] Tandem Ayala quoque sic est nobiscum: audi: *Illud tamen sciendum est*, inquit, *prædam tum demum fieri hostium, ut primum intra præsidia delata est, ante nondum facta est hostium. neque desiit esse ejus, cujus fuit.* [b] Etiam ego sic scripsi, non nunc dixi primum, in libris bellicis, & quidem verbo uno adfirmavi, velut certum. Et sic omnes sunt nobis auctores, nullus Gamæ. Aut num pro Gama illa Angeli dicimus? [c] *Quod si per tantum temporis intervallum dicta præda sit in campo retenta, licet non sit remissa inter præsidia, quod qui perdiderit eandem, verisimiliter debeat deposuisse animum recuperandi*, is quoque & perdidisse intelligatur. *Quantum autem tempus labi debeat, ut dictus animus præsumatur, hoc totum relinquendum judicis arbitrio: qui arbitrari debet secundum consuetudinem locorum, & virorum. Et audivi quosdam armorum expertes asserere, inter eos consuetudinem vigere, quod si per unam diem præda fuerit in campo detenta per hostes, quod intelligitur capientium facta. Et est consuetudo satis rationabilis: quia ut plurimum adsolet perdita præda eodem die rescuti. eo autem lapso, qui perdiderunt, eandem se communiter perdidisse dicunt: unde communiter per*

y Rip. l. 1. n. 74. de adq. poss.
z l. 1. §. pen. ubi An. de vi & vi ar. Imo. l. 29. de adqu. poss. Alb. l. 19. ex qui. ca. ma. Alex. Bar. l. 3. de lib. & posth. Bal. l. 11. num. 66. C. de his, qui ac. non po.
a Aya. 1. de ju. be. 5.
b Alb. 2. de ju. be. 16.
c Ang. d. disp. reno. guerr.

lapsum dici videtur deponi animus recuperandi. Non hæc tamen Angeli valent pro Gama, quia dicta sunt magis ad aliam quæstionem, de receptis bonis reddendis domino, vel non. Et quia capti Hispani animum verisimiliter non deposuerint, & spem liberationis, ducendi per incerta maria, per amica littora; ante ora suorum. Ipse Angelus ad hanc rationem addit, quod nec longum intervallum quam plurimum dierum facit intervallum, si, qui perdiderunt, prosequuntur prædatores. Etiam de consuetudine loquitur Angelus, utcunque rationabili. Sed jus ordinarium est de perductione intra præsidia. Etiam dico ego, rationabilitatem istam hic non probari argumento optimo illinc, quod lex ait, feras desinere esse nostras, quæ nostram evaserint custodiam. Nam magna est differentia inter perditionem suarum rerum, & liberationem ferarum. Facilius hoc fit, & liberationi favetur, & reditioni in statum naturalem. Quid? An desinunt nostræ res esse nostræ, si evadant custodiam nostram? Dicit Angelus, & esse casum illic, ubi dicitur fur manifestus, qui fuerit adprehensus prius quam eo loci rem pertulerit, quo destinaverat. At ego casum nostrum illic non video. Scilicet desinat fur esse manifestus ex perlatione furti in locum destinatum; Sed an ita desinet res esse nostra ex perlatione in locum ab hoste destinatum? Non hæc Angeli obstant nobis ullo modo. Et aliud nihil obstat defensioni nostræ hic. [d] Et non obstat articulus STATIM, qui & alibi, & hic suscipit moras alias. Res capta fit capientis *statim*, id est, postquam capiens voluerit, factam esse suam. [c] quod alibi ego exposui.

d *Imo. Soc. l. 1. §. 1. de V. O. Ias. l. 105. eo. Arch. c. constat. 1. q. 1. Rui. 4. cons. 43. Alb. disp. Mach. 3.*

c *Alb. 3. de ju. bel. 9.*

posui. Quid ni ita? [f] Quæ in favorem alicujus inducta sunt, tacitam conditionem habent, *si illi placuerit*. Idque valet etiam, quum quid ipso jure fieri dicitur. [g] Res capta fit capientis *statim*, id est, postquam & duci præsentata est. De quo & Socinus, & Socinus junior & alii. [h] Et Ruinus, qui statim, ipso jure facit mobilia capientium, apprehendentium, sic de præsentatione. [i] Etiam isti ipsi articuli præcisi recipiunt limitationes per alias leges. Et de jure in hoc puncto satis. Res, nondum ductæ ad locum *verisimiliter* tutum, non sunt adhuc capientium: nec perditum est earum dominium. Idem dicendum, quum milites nostri continuo sunt hostes insecuti, etiam intra præsidia, quia nec isto casu res censentur fuisse capientium, dum apparet locus non tutus: sed nec ipsa præda fugerit præsentiam nostrorum: etiam nec captæ intelligantur, quæ sunt in continenti recuperatæ. Conclusio Salyceti est, & nostra. [k] Et sic nihil hic de postliminio agatur, ubi nec quæsitum hosti quidquam est.

f *Menoch. con. 20. Ias. l. 2. n. 24. C. de bon. poss. co. tab.*
g *Soc. alii l. 1. de adqu. poss. Aret. d. §. item ea. Saly. l. 12. n. 6. C. de postl.*
h *Rui. 5. cons 31.*
i *Castr. l. 104. de V. O.*
k *Soc jun. l. 1. n 65. de adq. poss.*

CAPUT III.

De judicio militum, & varia consuetudine in rebus ab hoste captis.

NOn [a] est Ripa cum judicio militum in rebus hosti captis: etsi illud recitet ultimo sic: *Milites tamen nostri dicunt, sua esse bona capta, si apud se pernoctarint*: nam Ripa adfirmat aliud judicium Angeli allata meliore lege. [b] Et nec dicitur opinio doctoris, licet ultimo loco posita, quando is ita scribit: *Quidam alii dicunt*: vel,

a *Rip. l. 1. n. 4. de adquir. poss.*
b *Imo. l. 74. §. 1. ad Treb. l. 134. n. 4. de V. O. Ias. l. a divo Pio*

vel, *secundum quosdam*, & non verisimile est, ut in sua ipsorum caussa judicium militum, Ripa censuerit judicium æquum. Etiam in judicio militum quæro, quid illud sit, APUD SE? forte enim idem est, quod intra sua præsidia. [c] ut sic dicitur, apud hostes susceptus filius, *apud hostes decedere, apud se esse.* Atque ita judicium militum juri consonet: dissentiat autem illis, qui triduum exigerent; & illis, qui volunt eum oportere divertisse ad extraneos actus, qui fuerunt capta bona. Et sic Anglica lex, & lex Castellæ sint, quæ itidem adquisitionem definiunt in pernoctatione *apud hostes*, aut in mora horarum viginti quatuor. Et promptum est, leges legibus concordare. Milites tamen nec ipsi censent adquisita bona sibi ex eo solo, quod perducta intra præsidia sua sint, nisi & pernoctaverint, in quo dissentiant illi à jure: quod facit rem capientis statim, ac ducta illa fuit intra præsidia, & itaque recuperata ante noctem, adquiratur rursum ipsi recuperatori: ut Bellus explicat. Nisi forte in caussa hac subitæ recuperationis probes jure milites: [d] quoniam nec videatur captum, quod est illico recuperatum. [e] *& censeatur illico recuperatum, quod adhuc apud hostem non pernoctaverit. Sicque vulgo observant militares præfecti*: inquit Alciatus. Et sic fuit doctrina Salyceti: quam retuli in calce capitis superioris. [f] At de eodem judicio militum audi Angelum: cujus & eadem ipsissima omnia (sæpe id factum) Baldi verba sunt hæc in quæstione: *Dicunt isti sodales, quod numquam præda dicitur fuisse perfecte eorum, nisi postquam pernoctavit sub dominio eorum. Cum enim cum præda fugiunt, antequam sint in loco TUTO, non est præda sub eorum protectione. Et dicunt veritatem.*

c *l.9. l 12. de capt. l. ult. de off. pr vi. l.2 de adq. rer. dom.*

d *Ang. disp. renovata guerra. col. 3.*

e *Alc. l. 1. de adq. poss.*

f *Ang. Bal. l. 12. C. de postl.*

tem. Cum ergo reducti fuerint intra præsidia, licet non pernoctaverint, tamen domini prædæ facti sunt. Sic isti ex ratione militum reducunt eorundem militum dictum ad sensum juris. Etiam consideremus, quæstiones esse duas diversas: unam, quando hosti quæsita bona capta intelligantur? alteram, quando hoste recepta, priori non sint domino restituenda? Ecce scribit Ayala, quæ quæst. posterior torsit varie admodum omnes fere interpretes; at prior habeat jus non dubium. Et igitur non fiet illatio de altera ad alteram quæstionem. Potest res adquisita hosti esse; & recuperata deberi tamen priori domino. ut, quicquid rerum est, quod redit postliminio. [g] hæ namque adquisitæ hostibus, amissæ dominis prioribus, recuperatæ his redeunt. Quid, quod principes nostri, milites, qui recuperant, tenebantur & tueri nostra, & nos vindicare? Contra potest nec adquisita res hosti esse, & recuperata non tamen restitui priori domino, at cedere recuperanti. ut scilicet animentur ad pugnandum omnes: & virtuti accedat pretium: & dominus ille prior non ferat, cujus contrarium in casu contrario ferre nollet: sumptus, & damna, quæ alius esset passus pro re ejus recuperanda, & quam nec recuperasset. [h] Quæ aliique hic disceptant: & ego alibi recitavi. Sic duæ sunt diversæ hæ quæstiones. [i] Sic & alii ipsas distinguunt. Et quas tamen si misces, etiam sic concludes, ut à jure nec discrepet aut judicium militum, aut lex alia vel consuetudo, nisi in hoc forte, quod cetera etiam moram desiderant aliquam, nec satis habeant perductione intra præsidia, ut declaravi. Perductionem omnino desiderant omnia.

g *Navar. con 2. tit. 36. lib. 5. Mol. de ju. & ju. to. 1. tr. 2. disp. 118. Plat. Inst. de rer. div. Ias. l. 9. de leg. 1. Covar. reg. peccatum. p. 2. §. 11.*

h *Io. An. Spec. de ra. Alb. 3. de ju. bel. 17.*

i *Rip. l. 1. de adq. poss. n. 4. 5*

Sic & Joannes Andreæ in bonis ductis intra hostium districtum ponit quæstionem alteram de recuperatis. Non mihi Joannes Andreæ, non quæstio de recuperatis objiciatur, quum dico, rem non fieri hostis capientis ante deductionem intra ipsius præsidia. Et notes, quod hæc hujus capitis, & superioris valent in captis, non in deditis. [k] Deditorum aliud sit judicium.

k *Ang. d. disp. renovata. Salyc. l. 12. C. de postlim.*

CAPUT IV.

Capienda non haberi pro captis, & quæsitis hosti.

QUod si autem capta, non ducta intra præsidia, pro non captis sunt, & quæsita hosti non censentur; [a] quid est quod Cephalus respondit, etiam nec capta, sed pro certo capienda, effecta hostium videri? *Considero* (ait ille) *dubium non esse, quin capta ab hostibus, fiant statim PRIUS capientium. Sed tota difficultas consistere videtur, quomodo intelligatur verbum CAPERE: & sic, quando res ita dicatur capta, ut sit capientis. Ego autem puto, tunc rem captam dici, quando aufugere non potest, quin capiatur.* Igitur & concludit in suo casu, fugatos piratas à triremibus Melitensibus, eosque ita pressos, ut omnino in manus Melitensium essent perventuri, omni spe evadendi destitutos, & ejectos in insulam Corsicam, captos à Corsis, restituendos esse Melitensibus, aut teneri Corsos saltem ad damna, & interesse: tanquam qui fuerunt in caussa, quo minus Melitenses consequerentur finem laboris, ac præmium. [b] Etiam Alciatus in feris sic censet, quæ (certum) non possint

a *Ceph. consi. 136.*

b *Alc. l. 1. n. 53. de adq. poss. Molin. de ju. disp. 42.*

ſint evadere. etiam Ludovicus Molina. Is hoc amplius, quod etſi dominium, & poſſeſſio adquiritur capienti, cum percuſſio alterius non eſt ſatis ad capiendum, ſi tamen cauſſa ſit, ut caperentur ab alio, utique ſit jus percutienti, ut pro qualitate datæ cauſſæ & ipſe aliquid in captis habeat emolumenti, ac juris. [c] Retuli ego de illo Cephali reſponſo in libris de armis Romanis: & idem illic ornavi, & auxi pluribus. De opinione Trebatii, feram capiendam pro capta haberi, adprobata tunc dixi, [d] & alii dicunt. [e] Ratio recepti olim diverſi juris non adverſaretur, quum accidere poſſit nihil multum, cur non capiatur. [f] Et potentia in habitu idem operetur, quod potentia in actu. Cœterum & reſpondi Cephalo in iiſdem libris & confutavi (opinor) hanc illi opinionem. Hic addo, diverſam cenſendam Cephali quæſtionem de piratis à quæſtione noſtra de hoſtibus juſtis. etiam conſuetudinem in feris vulneratis, juri contrariam, non extendi ad hoſtes oportere, qui (pone caſum) ejecerint ſe, ut piratæ illi, in Corſicam; Piratis, & feris territorium nullum præbet ſecuritatem. [g] Piratæ ſunt hoſtes omnium, & impune offenduntur ab omnibus, &c. Sic & libera venatio eſt ferarum. Itaque in Piratis dici poſſit, evadere eos non potuiſſe, ſemper capiendos ubique. at non idem in hoſtibus dici poſſit, qui non ubique ſunt capiendi, non apud amicum communem: Hiſpani non hic capiendi in magna Britannia, in Gallia, in alia parte Chriſtiani orbis ab Hollandis. Sic Hiſpani vel capti evadere potuerint modis multis. [h] *Num capti potuere capi?* [i] Quum autem lex ait, feram, nobis vulneratam, ſive captam, evadentem cuſtodiam noſtram, in conſpectu no-

c *Alb.* 1. *de ar. Rom.* 7. *& lib.* 2. *c.* 7.

d *Alc.* 11. *Pare.* 2. *Bar. l.* 5. *de adq. rer. dom.*

e *Alc. l.* 1. *n.* 53. *de adq. poſſ.*

f *Decia.* 2. *conſ.* 64. *n.* 40. 41.

g *Stra. de nan. p.* 3. *Alb.* 1. *de ju. be.* 4. *& lib.* 3. *cap.* 23.

h *Virg. Æn.* 7.

i *l.* 3. 5. *de adq. rer. dom.*

ſtro

ſtro tamen exiſtentem; nec in perſecutione difficili, non recepiſſe ſe in libertatem naturalem; non idcirco etiam ait, manere ejus, qui cepit Sed etſi ejus maneret recipienda non difficulter; non propterea & capienda non difficulter pro capta ſit. Scilicet eſt ſemper pronius, ut quid retineatur, quam, ut quæratur. Et de iſta difficili perſecutione videndum eſt per conjecturas ſane multas, ac varias. Non videbitur autem bene (quod ridicule quidam dicebat Advocatus mihi) per repoſitionem receptæ navis Hiſpanicæ illic, ubi recepta eſt. Et neque in fera ſic obſervatur. [k] Et neque illic, ubi alia ait lex, non deſiiſſe me poſſidere ſtatim, atque alius animo poſſidendi agrum meum intraverit, quem facile ſim expulſurus. non n. de iſta facili expulſione jubet lex judicium fieri ex deductione in agrum, & in rem præſentem. [l] Barbaricam dicit Hotomannus veterum Germanorum, & ex moribus Romanorum ſublatam, qua illi utebantur ſimili in vindiciis: & quam Romani ſimulabant per vim feſtucariam, & manu conſertam. Recito aliam legem: [m] *In laqueum, quem venandi cauſſa poſueras, aper incidit: cum eo hæreret, exemptum eum abſtuli. num tibi videor tuum aprum abſtuliſſe? & ſi ſolutum eum in ſylvam dimiſiſſem, eo caſu tuus eſſe deſiiſſet, an maneret? videamus, utrum in eo hæſerit aper, ut expedire ſe non poſſit ipſe; an diutius luctando, expediturus ſe fuerit. Et, ſi in meam poteſtatem pervenerit, meus factus eſt. Si autem in ſuam naturalem laxitatem dimiſiſſes, eo facto meus eſſe deſiiſſet.* Noto autem, nec mihi quæſitum, quod non in meam poteſtatem *pervenerit*, etſi eſt captum. Non eſt meum, niſi manualiter capiatur; inquit ibi Bartolus, & gloſſatores com-

k l. 18. de adq. poſſ.

l Hotom. 3. obſ. 15.

m l. 55. de acq. rer. dom.

communiter , etſi de conſuetudine ruſticana (ſcribit Albericus) ſervatur opinio Martini, & Hugolini , qui faciunt meum imo ſtatim atque ſe expedire aper nequit. Et nunc de conſuetudine , quod etſi hæc dicitur eſſe in venatione , non eadem tamen legem dicit in bello. Non ſic habetur pro capto , qui eſt capiendus : non ſic habebitur pro adquiſito, & ſub dominium capientis redactus , qui eſt captus. [n] Conſuetudines ſunt facti : & non recipiunt igitur extenſionem neque loci , neque perſonæ, neque caſus. [o] Et itaque probanda conſuetudo ſit in ſpecie caſus , qui venit in controverſiam. [p] Et nimis magnæ difficultatis eſt , probare conſuetudinem. [q] Et controverſum eſt valde , an Doctori credendum ſit, teſtanti de conſuetudine : imo, an credendum ſit pluribus, id conteſtantibus. Et adfirmativa opinio non valet aliter quam ſi teſtentur illi de ſuo tempore, & de ſua regione. Et hæc ego in quæſtione hac notabam, & in altera de judicio illo militum capitis præcedentis. Etiam in caſu Cephali, erant illi capti : & quæſtio erat, à quibus PRIUS capti eſſent dicendi.

n *Bal.* 1. *con.* 7. Decia. 2. *conſ.* 29. *& lib.* 3. *conſ.* 19. *Ruin.* 1. *capite* 19. *Schurp.* 3. *conſ.* 7. *Crav. con.* 30. *Iaſ. l. de quibus : ubi add.*

o *Crav. conſ.* 96. *Menoch.* 54.

p *Bald. c. alt. de conſuet. Fulg. conſ.* 6. *Crav.* 183. 886.

q *Por.* 1. *com. op.* 24. *Vin co. Doctori. Mynſ.* 6. *obſ.* 68. *Iaſ.* 1. *de quib. add. no. Ceph. conſ.* 299. *Menoch.* 34. 54. 911. *Stra. de deco. p.* 5.

CAPUT V.

An hoſtem liceat capere in territorio alieno.

LIcitum videtur, capere hoſtem in territorio alieno. [a] ſcilicet liceat ingredi alienum agrum, venandi feras cauſſa, itaque liceat quoque alienum ingredi territorium, venandi hoſtes cauſa. [b] nam bellum venatio eſt. [c] & territorium nihil eſt aliud quam dominium. Etiam invito domino ingreſſus agrum facit prædam ſuam. Quid ſi perſecutio capiendi fuerit cœpta in territorio permiſſo, hoſtis vero continuata fuga in alieno eſt captus. [d] In delinquente, qui ita fugerit, & ita captus ſit, adfirmatur licitum per Mynſingerum in obſervationibus Cameræ Imperialis ex Angelo, aliiſque. [e] Et adfirmatio poteſt generalis eſſe ex illa regula, quod attendendum ſit ad principium licitum. non ad finem illicitum. Cæterum hæc concluſio falſa eſt in hoſte. [f] Et ſic docui in libris meis bellicis. Alienum territorium ſecuritatem præſtat. Et mutato territorio mutatur poteſtas, &c. [g] Etiam relaxandum delinquentem, qui capiatur in alieno territorio, etſi principium fugandi fuit in permiſſo, quoniam in fine jam ſit diverſa ratio, tradunt Baldus, Romanus, Alexander, Jaſon, Cagnolus. [h] Et Cephalus: captum vel in territorio domini inferioris recuperari licite de ſuperioris domini territorio, unde licitum tamen factum fuit initium perſequendi. Et is adfert huc Doctores alios, & Angelum; quem nominat pro ſua diverſa illa opinione Mynſingerus. At etiam de violatore pacis publicæ

a *Bar. Ang. Caſt. l. 16. de ſerv. ruſt. præd.*
b *Xenoph. 2. Cyrop. Ariſt. 1. Polit.*
c *Bar. l. 48. de fur. Bal. l. 10. C. eod.*
d *Mynſ. 2. obſ. 28.*
e *l. quod cit. ubi Bart. de adult.*
f *Alb. 2. de ju. be. 22.*
g *Cagnol. rub. de orig. jur.*
h *Ceph. con. 229.*

cæ Mynſingerus loquitur: quem liceat ſic capere in territorio alieno. Et de quo etiam ſic concedit Cephalus. Extra autem illum caſum non procedit obſervatio Mynſingeri. ut & notatum ad eam eſt. [i] Et ita ad eam dicunt, & alii dicunt ſimilium obſervationum ſcriptores Germani, quod qui ſic per licitum principium capit in territorio alieno, ille violat territorium alienum: & teneatur injuriarum, de vi publica, majeſtatis. Sed & obſervatio Mynſingeri eſt de variis quidem territoriis, conjunctis tamen in unum Germanici Imperii corpus. Et unum territorium reputatur quoad ipſum Imperatorem. [k] ut in ſimilibus ajunt Doctores. Reſpondet & Cephalus varie ad id, quod attendi principium debeat. & quod ſecundum *omnes* tunc principium licitum ſpectetur, quando militat eadem poteſtatis ratio: ut ſi principium, & finis ſint in eodem territorio, &c. [l] Delinquens, ſi in Eccleſiam aufugit, tutus ſic eſt. ut certe verior, & magis communis opinio dicitur, & recepta uſu, & adfirmata eſt noviſſime à magnis practicis. Et Covarruvias, quod non videat rationem, qua defendi contraria huic ſententia poſſit. Et igitur, ſi illud de principio licito non concludit in Eccleſia, minus concludet in territorio. [m] Nam eſt Eccleſia de territorio laici magiſtratus. Itaque ſit & jus ſingulare, & privilegium Eccleſiæ, illa, quam dixi, immunitas. [n] Scio, eſſe, qui tradunt, paria eſſe, locum eſſe exemptum, & eſſe extra territorium. Sed ſcio, ſimul dici, idem eſſe magni periculi, imo falſum. [o] Eſſe extra territorium, eſt eſſe penitus extraneum: non idem eſt, eſſe exemptum. itaque reſponſum eſt, poſſe conſentiri in judicem, à quo eſt

i *Gail. 1. de pa. pu. 16. Wur. 1. obſer. 9.*

k *Dec. l. ult. de juriſd.*

l *Clar. §. fi. q. 30. Decia. 6. pr. 28. Cov. 2. var. 20.*

m *Schar. 2. con. 21. Decia. 6. pr. 30.*

n *Fely. c. ult. de reſcript. Iaſ. l. ult. de juriſdict.*

o *Panor. q. 7. n. 3. 6. Cagnol. l. actus. num. 69.*

exemptio, non item in extraneum. Et ratio redditur, quoniam res de facili redit ad naturam ſuam: & Eccleſia de facili redeat ad naturam non exemptam olim ſuam. [p] Etiam eſt odioſum hoc privilegium Eccleſiæ, atque contra publicum bonum, ſi publice expedit nocentes requiri & puniri; & de criminoſo agitur liberando in Eccleſia. Et illud privilegium contra rationem juris communis eſt ſemper. At in caſu hoſtis & territorii alieni favorabile vertitur jus commune, diſtinctio territoriorum, [q] quod eſt fortius, & tollitur difficilius: item de calamitoſo agitur, & libero hic, in caſu Eccleſiæ ſæpe & de damnato, ac ſervo pœnæ. Et igitur ſi in Eccleſia illud eſt, in territorio id magis eſt; omnino idem eſt. Et reſponſum ſic eſt quoque argumentis, quæ ſupra attuli contraria. [r] Illi primo de agro alieno reſpondet Socinus, quod domini agri prohibitio non exhibeat publicam ſecuritatem, ſicut facit territorium. & ego in proximo ſuperiore capite reſpondi. [ſ] Sed quid reſpondemus ad jus, quod idem ego poſui alibi, res victi, & corpus ejuſdem à quocunque dedi oportere victori? ſane ſic non videtur debere territorium alienum auxilio victis eſſe. Sed ibidem à me eſt reſponſum, in victore univerſali illud poſſe dici, non in particulari. Et hic non ſequitur, quod ſi licet victori ea petere, etiam & liceat per ſe eadem capere: vel etiam, ut dominus territorii ſemper teneatur ea tradere.

p *Decia. 6. pr. 29. Conu. d. 20.*

q *Aret. l. 138 de V. O. Anch. c. 1. n. 297. de conſti. Fely. c. 19. n. 3. fi. de accuſat.*

r *Soc. l. 1. de adq. poſ. & ibid. Soc. ju. n. 69.*

ſ *Alb. 1. de ju. be. 17. & lib. 3. c. 5.*

CAPUT

CAPUT VI.

An hostem captum liceat ducere per territorium alienum?

SCribunt [a] communiter omnes, non esse illicitum portare frumentum per locum aliquem, de quo illicitum sit tamen exportare. Ut dici possit, licere quoque capta ducere hostica, & captum hostem per illud territorium, de quo capere non liceret tamen. [b] *Certum* etiam ait Decianus, quod si quis captus ducatur ad carceres per cœmiterium Ecclesiæ, eum non ideo tutum fore, at inde abduci posse; Et hanc esse sententiam Archidiaconi, Oldradi, & aliorum plurium: & veriorem; & tenendam, & consuetudine observatam. [c] Atque alii addi autores possunt autoribus Deciani, Albericus, Cæpolla, & alii. Cæpolla in terminis, quod malefactor captus in territorio permisso duci possit per alienum, nec ibi relaxetur. [d] Solus transitus non ita sonat protectionem: inquit Felynus in quæstione simili, quum quis prohibetur esse in Ecclesia, ut non sit ei prohibitum transire per Ecclesiam: & quod ibi sic sit tutus. Etiam, si in territorio alieno non licet capere hostica, nec ibi liberentur capta alibi. Si illic non fiunt serva, illic neque fiant libera. & contrariorum eadem sit disciplina, & æquabile jus in omnibus. Et itinera non sunt libera? Et iter marinum (in hoc fuit quæstio mihi) non est liberrimum? Mare etiam est commune omnibus, & littus maris. [e] mare communissimum dicit Jason. Hac per mare Britannicum, & per

a *Iaf. l. 43. de leg. 1. Clar. §. fi. q. 82. Menoch. conf. 901. Stra. 4. de merca. num. 49.*
b *Decia. 6. pr. 28.*
c *Alb. rub. C. de his qui ad Eccl. Cæpol. l. 17. de ædil. ed. Leomin. conf. 56. Ever. Lo. à vir. fi.*
d *Felyn. c. 2. de except. num. 5.*
e *Iaf. l. 1. n. 11. C. de fu. tri.*

& per hæc littora ducentibus Hollandis capta Hiſpanorum hoſtica, objicit ſe Legatus Hiſpanicus : & petit hic à magiſtratu ſiſti omnia, ac liberari. [f] An honeſtum Regi, magiſtratuive noſtro, competentia compendia Hollandis amicis, vel debita, vel parata avertere, ut Hiſpanis itidem amicis ſubveniatur? Negat Theologus & Juriſconſultus Ambroſius : quia, ſi non poſſit alteri ſubveniri, niſi alter lædatur, commodius ſit, alterum non juvari, quam gravari alterum. [g] Vulgare eſt, non debere diſcooperiri unum altare, ut aliud cooperiatur. Etiam illa cogitabam : [h] *Qui inferendi mortuum jus habet, non prohibetur inferre. prohiberi autem inferre videtur, ſive in locum inferre prohibeatur, ſive itinere arceatur.* [i] Amplius, *mandatur, ne corpora detinerentur, aut vexarentur, aut prohiberentur per territoria oppidorum transferri.* Et amplius adhuc, *nullam pœnam meruiſſe eos, qui tranſvexerunt : quamvis talia fieri ſine permiſſu illorum, quibus permittendi jus eſt, non debeant.* Et delictum ſine pœna eſt : [k] ut ibi addit gloſſa. Et ita non liceat Hollandis hac tranſire cum iſta præda ſine permiſſu Regis noſtri : ſed iidem ſi tentent tranſire ſine permiſſu hoc, pœnam non patiantur, non hanc certe graviſſimam amiſſionis prædæ. Saltem jus detur ipſis, quod datur vel furibus, qui cum furto recipiunt ſe in aliud territorium : [l] nam fures hi ejiciuntur. hac igitur fini pœna ſtet. Et hæc ego ipſe mihi propoſui contra partem, cui ſum Advocatus. Et his tamen non obſtantibus, defendi ſic partem meam : Capta hæc nondum ſunt effecta hoſtium. & itaque vis nulla captis fieri debet in territorio hic Regis amici communis. Nemo autem neget, vim fieri captivis, & eorum rebus

f *Ambr. 3. de off. 9.*

g *Corn. 4. conſ. 21. num. 2.*

h *l. 1. §. 1. de mort. infer.*

i *l. 3. §. 4. de ſepul. viol.*

k *item in l. 12. de ſuſfr. leg.*

l *Clar. §. fi. q. 38. n. 16. fi.*

bus captis, si cum his illi hinc abducantur invi-
ti. Neque enim tum solum fit vis, cum quis, & cum quid per vim capitur: sed & tum, cum per vim ducitur. [m] Vis commissa dicitur utrobique, & ubi capitur, & ubi detinetur. ut sic est communis opinio. [n] Furtum sæpe sic fit contrectatione continuata: sic furti est continuatio, sic assidua contrectatio dicitur furis in re semel capta. [o] Et sic Barbatia, quod fur, qui cum furto fugit ad Ecclesiam, dicitur novum ibi furtum committere ex nova contrectatione. & itaque etiam impune valeat illinc abduci. Quod & verum sit per prædicta. Etsi Clarus non credat id verum: ideoque nec sequitur Bartoli opinionem, [p] dicentis, furem, hic inventum cum re furtiva, alibi furto ablata, etiam puniri hic posse. nam ut mutatione domini addita assiduæ contrectationi nascitur actio nova furti ad pœnam applicandam parti: ita mutatione territorii, & jurisdictionis nascatur nova accusatio ad vindictam publicam. Bartoli opinionem servari ab assessoribus, velut Reipublicæ utilem, & pro Euangelio: practicari per totum mundum: fecisse suspendi centum millia hominum: probari concilio Neapolitano: esse communem: & alia apud Clarum relata, & in additis Claro adfirmata. [q] Quicquid & multi contra censeant, & contra dicant, immerito in publicam utilitatem, & communem opinionem. Nec tamen opus hic est, de ea opinione contendere. nam hoc sentiunt omnes, quod (de pœna quicquid sit, furi infligenda in novo territorio) [r] si tamen in territorio novo pergitur in faciendo, fiat offensio quoque jurisdictioni novæ. cum non servatur jam factum; sed in

m *gl. C. ubi de poss. ag. op. Ang. cons. 363. in fi.*
n *l. 6. 9. 17. 50. 67. de fur. Rui. 4. cons. 82. Mantu. l. eos. C. de fur.*
o *Barb. 4. cons. 33.*
p *Bart. l. 48. de fur. &c.*
q *Marf. l. ult. de jurisdict. Soarez. recept. Sent.*
r *Bald. c. 1. §. 2. de pa. in fi. Fulg. l. si abducta. C. de fur.*

in faciendo pergitur, est hæc præsens quæ-
stio. Nam hac per mare Anglicum, & per no-
vam jurisdictionem vis producitur: quæ alibi
cœpta licite, hic exercetur illicite. Vi possi-
det, qui per vim manet in possessione, non tan-
tum is, qui nactus est possessionem per vim.
Hollandi hic desinant ab omni vi, &, quæ ad-
huc sunt libera Hispanorum bona, hinc vi ab
s Covar. iis non abducantur. [s] Etiam in supradicta quæ-
2. var 20. stione admittunt adversantes Bartolo, remit-
& pract. 11. tendum furem ad locum delicti. etiam ei rem
auferendam, & hanc domino restituendam. In
quibus & nos hic adquiescimus. Et ratio horum
etiam hic facit, ne territorium alienum videatur
t Castr. 1. tueri furta, &c.[t] Castrensis pulchre, quod & actio
cons. 423. num. 3. competat spoliato contra loci dominum, qui
u Imo. furem recepit. [u] Do nunc in terminis Imolam,
cons. 51. qui sic respondit, & *certum* dicit, non licere
captum ducere per territorium alienum. Et qui-
dem concludit sic generaliter: etsi casus specia-
lis illi propositus fuit in capto injuste, & qui
x Bel. 2. erat territorii originarius. [x] Et quidem acci-
de be. 18. fi. pit Imolam generaliter sic Bellus quoque: qui
per eundem ita scribit, quod territorium tertii
tutum esse debet etiam per transitum. Delin-
quunt, qui per territorium alienum duxerunt,
& igitur tenentur ad exhibendum, vel aliter sa-
tisfaciendum: inquit Imola. Et in præsenti
nostra quæstione igitur, quando resque, ho-
minesque hic sunt, serventur in sua libertate:
inquam ego. Nam si hac transducti jure repete-
rentur, multo justius retinebuntur. Et id dictum
Imolæ, & belli in ipsis terminis quæstionis no-
tetur: non in illis Cæpollæ de malefactore;
qui ducetur facilius, & justius. Etiam dicit il-
lud Cæpolla eam ob caussam, quia eadem sit
ratio

ratio Ecclesiæ, & territorii. quod falsum est: ut exposui in capite præcedente. Sed & illud est falsum, quod de jure nullo hic Ecclesiæ dicit Decianus: ut exponam in capite sequente. Illud verum est, quod notabamus de frumento. Cæterum quæstio illa non est huic nostræ similis. Cum civitatis non intersit, per eam duci frumentum, quod natum in civitatis territorio non est, aut aliter non est factum civitatis. [y] Quæ est ratio allata Jasoni, & alii, cur liceat id ducere per civitatem. Qui transit per civitatem, ille non potest dici extrahere (quod vetat statutum) de civitate. [z] Transire est intrare, & exire. At vero interest territorii, non conspici alium, qui illic terreat, nisi dominum territorii. hujus domini interest, non videre alium, qui in suo terreat territorio quemvis. Interest, non videre capi, captos teneri, aut trahi quosvis, præterquam per dominum territorii. nam hæc sunt jurisdictionis, & jurisdictio non est ullius externi in territorio Regis nostri. [a] Ut sit crimen privati carceris, & læsæ majestatis, si alius tenet captivos in territorio non suo. Hæc vindicatur in præsenti casu nunc; & adseritur majestas, & jurisdictio: non autem avertuntur Hollandis compendia, non favetur Hispanis. Quæ de cadavere dixi transvehendo, illa non sunt hujus rationis. Nulla ibi fit territoriis injuria: nulla cuiquam fit vis. Et favorabilissima illa est caussa religionis. Quid? etiamne non punietur hoc Hollandorum factum, quia illud transvecti cadaveris non punitur? Etiam non impedietur vis hæc fieri ab Hollandis, quoniam factum illud, quod dixi, transvectionis cadaveris non revocatur? Imo etiam illud

y *Alex. 4. cons. 86*

z *Fed. de Sen. cons. 127. & 173. Bal. l. 18. §. 2. de sti. ser.*

a *Clar. §. fin. q. 68. Decia. 7. pr. 10.*

 fieri

fieri impediretur : nam fieri est vetitum. Vanum istud argumentum est hic. Vanius ultimum de furibus : quod Mediolani dicitur factum aliquando : quod refutatum : quod inconcludens. quæ enim inde ratio consequentiæ ad propositam nobis quæstionem, ut etiam vi trahere Hollandi possint secum & prædam per territorium alienum, quamtumvis amici, & fœderati Regis?

CAPUT VII.

Archidiaconi sententia examinatur, de capto ducto per Ecclesiam.

Contra defensionem nostram superioris capitis urgebant Advocati adversarii sententiam Archidiaconi : quam illic notavi in principio : & (quod adversarii non fecerunt) aliis adfirmavi & testimoniis, & subscriptoribus. Cæterum respondi primum, opinionem communem esse contra istam sententiam Archidiaconi. [a] Ut sic dicit communem Remigius in tractatu *de immunitate Ecclesiarum.* [b] Sic Clarus : *Fortius dico, quod si aliquis condemnatus, dum ad supplicium ducitur, transit per Ecclesiam, vel cœmiterium, gaudeat immunitate Ecclesiæ, neque potest inde violenter extrahi. Et hæc est communis opinio.* Et quidem hanc opinionem tenuit Johannes de Monte-Sperello. [c] quem refert mihi Bartholomæus Socinus. [d] & quem idem nominat semper egregium, elegantem, excellentissimum, insignem, integerrimum. [e] doctorem suum, integerrimi judicii Corneus Eandem

a *Remig. de imm. Eccl. fall.* 30.
b *Clar. §.fi. q.* 30.
c *Soc. l.* 18. *de in jus voc.*
d *Odd. cons.* 18. *Soc. l.* 1. *de mil. l. cum anus. cons. post. lect. ad Trebe.*
e *Corn.* 2. *cons.* 159. *& lib.* 3. *cons.* 4.

Eandem Socinus refert teneri à Mariano patre. [f] quem dicit excellentissimum Alexander, & celeberrimum. Et eandem ipse tenet Bartholomæus, excellentissimus, & maximus Jurisconsultus. [g] Ut ita hunc nominat vel ipsius æmulus Decius. ne dicam testimonia aliorum, & Mantuæ, qui Socinum hunc nuncupat Jurisconsultorum facile principem. Etiam Mantua tenet istam opinionem. quem vocat insignem Decianus, & clarissimum : & hic eundem advocat. Hac quoque stat, non (quo utitur Decianus verbo) *videtur*, Johannes Vischius *de immunitate Ecclesiarum*. [h] Atque hic obiter, quod opiniones Doctorum in tractationibus anteponuntur traditis in aliis scriptionibus. [i] Etiam Gonzalus Suarezius hanc tenet opinionem in sua praxi Ecclesiastica : & addit alium : & de Remigio (quod & Clarus facit) ait communem. Et nos communem cernimus : quam teneri à novem ([k] sunt alio quin septem satis) Doctoribus cernimus. Sed & addam Romanum, Jasonem, & alios, pace Deciani. [l] Hæc est opinio, quam viderit Chassaneus servari Pictaviis : & quæ (dicente eodem) servaretur. quam viderit Gigas servari Venetiis ; ut ipse recitat Decianus. Jam ad Archidiaconum respondet Socinus, quod non videatur ille firmare pedem, si recte inspiciatur. [m] Et vero Archidiaconus sic ait : *Si quis à justitiario extra cœmiterium, vel Ecclesiam capiatur & ducatur per Ecclesiam, & inde violenter extrahatur, non videtur Ecclesiæ immunitatem violare. ar. op C. de æd. pr. l. si quis. arg. contra.* 1. *quæst. si quis contu. & c. definivit. in princ.* ubi audis dubitativum verbum *videtur* : & argumentum dici tantum. etsi etiam optimum. Contra

[f] *Alex.* 2. *cons.* 210. *& lib.* 5. *cons.* 24.

[g] *Dec. consil.* 38. 55.

[h] *Mynf.* 6. *obser.* 60.

[i] *Suar. pr. Eccl. to.* 1. *p.* 5. *c.* 3. §. 3. *n.* 45.

[k] *Odd. cons.* 46.

[l] *Chass. consuet. Burg. de just.* §. 5. *num.* 121.

[m] *Arch. c. sicut.* 17. *q.* 4.

tra

tra opinio alia proponitur poſtea: & gemino argumento ex Canonico in terminis jure adſignata. [n] Opinio autem autoris cenſetur potius, quæ ultimo prolata eſt. [o] etiam, quum nihil de ea firmat autor. Quod ſi Archidiaconus, cui innituntur reliqui omnes, aut ſentit contrarium, aut definit nihil: reliquorum nomina qualia erunt? [p] Nihili eſſe dicit illorum talia Doctor meus Oddus, qui ſe fundabant in autoritate quadam Baldi: *Pro reſponſione* (inquit) *ſufficit ponderare diligenter dictum Baldi. in quo ſolo omnes ſe fundant. Et Baldus nihil determinat.* &c. [q] Sic & alter Doctor meus Cl. Nonius contra Alexandrum, contra Corneum: quod nec videatur quis dicere, qui ſe fundat in alio dicente, ſi imo ille alius non dicit. [r] Sic Menochius contra multos: quod eorum autoritatibus non ſit conſtituendum fundamentum, qui parum conſiderate loquuti ſint, inſequentes Speculatorem, non de jure loquentem, ſed de conſuetudine. [ſ] Et is alibi paria. [t] *Et qui indeterminate ad aliorum doctrinam ſe refert, is cenſetur eo tenore ſenſiſſe, quo ſenſere ii, qui referuntur.* [u] Et nota ac trita regula ſic eſt, ut quicquid eſt in relato, idem ſit omnino etiam in referente. [x] Illud pertritum, dicta Doctorum intelligi ſecundum leges, & autoritates allegatas: etiam ſi verba aliter dicere videantur. [y] Iſti erraſſe videantur, & nihil definire, qui referunt, quod non reperitur in relato. [z] Autoritas iſtorum nihili eſt. Ut minimum poſſimus hic dicere cum Socino, quod nihil illi omnes Archidiaconei determinent. nam certe nihil determinat Archidiaconus.

n *Rom. l.* 11. *C. de teſt. Alex.* 1. *con.* 121. *& lib.* 2. *conſ.* 77. *Alc.* 8. *conſ.* 82. *Menoch.* 73. *Odd.* 37.
o *Odd. conſ.* 6.
p *Odd. conſ.* 37. 99.
q *Non. conſ.* 19. 23. 27.
r *Menoch.* 1. *num.* 474.
ſ *Menoch. conſ.* 5. 95.
t *Mynſ. conſ.* 21.
u *Alb. de abu. me. c.* 1.
x *Anch. conſ.* 166. *Ceph.* 192. 45. 747. *Menoch.* 35. 90. *&* 4. *adip. n.* 870. *Decia.* 1. *conſ.* 2. *& lib.* 2. *conſ.* 32. 41. *& lib.* 3. *conſ.* 123.
y *Crav. conſ.* 762. *num.* 1.
z *Navar. c. ſi quando, excep.* 13. *de reſcript.*

nus. [a] Nihil determinat (scribit Alciatus) qui loquitur argumentando. Et isthic sic loquitur Archidiaconus. Aut si quid determinat, qui ita loquitur, jam determinat (ut dixi) pro ultimo. [b] Idem in sententia quadam Innocentii notat Panormitanus: etiam quum posuit Innocentius secundam opinionem illis verbis; *sed alii contrarium dicunt.* [c] quæ verba non solent tamen sententiam habere loquentis, etsi ultimo sint posita. Sed id sit, cum prior adfirmata omnino est. Ultima autem in re pari evalent. [d] Pulchre ad aliud Baldi Rolandus, illum non videri firmare id, contra Doctores tenere refert idem ultimo: imo tenere & hoc ipsum, quod ita refert ultimo. Atque idem Rolandus, non esse faciendum fundamentum in dictis quibusdam Iasonis, fundantis se in dicto alterius, qui expresse tenet oppositum. [e] Et hæc certe sunt frequentissima. [f] *Totus mundus*, (de glossa quadam scribit Felynus) *citat eam: quæ potius probat contrarium. quia immediate arguit contra: & cum isto contrario remanet.* Non idem dicemus in loco hic Archidiaconi? *Ut dicam libere, quod sentio, admiratus* (inquit Oddus) *sum Doctores, qui sic citant Baldum, &c.* [g] Et in alio casu Menochius contra Decium, Parisium, Socinum, Vasquinum, Covarruviam: *mirum est certe, quod celebres ii juris interpretes tam inconsiderate, non perpensis locis, ab eis allegatis, in hanc iverint opinionem.* Et sic horum Menochius dispellit autoritates. Et de Archidiacono sic, & sectatoribus ejus universis. Sed neque Oldradus (itidem respondente Socino) videtur illud dicere, si bene consideretur. [h] Oldradus enim: *Quid de eo*, inquit, *qui ducitur captus per Ecclesiam: si*

dic,

a *Alc. 2. cons. 9. & lib. 8. cons. 10.*
b *Panor. 1. cons. 42.*
c *Io. A. Spec. de pro. Mand. ad Rom. 516. Menoch. 3. ret. 765. A- ret. l. 21. prin. de testa.*
d *Rol. à Lu. do. q. 14. 20.*
e *Menoch. cons. 2. 13. 37. 99.*
f *Fely. cons. 3.*
g *Menoch. cons. 306.*
h *Oldr. cons. 54. fi.*

dic, quod extrahitur. not. Arch. 17. *q.* 4. *sicut antiquitus.* Et sic in appendicula consilii, & quasi aliud agens dicit, & nihil ad consilii casum ipsum. [i] Non est opinio Doctoris, quæ posita est perfunctorie. Hæc vero dicta sunt & ad Albericum, Cæpollam, alios. ad Decianum hoc amplius, sic eum scripsisse in illa sua practica, opere posthumo, impolito, imperfecto: ubi nec meminit aliorum, & Clari, quos ego citavi contra sententiam Archidiaconi. [k] Clarus oculatissimus, fidelis relator & solidus Doctor. Cæterum quod non etiam expenderint adversarii, si lex, cui adversa imcumbit opinio, eam probat. [l] De civitate ad rura non licet marmora, & alia ædium monumenta transferre: at licet ex alia in aliam, & per mediam civitatem. hoc ait lex. Archidiaconus vero argumentum dicit optimum, quod & ita liceat per Ecclesiam ducere reum captum. Quod tamen non est optimum argumentum sane. Quoniam urbium deformationem solam vetat lex: atqui deformitas nulla civitati contingit, si per civitatem ornamenta illa ducuntur, nisi forte ea sint talia, qualium meminit in panegyrico Plinius: *immanium transvectione saxorum urbis tecta quatiuntur: non stant securæ domus: & templa nutantia sunt.* [m] Immunitas autem Ecclesiæ est propter reverentiam Ecclesiæ. [n] quæ læditur, si cuiquam vis illic fit in conspectu ipsius. Et quæ vis est in eum, qui per Ecclesiam trahitur: & qui oculis, oreque tendit ad Ecclesiæ auxilium, si manibus non licet. Salycetus, qui ad eam legem scribit, permitti per transitum, quod alias non permitteretur, aptat cum aliis quæstionem illam convenientiorem de frumento: de qua explicavi in

i *Non. cons.* 23. 44. *Decia.* 1. *cons.* 2.

k *Odd. cons.* 63.

l *l.* 6. *C. de ædif. pri.*

m *Alc.* 3. *præsu.* 33.

n *l.* 7. §. *ult. de injur.*

in capite præcedente. Alia ratio contraria, quod Ecclesia non recipit eum hominem liberum, nec premit: quia in loco exempto cesset potestas, quæ extra locum valet. [o] Ligantur nunc manus ipsius, qui ducebat & ligatum tenebat. Ecquo fine, nisi ut alter, qui tenebatur, missus abeat? Etiam alia Deciani ratio infirma: quod Ecclesia tuetur confugientes ad ipsam: &, qui per ipsam ducitur, non ad ipsam confugit. Nam (inquio ego) non confugium hominis, sed loci religio invocata præsens affert securitatem. Vere is à templo (inquit Covarruvias) violenter non evellitur, sed extra captus ducitur per templum. Adde (inquam ego) violenter ducitur: & itaque evellitur. [p] Satis, illic exclamare. Generaliter & dictum est, ne quis illinc extrahatur. Quod si de confugis exprimitur, id fit, quia & de his plerunque quæri & agi solet. at de ductis est valde rarum. Expressa vero pro usu crebriore, jus non restringunt. ut in simili notat glossographus ad legem ejus tituli primam, [q] & est ubique verum. Bartolus quoque sic sumat legem secundam: *Qui sunt in Ecclesiis, inviti extrahi non possunt*. nec distinguit, quomodo ibi sint. Pone, qui non eo confugiunt, at ibi sunt, an capientur, extrahantur? Regula est, ne quis illinc extrahatur, & casus iste ductionis non apparet expresse exceptus: ergo nec sit per nos excipiendus. [r] quo utitur argumento in hac ipsa materia ipse aliquando Decianus rectissime. [s] Quid, ut Cardinali factus obvius damnatus, qui ducitur ad supplicium, liberetur: & non liberetur sanctitate atque interventu templi? [t] Sed nec Jure Canonico est ulla talis isthic distinctio. [u] Et itaque per Jus Canonicum relinquitur

o *Flor. l. sicuti. §. Arist. si serv. vind. Cap. l. 17. de ædil. ed.*
p *C. de his qui ad Eccles.*
q *Alb. 9. Virg. Man. 3. conje. 19 Bellon. cons. 52.*
r *Decia. 3. cons. 80.*
s *Cap. can. 2. Cotta. mem. Cardinales.*
t *c. 6. c. 35. 27. q. 4.*
u *Fran. Mar. 1. decis. 987.*

x Covar. 2. resol. 20. tur & hoc casu Ecclesiæ immunitas. [x] Quod & servandum in materia immunitatis Ecclesiarum. Et sic stat opinio, quam nos defendimus, & quam dicimus communem: & cui adjungere quoque Romanum possumus, & Iasonem, & alios, qui vim fieri vetant in Ecclesia, etsi de confugis loquantur. Hanc opinionem, licet non esset communis, dico tenendam:

y Decia. 2. cons. 80 81. z Decia. 2. cons. 52. Mynf. cons. 21. [y] veluti faventem religioni, & immunitati Ecclesiarum: [z] veluti consuetudine comprobatam, & judiciis controversis. Quam enim jactat Decianus contrariam nobis consuetudinem, eam negamus nos. Nec erit consuetudo, si ducti per Ecclesiam non exclamaverint: at se duci (juris immemores, vel ignari) passi

a Royas sing. 143. fuerint patienter. [a] Opinio pro religione, etiam posita primo loco, probata censetur. Maxima enim ratio est, quæ pro religione facit.

CAPUT VIII.

De marino territorio tuendo.

VAlde exclamabant Hollandici, quod interciperentur à magistratu Regio in mari, & sisterentur in mari cum præda, quam confecissent de Hispanis hostibus. Vim eam esse

a Alb. 3. de jur. bel. 17. b Castr. Bart. Ang. Fulg. l. 9. de jud. Bar. de insu. vers. Nullius. injustam. Se restituendos turbatos, spoliatos. Etiam audiendos sic & contra Hispanos ipsos, qui captivi sic solverentur cum captis rebus. [a] At ego, quod olim scripsi in libris bellicis, territorium & de terris dici, & de aquis. [b] *Et dicunt Doctores, quod domini Veneti, & Genuenses, & alii habentes portum, dicuntur habere jurisdictionem, & imperium in toto mari sibi propin-*

pinquo per centum miliaria, vel etiam ultra, si non propinquant alteri provinciæ. Et sic possunt Domini Veneti animadvertere in piratas ibi deprehensos. Et ita dicit Bartolus, fuisse servatum Pisis, tempore suo, de consilio suo, & domini Francisci Tigrini. [c] Et sic quidem Bartolus de centum illis miliariis, licet dicatur, quod mare est commune. Et sic alii incunctanter, si Comanum illum excipis refractarium. Et vides, quam protendatur Regis nostri imperium longe in meridiem, septentrionem, occasum. [d] *Britanniæ septentrionalia nullis contra terris, vasto, atque aperto mari pulsantur.* Et Hiberniæ meridionalia terminantur ad Hispaniam: occidua ad Hispaniæ regna Indica. Et sic est immensum lata jurisdictio Regis nostri marina. Nec eam cogit secutum quoddam Regis Edictum, quo sint fines quidam notati, ultra quos nolit Rex potestatem porrigi territorii sui in bellicis his gestis Hispanorum, & Hollandorum. interceptos autem à magistratu dicunt Hollandos extra hos fines. Nam & per pacta pacis nuper inter nostrum, & Regem Hispaniæ tueri alter subditos alterius debet ubique regnorum suorum. Et igitur sic debet tueri per immensam illam uterque jurisdictionem. [e] Sunt scilicet fines juris, & sunt fines conventionis. atque de illis dictum non procedit in istis. Et hic sequi debemus fines juris, de quibus pro certo pacta pacis, ac fœderis capi debent. quoniam alii postea positi fines non in cogitatione tum erant. Edicti autem potestas ad præterita non porrigitur: [f] *Leges & constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta præterita revocari.* Neque hæc est declaratio juris regii ([g] itaque admittenda facilius)

c *Bal. l. 1. C. de sc. ex br. re. l. 1. D. de const. pr. Fely. c. ult. de resc. Cap. dese. ru. 26. Decia. 3. cons. 123. Com. l. 15. de publica.*

d *Tacit. Agric. & Cæs. de be. Gal. 5.*

e *Menoch. cons. 14.*

f *l. 7. de leg. Non. cons. 110. 111.*

g *Grav. cons 641.*

facta in Edicto, sed nova prorsus dispositio, & lex. [h] Nam declaratio nihil novi inducit & nihil mutat: at Edictum hoc mutat multum, si multo ultra fines illos nunc constitutos porrigit se vis territorii Regis. [i] Etiam possit responderi, quod tradunt omnes, nec valere declarationem in alterius præjudicium, quod hic fieret interceptæ navi: cui jus quæsitum ex communi lege erat; item ex singulari pacto pacis, ut Principes nullam paterentur in territoriis suis fieri vim subditis alterutrius. & ex singulari adhuc potentius, quasi nec deceat obligatione imminuere contractus: & quæ nunc imminueretur tamen, si sic imminutum daretur territorium, intra quod solum tueri Hispanos Rex noster posset. Etiam non nocet, quod objicitur, & longe antehac longo usu servatos in hujusmodi quæstionibus hos esse fines, qui expressi nunc sunt Edicto. Nam, ut prætercam, quæ traduntur difficillima in probando usu, [k] mens certe Regis nostri in contractu fœderis non videbitur respexisse aut ad usum illum, si quis fuit, aut etiam ad statutum, quod & hic vetustum exstare perhibetur. Neque enim sunt isthæc communia, & intellecta Principi alteri fœderato: [l] intellecta forsitan nec ipsi Regi nostro; res nimirum facti, novo in regno. [m] Et sic quidem dicuntur paria, sive Ecclesia vacet, sive habeat Prælatum de recenti creatum. Quid ad externos jus nostrum Angliæ proprium? Etiam in scrinio pectoris nostrorum Judicum esse multum Anglicani juris dicitur, ubi non se patientur concludi externi Reges. [n] Pulcre Romani fecerunt de novo integram rem Ætolis: qui in fœdere decepti fuerant à Consule Aeolio per formulam juris Romani ipsis

h *Decia.* 1. *cons.* 8. *Oldr* 318. *Imo. cons.* 67. *fi.*
i *Decia.* 1. *cons.* 7.
k *Rui.* 1. *cons.* 74. *num.* 10.
l *Ias. l.* 1. *n.* 32. *C. de su. tri.* *Decia.* 1. *cons.* 18. *Rol. de lu. do. quæst.* 14.
m *Fely. c.* 19. *n.* 5. *de accus.*
n *Liv. lib.* 36. *Alb.* 3. *de nup.* 6. & 2. *de ju. bel.* 17.

ipſis non intellectam, ut alibi de eo facto expoſui. Ut tanto minus teneat alterum ex æquo fœderatum ſive conſuetudo, ſive lex Anglica, non modo non intellecta, ſed nec audita quidem ipſi. Addo aliud in caſu propoſito, quod qui navim cepit Hiſpanicam, hoſtis quidem eſt Hollandus, ſed hoc caſu bellator improbus; nam per literas MARQUE latrocinium gerit verius, quam bellum. [o] ut ſic de ſimilibus lex: ἐὰν δὲ ναῦται, ἢ σύνσιτοι, ἢ ἐπὶ ΛΕΙΑΝ οἰχόμενοι. [p] Et de præcipuo Mithridatis duce hiſtoria, ΛΗΣΤΕΥΟΝΤΙ μᾶλλον, ἢ πολεμοῦντι ἐοικώς: quoniam per inſulas vagaretur populabundus, &c. Bellum hoc prædatorum, geritur per nullam diſciplinam, aut morem belli. Bellum contra inermes, & innoxios mercatores, & alios poſitos longe ab aciebus. [q] Cum illud tamen vere videatur factum in bello, quod fit in acie. [r] Ut id trado ampliter de recto contra armatos belli jure in libris de jure belli. Quos libros non cito inverecunde, at fini huic, ut intelligatur, me harum opinionum fuiſſe ſemper. [ſ] Scio autem Regis æſtimationem eſſe, quem modum eſſe beneficii ſui velit: & auſim tamen adfirmare, non his prædatoribus ipſum voluiſſe tribuere ullum beneficium, & fines jurisdictionis coarctare per iſtud Edictum. Non arctaverit ſe Rex iſtis abominandis, qui ſic poſſent graſſari latius. [t] Et nec igitur ſic ſit interpretandum Edictum, ut his profit, quibus auctor Edicti Rex prodeſſe pro certo noluit. Atque tandem quid hic diſceptetur: eadem navis captiva ducta intra novos hos, quos appellant, fines fuit, & in anchoris hic ſtetit, & in portu ſtetit. Etiam captivi deducti in terram, & reducti rurſum ſunt in navim. [u] Ergo magiſtra-

o *l. ult. de colleg.*
p *App. Mithrid.*
q *l. 18. de excuſ.*
r *Alb. 2. de ju. bel. 21. 22.*
ſ *l. 191. de reg. jur.*
t *Crav. conſ. 118. n. 25. conſ. 984. n. 85. Menoch. 603. n. 2.*
u *Ceph. conſ. 229.*

tus potuit non modo intra hos fines, verum uſque intra præſidia prædatorum perſequi iſtos: qui vim fecerunt intra hos fines navi captivæ, & captivis hominibus. Statim ſcilicet, ut fuit navis captiva intra hos fines, eadem tuta fuit ab omni vi. [x] Ut ſic *ſtatim intelligitur* rediiſſe quis poſtliminio, atque intraverit fines amicos. Et noto ego verba illa, *ſtatim intelligitur*: [y] quæ ſignificant ipſo jure: & nihil hic eſſe opus ſententia Judicis. Aio, quod ſicut id fit in poſtliminio, ita etiam fiat in juriſdictione aliena: quam ingreſſi, tuti à vi ſint. Et quam juriſdictionem defendere debuit magiſtratus: [z] aut ſpeciem adprobaſſe viſus eſſet privati carceris ſuo cum maximo malo. nam hæc erat ſpecies privati carceris, quum in territorio Regis noſtri captivos Hiſpanos detinerent Hollandi. Sic juſte vim injuſtam prohibuit magiſtratus noſter, & vindicavit. [a] Officiales, non prohibentes attentari illicita, puniuntur. Etiam quid ad captivos, ſi vis ulla à quovis illata ſit Hollandis? [b] *Cum à te vi dejectus ſim, ſi Titius eandem rem poſſidere cœperit: non poſſum cum alio, quam tecum interdicto experiri. Si de fundo proprietarium & fructuarium prædo expulerit, atque ob id fructuarius, conſtituto tempore non uſus, perdiderit jus ſuum: nemo dubitat, quin dominus, ſive experiatur cum fructuario adverſus prædonem, ſive non experiatur, retinere debeat reverſum ad ſe uſum fructum. & quod fructuarius perdidit, id ad damnum ejus pertineat, cujus facto periit.* [c] Et ſic ſunt alia jura, & documenta. Atque illud adverſariorum vaniſſimum eſt de reſtitutione ſpoliatorum. nam Hollandi poterant impune offendi. Vim paſſi non ſunt, ſed à vi abſtenti. [d] &c; quæ ſunt exceptio-

x l. 5. prin. l. 19. §. 3. de capt.
y Iaſ. l. 5. C. de legi. Dec. 3. conſ. 1. Fely. c. ult. n. 31. de reſcript.
z Clar. §. fi. q. 68. Decia. 7. pr. 10.
a l. ult. ubi Fulg. C. de poſtul.
b l. 7. 10. de vi ar.
c l. ult. de adq. po. l. 1. in fi. uti po. l. 3. ſi quis cant. l. 5. ubi Bar. de uſucap.
d Port. 2. comm. op. 44. Com. l. 1. de no. op. nun. Gail. 1. obſ. 72. Menoch. conſ. 143. 439. Alc. 5. conſ. 132.

exceptiones plurimæ etiam ad regulam, quod ſpoliatus debeat reſtitui ante omnia tantum abeſt, ut (quod ajunt adverſarii) nulla exceptione obſtante fieri iſtud oporteat. [e] Etiam in arreſtis non aliam rationem obſervant Officiales, quam hanc de facto extrajudicialem. Fruantur Hollandi, fruantur mari omnes, ſed citra injuriam alienæ juriſdictionis. [f] Sed & meminerint omnes, eſſe & modum marini, atque omnis itineris. [g] Meminerint, alia olim indiſtincta, quæ diſtincta ſunt hodie. & cautiſſime ſervandam diſtinctionem juris gentium, dominiorum atque juriſdictionum.

e *Gail. de arreſt. c. 1.*

f *Alb. 1. de ju. be. 19.*

g *Panor. q. 7.*

CAPUT IX.

Utrum cædamus juſte eos, qui proficiſcuntur ad militiam noſtrorum hoſtium?

ET videtur, jure poſſe ab Hollandis capi cædique omnes velut hoſtes, qui ad militiam hoſtium proficiſcantur. Nam ſunt iſti militaturi hoſtibus ſtatim, itaque idem ſit, ac ſi in præſentia militent. [a] Ut paria ſunt, aliquid eſſe de præſenti, & expectari de proximo. Et potentia propinqua actui reputatur pro actu, &c. Dubium autem non eſt, quin liceat cædere militantes omnes. Atque hic mihi notes, quæri de his, qui nomen quoque dederunt hoſti: pecuniam in ſtipendium præceperunt ab hoſte: itaque iter faciunt & quidem neceſſario ad hoſtem. Et ergo ſuccedit aliud argumentum [b] à regula attendendi principium, cum finis neceſſarie principium ſequitur. Et

a *Iaſ. l. 3. de adq. poſſ. Dec. 2. conſ. 64.*

b *Ever. lo. a viſi*

tertio facit in terminis, de milite quod dicitur,
c *l. pen. de mil. test.* [c] quod cingi confestim jussus pro cincto habetur. [d] Quarto magis in terminis facit decisio
d *Iaf. l. 2. C. de inoff. testam.* Castrensis: quam alii recitant mihi, & sequitur etiam Jason: quod ut bannitus hostis potest impune occidi, ita & banniendus de proximo. Quinto, videntur & Romani sic censuisse in
e *Liv. lib. 8.* casu minus digno adversum Lanuvinos. [e] Cum enim isti ad auxilium Latinis irent contra Romanos: & tantum portis egressa essent signa prima, audirent autem de Latinis jam victis, atque ideo convertissent retro in urbem signa: tamen audierunt à prætore suo, *pro tantula via*
f *Alb. 1. de ju. bel. 14.* *magnam mercedem Romanis esse solvendam.* [f] Sexto illa faciunt, quæ nos pro utili defensione collegimus aliquando: quod parantem offendere nos, illum nos offendimus licite, &c. Septimo facit, quod frustra post tumultuarentur Hollandi, quum Britanni hi nostri pervene-
g *Clar. §. fi. q. 82. f. 7. num. 8.* rint ad castra Hispanica. [g] Et sic Clarus, quod punietur, qui inventus in itinere trahendi frumentum extra territorium, cum certum sit, quod, postquam exiit, non possunt Officiales eum persequi. Et itaque servetur, ut deprehensus in itinere, perinde puniatur, ac si ex-
h *Bal. l. 3. C. de na. fan.* portasset. [h] Atque ad id Baldus subtiliter: videri & delictum consummatum, quia per ipsum non stetit: etiam quia nec sola translatio, sed mercimoniorum impositio punitur, si constat, quod animo se transferendi ad loca prohibita fecerit: itaque & delictum formatum (quale debet esse omne quod sit punibile) jam sit, & consummatum, &c. Cæterum, his, aut aliis similibus non obstantibus, quæ vere non obstant, contrarium esse verius puto: quod Hollandi nequeant cædere Britannos, in militiam pro-

proficiſcentes Hiſpanicam. Et moveor firmiſſimo argumento, quod iſti Britanni non ſunt aliter hoſtes, quam ſi ſint milites hoſtis. atque non ſint milites hoſtis, dum adhuc non ſint relati in numeros. [i] ecce lex: *Qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti ſint, & publicis expenſis iter faciunt, nondum milites ſunt.* [k] Nondum electus miles eſt, qui tria non habuit, ut eſſet relatus in numeros, cinctus, ſtigmatizatus. Ut in qualibet electione requiruntur tria ſcilicet: electio, confirmatio, ingreſſus officii. Et nec ante iſtum ingreſſum ſit jus plenum. Non eſt conſtitutio perſonæ naturaliter, niſi per tria: generationem, formationem, nativitatem. Ergo nec ſit conſtitutio perſonæ civiliter, niſi per tria (nam civiles actus imitantur naturam) quæ dicta ſunt. Cum heres ſcribitur, eſt generatio; cum teſtator moritur, eſt formatio; cum aditur hereditas, eſt nativitas. Sic ante additionem non eſt heres. Et ſic ſunt alia. quæ Jacobus de Arena diſputat apud Cynum in illa vetuſta quæſtione, ſi Imperator ante coronationem poſſit omnia. Et quanquam in Imperatore concludant illi contrarium, faciunt hoc per alias rationes, & has nobis firmas relinquunt. In favorabilibus (inquiunt) pro completis habentur cœpta. Et hoc favorabile poteſtatis imperialis. Et ergo (inquam ego) in odioſis cœptum non habebitur pro completo. & hoc odioſum ſit jus hoſtilitatis exercendæ. Et non his obſtat, [l] quod & dare ſe militem ſit crimen, nec interſit, quod poſitus non ſit in numeris. ut & Trajanus ad Plinii dubitationem reſcripſit. Nam idem Imperator oſtendit illic diverſam rationem, quod dies, quo dicit ille militari ſacramento, & probatur, veritatem

i *l.42. de mil. teſt. Baml.l.1. C. de tiron.*

k *Cy. l. bene.C. de qua praſcr.*

l *l.2.4.8. 11. ult. de re. mil. Plin. 10. ep.38.39.*

 abeo-

ab eodem caussæ suæ exigit. Etiam nota, quod hi nostri necdum probati sunt. Et duo sic sunt argumenta pro hac nostra parte. Et tertium adfine secundo, quod non sufficit habitus, & potentia, ubi requiritur actus. [m] Ut sic regulam format, & ornat Jason. Sed procul dubio requiritur actus, id est, ut sit quis actu hostis, ut possit, sicut hostis offendi. Scilicet res odiosa est offensio. itaque quod de actu illic dicitur, non accipietur de potentia. Est quartum argumentum de quæstione simili: [n] quod repertus in domo animo furandi, non potest furti puniri, si nondum quid cœperit contrectare. hoc enim de furti est essentia. Et ita hic est necesse, ut isti cœperint militare hosti, si hostes dici habent. Nec satis sit, si etiam pervenissent in terram hostium. adhuc enim nequeant cædi illic quasi hostes. nec aliter queunt certe cædi: qui aliter non sunt hostes. [o] Est quintum argumentum ex eo, quod Baldus, & alii communiter tenent in terminis fortioribus, quod bannitus nec possit offendi post sententiam, a quâ sit appellatum, imo & cum appellatum nec est, sed est intra tempus appellandi. [p] Est sextum, quod statuto, quod occidatur, qui vulneravit aliquem mortifere, non potest accusari, & damnari de homicidio is, qui vulneravit aliquem mortifere, nisi secuta morte, etsi certum sit, quod vulneratus mori habet ex illo vulnere. Atque pars hæc, quæ innititur regulis, & habet argumentum illud primum fortissimum, absolvetur optime, si & contrariis respondebitur. Ergo non obstant prima tria: quæ unum sunt in effectu. quoniam imo in materia offensionis odiosa non sunt vera, quæ in illis argumentis dicta sunt.

m Jas. l. 2. C. de inoff. testam.

n Jas. l. 3. de adq. poss.

o Come. l. 1. si. quis se. si. ap. resc. Anch. c. 7. de ap. 6. c. 2. de se. exc. eo. Soc. l. 3. de ad. po. Clar. §. homicidium.

p Jas. l. 8. in illa. de V. O.

[q] Sic

[q] Sic in Licentiato diſtinguitur, & dicitur æqua opinio, ut in odioſis non veniat nomine Doctoris. [r] Sic interficiens electum non puni tur quaſi interficiens Epiſcopum. Et ſic alia plura ſunt. Et ſic falſum eſt, [ſ] quod ait Jaſon, poſſe ſalvari Angelum, qui ſcripſit, quod offendens ſcholarem, juſſum matriculari, punitur, ac ſi offendiſſet jam matriculatum. falſum, quod poſſit Angelus defendi in caſu potentiæ propinquæ actui. [t] Imo enim in pœnalibus, & odioſis potentia, propinqua actui, non habetur pro actu. ut alii tradunt, & Baldus rectiſſime. Qui & ſic accipit, quod in tertio ſupra poſitum eſt argumento. quia in pœnalibus, & odioſis ſermones ſunt ſtricte interpretandi. Idem ait generaliter, quod denominatio nec fit ab eo, quod erit, ſed ab eo, quod eſt. Iſti non ſunt, etſi erunt milites hoſtis. Etiam negatur hic ea potentia propinqua actui. Non eſt hic illud CONFESTIM, ut dicam: & dixi jam de lecto, & iter faciente expenſis publicis. Non obſtat argumentum quartum, quod videbatur magis in terminis. Nam neque illud Caſtrenſis dictum reperio [u] in libris meis. Et nec reperitur ſane communiter: [x] ut ita de eo Jaſon; *Paulus de Caſtro in una lectura*, &c. [y] Et ſcribit quoque, qui illud retulit primus, Alexander, quod Caſtrenſis rem indeciſam reliquit, etſi eo inclinet. [z] Et Jaſon ait, quod nec bene firmat. Et addit Alexander, quod mirabile illud eſſet, ſi eſſet verum. Et vero defendit ipſe Alexander contrarium. [a] Etiam Aretinus ſcribit, eſſe dictum Caſtrenſis valde dubium. & contra diſputat fortiter. Etiam Socinus tradit, præceptores ſuos (intelligit Alexandrum, & Aretinum) tenere contra Caſtrenſem. Et ipſe ſic quoque diſpu-

q *Barb. add. Bal. l. 3. C. de fur.*

r *Bal. l. 1. ſol. ma. l. 3. C. de fur.*

ſ *Iaſ. l. 2. C. de inoff. teſtam.*

t *Dec. l. 19. ſi cer. pet.*

u *Venetæ editionis,* 1593.

x *Iaſ. l. 8. §. pen. n. 16. ſol. ma.*

y *Alex. l. 3. de adq. poſſ.*

z *Iaſ. l. 113. de V. O.*

a *Aret. & Soc. d. l. 3. de adq. poſſ.*

b Dec. d. l. 19. disputat : etsi cogitandum relinquit. [b] Etiam Decius abiit à Castrensi. Citat Socinus & Baldum contra Castrensem. Attamen ego nec habeo [c] in triplici Baldi lectura casum istum. [d] Qui & tamen cum aliis (ut dixi) in terminis fortioribus hic agit. Itaque sic sit sublata potentissime Castrensis definitio. Et nec juvet eum, quod alii docent, de proximo absolvendum haberi pro absoluto. Quoniam respondit Aretinus vere, non idem esse tamen in contrario casu condemnationis : qui casus odiosus est offensionis, ut dixi : cum sit alter favorabilis non offendi. *Odia restringi, favores ampliari,* dicit regula. [e] *Multum interest, quæras, utrum aliquis obligetur, an aliquis liberetur,* &c. Cui responsioni non respondet Socinus cum sua distinctione, secutæ offensionis, & nondum secutæ : quod post secutam offensionem tractetur etiam de favore, id est de absolutione offendentis. Nam ego dixerim pro Aretino, quod sit id legibus illudere, si in potestate ponatur hominis, evitare pœnas, præoccupando delinquere. [f] Sic scribo alibi, quod & consummatum sit solvendum matrimonium filiorum familias contractum absque consensu parentum. etsi matrimonium favorabilissima res est. videlicet quia facile se munient liberi facto isthoc consummationis. [g] Materia absolutionis est favorabilis, quum dubitatur, si admissum sit delictum, nec ne; At quando constat de admisso, imo condemnatio est favorabilis. quoniam bonum sit publicum, puniri sontes. Et non hic negetur delictum vero tempore, quod vetatur utroque tempore, & vindicatur. [h] Et pœnæ sic sunt favorabiles. Etiam ad Socini dicta,

c *Tauri-nensis editionis. 1576.*

d *Bal. l. 4. de stat. ho.*

e *l. 47. de oblig.*

f *Alb. 4. de nup. 7.*

g *Dyn. reg. 49.*

h *Alb. 5. de nup. 10.*

i quæ

[i] quæ & aliorum sunt, dico, neque nobis nunc esse casum secutæ offensionis, sed timoris secuturæ: Etiam tamen cum Bartolo: *Unumquemque, ad quem præsens disputatio pervenerit, rogo, ut hanc distinctionem non faciant manifestam, ne forte tribuatur materia occisionis, &c. quæst.* 1. *num.* 32. suspectissima distinctio & his nominibus, quod desideretur tacita, quod tribuat cædium occasionem. Et ad quartum argumentum sic varie. Quintum nec nocet. quia Lanuvini illi publico consilio proficiscebantur. [k] Et itaque hostes erant statim, atque sic decretum illud fuit bellum, illud auxilium. Et absoluta illic erant omnia ad nomen hostis, & ad rem. At Britanni privatim proficiscuntur. nec sunt hostes, nisi facti milites hostium: ut dictum est. Intra tempus conditionis sunt, *si cum hostibus fuerint*. & pendente conditione perinde est igitur, ac si non sint hostes. Ut sic de bannito illo, & sententia banni pendente per appellationem, est opinio communis: & scribit Socinus, quia conditionalis effecta sententia sit, & pendens. atque, *quod pendet, non est pro eo, quasi sit.* Sextum non obstat ex libris bellicis nostris de utili defensione. quoniam nec est casus præsens in illis terminis. Isti enim Britanni non parant offendere, sed proficiscuntur ad Hispanum, si eos excipiat, & utatur eorum opera. Et ita sunt in eodem futuro conditionali. Non obstat argumentum ultimum nam est illud potius consuetudinis, quam juris. ut ipse ultimo agnoscit Clarus. [l] & dixit Baldus de consuetudine in istis decretis, id est interdictis, puniri transgressores in via. Consuetudo autem extendenda non est. Etiam habet ille casus caussam puram, noster (ut exposui) conditionalem.

[i] *Pan. cl.* 1. *de pri. & exc. priv. & c.* 11. *n* 2. *de Iud. Fran. c. cum in multis. de rescri.* 6. *Alb.* 1. *cum quid. n.* 8. *de re. iu. Menoch. cons.* 3.6. *num.* 3. *Anch. c. significavit. de Iud. Fely. indi. statutum an valeat, quod homic.*

[k] *l.* 24. *de capt.*

[l] *Bal. d. l.* 3. *C. de na. fa.*

lem. Quæ ſit reſponſio notanda contra omnia argumenta, quæ fieri adhuc poſſent. Nam certe necdum utitur Britannis iſtis Hiſpanus. & poteſt eos in numeros non adſumere. Quoties viſum, ut rejicerentur [m] *al paſſare* (ut Itali dicimus) *della banca*? [n] Et hic addo, quod traditur de Licentiato, ut Doctoris nomine non veniat, quia nec ſit futurus Doctor infallibiliter: quoniam & eſt examinandus, & probandus adhuc, & poteſt reprobari. Concludo, procul dubio non poſſe hos cædi, procul dubio poſſe retrahi, forte poſſe & aliter mitius caſtigari. Et hoc poſtremum Baldus: quia, & qui incipit, non ſit ſine crimine. [o] Et hoc Salycetus quoque, quia & principium ſit vetitum, ſi finis eſt vetitus.

m *Ad delectum, luſtrationem, apparitionem, oſtenſionem.*
n *Rui. 1. conſ. 19.*
o *Saly. d. l. 3. C. de nav. fæ. num. 6.*

CAPUT X.

De navi, ſub præſidio alterius, excurrente.

EDictum eſt Regis noſtri (Hiſpaniæ), ut quæ navis habet Britannos plures, quam exteros, ſi cuiquam amico Regis ſit moleſta, ea cenſeatur piratica. Navicula nunc inſtructa Britannis ſolis, ſed quæ ſub præſidio Hollandicæ agebat, navim cepit Hiſpanicam. An eripietur præda velut Britannis piratis, an non movebitur velut Hollandis confecta? Neque enim eam cepiſſe Britanni videntur, ſed Hollandi magis, qui præſidium eis præbebant cum ſua navi magna. [a] Ut enim qui adſtitit delicto armatus, etſi nihil fecit aliud, auxilium præſtitiſſe delicto dicitur. ita etiam in præda

a *Decia. 8. pr. 10. Ang. diſp. renovata guerra. col. 6.*

iſta

ista videbitur Hollandica navis egisse has partes. Minimum ergo & pars prædæ erit Hollandicæ : & pars omnino major multo, quam Britannicæ : sicut & ipsa Hollandica navis est major, & principalis multo dignior. [b] Etiam hæc belli lex æqua esse videtur ab omni antiquitate, ut partem accipiant hi quoque prædæ, qui hostem continuerunt; non autem tenerent hi totam, qui eam confecerunt. quoniam & ab illis confecta intelligeretur. Per æquam illam legem antiquam & hoc sancit Pontificia lex, ut & qui non laborant monachi, sed literis vacant, laboribus fruantur aliorum. Atque huic certo juri communi, & Hollandis non adversetur Regis, quod diximus, edictum. Nam casus hic edicto illo comprehensus non est. quod loquitur de navi una : ubi agant Britanni plures. hic vero casus est de navibus duabus junctis, & de Hollandis per ipsas multo pluribus. [c] Sunt naves veluti corpus unum : veluti classis est unum corpus. [d] Sunt unum corpus & qui absunt Clerici in negotiis necessariis, & qui resident : imo etiam illi juris interpretatione : residentes videntur. Et itaque favet Edictum Hollandis magis, quam Hispanis. quoniam in isto corpore erant Hollandi plures, quam Britanni. Addent (quod certissimum est) Hollandi, Edictum Regis voluisse occurrere fraudi : quæ diceretur fieri, quum Hollandi pauculi pro colore adsumerentur, Angli revera domini essent expeditionis : cæterum hic sit navis ipsa Hollandica præses. Superaddent, edictum extendi huc non oportere : quo nec verba edicti pertingunt, nec adspirat ejusdem ratio. Hæc ego mihi objiciebam, cum venissem in defen-

b *c. 3. de V. S. in 6. Saly. l. 12. n. 6. C. de postl. Ayo. 1. de jure. be. 5. n. 7. Aug. d. disp. in 2. puncto. & disp. ex orta guer-ra. col. 3.*

c *l. 76. de jud.*

d *Host. c. 1. n. 8. de cel. miss.*

defenſionem Hiſpanorum. Eſt hæc mihi ratio ſemper, ut cogitem diligenter, quid dici poſſit contra partes, quæ mihi defendendæ proponuntur. His autem nihil me morantibus, contendebam, & piraticam eſſe navim Britannicam, & in ullam partem prædæ venire Hollandicam oportere; ſed omnia deberi Hiſpanis reſtitui. [e] Et fundamento illi innitebar, alias fundato ſolidiſſime, quod res nec quæſitæ Hollandis eſſent, quæ nec intra ipſorum præſidia perductæ eſſent: & hac per territorium Regis noſtri ductæ fierent ſtatim liberæ dominis prioribus. Sed & verba edicti eſſe in iſtum caſum, dixi: quæ faciunt navim piraticam, ubi plures Britanni ſint: & in hac navi omnes Britanni ſunt. Etiam ratio edicti teneat caſum iſtum: quæ eſt ratio occurrendi fraudibus: & hic fraus ſit nequiſſima, ubi idem vetitum, aliter fit. [f] Fraus fit in modo, fit multis modis. [g] Et occurrendum eſt omnibus: ut ſic privata ſimul, & publica poſcit utilitas. [h] Cavenda ſemper omnia eluſoria, id eſt, fruſtrationes indirectæ; illuſoria, id eſt deceptiones coloratæ. [i] Et ne ſit quid iſtorum, etiam fit extenſio, inque pœnalibus, perque improprium, &c. Tantum abeſt, ut fictiones ſint nobis accerſendæ ad iſta juvanda: Ut fictio illa eſt manifeſta navium duarum, tanquam unius. Ratio Edicti, mens Regis eſt, impedire piraticam Britannis. Ergo ſit illa ratio, illa mens ſanctiſſima adjuvanda per omnem interpretationem. Atque ſi piratica navis eſt Britannica, quæ prædam confecit, quodnam erit jus Hollandicæ præſidiariæ in ea præda? Britannicæ nihil debetur ex confecta præda. Hollandicæ pars debetur ejus, quod habet Britannica: Ergo Hol-

e ſupra, c. 2. 6.

f l. 28. ubi Alb. de leg. Fulg. l. 5. C eo. Anch. c. 1. n. 70. de conſt. Corn. 3. conſ. 29.

g l. 38. de re. vi. Anch. conſ. 11.

h Fely. c. ult. de reſcript.

i Iaſ. l. 30. n. 21. de leg.

Hollandicæ nihil debetur. venit enim iſta in partem totius adquiſiti per Britannos. Et hoc totum eſt plane nihil. Non poſſunt Britanni dare aliis, quod non habent. Et Rex aufert Britannis raptoribus omnia; Hollandis igitur nihil debetur ex injuſta præda aliorum. Et per hæc reſponſum plene & contrariis argumentis eſt.

CAPUT XI.

De pecunia accepta à piratis, & de eorum ſocio.

HOſtis quidam Hiſpanorum in piratica Britannorum navi cum eſſet, ſive dux, ſive miles, accepit à piratis pecunias, an res alias. Quæritur, ſi hæc, vel res, vel pecuniæ repeti ab illo per eos poſſint, qui ſpoliati ſunt. Sane ſi res accepit, quæ exſtent, & videtur iſte teneri ad reſtitutionem earum. [a] Et ſic eſt lex, & Doctores ad eam: qui etiam in id damnant emptorem, eumque bonæ fidei, & nec recepto pretio: Lex tanto magis damnatura ſocium piraticæ. [b] Quod ſi ille idem, qui res adquiſivit bona fide, conſumpſit eaſdem fide bona, adhuc tenetur, quatenus factus eſt locupletior: quid dicemus nos in piratarum ſocio? [c] Intelligitur autem quis factus locupletior vel ſoluto ære alieno. [d] Et probare habet, qui dicit, ſe conſumpſiſſe. quamquam & is dicatur locupletior, qui per dolum amiſit. Cæterum non eſt hic bona ejus fides, qui ſciebat, ſe à piratis accipere. Quod autem dixi in rebus, idem & in pecuniis fuerit, ſi eædem exſtarent. nihil enim

a l. 2. C. de fur. Cæpol. cau. 10. Alc. 3. præſu. 29.
b Clar. §. furtum. num. 26.
c l. 50. de don. int. vir. & ux. Scip. tra. eo. lib. 1. c. 33.
d Dec. l. 8. §. 1. ſi cert. pet. Rui. 2. con. 29. ro. Gc. deciſ. 83. gl. l. itaque. de dol.

enim à cæteris rebus hic pecuniæ differunt. [e] ut egregie declarat Menochius in responsis. Et idem Doctor, quod si oleum, triticum, pecuniæ, aliæ res, usu consumptibiles, & usu consumptæ sint à fœneratore, pro usuris extortæ, sit quidem translatum earum dominium: attamen cum fœnerator non sit solvendo, actio sit in subsidium pro restitutione usurarum. Ut idem sit in furtis, & furibus. quia usura æquiparetur furto. ut apud eundem est. Et de eo adhuc dico unum, quod & hic valeat valde. Lex (inquit ille) prohibet, quantum potest, fraudem sibi fieri. Sed si admitteretur crediti fœneratitii translatio in alium, fieret fraus legi. nam facile esset fœneratori, receptam apocham à debitore constituente, se debere centum pro usuris, transferre in alium: atque ita usuras per indirectum exigere. Idem nos prorsus, quod facile esset piratis transferre in alium, quem & secum habeant, captas res per piraticam. ut hunc habebant piratæ nostri secum. Sic & fingi posset, datum huic à piratis, quod ipsi retinere non potuissent. [f] Nam ut iidem dedisse viderentur turpiter, non tamen iste accepisse turpiter videretur: qui prædari ipse potuerit, hostis spoliatorum. At quoque in hunc illud moveo, quod & ipse sit hic pirata per Edictum Regis nostri: in quo judicatur navis piratica, quæ plures habeat Anglos, quam externos. Et ea hæc est, de qua agitur. Quod si navis piratica: Ergo omnes, illic navantes operam, piratæ, & iste igitur pirata. [g] Scilicet, quod de navi dicitur, id de nautis est accipiendum. [h] Navis ex se nulla unquam cuiquam nocuit: ut dicebat Augustus. Nec de solis Anglis accipi habet edictum

e *Menoch. cons.* 300. *n.* 30. 62. 44. 73.

f *l.* 1. *l.* 4. *de cond. ob. turp. ca.*

g *Bald. l.* 9. §. *ubi decret. n.* 29. *de off. procons.*

h *Dio. lib.* 50.

ctum Regis: de quibus cautum abunde erat & ante edictum. Neque negari valet de potestate hic Regis in hunc suorum Britannorum socium, tanquam non subditum Regis. nam satis est ei obligando, quod dederit se socium subditis, aut capitaneum. Ut enim non posset hæc iste Hispanis facere in territorio Regis nostri, ita nec possit cum hominibus Regis nostri. [i]Ut est argumentum, quo utuntur Doctores sæpe, de loco ad personam, & contra, & Baldus in terminis de loco subdito, & de personis subditis. [k]Reus fit parricidii, qui opem parricidio præstat: pacis ruptæ, qui præstat opem rumpenti pacem: majestatis, qui subditum illic juvat. Igitur & ipse, qui per se non sit pirata, sit per socios: & teneatur saltem civiliter ad id reddendum, quod à piratis accepit. [l] Vide (inquit Sotus) quantum sit periculi, cum usuariis (idem dicamus & cum furibus) contrahere: ut famulique teneantur restituere accepta ab illis salaria. Etiam ait Sotus, ex eo, quod non transferatur dominium furatæ pecuniæ in furem, sequi, ut, quicunque furi panem venderet, teneretur restituere pretium vero domino. Et pretium in his quoque succedit loco rei, & res loco pretii. [m] ut de usuariis post alios tradit idem Menochius. Et nos cum eodem, & cum aliis idem dicimus de furibus multo magis, & de furtivis. Atque noto definitionem hanc in individuo. [n] Nam scio alias distingui aliter, an pretium loco rei succedat. [o] Succedit loco rei non existentis, & sine causa datæ. quod hic factum dicimus. [p] Non dicimus nummum, redactum ex pretio rei furtivæ, esse furtivum; sed sic succedere in rei locum dicimus. Defendi autem hic vir nequeat, tam quam nescius conditionis piratarum.

i Bal. l. 6. si cert. pet. Alc. l. 22. eo. Iaf. l. 22. d. V. O. Pan. e. s. d imm. eccl. Dec. c. 14. de rescr. c. 1. de fi instr. Decia 2. cons. 1. Ceph. 615. Anch. 11.
k Dec. c. 1. de off. del.
l Sot. 6. de ju. q. 1. a 4.
m Menoch. d. 300. n. 19.
n Doct. l. 10 si quis caut. l. ult. de neg. gest. Castr l. 3. l. 6. C de re. vi.
o Rot. Gen. decis. 171.
p l. 48. si. de furt.

Quoniam verisimile id non sit in homine hic versatissimo. [q] Et in eo, qui à fure emit, responsum est, homines debere sapienter contrahere: ut sciant, cum quibus contrahant, & eorum conditionem. [r] Furti tenetur, qui scit rem furatam, & eam accipit, emit, vincit in ludo. [s] & in dubio præsumitur scivisse, ex quo debet esse certus de conditione ejus, à quo accipit. [t] Qui cum alio contrahit, & rei, de qua contrahit. Etiam idem, etsi nesciit, quia scire debuit. Et hæc sic etiam obtinent in forense. Porro autem manet illud semper contra hostem hunc Hispanorum, quod etsi ipse de Hispanis cepisset à piratis nostris, tamen non sua fecisset capta ante, quam deduxisset intra præsidia sua: & hic fieri libera, hic esse libera, quæ cepisset, in territorio amici Regis, adfirmamus.

q *l. 2. ubi Fulg. C. de fur.*
r *Castr. d. l. 2. Bal. l. 14. eo. l. 9. C. de vi. pu. Ias. l. 36. de cond. ind. Anch. c. 4. de fur. Menoch. d. 300. n. 75. Rui. 4. cons. 82.*
s *Dec. l. qui cum alio. Alc. 3. præsu. 29. Ceph. cons. 40.*
t *Decia. 3. cons. 124. Conta. si de mo. po. in ampl. num. 88.*

CAPUT XII.

De re per piratas capta, mox per amicos empta in terra hostium.

Videtur definita hæc quæstio aperte per Legem, ecce: [a] *Latrones tibi servum eripuerunt. postea is servus ad Germanos pervenerat. inde, in bello victis Germanis, servus venierat. Negant, posse usucapi eum ab emptore, Labeo, Ofilius, Trebatius; quia verum esset, eum subreptum esse. nec quod hostium fuisset, aut postliminio redisset, ei rei impedimento esse.* Inquit lex, *Latrones.* hi sunt nostri piratæ. Inquit, *servum.* Idem nos de rebus aliis. [b] quia servi sunt res. Inquit, *Germanos*: [c] id est hostes. ut & lex explicat mox, & glossator. Et igitur Barbarici

a *l. 27. de capt. & postlim.*
b *Alb. 3. de jur. be. 9.*
c *l. 24. de capt.*

rici in casu hoc nostro hostes Hispanis eodem plane sunt modo. Inquit, *in bello victis Germanis.* Et Barbarici sane non victi: nec de eis victis res Hispanorum recuperatæ, at nummis redemptæ in eorum terra de piratis, partim (ut ajunt) de ipsis Barbaricis, quibus piratæ vendiderant, aut vendendas tradiderint. Verum est utrobique emptio, & in casu nostro, & in casu recitatæ legis. Inquit lex, *venierat*: per victoriam retractus: in casu autem nostro, per commercium, quod est nostris Anglis mercatoribus in Barbaria. Inquit, *negant, posse usucapi eum ab emptore.* Et minus igitur factus emptoris sit. *Quia verum esset, eum subreptum esse.* [d] *Et quod subreptum erit, ejus rei æterna autoritas esto*: etiam & adversus bonæ fidei possessorem. Hæc notanda ratio: quæ planissime concludit & in casu nostro. *Nec, quod hostium fuisset, aut postliminio redisset, ei rei impedimento esse.* [e] Nam hostium fuisset de facto: & non essent ii effecti domini. ut ita disputat ad istam legem Socinus nepos. Ego, quod domini hostes obtexerint, non absterserint vitium furtivitatis. [f] Sicut ager redit domino priori, cui fuerat occupatus à fluvio: & cui itaque esse desierat, licet non stricta ratione. Redisse autem postliminio nec satis sit, ut usucapi possit. quoniam non rediit propterea in potestatem domini, & si nunc vindicari possit: adeoque nec dum absterfum est vitium furtivitatis. [g] Et possessionem dominus, & sciens, nactus sit oportet. Sic definitio aperta illic, quod merces istæ non sint adquisitæ mercatoribus, qui vel de Barbaricis ipsis redemissent. Nam etiam constat, adhibitos ideo fuisse Barbaricos, quia nec liceat in regno illo mercari, nisi inter-

d *l. ult. vi. bo. ra. inst. de usuc. Ang. de leg. Atinia.*

e *Soc. jun. l. 1. n. 112. de adq. poss.*

f *l. 7. §. quod si toto. de adq. re. dom.*

g *Inst. de usuc. Cæp. l. 5. n. 9. C. pro emp. Corn. 1. cons. 178.*

ventu publicæ, nefcio cujus perfonæ fifcalis. Et itaque folemnitati implenæ perfona hæc fit; fubftantia contractus cum piratis fuit. [h] Et hic tamen obiicit fe nobis Ayala: qui in fervo admittit definitionem propter poftliminium: non in aliis rebus, quæ carent poftliminio. Cæterum generalis notanda ratio legis, concludens in rebus omnibus, quæ fint fubreptæ. [i] Item & in aliis rebus poftliminium eft, quæ fine flagitio admittuntur. Et quod ille addit, certum effe, hanc rem factam hoftium, itaque dominio ejus excidiffe dominum: negat (ut dixi) Socinus hoc certum. Sed fit fane certum. an & fequitur, non redire rem in cauffam priftinam? Atqui hæc nunc agitur quæftio. [k] *Si deportatum ab infula hoftes ceperunt. redemptus is, quibus cafibus redit, in eam cauffam veniet, in qua futurus effet, fi captus non fuiffet.* Lex ait, quam gloffator in quæftione noftra fic notat: ne quis forte rejiciat mihi ullam diverfitatem. Tertio fcribit Ayala, legem Atiniam cum civibus effe, non cum hoftibus. Et id nihil eft ad rem noftram præfentem, quæ non cum hoftibus vertitur, fed cum amicis & fœderatis, qui rem Hifpanorum de hoftibus redemerunt. Atque fentit ipfe Ayala vanitatem hujus fuæ difputationis. Et fcribit verecunde igitur, ut fuo quifque hic utatur judicio. Tantum putat æquiffimum certe, no aliter cum his agatur poffefforibus, quam fi ipfe fur, vel furis heredes folvendo non funt. Sed hæc alia quæftio eft. Ubi tamen & definitio fit pro Hifpanis in fumma piratarum mendicitate. Et fic igitur recte concludimus, res non effe mercatoribus quæfitas, effe Hifpanis dominis reftituendas. Sequitur videre, an pretium recuperare

h *Aya. 1. de ju. be. 5. num. 40.*

i *l. 2. de capt. Alb. 3. de ju. be. 17. Soc. ju. l. 1. n. 66. c8. de adq. poff. Fab. 2. fem. 3.*

k *l. 12. de capt.*

cuperare ab Hiſpanis habeant mercatores. [l] Et de homine libero redempto ab hoſtibus quid juris ſit, certam habemus legem non unam. [m] item & de ſervo alieno redempto. atque adeo jus habemus de re omni alia de hoſtibus redempta, quod & reddendum pretium ſit redemptori. At redemptio hic facta de piratis eſt. Quod & ipſi piratæ teſtantur, & indeletæ priorum dominorum marchæ mercium conteſtantur. [n] Creditur his teſtibus, dum civiliter agitur: omnino, cum non agitur contra ſocios criminis. Marchas autem deleri ſolitas priorum dominorum per poſteriores, quis neſcit? [o] Marchæ iſtæ indeletæ oſtendunt, nec alios fuiſſe dominos, quam qui fuerunt. [p] Ergo & hic ſuccedat legis definitio aperta de mercibus, quæ etiamnum proteſtantur cum ſuis notis, quorum ſint, reſtituendæ ſine pretio, etiam a poſſeſſore bonæ fidei [q] Qui emit rem meam à fure, non gerit negotium meum utiliter. Ego enim potuiſſem rem meam vindicare ſine pretio. ut ſic Menochius alicubi. [r] Et idem alibi male, emptorem bonæ conditionis, & famæ recuperare pretium. Nam bona fides liberet illum à præſumptione criminis, non à damno: ſi bonæ fidei poſſeſſor ſine pretio reddit. Quid? Neq; de redimente à fure hic ſit caſus, ſed à piratis exteræ gentis; [ſ] quo caſu leges & Doctores volunt, pretium reddi. Reſpondebo (ſi id objicietur) quod Anglus pirata non exteræ gentis Hiſpano eſt. [t] Si exteræ gentes ſunt, inter quas & Romanum populum erat jus poſtliminii, hoſtes ſunt. inter autem Hiſpanos, & Anglos, non ſit nunc poſtliminium: cum & illi apud nos & libertatem ſuam, & do-

l *l. 43. ff. ubi gl. ae leg. 1. l. 2. C. de poſtl. rev. l. 3. §. 2. de ho. li. ex. l. 15. de capt. Soc. ju. l. 1. n. 455: de leg. 1.*

m *l. 12. §. 5. de capt.*

n *Rui 5. conſ. 158.*

o *Foller. add. Mar. Spec. p. 6. n. 62.*

p *l. 2. C. de fur. ubi not, item. Baſil. 60. ti. 6.*

q *Menoch. ad Iaſ. l. 19. C. de procur.*

r *Menoch. 5. præſum. 29. n. 30.*

ſ *l. 6. de capt. Menoch. d. 29. n. 26.*

t *Bud. l. non dubito. de capt. l. 19 priv. ubi & gl. eod. Ang. diſp. renovata guerra. princ.*

& dominium rerum ſuarum, æque, atque apud ſe, retineant: & eadem nobis apud eos contingant. Exteræ gentes ſint, cum quibus amicitiam nullam habemus: & inter quas igitur, & nos ſit poſtliminium. [u] ut alia tradit lex, & ego alibi expoſui.

u *l. 5. de capt.* *Alb. 1. de ju. be. 12.*

CAPUT XIII.

Vendita contra leges in Braſilio, peti in Anglia per fiſcum Hiſpaniæ.

QUæ ab Hiſpanis vendebantur Hollandis in Braſilio, ea quæſita contendimus Hiſpano Regi. quoniam commiſſa quæruntur fiſco, & hæc ſunt commiſſa. [a] Commiſſa adquiruntur fiſco, ſtatim, ipſo jure. [b] *Et trahit pœna hæc executionem ſecum. ut hic unus eſt ex caſibus ſpecialibus, in quibus non eſt opus accuſatione: quia imponatur pœna occaſione rei & eadem rem reſpiciat. aliæ pœnæ regulariter imponuntur per viam actionis, vel accuſationis, & ſententia, & executione.* ut ſunt verba Raphaelis Comenſis vera. [c] Et ut ſic Bartolus, Alexander, quod, cum delinquitur circa rem, *indubitanter* applicatur fiſco dominium abſque ſententia. [d] Ubi lex facit executionem, ibi non requiritur alia executio, vel factum hominis. [e] Statim fiſco dominium adquiri, & ſtatim dominum deſinere eſſe eum, qui contra legem fecerit: etiam Duarenus hic tradit. Et omnium utique ſententia eſt. [f] Adeo deſinunt bona hæc eſſe domini prioris, ut idem eadem emere (nemo emit ſua) nunc iſta poſſit. [g] Adeo ſunt adqui-

a *l. commiſſa. ubi Ang. Rom. de publica. Salyc. l. 2. C. de vect.*
b *Com. d. l. commiſſa.*
c *Bar. l. 43. de ju. fi. ubi Alex. add.*
d *Iaſ. l. 30. ſi de leg. 1.*
e *Duar. de public. c. 3.*
f *l. cotem. §. pen. de publica. Salyc. l. 3. n. 5. C. de na. fe.*
g *d § pen. Bar. l. 7. n. 6 C. de ju. fi. Ang. d. l. commiſſa. Salyc. d. l. 2*

adquiſita fiſco, ut is hic agat rei vindicatione. Quidni autem, ſi eſt dominus? [h] Eo ipſo, quod eſt quis nactus rei dominium, ſemper ſic agit, ut tituli de rei vindicatione docent, & ex illis titulis Doctores tradunt. Quid ni autem fiſcus dominus, ſi amiſit dominium prior dominus? [i] nam dominium in aere ſtare non valet. [k] Adeo verum utrumque eſt, & quod deſierint bona illius eſſe, & quod eadem adquiſita fiſco ſint, ut ad pretium eorundem fiſco teneatur ille, ſi nondum fiſco tradita poſt perdat per culpam. Et certa hæc ita ſunt. [l] Atque commiſſa bona dicimus, de quibus agitur, certiſſime, ſi eorum facta non eſt profeſſio. Sed etſi quid venditum eſt contra præſcripta legum: ut Duarenus, & alii declarant. Et hic venditum eſt Hollandis hoſtibus, aliiſque alienigenis contra leges regni Portugalliæ, vetantes cum non Portugallenſibus illic commercium. [m] Cum hoſtibus jure etiam communi vetitum commercium eſt. jus commune hoc eſt. Ne objiciatur nobis quæſtio de non fiſcando extra territorium, ſi fieret confiſcatio ex ſtatuto, vel lege ſpeciali. Nihil ea quæſtio juvat Hollandos. Nihil juvat reliquos: quoniam confiſcatio ſemper fit ex jure communi, etſi propter ſpecialis legis prohibitionem commercii. nam cauſſa immediata confiſcandi eſt jus commune, quod confiſcat venditum contra leges. Cæterum neque hic in Anglia petitur horum bonorum confiſcatio omnium: ſed hic tradi, quæ confiſcata jure ipſo dudum ſunt in Braſilio. Bona, illic adquiſita Regi Hiſpano, hic Regi Hiſpano tradi ut ſua, hic inventa petuntur. Non hic accuſatione opus, ut dictum eſt. non hic opus ſententia, niſi forte ſuper amiſſionis declaratione, non hic

h *Torniell. ad Deci. 1. conſ. 8. num. 255.*

i *Menoch. conſ. 568. num. 13.*

k *Bal. Ang. Salyc. d l. 2.*

l *Odd. de reſt. q. 82. num. 41.*

m *l. 1. C. quæ res ex. non de. l. 4. C. de commer. l. 1. ubi Baml. C. de lit. & it. cuſt. Caſtr. 1. conſ. 445*

hic opus executione, nisi ad realem effectum obtinendum. Illa quæstio de non confiscando extra territorium, non spectat ad confiscata ipso jure; quæ confiscata sunt, non sunt confiscanda. Non illic locum habet ea quæstio, ubi delinquitur circa rem. Et ergo nec est illa quæstio ad quæstionem nostram. Quid si non sit hic confiscatio, sed altera pœna? [n] Obligatio est, cujus executio ubique petitur. Et tamen si quoque ageretur de confiscandis, quia non de immobilibus (in quibus vertitur illa quæstio) agitur in præsentia, at de mobilibus; ea etia nunc ad nos nihil pertineret. Mobilia semper confiscantur etiam extra territorium. [o] *Nota, quod Imperator confiscat bona mobilia extra territorium suum, quod tene menti. Et est ratio, quia mobilia concernunt personam.* Sic Baldus [p] & alii, qui Baldum sequuntur, quod hæc non circumscribuntur loco: & ideo applicantur dominio Judicis confiscantis, etiamsi sint extra illius territorium. Et iidem addunt hic mihi Salycetum, Alexandrum, Socinum, Cottam; & adfirmant, esse sic adprobatam magis sententiam. [q] Ego autem superaddo istis Romanum & Brunum, citatos Nattæ ad Alexandri consilia. [r] Insuperaddo Ruinum, Cephalum, Ancharanum Regiensem, Fridericum Scotum, & hunc quidem explicantem latius, & distinguentem, quemadmodum mobilia non sint in loco circumscriptive, sed tantum effective ad exactionem. Ut sit hæc non solum (quod scribit Caravitta) probatior, sed etiam pro certo communis opinio. [s] Quicquid ille idem Baldus in libris feudorum contrariam ponat sententiam. [t] Et in hac contraria videatur idem positus Alexander, & in notis ad Alexandrum Molinæus. [u] Clarus autem, quod in practica num-

n *Bal. l. cunctos populos. n.* 180.

o *Bal. l.* 4. *C. de commer.*

p *Carav. sun. ma. cur. ri.* 152

q *Natt. ad Alex.* 1. *consf.* 31.

r *Rui* 3. *conf.* 43. *n.* 3. *Ceph.* 278. *Scot.* 3. *lib.* 2. *to.* 2. *Anch.* 2. *q.* 25.

s *Bal. c* 1. *de pa. te.*

t *Alex.* 1. *conf.* 16. *ubi Mol.*

u *Clar. §. fi. q.* 78. *num.* 27.

numquam viderit, obſervari opinionem priorem. Et hoc Clari nihil eſt, qui nec dicit, vidiſſe, obſervari opinionem poſteriorem. [x] Atqui per ſolum non uſum, pure negativum, non implicitum actui contrario legi, lex non tollitur. [y] Etiam nec quidquam concluderet, ſi illud dixiſſet Clarus extra regiones illi notas, & extra illius tempora. [z] Miror, Burſatum ad hæc non advertiſſe, at unius his verbis Clari innixum, opinionem contrariam communem (ipſe & communem, deque adhuc aliis dicit) inſuper habere, ac ſpernere. Ut forte verum ſit, quod objicit [a] quidam alius ei doctiſſimus, ſolere eum nullo delectu autoritates congerere. Alexander vero nec firmiter manet cum poſteriori Baldi ſententia, ubi eam citat ſemel. [b] cum priorem ponat firmiter pluries. De Molinæo, qui ad alia ſua ſe refert opera, dixerim nunc nihil, quia opera illa non habeo. Et quicquid tamen tradat unus, quid illud moverit contra communem tam multorum? & ipſe Baldus quomodo colligit, mobilia cenſeri de territorio, quoniam in ſua lege feudali hæc populo territorii confiſcantur? [c] populo diripienda, (ut exponunt alii) dantur, lex loquitur & de eo illic confiſcante, in cujus etiam ſunt territorio bona illa mobilia publicata, & qui Judex eſt confiſcatæ perſonæ. Et ſic merito illa ſint ejus territorii, quemadmodum eſt & perſona, quam concernunt mobilia. ut dictum eſt cum priore Baldi ſententia. Et ſic Baldus recte ad legem illam. Et ſic illum intelligemus ſecundum legem, ad quam dicit; & quam allegat. quod fieri in dubio debet ſemper. Et ſic intelligemus alios, Baldum hic ſecutos, ſecundum autoritatem Baldi, quam allegant. quod itidem fieri debet ſemper.

x *Panor. c. ult. nu. 23. de fo. co. Nav. conſ. 1. de conſuet.*

y *Bor. 1. comm. opi. 24. Viv. Doctori, &.*

z *Burſ. conſ 43.*

a *Laderch. conſ. 158.*

b. *Alex. 6 conſ. 19. & lib. 7. conſ. 141.*

c *Cujac. lib. 5. de pa. te. Not. 2. tit. 27.*

d Vide sup. c. 7.
e Decia. cons. 283.
Imo. l. saepe. n. 23. de re. jud.
f Cla. §. feudum. quaest. 3.

[d] Etiamsi verba aliter dicere videantur. Sic Baldum, sic alios intelligemus, ne sint sibi contrarii. [e] Ut & hoc fit vulgo contra verborum sonum omnem. [f] Etiam, quod traditur in materia feudali, alio non producitur: ubi praesertim sit (ut hic est) definitio diversa. Et sic igitur hoc stat argumentum, & cum agitur de confiscando; & cum nec esset delictum circa rem. Quid haec contra? An hic non apparere, quod Rex haec confiscarit Hispanus? Non haec esse bona subditorum: de quibus scripta est Baldi sententia prior? At lex confiscavit Hispana: quae idem cum Rege est. At Legatus petit confiscationem: qui Regis personam hic gerit. At etiam constat, bona haec empta in terra Hispana de subditis Hispanis. [g] Itaque fundata intentio sit Legati, qui ait, bona esse territorii, ubi sunt sita: [h] & nostrum esse, quod nascitur ex nostro, solo, animali: nec seminis ulla consideratione habita. [i] Atque dominium nec est translatum in emptores, lege vetante commercium. ut omnium haec sententia dicitur. [k] Posset hic ipse venditor vindicare. Et emptor hic amittit pretium. ut non uno in loco vetustus interpres, Andreas de Barulo, explicavit in libris Codicis. Num facit pro Hollandis hostibus, quod bono jure & rapiant de Hispanis, & rapta acquirant sibi? Nos vero, non acquisisse tamen ante raptorum perductionem intra praesidia. ut apertae sunt leges, consentientes interpretes, res hic, ubi agitur, judicatae. Et ex judiciis illis contra Hollandos manat & argumentum generale, hic aptissimum: quod si in Anglia servantur Hispanis, quae ferme adquisita sunt Hollandis: & haec, de quibus modo con-

g Ceph. cons. 172.
h l. 2 6. 8. de adqu. rer. dom. l. 5. §. 2. de re. vi. l. 25. de usur.
i Clar. §. fi. q. 82.
k Sta. 5. Capo. l. 2. C. pro empt.
l Baml. l. de ju. fi. l. 7. de agr. & cens. l. 1. de praed. decur. l. ult. de fu. re. pr.

contenditur, sunt Hispanorum, confiscata Regi, Hollandis autem nondum quæsita: Certe hæc Hispano servabuntur hic in Anglia. [l] Omnia confiscata, & commissa ob professionem non factam, certe factam falso, quæ eadem nulli est. Ostendatur. Comprobetur. Ostendatur & de indulto commercio: de quo jactatur. Nec petetur quicquam, nisi vectigal. At petuntur jure omnia. Hic jure petuntur. [m] Sententiam, alibi dictam, exsequi tenetur alius judex: ut omnes nostri docent. Quod si sententiam hominis; procul dubio magis sententiam legis in casu nostro. [n] Ubique agit quilibet ex actione sibi competente. ut nec sit opus literis judicantis, si actione ex lege agitur. [o] Et hæc sic sunt quoque in distinctis principatibus. Nam lex, quæ à naturali ratione deducitur, & docet, jus unicuique reddendum, etiam in diversis principatibus tenet, & ubique locorum viget. Tenetur quilibet princeps, seu judex jus unicuique petenti reddere: cum hoc sit munus justitiæ à lege naturali, quæ ubique vim habet, manifeste procedens. Et nemo inficiabitur, quin pecuniæ debitor, cum in fuga est, possit ubique conveniri. Quæ omnia & de aliis Covarruvias. [p] Cui tu addes Ancharanum, qui respondit, quod si vagabundus potest ubique conveniri, multo magis potest suspectus de fuga: cum hæc (ut patet ad sensum) magis sonet in delictum, quam vagatio. [q] Et dictum hoc Ancharani sequitur Romanus, Alexander, Jason, & alii communiter. quicquid allatrarit, blasphemaritque Aretinus: & cum isto sit forte unus, atque alter. [r] Unum tamen, quod Jason notat de aliis forte objicietur, quod non licet forensem convenire transeuntem cum re mea,

l Com. d. l. commiss. Salyc. d. l. 2.

m Ias. l. a divo Pio. §. sententiam. n. 19.

n Ias. d. §. num. 3. Alex 5.

o Covar. pr. 11. n. 10. Bal. l. 4. num. 6. de justi.

p Anch. cons. 192.

q Rom. Alex. Ias. l. 2. ubi add. Ias. de jurisd.

r Ias. d. l. 2. nu. 17. & ibi add. non

nec

nec iſtam capi facere. Et itaque in quæſtione noſtra nec liceat Hiſpano hæc ſua hic capi facere, aut Hollandos, alioſve hic convenire tranſeuntes cum re illius. Cæterum reſponſio eſt facilis, nec una. Et, quod vera non ſit illa definitio. Et, quod procedit, quando alibi poteſt iſte fugitivus recte conveniri. Et, non procedit, ſi Judex fugitivi petat. [s] Et, quod ſemper poteſt res ſequeſtrari: nec poſſit ſequeſtrum relevari, niſi data fidejuſſione de judicio ſiſti, & re non barattanda, &c. Ubi Hollandi convenientur à Legato Hiſpano? Legatus, qui vicem gerit Regis, hic petit jus; Judex ipſe nonnullorum hic fugientium: ſemper certe idoneus, quin ſequeſtrum contra omnes petat. Aliud dico contra nos. [t] Quod non ſit petenda executio extra territorium, ſi poteſt ſententia executioni mandari in bonis aliis in territorio. At huic quoque objectioni (ſi fiat) eſt reſponſio, quod, qui excipiunt de aliis bonis in territorio, ipſi de eis habent probare. Etiam quod & hic agitur, ne contra leges adquiratur Hollandis hoſtibus, aliis. [u] Semper, quod bonorum proſcriptio, cum ſit etiam ſuſcipientibus peregrinos negotiatores, utique nec ſuperſit in territorio, unde fiat pro iſtis, quæ hic habentur, executio. Quid ni vero omnium bonorum ſit proſcriptio propter commercium habitum cum hoſtibus? [x] Addo hic, & concludo conſilium Imolæ in terminis, quod ubi facultates certi loci ſunt deputatæ confiſcationi, tum ſatisfaciendum ſit ſententiæ ejus loci per bona etiam alterius territorii prorſus ſeparati. Et caſus hic ſic eſt. Etiam tamen non omitto, quod iſta objectio non fiat hic, ubi agitur reali. Non in reali loquuntur illud Doctores, qui contra nobis objici poſſent.

s Anch. Pan. c. ult. de fo. co. Soc. 3. eod.

t Iaſ. Alex. d. §. ſententiam princ.

u l. ult. C. de commer. Stra. de merca. p. 2. n. 36.

x Imo. conſ 35. num. 19.

CAPUT

CAPUT XIV.

An Rex jure velit, Hispanos tuto in Belgium navigare, qui male habiti ab Hollandis ad portum Regis fuerunt?

PUto, posse bono jure Regem nostrum dimittere hos in tutum Hispanos, qui pulsi prælio nuper sunt ab Hollandis, etiam oppugnati ad portum Regis, & nunc in eodem portu tenentur obsessi. Scilicet hoc factum Hollandorum est contra justitiam omnem pro certo: & contra reverentiam, quæ portubus, & territoriis debetur alienis. [a] Neque injuria levis est ei facta, in cujus ædibus, ante cujus ædes cæditur, pulsatur aliquis. ut de ipso hominum communi sensu tradit Nonius, Doctor meus. [b] Sic itaque Dux Carthaginensis abstinuit manum à Scipione in Siphacis portu, cum expediret jam naves, & arma, nec tamen potuisset eum aggredi ante, quam in portum idem se intulisset: *nec ultra tumultum agere quis in regio portu audebat*, inquit Livius. Qui actus lædunt territorium, ac jurisdictionem, illi agi in portubus nequeunt. Nam etsi usus portuum est communis omnibus, non abusus tamen est cuiquam permissus: qui hic nunc sit læsæ jurisdictionis, & communis securitatis. Et dubium nullum hic est. Neque absolvere Hollandos possim per prælii calorem sane. quod alius forte, vel ex libris dixerit meis in quibus illa legerit. [c] *Regi frenis nequit & ira, & ardens hostis*, &c. [d] Et alibi, *inconsultus calor vitio caret. Rixa tollit spatium consultæ deliberationis. Homo intenso calore*

a *Non. cons.* 108. *Schurp.* 2. *cons.* 57.

b *Liv. lib.* 28.

c *Alb.* 2. *de ar. Ro.* 10. & 3. *de nupt.* 8

d *l.* 1. *ad Turpil. Fely. cons.* 50.

calore permotus non est in plenitudine intellectus, &c. Non hæc eos absolvunt. [e] Nam & in legibus legimus, quod non excusat ira vel justa, nisi ut minus puniatur, quod patratum per iram est. [f] In maleficiis non distinguitur, an emanaverint calore iracundiæ. quia numquam maleficia debent remanere impunita. [g] Atque adeo, mitis ille, & ignoscere facilis Scipio puniit suos morte, qui in culpa fuerunt, ut urbs Locha diriperetur, cum cecinisset ille receptui ab oppugnatione. Et jam scalæ erant admotæ mœnibus: & miles signum non audierat, ὑπὸ ὀργῆς ὧν ἐπεπόνθεσαν, inquit Appianus. [h] Miles autem Cyri bonus, sublato ense percussurus hostem, ut signum receptui datum est, dimisit hostem, seque recepit placide. μάλα πράως, καὶ κοσμίως ἀνεχώρησεν, scribit Plutarchus, & de Cyropædia factum laudat. Quid? [i] *Qui rem, à duce probibitam fecit, aut mandata non servavit, capite punitur, etiam si res bene gesserit.* Et, qui majestatem territorii Regis nostri non est reveritus, & prohibitam rem fecit ibi, impunis erit? Non hic valet Hollandus dicere, *Non vidi.* Nam videbant omnes, ubi erant. nisi etiam cœlumque, diemque eripuit omnibus fumus validus tormentorum. Non hic valet Hollandus dicere, *Non putaram.* [k] Nam ex jure gentium omnibus cognitissimo distincta dominia sunt. Nec quisquam est, qui ignoret, non licere in territorio alieno isthæc admittere. Non est surditas major, quam est ejus, qui prudens non vult audire. Non major cœcitas, quam ejus, qui videre refugit. [l] Et ille jocus fuit Marii, dicentis, τῶν νόμων οὐκ ἐξακοῦσαι διὰ τὸν ὅπλων ψόφον. Fuit jocus. fuit callidum dictum. Fuit callida alte-

e Clar. §. fi. q. 60.

f Bal. l. 5. C. de inj.

g App. Punic.

h Xenoph. 4. Cyrop. prin. Plut. comp. Pe. & Ma.

i l. 3. de re. mil.

k l. 5. de just. & ju.

l Plut. apoph.

alterius Hollandi audacia, qui olim hostilem Gallicam navem est persecutus usque ad urbem Londinum. Et hæc quoque certa sunt. Sed illud quæritur, an petere Hispani possint à Rege, ut sub ipsius majestatis salvoconductu possint trajicere, quo destinati sunt, in Belgium? Quæ forte sit quæstio regii potius concilii, quam consilii nostrum ullius. Ut enim dicam ego, Regem proculdubio posse annuere petitioni: tamen est responsum generale legis. [m] *Non, quicquid potestati permittitur, id subjicitur necessitati.* [n] Multa & licent, quæ non expediunt. [o] Multa licent, quæ non sunt honesta. Potest Rex noster etiam gravius ulcisci injuriam, territorio illatam suo Et potest, si habet sub sua manu Hollandicas naves has detinere, dum venerint Hispani in tutum. [p] Ut ita ille idem Siphax, struentes Pœnos Scipioni insidias tantisper retinuit, dum tantum navigasset Scipio maris, ut esset extra periculum: ἕως ἂν βραχεῖα τῆς θαλάσσης γένοιτο ὁ Σκιπίων, Et Pœni etiam erant Legati. [q] Etiam nostri Doctores docent nos, quod qui captus in loco est, ubi non oportuit, is etiam sit ita dimittendus in locum tutum, ut difficilis sit ejusdem persecutio. Et ita hic olim cum Gallica navi supradicta factum fuit, dimissa fuit ante alteram per integrum maris reflexum unum. Et magna similitudo est horum casuum, & ratio similis. [r] Obsessus captus est, & dicitur. Et Hispani nunc obesessi hic sunt: ubi obsideri non debuerunt. Et sic igitur liberandi, dimittendi sunt. Non in obsessu color, non fumus justo prætextui est Hollandis. Etiam ideo, quia in omnibus defenditur jurisdictionis majestas, & quia vindicatur violata. [s] Injuria fit (dico iterum) nobis, si in nostris ædibus

m *l. 4. de jud. ubi. Castr.*
n *c. 8. c. 9. 28. q. 1.*
o *l. 197. de reg. jur.*
p *App. Hispan.*
q *Rom. l. 18. de in jus voc. Fely. c. 4. de jurei.*
r *Alb. Mac. 4.*
s *Dec. cons. 189. nu. 17.*

bus quis capitur, adeoque ſi quis obſidetur. [t] Et eſt Princeps non fidejuſſor modo, ut ſecure, tutoque in territorio ſuo vivatur ubique: ſed procul dubio & criminum ultor adverſum omnes: ſed & admiſſorum in ſe. [u] Sunt porro caſus plures, cum quis agit cum alio, ut iſte cum alio agat. AGO, UT AGAS, ajunt noſtri. Et Hiſpani ſic agent cum Rege, ſi debent Principes ſecuritatem apud ſe communi jure omnibus: Rex noſter Hiſpanis etiam jure debet ſingulari pacis recentis. Hiſpani hic læſi ſunt oppugnati ad portum: hic læduntur obſeſſi in portu. Vindicari ſe petunt. A Rege amico, & fœderato petunt, ut ipſe, qui lædi non habuit, & læſus eſt, ulciſcatur factum. Intra magni Admirallii juriſdictionem hæc facta ſunt. [x] Et grave igitur facinus in juriſdictionem admiſſum eſt. Non hic agitur, ut fœderato adſit Rex contra fœderatum. ſed ut non ſinat fieri fœderato vim ullam ab altero in ſuam Regis juriſdictionem [y] Quamquam & in ſociorum cauſſa pari eſt traditum, ut defenſio unius contra alterius ſuſcipiatur offenſionem. Porro autem illa non eſt vindicta, ſi (quod reſponderi audio) Hiſpani iſti imo in Hiſpaniam revehantur. Hoc enim velit Hollandus, & magno mercetur, aureoque (ut dicitur) ſtrato fugientibus ponte hoſtibus [z] Vindicta eſt, quæ dolet, non quæ delectat. Obeſſe vindicta debet, non prodeſſe. Profit autem Hollandis, remitti Hiſpanos in patriam longinquam: hinc amoveri ex propinquo, ubi eſſe poſſint, & unde facilis ſit finis ipſorum itineris in Belgium. [a] Etiam vindicta ſtatuenda eſt, quæ magis timetur. Et hoc timent Hollandi ſolum, ſi Hiſpani mittantur in Belgium.

[b] Vin-

t Deut. 21. Sot. 1. de ju. 1. a 4. Capol. de ſe. ru. 4. Gail. 2. obſ 64. Schurph. 2. conſ 2.
u l. 2. ubi. Salyc. Fulg. Pete de le Rh. Ang l. 2. ne quid in lo. pu Caſtr. l. 26. de fidejuſ. Bal. c. 4. de coha. cler.
x Cow. inſt ju. Angl. tit. ult. §. 22.
y Alb. 3. de ju. be. 18.
z Deria. 3. conſ 19.
a Io. R. c. 13 de vi & ho. cl. Zab. proœm. decretal.

[b] Vindicta esse debet, in quo & peccatum. Et peccavit Hollandus in impediendo *hic* Hispanos. itaque puniatur in expediendo *hinc* Hispanos. [c] Puniendus sit per contraria remedia, si non potest puniri in eo, in quo deliquit. Et jus fuerit sine indignatione ejus justa, si hic patitur, quod non vult, qui facit hic, quod non debet. Quod autem exemplum allegari audio Regis Galliæ: qui in Hispaniam remisit Hispanos nec ita dudum: non misit in Hiberniam, quo contra Anglos tum hostes navigabant: nescio ego, quale hoc sit exemplum. Sed si nullum crimen fuit Anglorum in territorium Galliæ: tum exemplum sit dissimile, nec similis ullo modo rationis cum præsenti Hollandorum. Sed & specta ad terras. Fuit Hispanis ad iter in Hiberniam commode factum, ut ex Gallia in Hispaniam remitterentur. nam iter illud rectum sit in Hiberniam ex Hispania. At hinc remitti hos in Hispaniam, qui proficiscuntur in Belgium, & Belgium in conspectu habent, & per ventum quatuor horarum prosperum attingere amica Belgii littora possunt, invitis etiam Hollandis, quid id est aliud, quam & addere malo malum eorum, quibus succurrere æquius sit? Mihi ita videtur, si ita visum sit Regi: cujus est (ut puto) arbitrii, quam sumat de his vindictam, qui suum læsere territorium: & quomodo læsis sit satisfaciendum Hispanis, [d] quos lædere hostes Hollandus jure non potuit in territorio alieno ullibi, si dominus nolit territorii.

[b] *Alb. 2. de lega. 21.*

[c] *Damas reg. 126.*

[d] *Alb. 2. de ju. be. 23.*

CAPUT XV.

De Anglis, qui per piratas Hispanis rapta emerunt, interventu fisci Regis Barbariæ.

VEra [a] est responsio, quam dedi ad Zenonianam constitutionem, quod loquatur in fisco Principis sui, id est ejus cujus de re agitur. nam ita illam legem capiunt omnes, qui & reddunt rationem ipsius, quia Princeps & possit mihi auferre dominium rei meæ. Et id pro certo in alieno Principe non est verum. De Principe leges loquuntur, & id pro certo non faciunt, nisi respectu habito ad subditos. [b] Etiam dum dicunt Doctores, quod fiscus est ille præsens ubique, itidem in fisco dicunt sui Principis: nam fiscus alterius hic non sit: atque ideo in territoriis distinctis lex illa non procedat. Quid quod & regressum tribuit lex contra fiscum. Et Hispani regressum non habent, sane contra fiscum Regis Barbariæ. Non quoque procedit ea lex, ubi mala fides adest emptoris. ut illic verissimum adnotat Baldus in additione, item Fulgosius: quicquid idem Baldus lecturis geminis prioribus contra scribat. [c] Nam alii quoque ajunt de bona fide, quæ in emptore debeat esse. Et isti aliaque recitant, quæ desiderantur, ut constitutio illa locum obtineat. Ut princeps possederit, & idem bona fide. [d] quod rursus & alii. Dicant isti emptores de bona fide sua. Emerunt ipsi bonorum horum partem à piratis. & sciverunt, se emere de piratis. [e] Et satis esset tamen, quod id scire debuerunt. Etiam sciverunt, quod rapta per piratas erant reliqua, quæ interventu fisci illic emerunt. nam & eosdem piratas illic videbant, &

a *l. omnes. C. de quad. præs.*

b *Cy. Alb. Bal. l. 1. C. de quad. præs.*

c *Menoch. cons 2. nu. 333. Odd. cons. 99.*

d *Rui. 1. cons. 46. & lib. 5. cons. 31. Balb. de præsc. p. 5. pr. in p. 2. q. 8.*

e *Non. cons. 89. nu. 41.*

& non potuiſſe niſi à piratis eſſe omnia, intelligebant, & marchas eaſdem agnoſcebant in ciſtis omnibus. Notet judex de horum mercatorum mala fide, qui in jus hic vocati eas marchas, indices dominorum, curabant (& deprehenſi ſunt in opere) abradi, atque deleri. [f] Qui probationes ſubtraheret adverſario, tenetur ſtellionatus. Ergo dolum admiſerit. [g] Iniquam ſe oſtendit cauſſam fovere, &c. [h] Sed & odioſa eſt Zenonis illa conſtitutio, iniqua, contra jus naturale, contra jus gentium, auferens alteri dominium: & itaque reſtringenda, quantum fieri poteſt: & itaque tollenda ſemper omnibus, &c. [i] At nec ea tenet, niſi multis concurrentibus. Et multæ ſunt ad eandem limitationes. [k] Illa eſt controverſa, quæ de privilegio legis (ut loquitur Panormitanus) ſpecialiſſimo pro Imperatore, nec extendendo ad Regem Franciæ. Et ego iſtam limitationem dicam contra Regem Barbariæ: qui nihil accipit, tenetve hujus Iuſtinianici juris, [l] quicquid, in Turcico Imperio ſummam eſſe hujus Iuſtinianici Codicis venerationem & autoritatem in judiciis, dicant. In aliis Regibus nihil eſt ejuſmodi: quorum nec ſunt inferiora jura juribus Imperatoris; ſæpiſſime etiam ſunt ſuperiora. Non affero, quæ receptiora tamen adferri alia plura poſſent. nolo enim in re aperta laborare diutius. Et non tamen omitto dicere, quod, etſi emerint iſti de domo publica, etiam à miniſtris publicis, non hinc ſequitur propterea, emptum de fiſco eſſe. Sic emptum illic (ut ipſi narrant mercatores) pro more ejus regni, qui ſit, ut Rex emat omnia, & de rege emantur veluti per mediam brevem manum, & per quemdam inter-

f *Menoch. de arb. caſ. 381.*
g *Dec 3 conſ. 62.*
h *Pan. 1. conſ. 3. Non. d. 89. Menoch. d. 2.*
i *Ceph. conſ. 634.*
k *Crav. conſ. 263.*
l *Scip. Gent. Orat. de le. reg. ex Leuncl.*

m Alex. 7. conf. 52. Baml. C. de vend. re. fi. ventum ejus, omnia. [m] At vero fiscus vendere habet rem ut suam simpliciter, non ex certa caussa, si emptor debet statim securus esse. Etiam illa fisci venditio debet esse confecta per procuratorem specialiter ad id deputatum: ut Alexander in responsis declarat. tantum abest, ut generalis illa imaginariaque vendendi ratio sit satis. Hæc facta, & probata oportuit: quæ nec facta, nec allegata sunt à mercatoribus. Et hoc sic cessat, quod falso creditur advocatis adversariis solidum fundamentum à venditione fiscali. ut itidem concludit Menochius ad idem fundamentum in casu responsi sui sibi objectum. Ego in casu nostro insuper addiderim, ostendi piratis locum oportunissimum navigationibus propinquissimum Hispanicis, habitatum mercatoribus Anglicis, ubi prædas suas possint suis distrahere, si jus istud constituitur fisci illius terræ. Hoccine pro mercatura?

CAPUT XVI.

De Edicto Regis, ligante ignorantes.

FUit olim quæstio, an capta per ducem hostium, postquam fœdus ferierant Principes, de quo tamen nescierunt duces, facta illa essent capientium. Et fuit eadem, nec multo ante ætatem hanc nostram agitata iterum quæstio. a Alb. 3. de ju. be. 17. Et nunc agitur eadem. [a] Dixi autem ego, capi illa non potuisse, nec effecta hostium capientium. Et videtur nunc nobis illa vacare quoque ex eo quæstio: cum apertum videatur edictum Regis: quo edicto est vetitum, agi quidquam cum Hispano hostiliter post Aprilis

lis diem XXIV. & poſt eum diem ſecuta hæc eſt prædatio, quæ nunc venit in judicium. Et quanquam alleget adverſa pars ignorantiam edicti valde veriſimilem, abſens hinc longiſſimo mari: tamen & abſque edicto & per omnem ignorantiam idem videtur juris ſtare à ſupradicta noſtra diſputatione, & neceſſitas eadem reſtituendorum captorum. [b] Nam etſi ſolet dici, quod obliget lex poſt menſes duos: & itaque jus poſitivum impune (ut pulchre eſt in Burchardicis Damaſi) ignoretur per menſes duos. [c] Nihilominus eſt arbitrii judicis res hæc, quando lex incipiat obligare. [d] Et pro certo poſuit Princeps obligare ignorantes, excepto peccato, excepta pœna. [e] Etiam voluit obligare ignorantes, dum notavit diem, poſt quem obligarentur hic homines. ut ſic eſt communis opinio. Loquimur extra pœnam nunc. [f] ad quam ignorantes nec obligantur per verba ſtatuti prægnantia, & ampla, nam hæc ſint magis reſtringenda. Scientia ſuperveniens factum, non facit ad pœnam. Scientia vel præſumpta ex fama, non ſufficit ad pœnam vel præſenti in loco famæ. Scientia abſenti omnino non nocet in civilibus. Alia ſimilia apud Interpretes, quæ vacant in controverſia noſtra omnia: cum Regis Edictum clarum videtur de tempore, item de ignorantibus, civiliter obligandis. Potuit Rex hoc ſtatuere non poſt menſes, verum etiam ſtatim. [g] ut noviſſime Menochius tradit: qui prolixe, & diſtincte diſceptationem hanc habet de tempore, intra quod lex ſubditos obliget. Quæſtio nobis illa ſupereſt difficilior, quomodo & edicti & fæderis verba capienda hic ſint, quæ de captis poſt eam diem volunt rationem reddi.

[b] *Non.66. Alb. c data. de reg. ju. gl. c.2. de conſti. Dama. reg. 1.*

[c] *Anch. c.1.n.227. de conſt.*

[d] *Oldr. conſ. 313. Zab. c. 2. de conſtit. Iaſ. l. 19. de lib. & po. Nav. conſ. 1. de conſtit.*

[e] *Navar. conſ. 32. tit. 13. lib. 3. Gabr. 6. concl. 4. de Leg. Zab.*

[d] *c. 2.*

[f] *Crav. conſ. 6. 319.*

[g] *Menoch. de arb. caſ. 181.*

Ad hæc verba fœderis initi nuper cum Hiſpano, eundum eſt nam ſolutior ſit in edicto voluntas Regis. [h] Atque verba iſta forte ſignificant, ut ſit reſpondendum in jure, & juſtificandum de his captionibus ſecutis. ut ſic Decius & Ruinus capiunt capitulum inter Genuenſes & Savonenſes : quo Savonenſes teneri dicuntur, rationem facere Genuæ : id enim eſſe, teneri judicium ſubire Genuæ. Et vero quid aliud eſſe id poteſt verbi? [i] Reddere rationem eſt conferre accepta & data, non reliquorum ſola exolutio, quæ nulla ſint. Verba hæc omnino non videntur condemnare. [k] Ratio hic ſit cauſſa & diſcreta inſpectio, ac juſtificatio actus geſti. ut ſic apud alios. Quæ diſcretio ſignificet arbitrium boni viri. Et ratio ſit, quæ non ſinat exſtirpari factum. [l] Etiam tradunt, quod *reſpondere*, ſit comparere, non ſit ſolvere. [m] Etiam Theologi ad illud, *De omni verbo otioſo reddent rationem*, quod profecto non idem cum altero ſit, *ite maledicti*, ſed culpoſum diſcutiendum. [n] Etiam verba articulorum pacis & plura ſint, & obſcuriora, ſi hoc volebant ut prædæ confectæ poſt eam diem omnino reſtituerentur. Atque ad articulos conſidero ego tres hic caſus : primum in geſtis ante illam diem, ſecundum in geſtis poſt diem concluſæ pacis, tertium in geſtis intra duo hæc tempora. Et in primo video omnia prædatoribus tuta, in ſecundo omnia intuta, in tertio (qui noſter caſus) incerta omnia. Sic articuli jubent, poſt pacem concluſam abſtineri ab omni præda : qui caſus ſecundus. Sic jubent, nihil prætendi ex ante geſtis : qui caſus primus. Quod ſi tertius idem non eſt (& non eſt, niſi fruſtra eſt) cum duorum altero, utique contineat,

[h] *Decia. conſ. 359. Rui. 4. conſ. 1.*

[i] *l. 32. 50. 81. 82. ff. de cond. & dem.*

[k] *Pariſ. 2 conſ. 12. Decia. 7. conſ. 70. num 6.*

[l] *Alex. l. 1. de in jus voc.*

[m] *Bellar. 1. de amiſ. gr. 9.*

[n] *Aret. 2.*

neat, quod dixi, incertum; & quod verba (ut dixi) ipſa ſignificant. At vero ſi caſus hic in incerto verſatur, etiam erit Judicis videre, quid oporteat de reſtitutione conſtitui. [o] Nam etſi mandet Princeps immutari, quicquid à certo tempore fuit attentatum, de attentatione id intelligitur injuſta tantum. Et ſi hic Judex igitur viderit de juſtitia facti, id non revocabitur ſtatim. Conſiderabit Judex: nomine quidem publico, at ſumptu privato, & àd utilitatem privatam geſta hæc. Etiam & quod pro venia belli ſic gerendi conſequenda facti ſint ſumptus. Ut par hæc non ſit cauſſa illi, de qua dixi in principio, dixiſſe me alibi. Et privatis hiſce volet procul dubio Princeps minus intercipere, quam publicis omnino ſuis. Ignorantes Edictum nolet forte ſpoliare fructu laborum, & ſumptuum. Neque enim ignorantes ligavit, niſi poſt diem pacis. Probet, qui dicit Legatos ignorantes ab illis verbis, ut de factis poſt diem illam vigeſimam quartam reddatur ratio. Notatur quidem dies in illis, etiam obligatio conſtituitur, ſed cujus rei? Hic captio eſt. Reddendæ rationis, inquit lex: non inquit, reddendæ rei. Non obligandi ſunt ignorantes ultra, quam obligati ſunt. De ignorantia ſit videndum, ſi non ſit affectata, culpoſa, &c. [p] Nam etſi ignorantes nec ligentur regulariter, tamen & ſunt caſus plures, cum obligantur. [q] Prout ex contrario, ſtatuti diſpoſitio non ligat eos, qui ſunt in probabili ignorantia. Et hæc faciunt me dubitare in iſta quæſtione cum verbis articulorum pacis.

o *Iaſ. l.* 14. *n.* 18. *C. de jud.*

p *Decia.* 1. *pr.* 35.

q *Alc.* 2. *conſ.* 33.

CAPUT XVII.

De variis quæstionibus ad Clariss. I.C. Rob. Tailerum.

QUæris à me, vir Clarissime, ut respondeam verbo uno quid sit juris in quæstionibus, quas mihi proponis, non doctiori, sed occupato minus. [a] Respondeo, receptissimam dici opinionem, ne possit Judex in caussis criminalibus relaxare reum fidejussoribus. Et opinio est certissima in gravioribus. Quicquid cum Suarezio contradicat Menochius. [b] Qui grave scelus admiserunt, ii non relaxantur: ut ipsa inquit lex. etsi eadem facit arbitrii Judicis, quod nam sit crimen grave. [c] Quod si servus quoque capitali crimine postulatus potest satisdationi permitti: id ad vincula pertinet, quibus absolvi sic ille possit per satisdationem, non carceribus liberari. [d] Vincula à carcere custodiave multum differunt: inquit isthic Duarenus. Et illud vinculorum, ut in ea servus conjiciatur, & ex eis audiatur causam dicere, speciale in servo est. [e] ut alii ex eadem lege notant. Male in his Menochius insultat Angelo. [f] Nihil concludit in gravioribus lex alia, quæ non inopes fidejussorum, nec in custodia retinet: at explicabitur per supradicta. Et hæc ad quæstionem primam: & quidem opinor fusius, quam volebas. Ad secundam de significatione eorum verborum, *Daturos operam*, quæ in articulis pacis habentur brevius: [g] dare operam esse studere, niti, & procurare. [h] Pulchre ad S.C. illud, *Darent operam Consules*, Salustius, sic permitti potestatem maximam. Ut itaque nos

a *Bero. c. 7. n. 111. de constit. Menoch. de arb. cas. 303.*
b *l. 1. 3. de cust. reor.*
c *l. 2. de cust. reor.*
d *Duar. de cust. reor. c. 2.*
e *Clar. §. fi. q. 46. num. 8.*
f *l. 6. C. de app.*
g *Rebuff. l. 53. de V. S.*
h *Salust. Catil.*

nos adfirmare poſſimus, promitti hic à Regibus curam maximam, non ſolum magnam per naturam ſocietatis: cui iſte contractus fœderum adfinis, parſquè eſt. [i] Qui promittit, ſe curaturum, is bona fide facere debet, quantum in ſe eſt. curare debet cum inſtantia maxima, nec interpellatus. [k] Princeps etiam per arma hoc facere debet. Sic ad ſecundam. Ad tertiam audi Imolam: [l] *Conclude, quod ſi obtinuit in civili, indubitanter poterit poſtea criminaliter accuſare.* Sed & gloſſam audi: [m] *Si in civili cauſſa obtinuit actor, planum eſt, & in publicis criminibus conſtat, ſecundum omnes.* Et quæſtio hæc tertia periculo vacat, ſi additur, actum, & obtentum civiliter pro re familiari, non ad pœnam. ut cum gloſſa explicant omnes. In quæſtione quarta, ſi natus Hollandus, patre hic poſt naturalizato, teneatur quaſi ſubditus hic, nec poſſit ſe tueri per literas MARQUE Hollandorum in præda facta contra Hiſpanos. reſpondeo, non poſſe. nam & hæc civilitas, ſic quæſita hic à patre, tranſit in filios. [n] Et ſic Bartolus quidem, cum iſta quæſtio contingeret ex facto. Et Bartolum alii ſequuntur. Tranſit jure noſtro ad filios, etiamſi de eis non ſit facta mentio in literis naturalizationis paternæ. ut iidem docent. [o] Etiam, cum necdum conſenſerit filius. quod Baldus, quicquid contradicant hic alii. Hollandum hunc teneri certe propter ſuum ipſius domicilium: [p] quod facit quem ſubditum magis, quam aut contractus, aut delictum. Domicilium eſt potiſſimum cum juriſdictione paſſiva. Quinta quæſtio, ſi Brukus non depoſita pecunia, in quam eſt damnatus, poſſit admitti ad appellationem: quod negat piratis Edictum Regis: is autem

i *Alb. 3. de nup. 14*

k *Alb. 3. de ju. be. 18.*

l *Imo. l. 4. de pub. jud.*

m *Gl. C. quando civ. act. crim. praejud.*

n *Bart. l. 6. 17. ad municip.* *Rui. 1. conſ. 227.*

o *Bal. ad Spec. de feud.*

p *Gl. c. de fo. comp. Bal. rub. ſi à non comp. ju.*

tem paupertatem obtendit. Quis probet paupertatem? Ipse Brukus. [q] Male Castrensis non hoc onus daret Bruko. Sed sit pauper. an excusatur? [r] Luat in corpus. ut sic est regula in convento ex maleficio, nec pœnam solvere potente. & sic practicatur: & bene. ut ait Baldus. Sic vacat hic, si diceretur, [s] ab eo, cui probare incumbit, se pauperem esse, non exigi plenam probationem: cum hoc impossibile quodammodo foret, utpote implicam negativam: & itaque sufficere vocem, & famam vicinorum: & juramentum sufficere viri religiosi, &c. Quamquam nec talis iste vir. [t] Si caussa criminis non esset, excusari posset ille ab hoc deposito propter paupertatem.

q Menoch. 6. præs. 25. n. 14. 15.
r Aret. l. 13. solut. matr. Bero. c. quæ in eccl. n. 112. 113. de constit.
s Bal. c. 4. de off. del. Oldr. cons. 277.
t Menoch. de arb. q. 70. n. 33.

CAPUT XVIII.

De Legato agente pro subditis Regis sui.

SÆpe objectum hoc est, quod Legatus agere nequeat caussas subditorum Regis sui. [a] Etiam esse vilissimum ad lites officium procuratoris. quod tamen Legatum non deceat. [b] Legatum neque alienis, neque propriis negotiis se interponere debere. At nos, quod onus dicatur quidem munus procuratoris ab Accursio, & aliis. [c] Etiam, quod sit vilissimum & infamissimum (ut quidam loquuntur) officium. Sed & lex videtur id dicere in procuratore ad negotia, non ad lites. Etiam & aliis in casibus non illud est certe. [d] Quid? quod procuratorem esse Principis, est dignitas? Et Principis tabellio est in dignitate, etsi sit vilis alias persona tabellio.

a Bal. l. 1. de post. l. 6. C. de bo. quæ li. Hond. 1. cons. 81.
b l. 8. §. ult. de legat.
c l. 34. ubi Baml. & Bart. C. de decurio. Mantu. dial. cl. 9. c. 30.
d Natt. cons. 428.

tabellio. [c] Quicquid injungitur à Principe, est dignitas: Nota nobilem legem, inquit Andreas de Bamlo [f] Etiam in procuratoribus doctis, qui & habeant Collegium, convicium falſum eſt. [g] Quid, non Legati ſunt nuncii? [h] Legati non ſunt mandatarii? Etiam Legatus hic non aliter fungitur officio procuratoris, quam quilibet facit vel ſummus Princeps, dando procuratorem, non ipſe veniendo in judicium. [i] Et in hoc *non multum officio occupatur* : itaque hoc poſſit Legatus. Et poteſt procuratorem dare ante etiam litem conteſtatam: qui non habet ullo modo accedere ad tribunalia : & qui hanc habet poteſtatem non factus dominus per conteſtationem. Quid hæc objiciuntur procuratori ampliſſimi mandati? Petitur mandatum? [k] Non cogitur oſtendere. At de jure ego oſtendo: [l] quia tenetur Princeps defendere, curare ſuos, & res ſuorum. Ergo & Legatus ſic teneatur ſubditos curare Principis, & res ſubditorum Principis ſui. nam gerit Legatus perſonam Principis ſui. [m] Etiam oſtendi in libris meis de Legationibus, & alii me ſecuti in eodem opere oſtenderunt, & hæc privata eſſe procurationis Legatorum. [n] Etiam Legatus poſſit velut quilibet hic in defenſione, etiam rerum, etiam judicialiter intervenire: hic maxime, cum nemo eſt, qui defendat cauſſam ſubditorum ſui Principis. [o] Et ad agendum contra ſpoliatorem (contra ſpoliatores Hiſpanorum ſunt cauſſæ fere omnes) hic titulus, *Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præſtare, vel actiones in ſe transferre.* Ceſſat alter, *De alienatione judicii mutandi cauſſa facta.* Nam ceſſat hic dolus : ubi vel inter-

c *Baml. l. 5. C. de dign.*
f *Laterch. conſ. 182.*
g *Alb. 1. de leg. 2.*
h *Kirch. 1. leg. 1.*
i *l. 30. ad Trebell.*
k *Paſchal. lega. c. 51.*
l *Mariæ. Soc. conſ. 60. Alb. 1. de jure. 23.*
m *Alb. 3. de legat. ult. Paſchal. leg. c. 52. 53.*
n *DD. l. ult. vim. laſ. l. 7. §. ſi ſatiſdatum. num 17. qui ſa. cog.*
o *l. 1. C. ſi per vim, vel alio mo. Bal. marg. ſpoliatus. Mantu. dial. p. 2. cl. 17. c. 18.*

intervenire Legatus debet: vel ſinere interverti, raptari ante ora ſua res ſubditorum Principis ſui: quæ res & plurimum pertinent ad Principem: cujus & intereſt plurimum habere ſubditos locupletes. [p] Legatus poteſt de damnis, de paratis ad injuriam, pro pupilla poteſt experiri. Deque damnis, injuriis acceptis hic agitur ſuorum, veluti pupillorum, hominum abſentium; qui & minus valent propter abſentiam, quam pupilli. De cuſtodia rerum ſi agitur, tanto eſt juſtius, Legatum intervenire. [q] Nam quid prohibet, Legatum publico munere fungi, & actorem cuſtodiæ cauſſa in poſſeſſione rerum eſſe? [r] quamquam & eſt traditum, de provincialibus Legatis agi in legum titulis, & illic, ubi ſcriptum, ne iſti ſe immiſceant vel alienis, vel propriis. De reſidentiariis iſtis liberis, ac magnis, leges non loquuntur: [ſ] qui nec niſi nunc nuper ſunt cogniti. Sunt ſane pleraque (ut ego dixi alibi quoque) illorum provincialium Legatorum, & his communia magnis. at directive ſic ſint, non coactive. Iſti legibus ſubditorum, quibus illi provinciales, non coguntur. Soli Principi ſubſunt ſuo: & eidem uni reddere habent rationem geſtæ omnis legationis. In cauſſis fiſci Regis ſui (ut ejuſmodi hic tractata ſemel) interveniet Legatus, non dubium. [t] Nam quilibet poteſt proſequi cauſſam fiſci. etiam & hæc ſit cauſſa Principis propria. Hoc modo & poſſit Legatus accuſare hominem piraticæ, exercitæ in ſubditos ſui Regis: etſi iidem cum piratis tranſegerint (& hæc fuit quæſtio) ſuper crimine, & piratas civiliter condemnarint. [u] Scilicet quilibet ſubditorum, qui non tranſegerit, hoc poſſit, &

p *l. 2. §. 5. de judi. l. 9. 10. 11. de legation.*

q *l. 27. de judic.*

r *Kirch. 1. legat. 2. num. 11. Cuja. 22. obſ. 22.*

ſ *Alb. 1. de leg. ult. Lipſ. 4. miſc. ep. 81.*

t *Bar. l. 1. de jure fiſ. & ibi ad. Mangr.* 1

u *DD. l. 18. C de tranſact. Decia. 3. pr. 34.*

& caussa hæc sit etiam propria Principis per conventa in fœdere.

CAPUT XIX.

De magistratus culpa punienda.

DIcitur, [a] quod culpa non præsumitur, nisi probetur. Et, quod probare eam habet, qui allegat, claram & certam. quin potius, ad evitandam suspicionem culpæ, præsumitur quis fecisse, quod alius verisimiliter faceret. [b] Et in Officialibus quidem specialiter præsumitur diligentia. Præsumuntur Officiales diligenter, & fideliter suum officium exercuisse. Lex præsumit pro Officialibus: & eis favet. Contra eos scrupulosa omnis rejicitur inquisitio. Hæc vera sunt. [c] Sed est & illud adversum eis, quod imo ipsi Officiales probare habent, gesta recte in officio. *Non est necesse pupillo probare, fidejussores, pro tutore datos, cum accipiebantur, idoneos non fuisse. nam probatio exigenda est ab his, quorum officii fuit providere, ut pupillo caveretur*: inquit lex. Et Doctores inquiunt, sic esse, quoniam officiales probare habent, gesta recte in officio, quæ ad officium ipsorum spectant. Aut si quid officiale illic dicas esse in pupillo, qui sibi curare non potuit, idem in peregrina Lusitanorum nave dices magis: quæ sub manum Officialis redacta cavere sibi de idoneis custodibus non potuit. Hoc de custodibus non idoneis objicitur Viceadmirallio. Aut si etiam vis cum aliis Doctoribus communiter, onus ejus probationis incumbere magistratibus, quoniam ex præsenti tempore, cum appa-

a *Decia. 1. cons. 29. Ceph. 66.*

b *Eug. cons. 60. Ceph. 359. Menoch. 622. Dec. 1. cons. 2. Gramm. cons. crim. 24.*

c *Fulg. l. 11. de pro. Com. l. 1. de mag. conu.*

apparent fidejussores non idonei, præsumantur nec fuisse idonei tempore dationis: etiam hoc valde facit contra nostrum officialem: cujus custodes non sunt reperti idonei sane. [d] Et sic respondetur ad supradictam illam generalem præsumptionem pro officialibus, ut procedat, si ex adverso non sit alia specialis. [e] Dico nunc de custodibus, quod culpa ipsorum, qui custodire debuerunt, præsumitur etiam fortuitus casus intervenisse. Ipsis incumbit & probatio casus fortuiti: cum ipsi ratione officii sui debeant custodiam habere: Et in quocunque custode sic est. [f] Et in quocunque officiali, quando aliquid est factum contra naturam officii. [g] Culpam quoque levissimam præstat custos: id est exactissimam diligentiam in præcavendo. Hanc probare debet, qui dicit præstitam, quia nec reperitur communiter tanta diligentia: [h] nec absque difficultate vitatur ea culpa. [i] Officiales autem publicos etiam erga privatos læsos teneri pro levissima etiam culpa civiliter imo & pro casu, quem culpa præcedit, adhuc leges tradunt & interpretes. *de qualibet* teneri negligentia, quæ parti nocet, [k] id est, etiam de minima. [l] Custodes tenentur de robaria: tenentur de fuga: tenentur de damno dato ab aliis. aut probent, nullam esse ipsorum culpam. Aut nostri hi custodes probent, quomodo absque ulla ipsorum culpa pulsi de custodia, & possessione navis sint ab Hollandis. Nulla narratur pugna. Et defensio fuisset facilima eo loci, ubi iidem Hollandi, negotio nullo, facti paulo ante captivi fuerant. Aut si ulla facta fuit vis: non Viceadmirallius pro officio suo, pro iniuria facta suis, pro injuria sibi facta, ultus Hollandos fuisset? Non excusatur

d *Menoch.* 2. *præs.* 85
e *gl. c. pe. de reg. iu. Alc.* 3. *præsum.* 15. *Ceph. cons.* 362. *Turz. com. opi.* 385 *Corn.* 1. *cons* 273.
f *Menoch. d. c.* 85.
g *Ias. l.* 61. *de Leg.* 1. *Alex.* 1. *cons.* 50. *Alc.* 8. *cons.* 20. *Menoch.* 118. *Rip. ult. de pes.* 2.
h *Ceph. cons.* 640.
i *Anch. cons.* 121. *Menoch.* 246.
k *Rebuff. l.* 164. *de V.S. Menoch. cons.* 315.
l *Fulg. de off. pr. vig. l.* 21. *de rei vi. l.* 40. *loc.*

tur

tur, ſi dicit, ſe ulciſci non potuiſſe. ſi imo a vicino oppido, unde & capti Hollandi prius fuerant, aliundeque ex vicinia ſatis auxilii habere potuerit. [m] Quæ Interpretes de officialium potentia: item quod per ſolas literas, quibus credendum ſit, officialium, & parendum, obtinere valeat auxilia officialis. Quid? nec potuit umquam accuſare hos violentos? [n] non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſiit obviare. [o] Particeps eſt, aut fautor criminis, qui negligit punire. Dices rem abſurdiſſimam, ſi dices, Viceadmirallium non à ſuis audiviſſe de vi iſta, non ab aliis. Suos cum iſto ſilentio poneres in aperto dolo. [p] Et vero ipſi cuſtodes quandoque furantur. Unde & ait Satyra: *Quis cuſtodiet ipſos cuſtodes?* [q] Quorum dein negligentia noceret domino, non dolus ſolum. Et igitur, ſi non vi aperta irruerunt in navim, ſed clam irrepſerunt Hollandi per noctem, magna fuit negligentia cuſtodum, οὐκ φυλαλοντῶν φύλακας τῆς νυκτός. [r] qui non fecerunt, quod facere omnes in navibus ſolent: certe ſolent & debent facere cuſtodes omnes, & maxime qui hujus ſunt generis, cujus ſunt noſtri, ad hæc ipſa arcenda prædatoria impendentia poſiti. [ſ] Dolus vero arguitur in his, qui omittunt facere, quod facere ex officio debent: quodque alii facere conſveverunt. Et regula hæc tenet, ſive ſciunt, ſive ſcire debent, ſe facere oportere. [t] *Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit*, inquit lex, *Non poteſt*: [u] & notat neceſſitatem præciſam, & remotionem potentiæ. Inquit, *neſcit*. [x] ut ſit ratio, quoniam neſcientia ejus, quod ſciri debet, dicitur affectata. & itaque pro

m Salyc. Fulg. l. 2. C. de his, qui latr.
n Anch. conſ. 337.
o Bal. l. 2. C. de commerc. Giacch. add. Clar. § fi. q. 73.
p Fulg. de off. pr. vig. Menoch. 5. præſ. 31.
q l. 23. pro Soc. Iaſ. l. 35. ſi cer. pet. Fulg. l. 8. mand.
r Stra. de naut. p 3. num. 33.
ſ Bertra. conſ. 136. vol. 1. p. 2. Menoch. 121. 175. Cepb. 265. 388.
t c. ult. de reg. ju. Alc. 8. conſ. 20.
u Iaſ. L. Gallus. princ. Cepb. conſ. 235.
x Rip. l. quod te. Si cert. pet.

pro ſcientia habetur. [y] Probatur negligentia varie: & cum quis tenetur ad factum certum, limitatum tempore & loco, eo ipſo, quod factum illud non eſt. Et in tali facto nos verſamur. [z] Negligentia cuſtodum velut dolus. [a] Negligentia ipſius Viceadmirallii probatur, qui diſcedens non reliquit alium, qui bene cuſtodiret. [b] Etiam dolus probatur ejus, qui non facit, quod facere debet: qui remedia debita non adhibuit. Quis non notet hic & cuſtodes, & Viceadmirallium? [c] Is non excuſabitur, etſi ſolitam in rebus hujus generis præſtitiſſet diligentiam; erat enim hic periculum majus ſolito à præſentibus prædatoribus, & manifeſtariis.

y *Bar. conſ.* 102.
z *Decia.* 2. *conſ.* 46.
a *Caſtr. l.* 12. *loca. Ceph. d.* 640.
b *Menoch. conſ.* 118. 406.
c *Arch. d. conſ.* 121.

CAPUT XX.

De navi Anglica, ad Turcas proficiſcente cum mercibus aliis, & nonnullo pulvere tormentario.

SI hæc apud nos quæſtio agitaretur, ego advocatus hic Hiſpanorum ordinarius, aut pro Hiſpanis diſputarem, aut ſilerem pro veritate. Sed examinatur controverſia in Hiſpania: ubi à me ſcriptum apparere aliquod pro meis Anglis, non ſit mihi indecorum ſane, ſive contra Melitenſes hoc ſit, ſive contra Sardos. quando & pro iiſdem Anglis ſcripſit commendatitias in Hiſpaniam literas Legatus hic Hiſpanicus, nobiliſſimus, ſplendidiſſimus, & reliquo omni virtutum genere inſignis, Petrus de Cuniga. Navis igitur Anglica, onuſta aliis mercibus pluribus, & aliquanto pulvere tormen-

mentario, & simili pauculo apparatu, proficiscens Constantinopolim, capta est à Sardis, & Melitensibus. Et Angli nunc conqueruntur injuriam. Et me rogant, an conquerantur jure? Ego autem, pro tenuitate mea, perpensis omnibus diligenter, primum cernebam, clamare imo contra Anglos videri jura omnia, civilia, canonica, gentium, contractuum. Ecce, civilia: [a] *Ad Barbaricum transferendi vini, olei, & liquaminis, nullam quisquam habeat facultatem, ne gustus quidem caussa, aut usus commerciorum. Nemo alienigenis barbaris loricas, scuta, arcus, sagittas, spathas, gladios, vel alterius cujuscunque generis arma audeat venundare: nulla prorsus iisdem tela, nihil penitus ferri, vel facti jam, vel adhuc infecti, ab aliquo distrahatur. Perniciosum namque Romano Imperio, & proditioni proximum est, barbaros, quos indigere convenit, telis eos, ut validiores reddantur, instruere. Si quis autem aliquod armorum genus quarumcunque nationum barbaris alienigenis contra pietatis nostræ interdicta ubicunque vendiderit: bona ejus universa protinus fisco addici, ipsum quoque capitalem pœnam subire decernimus.* [b] Et sic sunt aliæ leges civiles sane, & interpretes earum: vetantes hæc fieri, quæ nunc ab anglis facta proponuntur. Nam, Turcas esse barbaros, nemo negaverit Christianus. [c] *Hodie apud graves viros barbari existimantur, qui Christianæ legis non sunt*: inquit Alciatus. [d] Et sunt iidem Turcæ omni alia ratione barbari. & sunt barbari alienigenæ, de quibus repetunt leges, id est, nec subditi imperio. nam & sunt barbari quidam subditi. Et sic igitur jus civile. quod & gentium dici hodie posse videtur, & habet rationem communem gentibus omnibus Christianis, quod indigere nobis expediat Turcas, non

a *l. 1. 2. C. quæ res exp. non deb.*

b *l. 2. 4. ult. C. de commer. l. cotem. D. de publican. Gail. 1. de pa. pu. 1.*

c *Alc. C. de pa. sa. la.*

d *Nov. 117. & proœm. Inst. Alb. Virg. 2. Scip. 1. parerg.*

 reddi

e c. 6. 11. 12. 17. de Iudæ. c. 1. extrav. comm. eo. reddi validiores. At jus canonicum: [c] *Ita quorundam animos occupavit sæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Christiano, Saracenis arma, ferrum & lignamina deferant galearum: & pares, aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos, arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam qui pro cupiditate sua in galeis, & piraticis Saracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab Ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationi subjectos, rerum suarum per Principes Catholicos privatione mulctari, & capientium fieri servos censemus.* Sed & hæc, & alia alibi ejusdem juris: *Excommunicamus, & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum, & populum Christianum Saracenis arma, &c.* Et non dubium, hæc & de Turcis intelligi. Etiam Saraceni sunt Turcæ: [f] *Saraceni his conditionibus Imperii summam Turcis reliquerunt, ut Mahumeti sectam, relicta idololatria, susciperent: Saracenorumque sacris initiarentur. Quod à gente barbara, & dominandi avidissima haud difficulter impetratum est.* Quid secutorum Pontificum dico alias constitutiones: Hæ deque Turcis, deque hæreticis exprimunt. Et sic jus Canonicum per rationes certe catholicas: si nullum decet Christianorum, auxilio esse hostibus Christi. & hæc bellica ferre ad Turcas, nihil sit aliud, quam illos armare in patriam communem Christianorum, in fratres nostros Christianos omnes, in ipsum omnium nostrum caput Christum. At jus item gentium adversari Anglis videatur. [g] Ut ipse ego videor confirmasse, dum in libris de jure belli contendo late, non fuisse licitum Hansiaticis, ferre ad Hispanos commeatum, & quod in bello usui esse solet, quum Anglis Hispani hostes

f Panvin. de imp. Rom.

g Alb. 1. de ju. bel. 21.

hostes erant. atque illic ita concludo: *Quod, & tem pro Anglis dixi, idem dico & contra Anglos, & contra alios, qui nunc, bello durante inter Cæsarem & Turcam, commoda bello ad Turcam ferrent. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* [h] *Quæ regula est naturæ: ac perfectum divinæ, humanæque legis documentum.* Et quæ hic obtinet regula, ubi de præcepto tenentur alii, non facere hoc idem Anglis. [i] ut sic regula exponitur. Tenentur alii non facere hoc idem Anglis, & Angli tenentur non facere hoc idem aliis. Ecce idem probes, & per leges contractus pacis, ac confœderationis cum Hispano factæ: [k] *Item, quod neutra præstabit, nec præstari per aliquos suos Vasallos, subditos, incolasve consentiet, auxilium, favorem vel consilium, directe, nec per indirectum, commeatum, instrumenta bellica, munitiones vel aliquodvis aliud, ad bellum confovendum hostibus, inimicis ac rebellibus alterius partis, cujuscunque generis sint, tam invadentibus regna, patrias ac dominia alterius, quam se subtrahentibus ab obedientia, & dominio alterius. Et nec subditi, incolæve, cujuscunque sint nationis, aut qualitatis, sive prætextu intercursus, & commercii, sive alio quocunque quæsito colore possint eorundem Principum, aut alicujus eorum hostes ulla ratione juvare, commeatum, arma, machinas, bombardas, instrumenta bello gerendo apta, aliosve bellicos apparatus subministrare. ut qui contra fecerint, sciant, in se pœnis acerbissimis animadversum iri: ut in fœdifragos, ac seditiosos solet animadverti.* Utique videtur clara lex hujus contractus contra hos Anglos. Nam, Turcos esse Hispanicis, itaque & Sardis hostes, & Melitensibus, pro certo habetur. Esse Turcis bellum cum Cæsare, cognato Hispanit & in adhærentibus Hispani nominato disertis verbis

h *A. ab. Ex. rub. de const. num. 55. Decia. 1. cons. 25. Alb. 2. de ju. be. 17.*

i *Navar. cons. 4. tit. 17. lib. 3.*

k *Art. pac. 4. 20.*

 articuli

articuli pacis XXXIV. itaque incluſo ad eundem cum Hiſpano tractatum pacis, etiam certum eſt. [l] Eſſe Chriſtianis omnibus bellum cum Turcis, etiam ego ſcripſiſſe videar alibi. Etiam noto, quod Hiſpanus eſt in auxiliis Cæſaris. & agit Cæſar de his terris cum Turca, in quas eſt jus ſucceſſionis Hiſpano: ut hujus quoque ſic interſit, il as non eripi ſuæ familiæ. & propterea videatur quoque Turca nunc is hoſtis eſſe, qui patrias invadat terras Hiſpani. Atque hæc quidem urgebant me valde, ut contra hos Anglos reſponderem: qui vetitas undique res ferrent Turcis, undique hoſtibus Hiſpanorum. & ([m] quod ſcribit Comenſis) mercatores ſæpe in hoc delinquunt. Cæterum examinatis, quæ pro Anglis poſſunt adduci, contrariis ſupradictis non obſtantibus, quæ vere non obſtant, reſpondeo, videri mihi, eſſe pro Anglis jus: & fieri eis injuriam à Sardis, & Melitenſibus. Atque de mercibus aliis, quæ ſunt multo maxima pars, extra prohibitas ſupradictas, cenſeo nec dubium eſſe jus Anglorum. [n] Cum res licitæ & illicitæ non ſunt ejuſdem, ſed diverſorum: licitæ non confiſcantur propter illicitas. etiam nec confiſcantur licitæ, etſi utræque pertinent ad unum vectorem. ut hæc magis placet opinio Cyno, Baldo, Salyceto. *Iſta eſt veritas*, ait Baldus. [o] *Eſt veritas*, ait etiam Bartolus. & ad Bartolum idem notat Alexander. [p] & idem poſt alios Felynus. [q] Et nec eſt dubium, quin ſit hæc communis opinio, ſi domini licitarum non ſciverint de illicitis. [r] Scilicet ignorans deliquit: ut in hac ipſa quæſtione ſcribit Ripa: & quod in dubio præſumitur ignorantia,&c. Irrationabile eſt, ut licitum de-

l *Alb. 1. de ju. bel. 12.*

m *Com. l. cotem. de publican.*

n *Cy Bal. Saly. l. 3. C. de naut. fœn.*

o *Bar. l. 11. de publican. & add. ibi Alex.*

p *Fely. c. 31. de Inda.*

q *Decia. 5. pr. 10. 6lar. § fi. q. 82. ſta. 7. nu. 9.*

r *Rip. de pe. rem. n. 132.*

debeat confiſcari propter illicitum: cum ſeparatorum ſeparata ſit ratio. ut eſt apud Baldum. Irrationabile, odio alterius alterum prægravari: ut habet Salycetus. Et ſunt hæ rationes generales, ac ubique probatæ. Et itaque probata ſit opinio per communem quoque conſuetudinem: de qua eſt apud Clarum. qui & mitiorem dicit hanc opinionem, & ideo tenendam. Et loquitur Clarus eo caſu etiam cum dominus licitarum ſcivit de illicitis. Neque vero quod de ignorante loquuntur alii, id ſit intelligendum de neſcio, ſed de non ſocio. Alioquin longe nimis deſeretur illa dicta Bartolo, & aliis veritas de non confiſcandis licitis propter illicita, licet utraque pertinerent ad vectorem unum. Atque Baldus ſane ſic interpretatur id verbi, dum ſic ſcribit, *Quæ alterius erant, non confiſcari, niſi ille alter eſſet conſocius delicti* Imo ſic communiter: *Quod omnes confiſcantur, ſive ſint ipſius portantis, ſive alterius; modo ſit ſciens, & CONSENTIENS*: ut Clarus recitat. Et non ſatis eſt ſciviſſe, niſi & conſenſerit: [s] *Conſentaneus* (ut eſt alicubi) fuerit. [t] Et vero etiam *conſcius* ſic eſt qui conjunctus in delinquendo eſt alteri. Agentes & (vox ait vulgi) conſentientes pari pœna puniuntur. non inquit vox de ſcientibus. Etiam caſus quidam ſunt, cum ſcientia nocet delicti: in quibus iſte noſter caſus non legitur. ut apparet ex Menochio, illos caſus recenſente. Ergo nec ſit in illis caſus iſte. [u] ut ſic ſolent noſtri diſputare. Sed & oſtendant adverſarii de ulla Anglorum, qui domini licitarum erant, ſcientia hic illicitarum: & caſum hunc eſſe ex illis, ubi ſola ſcientia nocet. Et ita ad merces licitas concludo audenter. [x] Nam quod Imola putet, leges loquentes de fraudato

[s] *C. Greg. de malef.*
[t] *Alc. l. 31. depo. Menoch. de arb. 355.*
[u] *Crav. conſ. 6. n. 97. Ruin. 1. conſ. 95.*
[x] *Imo. l. cotem. de publican.*

in mercibus munibus vectigali, & ſancientes de immunibus non incidentibus ſimul in commiſſum, non huc pertinere multum ad merces illicitas, & licitas junctim vectas, ut eodem modo non incidant ſimul licitæ in commiſſum, quemadmodum argumentantur Doctores: id ego Imolæ non aliter diluerim ſane, quam quod Doctores alii omnes contrarium credunt, ac ponunt. Et aliæ tamen rationes, quas dixi, & dicunt illi, probant quoque receptam opinionem.

Sed moveor jam ſecundò, & generaliter etiam pro dictis mercibus illicitis. Nam capti Angli ſunt in itinere, cum necdum pervenerunt ad locum, quem (ut Cynus loquitur) exire non potuiſſent, & itaque nec ſint res in cauſa confiſcationis. quoniam redire poterant, & pœnitere. ut idem docet ad merces illicitas. Poterant nec Conſtantinopoli vendere. aut quis coegiſſet eos vendere? [y] Et quidem ad ſupradictas leges contrarias ita Suarezius doctiſſimus in pari caſu huic noſtro, pro navi Genuenſium, quæ itidem ibat in terras Saracenorum cum armis, & aliis vetitis rebus: & capiebatur in itinere. *Si quis vendiderit*, inquit lex: En, actum poſcit conſummatum. Actum conſummatum & aliæ leges deſiderant: ut eſt apud Suarezium. [z] Sic & communis opinio eſt in jure, ad ſtatutum de tritico non exportando, aut qua re alia, extra territorium, ut tum obtineat ſtatutum, & ſtatuti pœna, cum exportata res eſt, non cum exportatur, & eſt in via. Et nec obſtet, ſi ad hoc idem ſtatutum conſuetudo contraria opinioni Interpretum juris objicitur. Etenim & probanda foret conſuetudo, de qua teſtantibus Doctoribus nec creditur: certe niſi pro locis eorum, in quibus

y *Suarez. alleg. 8. Habes poſt opera Straccha, edita Coloniæ 1595.*

z *Fulg. l. 4. de uſufr. Bal. 3. nu. 5. C. de na. fœ. Clar. §. fi. q. 82. ſta. 7. nu. 8.*

quibus degunt, atque ætatibus. Et vero sic ipse cautus Clarus, *apud NOS indistincte servatur, ut deprehensi in itinere puniantur.* Etiam nec inferet quidquam consuetudo illa ad casum nostrum. Nam consuetudines facti sunt, itaque nec recipiunt extensionem aut loci, aut personæ, aut casus, & itaque probanda sit in illa ipsa specie casus, qui venit in controversiam. Quæ omnia jam vulgata. Moveo nunc argumentum tertium ex eodem Suarezio, quod sint Angli excusandi, etiam quia pulvis ille, & cætera ejus generis portabantur pro usu navis. Sic Suarezius in casu suo Genuensium, quod lex ipsos non teneret qui pro usu navis portarent, quæ portari vetita alias. [a] Licet prohibitum sit exportare triticum, non de eo tamen intelligitur prohibitio, quod quis portat pro suo usu. ut hæc itidem communis opinio in jure est. quicquid idem Clarus addat, servari oppositum apud suos. Cui observantiæ & nunc à nobis responsum pro casu est nostro. Quid tum si aliquid amplius fuisse videatur pulveris, & similium. quam ad usum navis videri parata possint? Imo inquam, prælia, quæ contingere poterant navi, non habent isthic tam exquisitam mensuram. Pro usu, qui timeri potuit, acceptum est largiter, prudenterque: ut superessent eadem, non deessent. Ne quis etiam illud regerat, quod nec gustus caussa permittit lex ferri quidquam ad barbaros, nec cotem quidem. Nam id nec fiebat hic in casu nostro, ubi pro usu navis portabatur. Neque illa ratio gustus tenet in his, de quibus est nostra quæstio. [b] Illic ratio est, ne illecti frugibus barbari, quas gustassent, verterent in nos arma. At hic ratio est, ne ju-

a *Imo. l. 45. de leg. 1. Clar. d. §a. 7. n. 4.*

b *Alc. 2. de V. S. & 4. disp. 11. Menoch. de arb. 585. Tiraq. de jud. in re. exig. lim. 32.*

ventur barbari contra nos in bello. Atqui juvamen esse nullum ab exiguo potest. [c] Nam, *cotem* dum dixit lex, procul dubio ex usu juris frequenti plura generis ejusdem singulari appellatione voluit significare. Etiam considera, quod non hi hodie Turcæ, qui ante annos amplius trecentos erant, cum Canonicæ illæ leges ederentur, ignari, inopes istarum omnium rerum. Tum potuit ratio ea gustus aptari etiam in his rebus, quæ, vel in perpusilla quantitate ad eos delatæ, eosdem docere potuissent, quanti res essent, & quomodo compararentur. Vacant hæc cum Turcis nunc: ut omnes sane intelligunt; [d] etsi non considerarit hæc Straccha tamen, qui contrarium scribit, sed & hoc in terminis legis. Etiam addo, quod vendere Angli poterant licite, si quid superfuisset eorum, quæ ferebantur pro usu navis. [e] Ut sic de his, quæ usus tantum sui caussa comparari possunt, responsum est, eadem & vendi posse, si mox nec usus eorum sit. Quarto moveor in eandem defensionem, [f] quod ea vetitorum vectio non quidem per se talis sit, sed quia cooperari videatur malo, quod est ad Turcarum auxilium: quæ cooperatio, quoniam sit hic à remotis, non modo crimen aliud non habeat, sed nec pariat irregularitatem: ut ita nec irregularis fit, qui remotam causam præbet homicidio. Et in terminis ita responsum est à viro judicii clari, eruditionis egregiæ, ac pietatis: item à Navarro, qui virum illum laudat, responsum est, eum, qui triremes fabricat Turcis, præbere contra Christianos pugnandi caussam valde remotam: In triremibus servire Turcis, contra Christianos belligerantibus, illud sit immediate cooperari malo, & notatum lege Canonica.

c l. 158. in usu. de V. S.

d Strac. 4. de mercat. n. 26.

e Clar. d. §ta. 7. n. 5. Dec. l. 2. si cert. pet. Stra. 4. de mercat. num. 86.

f Navar. cons. 31. de sent. excom.

Canonica. Arma portare ad Turcas, nec sit ita immediatum, nec ita malum: ut post alios iidem isti distinguunt. Quid? Non habent Turcæ hodie varia invicem bella? & ad portas urbis? & cum Persis? At vero ista ferre ad Turcas, quæ contra Turcas verisimilius sint futura in usu, non est vetitum. [g] Nullus enim dubitat, licere juvare infideles contra infideles. ut inquit Navarrus, aliusque doctissimus Hispanus, Molina. Christiani possunt Turcis militare contra non Christianos: ait Navarrus: & quod licite juvamus eosdem contra Turcas alios. Sic valde longeque remota est caussa, si Turca his nunc uteretur contra Christianos: qui & remotior est Christianis illinc, ubi erat, aut futura erat navis ista: ab Hispanicis est illinc remotissimus. Et isto in casu potest defendi illorum opinio, qui dicebant, non incurri pœnas, si non animo impugnandi Christianos vehantur hæc. quod & verba Canonicæ legis significant: & adstruit modo dictum de cooperatione, etsi mentem ejusdem legis aliam teneant communiter. Non est magis, ac magis discedendum à verbis: sed ad hæc redeundum est magis, atque magis. Tanto magis defendi illa opinio potest, amica literæ, in casu nostro: quum præ aliis mercibus, illicita quæ dicuntur alia, nihil sint fere. non nihil eorum sit, & adjectamentum verius. [h] Et adjectamentum non est considerabile, ut noceat, ut destruat naturam principalis. Attenditur quod est principale, & prodest: non, quod est accessorium & nocet. Dico hic pulverem adjectamentum, dicô ferrum. & hoc, etiam eam ob caussam, quia fuerit velut saburra stabiliendæ navi solemniter impositum. Tanto magis

g Molin. de ju. to. 1. tr. 2. disp. 112. Navar. cons. 2. tit. 3. lib. 4. & c. 6. de Iudæ. Mantu. 2. cons. 241. & ibi subscr. Decian.

h Ceph. cons. 611. Menoch. 648.

defendi opinio illa poteſt in caſu noſtro, quanto & ipſis Hiſpanicis vendere voluerunt Angli: & deſtinata alio erant omnia, quo & portare licebat. Scilicet de non malo animo mercatorum ſic apparet: propter quem tamen, à portatione rerum vetitarum collectum, ſic obligantur portantes pœnis. In his ſpecialiter vetitis præſumitur (ajunt) malus ille animus. [i] Sed tamen non eſt (ait Navarrus) hæc juris præſumptio, & de jure. Quid ſi ruſtici hæc portent, qui non putent vetita? Et hos excuſari Navarrus cenſet. Quid ni idem cenſemus nos pro iſtis mercatoribus, qui certe putarint, non hæc vetita pro uſu, pro adjectamento in ſaburram, in tenuiſſima quantitate, futura uſui veriſimilius contra alios Turcas. Etiam licita ad Turcos ferri per placita Reginæ Eliſabethæ. Has patrias leges norunt Angli, quas ſequuntur: alias; & canonicas illas non norunt, quæ exulant etiam ex Anglia. Ex Anglia autem, an ubique? [k] Certe ſcribunt noſtri Doctores ſimpliciter, civiles illas pulchras leges, quas ſupra allegavimus, non ſervari. Et ſic igitur quartum fuit argumentum, quod, ubi oſtenditur non malus ille animus: Ergo hos mercatores non teneant illæ pœnæ. Eſt quintum argumentum, itidem de Suarezio. qui (ut monui) ſcripſit in caſu, huic noſtro pari: & is dicit, quod excuſantur ſemper, qui iſta portant, profeſſi modo ſint apud officialem. [l] Et id ex Bartolo. Sed noſtri Angli profeſſi hæc ſunt apud officialem: & per placita Eliſabethæ poſſunt hæc quocunque portari, dum non ad hoſtes regni Angliæ. Quæ invicta ratio eſt. Nam quod Navarrus diceret, nec per Principem poſſe liberari ſuos ab illa Lege Pontificis, aut Concilii-

i *Navar. d.c. 6. not. 10. num. 27.*

k *Fulg. d.l.2.C.de comme.*

l *Bar.l.1. C. de lit. & it. cust.*

Concilii: illud verum ſit in illis Principibus, qui ſe non eſſe ſupremos agnoſcunt. Nos dicimus in Principe ſupremo, quod de Pontifice Navarrus: poſſe Principem ſupremum liberare ſuos ab ea lege, quæ nec teneat aliter, quam quia præcepto Pontificis omnes obedire teneantur: ut de aliis autoribus Navarrus habet. [m] Et gloſſographus, Innocentius, Hoſtienſis, Ancharanus, Felynus ſic tradunt de poteſtate hic Pontificis & Eccleſiæ. At vero Rex Angliæ, Rex nunc magnæ Britanniæ non feret, ſe aut per Melitenſes, aut per alios adigi ſub leges cujuſquam alterius. Et intereſt pacis publicæ, nihil ejuſmodi audiri. [n] Sapientiſſime in articulis pacis, nec ex parte quidem Regis Hiſpaniæ auditur in amicis ejus Romanus Pontifex; qui alibi omitti non ſolet. Dicite, an Galli ferent, ſub leges illas ſe adigi? num Veneti? Et de his negant noſtri illi, qui ſcribunt, leges ſupradictas non obſervari. [o] Sed & nec à Piſanis, nec à Genuenſibus ſervatas leges has alii notant. Eſt crimen hoc (ut ait Ancharanus & Zabarellas) eccleſiaſticum. Rex Angliæ, Rex magnæ Britanniæ videbit, ſummus Eccleſiaſticorumque arbiter in regnis ſuis. [p] Et quidem jure etiam Canonico id tantum Pontifex voluit oſtendere Principibus, quæ pœna eſſet imponenda pro hoc crimine: at ipſi Principes hanc deberent imponere. Hæc & ad leges Cæſarum reſpondemus, quæ obligant ſubditos Cæſarum, non alios, non ſubditos Regis magnæ Britanniæ. Et ſunt hæc certiſſima ad omnes, ſive Canonicas, ſive leges civiles. Etiam nec loquuntur eo caſu leges, cum aliquid minimum vetitum portatur (ut in caſu noſtro) cum permiſſis plurimis. Ad rationem illarum legum,

m DD. d. c. 6. de Iude.

n *Art.* 34.

o *Stra. c.* 4. *de mercat. n.* 8.

p *Alex. de Ne. ad Panor. d. c.* 6.

legum, & ad noſtram diſputationem librorum de jure belli, quæ jus habent gentium, & quæ tenent fortiter cunctos, ita reſpondemus: evinci illinc nihil aliud, quam ut poſſint alii, & Melitenſes hæc impedire: non etiam ut poſſint punire vel in perſonis, vel in rebus, hos, qui facere velle videntur contra iſtud jus gentium. Nec enim jus gentium delicta punit, niſi conſummata. [q] Cum enim delictum non conſummatum habetur pro conſummato; non fit id ſecundum naturam, quæ in contrarium ſe habet, ſed fit ſecundum fictionem, quæ eſt quædam improprietas. [r] Et itaque nec patitur jus naturale, ut pro vulnere, ex quo mors non ſequitur, pœna imponatur mortis. atque ſi imponitur, ſit contumelia quædam juris gentium. ut habet Alexander. Etiam in cauſa illa Hanſeaticorum præmoniti illi antea per rationes erant: & tantum ad tempus ſuſpendere commercium rogati fuerunt: quod hic Anglis ſuſpenderetur in æternum, per æternum ſcilicet bellum Hiſpanorum cum Turcis. Etiam illa erant ſolum propter res bello utiles. hic de omnibus agitur in quæſtione noſtra. Ad legem vero contractus & pacificationis cum Hiſpano, reſpondemus, hoſtium nomine non intelligendos illic Turcas, quamvis dictum ſit de hoſtibus *cujuſcunque generis*. Nam, quæ ſint genera illa hoſtium, etiam ibidem eſt explicatum; *tam invadentium regna alterius, quam ſubtrahentium ſe ab alterius dominio.* Non loquitur lex fœderis eo caſu, cum alter Princeps invaderet regna tertii: cum gereret bellum offenſivum. Sapienter! ne defenſio, ut plurimum juſta, ac favorabilis, conjungeretur offenſioni, ſæpe injuſtæ, ſæpius infavorabili.

q *Bal.* 1. *conſ.* 294.

r *Alex.* 3. *conſ.* 77.

Et

Et ne fieret etiam in poteſtate alterius, inferendo bellum, turbare ita commercia, rem favorabiliſſimam. Et non invadunt nunc Turci bello Hiſpanicos. Non intelligit de Turcis inquam lex fœderis: quamvis videantur Hiſpanici Turcis æterni hoſtes. [s] Non ſunt enim proprie *hi quidem hoſtes*: cum quibus bellum non eſt: quibus bellum decretum non eſt. ut ut jura hoſtium cum iiſdem ſint quædam. [t] Quod eſt habitu tale, non eſt proprie tale; ſed quod actu eſt tale. Et Hiſpani non ſunt actu hoſtes nunc Turcis. [u] Quod verbum poſitum eſt actualiter ad unum, non debet capi habitualiter ad alterum, & cenſeri poſitum difformiter. Sed verbum *hoſtes*, hic poſitum in lege fœderis, liquido notat hoſtes actualiter, *invadentes* regna alterius fœderati, *ſubtrahentes* ſe à dominio alterutrius. Etiam nec illud eſt dicendum, quod Rex noſter magnæ Britanniæ voluerit, cum æterna Hiſpanorum hoſtilitate, turbare commercia ſuis ſubditis maxima, & in æternum. Dura hæc foret ſervitus. dura interpretatio, nec admittenda. Interpretatione non æqua utrique parti. nam Rex noſter magnæ Britanniæ non habet hoſtes æternos. habet cum Turcis commerciorum jura. [x] At illa interpretatio tenenda eſt, & reſtringendo, & extendendo, quæ ſervat æqualitatem onerum, & æqualiter conſulit utrique contrahenti, & minus præjudicialis eſt alteri. Ut hæc plura ſunt, & vulgata apud noſtros Doctores, & certiſſima. Quod vero videtur, eſſe Hiſpanicis actualiter nunc bellum cum Turcis: cum hi gerant

s *l. 5. 24. de capt.*

t *Iaſ. l. 2. C. de inoff. teſtam.*

u *l. 4. de vulg. Rui. 1. conſ. 96.*

x *Crav. conſ. 70. 193. Menoch. 117. 128. 144. 196. Deci. 106. lib. 3. Non. ult.*

bellum

bellum cum Cæſare, cognato, & adhærente Regis Hiſpaniæ, & ad terras Hiſpani patrias: facilis ſit iſthic reſponſio. & quod Cæſar ipſe Turcis hoc bellum, quod geritur per annos hos triginta continuos, moverit primus: & quod jus Cæſaris ad Regem non attingit: [y] & quæ res privata eſt, cognatio ad publicum certe non pertingit. Et nihil iſthic valet nominatio Cæſaris in adhærentibus Hiſpani. nam pro certo res ea ſeria non eſt, ſed formula quædam vulgaris ceremoniæ, & conteſtationis benevolentiæ. Quid? ut iidem fere omnes nominentur utrinque adhærentes, & non ſit hæc formula ceremoniæ. [z] Qui in bello non adhæſerunt, hi jure nec poſſunt in adhærentibus nominari. Et Cæſar Hiſpano non adhæſit in bello, quod inter Anglos geſtum, & Hiſpanos eſt. ut ita cum Cæſare jura amicitiæ ſemper ſervata fuerunt Eliſabethæ bello durante. & idem nunc Cæſar in adhærentibus nominatus etiam à noſtro eſt Rege. Præterea nominati illi adhærentes, qui nec nominarunt ipſi ſe, nec ratam habuere nominationem de ipſis factam per contrahentes, ut non obligantur ipſi articulis fœderis, ita ipſi alii quoque non obligantur. Et quidem de ratihabitione ſic reſpondet Angelus, & certiſſimi juris eſt. Minus eſt nihilo, quod de terris patriis Hiſpani infertur. nam tales terræ non ſunt, de quibus bellum Cæſari eſt cum Turca, quæ non niſi per longam ſpem queunt dici eſſe Hiſpani. [a] Non dicuntur Hiſpani, quæ nec ſunt in poſſeſſione Hiſpani, nec in dominio. [b] Bona patris vix dicuntur filii bona, & nec proprie. Et ſimilia. Quod tandem de auxiliis addebam, quæ habet Hiſpanus in exercitibus Cæſaris, ſic tollitur, quod, [c] qui auxiliatur

y Alb. 3. de ju. bel. 23.
z Ang. conſ. 390.
a D D. rub. de no. op. nu.
b D D. l. in ſuis. de lib. & poſt.
c Alb. 2. de ju. be. 2.

xiliatur in bello, eſt quidem in bello, ſed ipſe non gerit bellum. Et ſic reſponſum contrariis omnibus eſt. & adfirmatum eſt jus mercatorum: [d] pro quibus & in dubio judicandum eſt.

[d] *Alex. 7. conſ. 50. Mantu. 2. conſ. 40.*

CAPUT XXI.

De jure civili tenendo in appellationibus à judice Admirallitatis.

QUæſtio eſt, ſi in judicibus appellationis, cum appellatur à judice Admirallitatis, eſſe debeant hi quoque, qui jus Anglicum profitentur commune: an ſoli ſint dandi illi, qui jus Anglicum profitentur civile. Ut ſic ego jura hæc duo diſtinguo. non appello alterum Anglicum, alterum autem Romanum. Nec enim in regno principe aliud jus ſit, quam regni ipſius. [a] Et non proprie loquuntur, qui loquuntur aliter. Videbatur vero mihi pro diverſa parte eſſe, quod certum videri poſſit, intendi oculos & ad commune jus in hac curia Admirallii, oportere. itaque & peritos ejus juris oportere in ea judicare. Atque movere videtur valde, quod jubetur juxta Admirallitatis judicare (ut literæ loquuntur Regiæ) ſecundum jus *noſtrum*. qua appellatione non civile, ſed alterum certe commune Anglicum intelligatur. [b] Ut ſic ipſi diſerte ad literas Angliæ Regis tradunt Interpretes juris civilis. Quid, quod uſus quoque ſtare creditur, ut de utroque juris peritorum genere adſumantur judices appellationum hic pro arbitrio ejus, qui dare hos judices habet? [c] Et in conſuetudine,

[a] *Caccial. l. cunctos populos.*

[b] *Alc. 1. de V. S. Dec. l. 2. n. 10. C. qua. non pe. par. Rui. 2. conſ. 4. Cr. 988. n. 25. Menoch. de arb. caſ. 502. & conſ. 434.*

[c] *Dec. 3. conſ. 124.*

ne, quæ credi iſta valet literarum regiarum interpretativa, ſufficere, ſemel factum ita fuiſſe, iidem docent autores noſtri. Sed & conſtitutiva conſuetudo, & deſtitutiva hic obtendetur, ubi pluries ita ſit factum, ut judices darentur etiam Profeſſores juris hujus communis. Hæc ego pro datione cogitabam iſta promiſcua. Et his tamen, aut ſimilibus non obſtantibus, exiſtimo, non alios hic dari oportere judices, quam qualis ipſe eſt Judex Admirallitatis, Profeſſor juris Anglici civilis. Etenim judices appellationis videre habent, an primus judex judicavit bene: quod dijudicandum eſt ex eo jure, ſecundum quod habuit judicare: & hoc utique eſt, quod profitetur, id eſt Anglicum civile. In qua viſione quid videre poſſint Profeſſores alterius juris, ego non video, non viderit (opinor) alius quiſquam. Quid ſi jus alterum illud ſtatueret contra, quam ſtatutum eſt civili? [d] Semper vera eſt ſummi viri ſententia, de non reprehendenda definitione, quæ ſit ex ſecta definientis confecta Sit igitur definitio judicis Admirallitatis confecta ex jure, quod profitetur, id eſt ſatis. Et hoc mihi primum eſt argumentum: Judices appellationis tales eſſe debent, qualis eſt primus Judex: ſed primus Judex eſt Profeſſor juris Anglici civilis. Ergo judices appellationis eſſe debent Profeſſores juris Anglici civilis. [e] Judex appellationis debet ſervare, quod ſervavit Judex principalis. Appellationis cauſſa eſt naturæ ejuſdem cum principali. [f] Et pro DEO (ponam ipſa verba Oldradi) advertat Judex appellationis: nonne debet Judex priorem ſententiam injuſtam tantum pronunciare, vel juſtam? Ergo in ſecunda inſtantia cauſſa eſt, ſicut fuit in prima.

Quid

d *Gal.* 4. *de puls.*

e *Ceph. conſ.* 708. *num.* 27.

f *Oldr. conſ.* 320. *num.* 6.

Quid illa vulgaria recitem? Subrogatum esse ejus naturæ, in cujus locum subrogatur? Nam Iudex appellationis sit veluti aliquis subrogatus. [g] Ubi & cœptum est judicium, ibi finiri debet. & honestius hoc est, & juri consentaneum. Ergo, & quo jure cœptum est. Quod si adversus hæc omnia objicitur contrarius usus, objectioni isti responsio addetur statim. Interim erit argumentum secundum, quod obsepienda semper sit omnis via, quæ ducat ad diversas ejusdem caussæ sententias. [h] Unde celebre illud apud nos est, caussarum non esse dividendam continentiam: & partem unam caussæ non ventilandam coram judice uno, aliam coram alio. Et ratio illa quoque adfertur, ne in una atque eadem caussa diversæ proferantur sententiæ. [i] Atque ita dant omnem operam, leges semper omnes, ut judices etiam cogantur eandem ferre sententiam. [k] Et sic judices dantur numero impares, ut una prævaleat semper sententia. Et sic sunt hujus generis alia plura. At vero quis dubitet, dissensuros peritos juris communis, & peritos juris civilis? [l] *Est naturalis hominum ad dissentiendum facilitas.* [m] Apertas, & inveteratas simultates jam dudum exercent inter se jurisperiti isti. Etiam jura illa dissentiunt, etiam. Aut dissentiunt jura, aut interpretes jurium in caussa, de qua modo illustris Cæsar Iudex secundum allegationem nostram pronunciavit: nam secundum Leguleios communes adquiritur hosti res, quæ capta pernoctavit apud hostem; secundum jurisconsultos civiles non aliter, quam si perducta quoque intra hostis præsidia fuerit. Aut si sunt hæc jura concordia: etiam, quod judicatum erit à peritis

g *Panor. 2. cons. 5.*

h *l. 10. C. de judic. Menoch. de arb. cas. 371 Crav. cons. 997. n. 13.*

i *l. 30. de lib. ca. l. 17. de rec. arb. l. 6. exc. rei. jud.*

k *l. 38. l. 39. de re jud. & d. l. 17.*

l *d. l. 17. gl. proc. decretal. Rui. 2. cons. 127.*

m *Cowel ded. ep. Inst. ju. Ang.*

civilis juris, idem & intelligetur judicatum à peritis juris communis. Eccur igitur hi convocentur, fatigentur frustra, vel cum periculo potius, ut bene lata sententia convellatur per discordias, aut male lata etiam per discordias non emendetur. [n] Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Male fit per difficilia, quod potest fieri per facilia. Quæ itaque aperit ratio viam his discordiarum incommodis, ea non est ineunda. At jungere Professores horum jurium nunc est ratio, quæ viam aperit his discordiarum incommodis. Ergo ratio hæc non est ineunda. Non per sectas illas veterum nostrorum, Proculianorum, & Sabinianorum, per quas totum pene jus conturbatum fuisse, [o] dicit Justinianus noster, tanta potuit exspectari discordia, quanta per istas civilium in Anglia potest, atque communium. Scilicet nostris illis fons unus, & principium unum: nobis, & Leguleis istis alteris sunt diversa in eadem re principia, atque contraria. Væ partibus isthic litigaturis sub judicibus variis, sub juribus discordibus! Ecquid tandem nisi ut exspectet ille contra se sententiam, qui abstulit in instantia prima favorabilem? ille exspectet favorabilem, qui in prima contrariam retulit? Et hic mihi usus idem objicietur solus, qui ostendat, quemadmodum ex ea ratione incommodum istud non consequatur? Ego autem audiam, atque discam, si potero, istam praxin. at interea argumentum bonum vincit ita esse, ut diximus, de incommodo certo. Tertium erit argumentum, quod nec jus Angliæ commune aptum sit, secundum quod peregrinis jus dicatur. at sit aptius jus Angliæ civile. Quid enim ad jus Angliæ commune de his, qui

n *Alc. rub. de off. ei. cui mand. jurisd.*

o *Hot. antrib. 11*

qui ſunt foris? Non eſt in illos voluntas, non eſt poteſtas, non eſt oratio. Cedo oſtendatur hujus juris lex, quæ rei, in Hiſpania (puta) geſtæ inter Gallum ac Italum, ponat formam: ut ſi de illa re hic in Anglia inſtituatur judicium, etiam judicetur ex ipſa lege Angliæ. [p] Ordinantia judicii legis Angliæ ſervabuntur in Anglia: decidentia petentur aliunde. Ut eſt diſtinctio rationis omnino naturalis: ut de re judicetur ex lege loci, ubi ea geſta eſt. [q] Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης, reſpondebat Antoninus: & Auguſti exemplo rejiciebat conſultores ad legem Rhodiam, per quam nautica judicarentur. Cum autem civili juri in his præſertim nauticis, veluti juri cuidam gentium, ſubjiciant ſeſe omnes, ex hoc etiam jure omnes bona cum pace judicabuntur. [r] Etiam Gallus: *Ut plurimum juris gentium eſt, quod juris Romani eſt, unum communiter in Occidente receptum.* [ſ] Et Hiſpanus: *Ea omnia, quæ ſunt juris gentium, prius fuiſſe tantum juris civilis, ſed paullatim creviſſe, aut velociter tranſvolaſſe ad reliquas gentes, &c.* Quæ facta cum civili Romano cernimus: [t] & alii etiam tradunt. Aut quis non ita? Quis, ita eſſe, non cernit? Et ſi non aptum eſt jus commune Angliæ exteris in cauſſis: certe nec in his apti judices Profeſſores juris Angliæ communis: apti vero cum ſuo jure Profeſſores juris Angliæ civilis. Et hæc ego pro datione hac non promiſcua judicum facienda differebam. Contrariis autem ſupra allatis reſpondeo, & quidem primo, quod non ſequitur, ut ſi attendendum ſit ad ſtatuta regni, etiam & Profeſſores juris communis ſint admittendi judices in appellationibus à judice Admirallitatis. Scilicet ut

p *l. 65. ubi Bar. Alb. ald., de jud. Rui. 4. conſ. 69. Paris. 1. conſ. 120.*

q *l. pe. de l. Rhod.*

r *Fab. 3 ſem. 14.*

ſ *Vaſq. ill. 54. n. 4.*

t *Donell. præf. ad comm. jn.*

primus Judex quoque debet ad ea ſtatuta attendere : & eſt tamen Profeſſor juris civilis : ita & judices appellationum eſſe poſſint ſoli Profeſſores juris civilis. Et hæc reſponſio ſatisfacit etiam argumento ſecundo. Quodcunque enim ſit illud *noſtrum* jus in literis Regiis: quoniam ejus adminiſter eſt poſitus Profeſſor juris civilis, certe à ſimilibus adminiſtris non fuerit iſthic abeundum. Imo, quia ejus juris noſtri adminiſter eſt poſitus Profeſſor juris civilis, ſatis oſtenditur, appellatione illa notatum itidem jus civile, aut adminiſter ineptus (quod nefas dicere) poſitus ſit. Et quod Interpretes noſtri diverſa tradunt, inde eſt, quoniam non circumſcripte ad judicem loquuntur. [u] Cum imo, verba capienda, etiam perquam improprie, ex perſona illius, ad quem fiunt, non ignorarint. [x] Reſcriptum ad Præfectum Mediolani intelligitur, &c. Vel quia noſtri Interpretes nec intellexerunt, in Anglia nomine juris civilis non commune ſignificari, ſed civile ipſum, quod nos dicimus. [y] Nam intelligunt certe, capienda verba eſſe ſecundum conſuetudinem loci. Tertium non obſtat argumentum. [z] quoniam probandum ſit de illo uſu inter utramque partem extraneam, cum Hiſpanis. Inter alios acta, vel judicata, aliis non nocere, clamant leges, dictat ratio. Et ipſe uſus eſt ſtrictiſſimæ facultatis, non ſe porrigens ad perſonas alias, ad caſus alios, &c. Nam eſt quid facti. [a] Et non ſit factum ultra, quam eſt factum. non ſit uſus ultra, quam eſt in uſu. Eſto, & in cauſſis matrimonialibus immiſcuerint ſe iſti Legulei communes, in teſtamentariis, in Eccleſiaſticis, in maritimis, in cæteris id genus, quæ tamen civilium propriæ habitæ ſunt

u *l. 12. de uſ. & hab. Menoch. 4. præſ. 78. Crav. conſ. 465. Caſtr. l. 38. de V. O. l. 6. de inju. ir. fa. te. ubi & Rom. idem in l. 11. de mil. teſt. Iaſ. auth. unde. n. 12. de in-off. teſt.*

x *Crav. d. 988. num. 26.*

y *Panor. c. 59. de ſe. exc. Menoch. 4. præ. 141. Peregr. conſ. 41. num. 18.*

z *Old. conſ. 268. n. 7.*

a *Rui. 1. conſ. 19. Fulg. l. 5. n. 12. C. de legib.*

ſunt ſemper : ſed immiſcuerint ſe, quia erant illæ cauſſæ Anglorum, erant de rebus Angliæ, erant de geſtis in Anglia : num propterea ad has externorum ſe proripient? Quid ſi & per evaleſcentem indies potentiam ſtudioſorum illius juris communis ſint illa facta? [b] Termini tamen antiqui tenendi ſunt

b *Prov.* 22.

CAPUT XXII.

De poſſeſsione his non auferenda, vel movenda, qui emiſſe dicuntur res raptas per piratas, atque etiam ex ipſis piratis.

Ait lex : [a] *Mulier in opus ſalinarum ob maleficium data, & deinde à latrunculis exteræ gentis capta, & jure commercii vendita, ac redempta, in cauſſam ſuam recidit. Cocceio autem Firmo centurioni pretium ex fiſco reddendum eſt.* Cujus legis argumento Doctores plurimi, & quos vidi, omnes, ſic tradunt, quod qui emunt rem furtivam, vel vi raptam à latrunculis, recuperent pretium à dominis. [b] Cæpolla ſic ait per illam legem & qui ad Cæpollam fecit additiones. [c] Et ſic Jaſon : qui ad Cæpollam refert ſe. Et ſic Picus (ut addit Menochius Iaſoni) in fugitivo, qui potuiſſet res exportare eo, unde ([d] quod habet Ancharanus, qui hoc idem in emente à prædonibus tradit, etiam & pro intereſſe, & damno recuperando) dominus illas recuperare non potuiſſet, *vel non ita de facili* : [e] Alii de non *proxima* ſpe recuperationis ajunt. [f] Et ſic Alciatus, quod iſtud etiam ſit valde *æquum*, ex quo omnino dominus non potuiſſet eaſdem res actione aliqua à latrun-

a *l. 6. de capt.*
b *Cep. cau. 10. & l. 1. n. 1. C. de uſuc. pro empt.*
c *Iaſ. l. 19. C. de procur.*
d *Anch. reg. peccatum. n. 11.*
e *Alc. l. 21. §. quod ex naufragio. de adquir. poſſ.*
f *Alc. 3. præſu. 29. col. 1.*

latrunculis consequi. [g] Et sic Menochius : qui hosque aliosque citat plures, etiam Theologos. Et citat nullum in contrarium : ut conjicere liceat, nec ullum esse in contrarium. [h] Ego addo Pomatium, Bonifacium, & qui alius huic citatur; item Mantuam & Straccham, qui & de piratis ipsis exprimit. [i] Etiam, cum quis redimit liberos homines à latrone, vel pirata, potest redemptos retinere pignori, donec resolvatur sibi pretium redemptionis. Et igitur certum sit, hoc nomine non movendam possessionem his, qui res raptas de ipsis etiam raptoribus emerint. Et non huc contra adferatur perplexa Covarruviæ disputatio. Nam imo in partem supradictam allegat eum Menochius. Item de actione negotiorum gestorum turbat ille. & non sequitur, quod si actio negotiorum gestorum his redemptoribus negetur, etiam exceptio, & retentio denegetur. Facilius hæc enim tribuuntur. Non huc contra adferatur, quod loquitur lex de piratis gentis exteræ : & præsens casus sit de Anglis, qui de piratis Anglis redemerunt rapta Venetis. itaque non redemerint Angli de exteris. [k] Etiam nec Venetis sint Angli exteri. Ego enim respondebo, illud, quod ait, *exteræ*, contigisse Jurisconsulto ex facto : ut patet ex casu scripto, & proprio adsumpto hominis ibi nomine. [l] Itaque ad casum specifice non sit restringenda ea definitio. Etiam ratio Doctorum est generalis, quod non sit res recuperabilis, concluditque generaliter & in non exteræ : & ostendit, generaliter illos intellexisse dictata sua, non restricte ad casum illum legis. Etiam ratio glossatoris generalis, apposita legi, de utiliter gesto negotio domini, procul dubio & ipsa

g *Menoch. 5. præsu. 29. n. 26.*

h *Pomat. ad Bar. l. 2. C. de fur.* Bonif. *de fur. §. contrectatio. n. 96. Man. æquil. d. l. 2. Str. navi. p. 2. n. 18.*

i *Decia. 9. pr. 29. num. 28.*

k *Supra. c. 12.*

l *Fely. c. 1. n. 18. de const. Ias. C. qua. non pet. part. n. 22. l 19. n. 9. C. de pact.*

ipſa huc recidit, quia facilis alias non fuiſſet recuperatio. Et ratio plane militat in præſenti noſtro caſu. ut judex, [m] cujus arbitrium eſt hic, liquido cernit. Quid, quod Anchara-nus in prædonibus non exteris ponit quæſtionem: & definit, ut dictum jam eſt? Verum age & hoc ipſum excutiamus de gente extera. [n] Sane ait lex, *Non dubito, quin fœderati, & liberi, nobis exteri ſint.* Budæus autem contra fidem exemplarium (ipſe fatetur) legit, *externi non ſint*: ut ſenſus conſentaneus ſit. quia cum fœderatis non ſit jus poſtliminii, ſit autem cum externis. [o] Cæterum & Grammatici illi veteres docent, externum eſſe quem dicimus exteræ gentis, alienæ terræ, ex altera gente. [p] Et apud Virgilium: *Si gener externa petitur de gente Latinis, Omnem equidem ſceptris terram, quæ libera noſtris Diſſidet, externam reor.* [q] Et apud Ciceronem etiam de his ſociis, qui & Rom. provinciæ eſſent, *nationes exteræ.* [r] Externi ſunt, qui non ſubditi: alibi in jure. [ſ] Duo ſunt genera gentium (inquit Bartolus) principaliter: populus Romanus, & populi extranei. & ad hos idem citat dictam legem. & in his recitat eos etiam, cum quibus pacem, etiamque fœdus habemus. [t] Et in jure alii, qui ſubditi, pro forma Virgiliana, ὅπως τῶν ἡμετέρων καθαρῶς σκήπτρων. [u] In jure ſunt externi, qui ex alia ſunt provincia, etſi non de alio ſceptro. Ἀλλοδαπὴν, terram extraneam ſic reddit vetus Novellam Interpres. Ἀλλοδαπὸς ex alio ſolo, alienigena eſt eidem. Et itaque (ut breve faciam) duplex ſit hujus vocabuli ſignificatio. Et per utramque Venetus Anglo externus cenſeatur. Externus (inquam) ſit, non modo extraneus. Scilicet plus ille

m Port. § feræ. Inſt. de rer. div.

n l. 7. de capt.

o Fronto, Feſtus.

p Virg. Æn. 7.

q Cic. or. 1. in Verr.

r l. 13. ubi Cuja. qui teſt. fa. po.

ſ Bar. l. 24. de capt.

t Nov. 69.

u l. 3. de off. præſ. & d. Nov. 69.

 videtur,

x l.9.11. C.de here. inst. Ulp.tit.22 videtur, quam iste: [x] nam isti relinqui in testamento potest, illi non potest. Est ille peregrinus, est non civis. Non movet Budæi me ratio, nixa fundamento falso, quod exterarum gentium nomine illi intelligantur, cum quibus est jus postliminii, non alii sceptrorum externorum. Imo vero hi omnes sunt externi: etsi non cum omnibus est postliminium. [y] Cum illis est postliminium externis, cum quibus amicitiam nullam habemus. ut ipse exposui alibi. Ergo sensus consentaneus supradictæ legi sit, ut fœderati quidem liberi sint nobis externi, non tamen tales, cum quibus sit postliminium. Et sic Veneti Anglis (ut dixi) externi. Et quod Angli hic de Anglis res illas redemerint, non eis nocere habet in caussa, si Veneto non noceret, qui de Anglis itidem ea redemisset. Et sit satis, quod piratæ sint externi Veneto spoliato, etsi non sint externi redemptoribus. Absurdum est, ut Veneto teneretur Anglus magis, quam Venetus. Latrunculos exteræ gentis lex censet non à redemptore, de quo post meminit, sed ab eo, cui rapta mulier fuit, nempe fisco. Verum & de exteris imo redemerunt Angli, de Præfecto Tunetano. [z] Porro nec his nocet, quod ait alia lex, dicat esse rem incivilem, nolle furtivas res prius reddere, quam pretium fuerit solutum à dominis. Nam ea lex non procedit, cum res empta de latrunculis, & piratis fuit. ut sic Cæpolla, Menochius, alii docent. Hoc in casu (inquit Menochius) cessat suspicio, quod fuerit emptor furti particeps, vel fuerit negligens in perscrutanda conditione venditoris. Quæ duæ sunt considerationes legis istius. De re autem nec dubia plus satis. Et vero indubia sit conclusio non movendæ hic posses-

y Alb.1. de jur. bel. 12.

z l.2. C. de fur.

poſſeſſionis. quæ nec ipſis moveri ſolet latronibus. [a] Etiam eſt poſſeſſio rei furtivæ, & vi poſſeſſæ, etſi dominium adquiri ejus non poſſit. nec enim vetita eſt poſſeſſio, etſi vetitum eſt dominium. [b] Etiam non ſit ullum poſſeſſorium recuperandæ pro re mobili, rapta, furtiva. [c] Venetus amiſit poſſeſſionem per potentiam latronis, veluti per inundationem. Poſſeſſio & furto perditur. Et in mobilibus perdita naturali, perditur etiam civilis. Ne quid dicatur, [d] ſtari dicenti de non ſuo animo amittendi civilem. Sed nec ſtari huic dicto, ſi probetur contrarium. [e] Quod ego hic probo, quia Venetis non debuit eſſe talis animus.

a Io. Hann. l. naturaliter. n. 245. de uſuc. Crot l 1. §. ſi vir. n. 8. de adquir. poſſeſſ. b Damhoud. enchir. furtum. c l. 30. §. item quod à mari. de adq. poſſ. alii, & l. 12. §. ult. de re. au. ju. po. Com. l. rem. quæ. de adq. poſſ. ubi Rip. num. 7. 8. d Bal. l. Celſus. num. 82. e Vide cap. ſeq.

CAPUT XXIII.

Si emptores raptorum retinere illa poſſint ſibi.

NOllent Angli mercatores res raptas, à ſe emptas, reſtituere prioribus dominis ullo modo. Scilicet emerunt Tuneti. ubi non hoc eſt jus, ut non liceat emere vel de piratis ipſis. Quod ſi autem pro deſiderio iſtorum mercatorum ſive lex, ſive conſuetudo Tunetana judicaret: quis dubitet, quin & hic idem ſit judicandum? [a] In deciſivis, & meritis cauſſæ (ut communis eſt omnium ſententia) locus geſtæ rei attenditur ſemper. At iſti mercatores à ſummo Tunetano magiſtratu, & res fiſci

a Ceph. conſ. 708. n. 26. Dec. 1. conſ. 11. n. 185. Bar. Iaſ. l. 1. C. de ſu. tri. Bal. rub. de conſt. n. 42. Mantua æquil. l. ſi fundus. de evict. Peregr. conſ 90. n. 23. & conſ. 103. n. 5. Crot. c. ut animarum. n. 30. de conſt. 6. Bertr. conſ. 9. vol. 3. p. 1. Gabriel de conſu. concl. 1. & 2.

fiſci principalis procurante emerunt. Ergo & Tuneti fuerint iſti tuti. ergo & ubique ſint tuti. [b] Tutus ſtatim, qui emit à fiſco cujuſvis Principis. ut receptior hæc eſt opinio. [c] Vel de jure, quidquid ſit, certum eſt, quod ita obſervatur de facto. & talis obſervantia facti pro jure habetur. Nec permittunt Principes, de ſua diſputari poteſtate. [d] Non audeo (inquit Baldus hic) ponere os in cœlum, & dicere contra potentiam Principum. non is ſum, qui velim (inquit) *reVangare* mundum. Dicat autem & aliquis Anglus mihi, ſi emiſſent mercatores hæc in publico mercatu Angliæ, an reſtituere dominis haberent, ſive Venetis, ſive Anglis, ſive aliis. [e] Negat lex (ut audio) Angliæ. Quid lex Angliæ? Et alibi, non dubito, ſic eſt. [f] Sic eſt Paduæ. Quid, dicimus cum quibuſdam: non valere legem? Inepti ſcimus, [g] Quod de facto ſervatur, licet de jure non valeat, perinde, ut jus, habetur. [h] Conſuetudo loci juſtum facit contractum, qui alias ſit injuſtus. [i] Contractus eſt licitus, qui frequenter in regione exercetur per bonos viros, & legales mercatores. Eccur igitur reſtituent eadem empta de fiſco Turcico? Dicent, [k] quod ego in cauſſa alia dixi ad fiſcum Regis Barbariæ, in fiſco Principis ſui valere jus illud, *l. bene à Zenone*. & eſſe hoc mihi repugnare, ſi hic aliter diſputo. Cæterum ſunt differentiæ caſus hujus, & illius. [l] Accipe, quod dicta lex ſubſtituit fiſcum, loco poſſeſſoris conveniendum. quod ut in fiſco Barbarico nôn obtinet, hoſte Hiſpanis: quod ibi monui. ita in fiſco obtinebit Turcico, fœderato Veneris. Itaque agere illic poſſint Veneti, & debeant. & itaque objicere non poſſint, extra fiſci

b *Ceph. conſ* 634. *Odd.* 99. *Pariſ.* 1. *conſ.* 1.
c *Crav. conſ.* 263. *col. fi.*
d *Bal.* 1. *conſ.* 248. *& lib.* 5. *conſ.* 456.
e *Cow.* 3. *Inſt. Ang.* 24. §. *pen.*
f *Iac. de Zoc. c. omnis utriuſque. n* 271. *ae pen. & rem.*
g *Parerg. conſ.* 77. *n.* 15 *& conſ.* 100. *n.* 26. *Purp.* 530
h *Burſ.* 1. *conſ.* 117.
i *Bertr.* 2 *p.* 2. *conſ.* 62.
k *ſupra c.* 15
l *Bero. c. quæ in Eccleſiar. n.* 163. *de conſt.*

fiſci alienantis juriſdictionem tractari nunc rem. Nam tractatur tamen, ac ſi illic in deciſivis tractaretur. Sunt aliæ differentiæ hujus, & illius caſus. Illic & de piratis emerunt: & fiſcus non niſi pro ſolemnitate quadam interceſſit, &c. Et hic non tam urgeo fiſci privilegia, quam commune jus attendendi locum contractus. Stet igitur hic illud ſic argumentum: Qui ex lege loci geſtæ rei tuti ſunt, hi & in Anglia tuti ſunt: Hi mercatores tuti ſunt ex lege loci geſtæ rei. Ergo hi tuti & hic in Anglia ſunt. Sit modo argumentum ſecundum: [m] Quod lex Atinia, & quæ de vitio rei furtivæ tradit, inter cives locum habet: Sed inter cives non agitur nunc res. Ergo de vitio rei furtivæ non nunc dicetur. Poterat ea lex obligare iſtos quoque, cum & Africa & Britannia erant civitatis Romanæ, non modo Venetia. Sed nunc non ſic eſt, cum diſtinctæ civitates ſunt. [n] Ut ſic Fulgoſius reſpondit, legem jubentem agi de criminibus ibi, ubi rei reperiuntur, eo jure procedere, quo univerſus orbis erat Romanorum ſubjectus imperio. hodie (quod ipſa evidentia manifeſtet, & optima legum interpres, minimeque mutanda conſuetudo) propter ſeparationem juriſdictionum, ſive principatuum non ſic eſſe, nec inter civitates invicem fœderatas. Nec inter civitates, inquam, invicem fœderatas: ut cenſent Baldus, Alexander contra Bartolum. & Baldus quod Bartolus non placet ſapientibus iſthic, & contra eum ſtet conſuetudo, &c. Et tamen de fœderatis quicquid ſit, [o] in quibus Iaſon, alii de jure tenent cum Bartolo: in non fœderatis certe jus ſic eſt, ut dixi. Non eſt jus illud civile allegandum temere. & quod ad

m *Aya. 1. de ju. bel. 5. nu. 40.*

n *Fulg. conſ. 149. ad l. C. ubi de crim.*

o *Decia 4. pr. 17. Iaſ. d. §. ſententiam.*

ad civitatem ſe cogit, non eſt extra trahendum ridicule. [p] Et notetur, quod valet etiam argumentum à criminibus ad contractus. nam parificantur hæc à jure. Et igitur ſi de crimine commiſſo in uno principatu non redditur (quod Fulgoſius docet) ratio in alio, nec de contractu celebrato in uno principatu reddetur ratio in alio. Huic autem argumento non adverſetur, [q] quod mulier in opus ſalinarum data, & deinde à latrunculis exteræ gentis capta, & jure commercii redempta, in cauſſam ſuam recidere dicitur: etiam ſervus, ereptus per latrones, & hoſtium poſt potitus, & his victis receptus, venditusque, itidem redire in cauſſam ſuam furtivitatis, nec poſſe ab emptore uſucapi. Nam in civitate, & in civibus iſta loquuntur. at mei mercatores non ſunt cives Veneti; quorum Venetorum res iſtæ redemptæ eſſe dicuntur. non ſunt res iſtæ redemptæ Venetiis; ubi in ſuam recidiſſent cauſſam furtivam. Hoc mihi notetur, quod non in civitate, non in civibus quæſtio noſtra verſatur. Et hæc ſupernotetur reſponſio, quod nunc nobis caſus eſt non his de rebus, quæ habent poſtliminium, & in ſuam cauſſam recidunt. Nam, quia vel latrones ſint gentis exteræ, Turcicæ, hi, à quibus emerunt noſtri, utique fuerint & ipſorum bona latronum. Neque hic dico ſiſcum. Etiam addo pro argumento tertio, quod ſancitum de re furtiva non ſit producendum ad vi raptam. [r] Scilicet furtum & rapina differunt ſpecie. ut ſic theologi omnes, ſic juris noſtri autores. [ſ] Sunt & differentiæ juris inter ea. Dictum de furtis non producitur ad rapta, per piratas, etſi iſti peſſimique ſint fures. [t] Nam ita Baldus, quod dictum contra fures non teneat in raptoribus ſtratæ, id eſt, graſſatoribus: qui itidem fures peſſi-

p Ener. à contr. ad del. Iaſ. l. à divo. Pio. §. ſentent. n. 11. fi. Aret. l. cunctos populos. n. 13. Cy. nu. 7. Salyc n. 1.

q l. 6. l. 27. de capt.

r Sot. 1. de ju. & ju. 3. a. 2. Con. reg. peccatum. p. 2. §. 1.

ſ Bar. l. 4. §. ſi dominus. de uſucap.

t Bal. l. 18. n. 11. C. de tranſ. Rip. l. rem, quæ. n. 1. de adq. poſ.

peſſimi. Scilicet in quæſtione Baldi exceptio à regula erat adverſum fures. quam ille exceptionem non vult extendi adverſum raptores: quia ſub regula maneat, quod non reperitur exceptum. [u] Regula autem eſt nobis certiſſima, & juris gentium notiſſima, quod per emptionem, & traditionem quæritur dominium: & id nobis nec auferri oportere ſine facto noſtro: etiam & licere omnia emere, & ab omnibus. [x] *Regulariter omnia* intelliguntur permiſſa, quæ *expreſſe* prohibita non reperiuntur. Et *in dubio* ſic eſt dicendum, quia permiſſio ſit favorabilior prohibitione, &c. Nullibi autem (oſtendatur) *expreſſe* prohibitum legitur de rebus per piratas extero raptis non emendis de quoquam. Hic eſt caſus noſter. Mercatores iſti res raptas Veneto per piratam exterum emerunt ab emptoribus illarum exteris in extero loco. Oſtendatur hæc fallentia clare expreſſa: aut ſtetur regulæ. [y] Res pro eo eſt certa, qui habet regulam. Vis habere & rationem aliquam, cur ſancita contra furtivas res ſpecialiter non teneat in vi raptis? [z] Eſt ſpeciale propter frequentiam furtorum: inquit Corneus. [a] Addam de Alciato, quod pirata minus delinquit, qui in mari delinquit: quod nulli ſubjicitur legi. [b] Sic Veneti liberi ipſo jure, quia eorum civitas fundata eſt in mari. Sic idem Alciatus probat reſponſum celebre piratæ ad Alexandrum, ſic, [c] Quid, quod Menochius negat in vi raptis obtinere rationes, *l. incivilem C. de fur*? Eſt igitur argumentum tale: ſub regula liberi commercii ſunt & res per piratas raptæ: Iſtæ ſunt res tales: Ergo. Et major propoſitio late eſt adfirmata. [d] Etiam per Hotomannum adfirmetur: qui in quæſtionibus illuſtribus ſic

u *§. per traditionem. & §. venditæ. Inſt. de re. div. l. 11. de reg. ju. l. 5. de ju. & ju.*

x *Menoch. 6. præ. 16. Alb. l. 18. C. de tranſ. Ro. Ge. deciſ. 1.*

y *Decia. 2. conſ. 47. & lib. 3. conſ. 72.*

z *Corn. 1. conſ. 314. n. 3. & conſ. 329. nu. 7.*

a *Alc. 1. conſ. 11. n. 8. 9. 10.*

b *laſ. l. ex hoc jure. n. 26. de ju. & ju.*

c *Menoch. 6. praſ. 29. n. 27.*

d *Hoto. ill. q. 7.*

ſic ſcribit, cenſeri permiſſas pactiones cum prædonibus, quia nec ulla inhibet eis lex. Et ipſe ſic Alciatus cenſuit, atque ſcribit, non privandum piratam ullo jure, quo expreſſe privatus ille per leges non eſt. Altera vero propoſitio eſt, quam urgent adverſarii: & quam nos tamen negabimus ſerio. Unde & argumentum conficiemus quartum: Res empta, quæ non fuit ex raptis, retinebitur emptori; ut eſt pro certo & indubitatum: Sed non eſt ex raptis, quod nunc petit Venetus: ergo id retinebitur emptori. Et minorem probare falſam debet Venetus. Ipſe identitatem rerum probare debet. [e] Probanda eſt identitas ab eo, qui in ipſa facit fundamentum. [f] Etiam articulanda. aut deficiet Venetus in ſalutari ſuo, ut in propoſito hoc Corneus loquitur. [g] Et eſt probanda duabus concurrentibus demonſtrationibus ultra nominis identitatem. [h] Difficilis autem eſt hic probatio, cum de rebus agitur, quæ propter multam ſimilitudinem cum aliis ſpeciei ejuſdem recognoſci poſſunt difficiliter. Etiam impoſſibilis dicitur recognitio eorum, quæ ſunt uniformia, ut fructus, qualia hic ſunt in controverſia; bombix indicus, ſimilia. Oſtendat Venetus, Tunetanum Præſidem emiſſe hæc controverſa de piratis: piratas hæc eadem rapuiſſe de Venetis. [i] Si vel poſſibile ſit, quod eſſent alia; certe nec ſit probata identitas. nam probationes debent concludere neceſſario. Et hic alia eſt differentia inter caſum iſtum, & quem poſui emptorum in Barbaria. Ibi de piratis ipſis emptum, quod raptum pro certo Hiſpanis erat. Ibi identitas oſtenſa, & confeſſa. Ibi (hic eſt punctum) privilegium fiſci alienantis objiciebatur nobis. at nos hic leges

e *Alex 6. conſ. 183. num. 19. Menoch. 21 ſ. 495. 507. & 6. præſ. 15. n. 25. 26. 27*

f *Corn. 3. conſ. 165. nu 4.*

g *Bar. l. demonſtratio. prin. nu. 14. de cond. & dem. Menoch. conſ. 202. nu. 102.*

h *Bar. tract. teſtim. nu. 30. 31.*

i *Caſtr. 1. conſ. 461. col. 2.*

leges loci magis objicimus. Quid si dico argumentum quintum, quod bona hæc erant Venetis perdita & in dominio, & in possessione? [k] Sic sane Iason, quod rei deperditæ non dicitur attenta juris dispositione, retineri dominium, nec possessio. Et quod sic est, quando res non modo per hostium, sed & per latronum potentiam nequit haberi, nec sit spes recuperationis. [l] Et nihil hic est quod dicitur, retineri dominium animo, retineri civilem possessionem: quoniam cum esse hic in re desperata talis non debeat animus, utique nec quidquam operetur, si sit talis. Sic & habita eadem pro derelictis intelligantur. [m] Pro derelictis haberi intelliguntur, quæ portentur à proficiscentibus in bellum, putantib. eadem fore hostium vincentium, capientium. Spes recuperationis agit hic. In latronibus non exteris ea spes sit, non sit in exteris. Non loquantur leges de exteris, quæ civitatem respectant. Atque hic ego rapio, quod ajunt Veneti, venditorem illum esse latronem, & Tunetum esse locum latronum. Nam iidem & sunt infideles, & igitur latrones exteri omni modo. [n] Etiam cum sunt infideles, sunt & hostes, itaque capta per eos, facta etiam eorum sunt. ita etiam ut civis redemptor faciat eadem sua. etiam, si qui fuisset unus ex dominis, emerit, ut jure alio nunc habeat. Et non obstet, quod Turca sit fœderatus Venetis, & amicus: quod itidem ajunt Veneti. Nam certum est, non esse id fœdus, & hanc amicitiam tamen, quoad piratas. Isti extra relicti sunt. Isti absque ulla querela publica relicti sunt. Et igitur in generali jure relicti sunt, quod est infidelitatis & hostilitatis. Etiam non

k Iaf. l. 1. n. 97. 98. C. de jur. emph.

l Rui 4. cons. 38. 45. Cran. 746. n. 14. Aret. l. 21. §. 1. n. 7. de acq. poss.

m Navar. cons. 2. de injur.

n Ro. Gen. decis. 101. num. 1.

non obstat, quod rapta per piratas, horum non fiant, quoniam in piratis non hostibus sic est, non autem in piratis iisdemque hostibus. Hi piratæ sunt hostes, ut dico: & Turca est cum his hostis Venetorum. ut hos piratas ubique tuetur palam semper. Quod si res perditæ pro certo sunt Venetis, quæ illorum invidia est, si easdem Angli emerunt? [o] Non sibi unusquisque prodesse potest, dum non nocet aliis? Aut regnum Angliæ liberum non est? [p] Veneti enim Regi Gallo conquerenti, quod emptus Venetiis pulvis tormentarius, & latus ad hostes ipsius esset, responderunt, civitatem illam esse liberam, ubi nemini unquam interdictum negotiari. Ego similiter meos Anglos esse liberos, nec eis interdictum ubique negotiari. [q] Quod tibi non nocet, & alteri prodest, juste semper à judice consequendum; neque diabolo denegandum, ut nostri ajunt. Addam unum pro coronide, quod eripitur nostris negotiatio Tunetana, Algeriana, alia non una per hæc Venetorum dicta, quod sint illæ civitates nil aliud nisi receptacula piratarum, nec in illis sint nisi piratæ, & sint in illis ipsi quoque magistratus piratæ. [r] Veneti doluerunt sine fine ob navigationem Lusitanorum in Orientem: hanc nostrorum dolent non minus.

o l. 1. §. 10. de. aq. plu.
p Guicc. lib. 5.
q Decia. 3. cons. 108. n. 31.
r Guicc. lib. 6.

CAPUT XXIV.

De quæstionibus, & testimonio Turcarum.

DE [a] quæstionibus sic est, ne habeantur in re pecuniaria, nisi si veritas aliter inveniri non

a l. 9. l. 15. ubi Bar. Alber. de quæst. Duar. c. 1. Cujac. par. C. eo. Crav. cons. 137.

non possit. Etiam in servis constitutum sic est. Ut itaque nec de statu libero, nec de vilibus aliis, & obscuris hominibus habeantur. Liberi homines torquendi non sunt convincendi isthic mendacii, aut veritatis gratia, nisi cum facto intervenisse dicuntur & vacillant. Sic leges, sic Doctores. Quid igitur si nostri vacillarunt? [b] Indicia esse debent urgentia, singula concludentia, & similia. [c] Cæterum & arbitrii judicis dicitur esse res ista. Nobis autem nihil superest, quod dicamus; qui processum non vidimus. [d] Si justa non præiverunt indicia, confessio, quæ in tormentis manaverit, nec confessis nocet, etiam in ipsa perseverantibus. Semper tamen pro magistratu debemus præsumere. Quod si suspecti de falso, rei criminis, jam torti sunt, tanto magis bona poterit intelligi caussa magistratus. [e] Ipsi Angli, si falsi convincuntur testimonii prius dicti extra tormenta utique puniendi sunt. Si in tormentis dicti, non punientur: qui non per dolum, sed per dolorem mentiti sint. [f] Et sine dolo falsitas non committitur. Excusat eosdem dolor & à varietate: quæ eadem falsitati est. Et nihil hic dico de ignoscendis his confessionibus. [g] De quibus Menochius, alii tradunt late. Mihi profecto Anglorum obstinatio nota est, ut malint alia omnia, & ipsam subire mortem, quam tormenta. [h] contra quam de Ægyptiis, & Cappadocibus traditum est, quod citius in quæstionibus morerentur, quam proderent veritatem. [i] Hæ in tormentis confessiones non nocent pro certo mercatoribus: quorum res dictæ esse in testimonio priore. Mercatoribus nec obsit testimonium Turcarum: imo nec ipsis reis.

H k Ut

b *Non. cons.* 99. *Menoch.* 1. *pr.* 89. *num.* 3.4.

c *Menoch. de arb. c.* 270.

d *Clar.* §. *fi. q.* 55. *n.* 14. & *ibi add. g.*

e *Clar.* §. *falsum. n.* 5. & §. *fi. q.* 53. *n.* 15.

f *Clar.* §. *fi. q.* 60. *n.* 22. *Menoch.* 5. *pr* 20. *nu.* 51. & *c.* 23. *n.* 3. *Paris.* 4. *cons.* 169.

g *Menoch. de arb. c.* 269.

h *Amm. lib.* 22. *Ælia.* 7. *item vet. Schol. in Pers.*

i *Menoch. de arb. c.* 108. *n.* 15.

k *l.12. C. de script. Nell. de test. n.20. Bal. c.21. de testib. Spec. de teste. §.1.* l *c. 5. ubi vot. de cri. fals. Cuja. nov. 44.* m *Rom. cons. 346. num. 14. Decia. 3. cons. 104.*

[k] Ut jura sunt certissima de hujusmodi testibus contra Christianos non recipiendis, præsertim in judiciis. Mercatoribus forte nec noceant breviculi, conclusi sarcinis, cantantes pro Turcis, contra quam cantant pro nostris marquæ. Scilicet illi sunt itidem à Turcis. Atque de scriptura breviculorum sit considerandum: de loco intuendum, ubi reperti: de oportunitate isthic Turcarum. [l] Alia sint inspicienda cum & nostri mercatores marquas suas, & suas alias adferent probationes. Etiam afferent de subtractis sibi instrumentis. [m] Quod indicet de mala adversariorum caussa. Nos interim, processu non solum inviso, sed etiam infecto, non aliud habemus, quod omnino respondeamus. Si mercatores probent melius de jure suo, & se in tutum, & captivos ponent in libertatem. Vincet probatio melior omnia.

CAPUT XXV.

De commercio cum Turcis.

a *Vide supr. cap. 20.* b *l. 5. de ju. & ju. Alb. 1 de ju. be. 12.* c *Vasq. ill. 51. n. 30.*

Commercium [a] cum Turcis vetitum dicere leges omnes videntur. Et mihi tamen non libet facile discedere à regula certissima juris gentium, [b] quod constituit commercia, nec distinguit aliquid de gentibus. Non obstent autem aliæ leges: quibus & multipliciter, & semper vere respondeatur. Non illas sive civiles, sive canonicas pertinere ad subditos Angliæ: nisi hoc modo, quod Anglis nec liceat illa miscere commercia cum hostibus Imperii Romani. hoc modo autem non pertinent, ut quemadmodum Anglis non licet cum hostibus Angliæ, ita nec liceat cum hostibus aliorum. [c] Adde, quod inter principes sic obser-

obſervetur, etiamque (qui noſter caſus) inter Principem & ſubditum alienum, ut leges civiles nec audiantur, ſed ſolæ gentium. Aut quid leges illæ, de quibus nunc agitur, audiantur, quæ non loquuntur, at ſunt mortuæ, uſu contrario abrogatæ? En dixi duas reſponſiones. Eſt tertia, quod Rex noſter commercium comprobat. Et hoc igitur ſit non minus licitum, quam ſi lator illarum legum probaret nunc & ipſe commercium, & ſilere ſuas juberet leges. Eſt quarta réſponſio, quod erant Angli in itinere, rem adhuc non conſummarunt. Eſt quinta, quod valde à remotis hic factum quid ſit ad Turcarum auxilium: itaque non ſit hoc commercium vetitum. Eſt ſexta, quod nullus hic videri malus animus poſſit noſtrorum in Etruſcos, aut alios Chriſtianos. Eſt ſeptima, quod vetita ſit tranſlatio ad Turcas: at hic ſit tranſlatio à Turcis. tranſvectio mercatorum Turcarum: [d] ubi his aurum aufertur per d *l.2.C.de* conſilium legis civilis. Eſt reſponſio octava, *comme.* quod non ſumus hic in rebus aut mercibus vetitis. Eſt nona, quod bellum non hoc ſit Etruſci in Turcam, ſed deprædationes. [e] nam e *Alb. 1.* bellum eſt contentio juſta, plena. Eſt decima, *d. ju.be.2.* qua velut unda decumana obruatur contraria omnis diſputatio, quod non hanc feret Anglorum commercii criminationem ſapientiſſimus Etruſcus. Non volét per ſe Anglis ereptum, quod illis ſuus Rex dederit. Idem Hetruriæ magnus Dux explodet rationes illas, quæ contra idem commercium faciunt. Non audimus, alia omnia objici noſtris? Noſtra quædam diſputatio contra Hanſiaticos non hic nunc in nos intorquebitur, in hoc inquam præſenti caſu, ubi commercium impediretur æternum

cum æterna ſuſcepta Hetruſco cauſſa hoſtilitatis in Turcam: & impediretur non per bellum, ſed (abſurdum) per deprædationes. & impediretur, cum de Hetruſci ſalute nullo modo agitur, &c. quæ omnia aderant contraria in cauſſa illa Hanſiatica. [f] Prudentiſſime Doctores, qui & ob alia infirmam diſputationem ab exemplis, & ob hoc dicunt, quod ignoremus, quomodo caſus illi ſe habuerint. Quid, quod Rex noſter æternos illos non habet hoſtes? ut nec ſit æquum, hunc obligari adverſum aliorum hoſtes æternos, cum Etruſcus Regi noſtro non ſic obligetur. Aut ſi illos hoſtes habet Rex noſter æternos, num obligari volet Etruſcus Regi noſtro adverſum illos? adverſum Romanum Pontificem?

f *Menoch. conſ.* 2. *num.* 207.

CAPUT XXVI.

De navi Anglica capta in uſum Etruſci, perdita.

ERat navis Anglica ad Etruſcum littus, & onerata jam, & velificatura huc in Angliam. capitur juſſu Hetruſci. exoneratur, in bellum mittitur, periit revertens in itinere. Duo faciunt dubitationem contra noſtros dominos navis, qui petunt nunc, damnum iſtud ſarciri ab Hetruſco ſibi. Unum, quoniam pollicitus Hetruſcus eſt, præſtare damnum, quod in actu militari contingeret: navis autem non illic periit. atque incluſio unius, excluſio alterius, & proviſio hominis tollat proviſionem legis aliam, ſi qua hic fuiſſet pro noſtris. Alterum eſt contra noſtros, quod conductor non teneatur lege ad fortuitos caſus. Verum

re

re diligentius considerata, sum ego pro nostris: a pro quibus imo est definitio nostrorum Doctorum in terminis navis, quam Princeps accepit in usum suum à subditis suis, & eadem sic periit; ut teneatur Princeps ad damnum. b Princeps obligatur suis restaurare, quæ accepit de illis publico belli, pacisve bono. Et si Princeps sic obligatur suis, quanto magis obligabitur alienis? Potest jure optimo Princeps de suis hic capere, alienis non optimo. Non obstant duo illa contraria. Nam pactum Etrusci non fuit cum domino navis, neque cum alio, qui idem pacisci pactum potuerit. Et dominus est, qui navim repetit. Etiam regulæ illæ inclusionis unius, & provisionis hominis, non obstant. c Nam bellissime respondetur ad ambas: quod non excludantur casus rationis similis: & similes sint omnes fortuiti. non excludantur, cum aliquis est expressus gratia frequentioris usus: & hic expressum de actu militari certe sit, ubi frequentius pereunt naves, quam alibi. non excludantur cæteri casus, qui jure ordinario, & communi essent inclusi. non tollatur provisio legis, si non animo novandi facta sit provisio ab homine: quæ non præsumitur, nisi expresse hoc agitur. Potius sit censenda expressio superflua, quam ut à jure recessum censeatur. Et alia, quæ passim leguntur apud Doctores omnes, hæc à me lecta sunt apud Cravettam & Cephalum. Iste nobis notabiliter, quod (in contractibus stricti juris ut ut sit) in bonæ fidei omnino sic sit, ut dixi, propter exuberantiam bonæ fidei. d Conducti autem, & mandati contractus, est bonæ fidei. e Quales sunt omnes juris

a *Luc. Pennen. l. 2. C de na. non exc.*

b *Alb. 3. de jus. be. 3.*

c *Ceph. cons. 257. Crav. 442. 527. Menoch. 4. præs. 89. n. 90. And. ab. Exe. c. canonum statuta. n. 148. de constit.*

d *§. actionum. Inst. de act.*

e *A. Burg. c. cum causa. de emp.*

juris gentium; [f] & conducti est juris gentium pro certo, item mandati: [g] Si omnes bonæ fidei sunt juris gentium, & mandatum est bonæ fidei pro certo. Quid, quod cum Principe hic contraxerunt nostri? [h] Nam contractus cum Principibus bonæ fidei esse omnes, omnibus notum est. Ecquid tamen contractum ullum hic appellamus, ubi accepit navim Hetruscus pro imperio, fecit reliqua pro imperio? [i] Velle non creditur, qui obsequitur imperio domini. Sic non obstet altera objectio à natura conductionis, quoniam mandatum hic sit. [k] in quo mandans præstat casum fortuitum, & damna mandatario. Et is, qui ex debito non tenebatur, recuperat hæc omnia. ut fusissime omnium explicat Salycetus. Et his omnibus nec repugnet pactio mercedis, quæ faciat locationem: ut notat Panormitanus: quia iste & sic ait de his, qui mercede *veniunt*; non intellegit de nostris, qui coacti ab Etrusco missi sunt, imo quorum navis per coactionem est missa. Hoc de invitis sic etiam respondit Pennensis. [l] Etiam accessorius iste contractus dicitur pars esse principalis alius: & igitur ejusdem est juris cum illo, etsi alterius esset per se. [m] Hoc & æquius, & favorabibilius, & tenendum in unitis. Eadem navis si culpa vel levi periit mandantis, aut hominum ejus, certum est, quod mandans tenebitur. ut est apud eundem Panormitanum & Hostiensem. Et hic talis intervenisse culpa creditur, hominum Etrusci: qui amotis Anglis peritis regendæ navis, positi fuere imperiti. [n] Imperitia culpæ adscribitur. [o] Etiam de casu tenetur, qui in aliam navim transtulerit merces æque idoneam, domino

f *l 5. de ju. & iu.*
g *Burg. c. 1. nu. 50. de plus pet.*
h *Alb. 2. de ju. be. 4.*
i *l. 4. de reg. jur. Ceph. conf. 76. n. 42. Menoch. 2. pr. 19. n. 8 Aret. l. cunctos populos. nu. 7.*
k *Inn. Pan. alii c. 29. de jurej. Cy. Saly. alii. l. 6. C. de vi.*
l *Anch. conf. 72. Tantam.*
m *Rui. 1. conf. 113. in fi.*
n *l. 9. §. pe. loca. l. 175. de reg. ju.*
o *Strac. manda. num. 43.*

domino invito. Ergo Etruſcus de caſu navis teneatur, qui alios ei regendæ præpoſuit, nolente domino. Succurrendum eſt coactis. Et coacti in acceſſorio mercedis æque cenſeantur noſtri, qui coacti reliquerunt Etruſco navim. [p] *Merces ab eo, qui jubere poteſt, vim neceſſitatis adfert*, ut ſcribit magnus Scriptor. p *Tacit. ann.* 14.

CAPUT XXVII.

De navi Anglica, quæ cum Etruſca pugnavit, capta.

CApta per prælium Anglica navis eſt ab Etruſca, & confiſcata eſt. Ajunt autem judices Florentini, rationem ſententiæ illam eſſe, quia noſtra offenſum iverit alteram, altera vero fecerit omnia pro defenſione neceſſaria. Date veniam, viri Clariſſimi, ſi reſpondeo, nec in præmiſſis ſententiæ veriſimile, nec verum in concluſione videri. [a] Videlicet *aggreſſor* is eſſe præſumitur, qui aliqua injuria ſe affectum putabat. Satis hic ſit vel opinio, ubi quæritur de animo. Et Etruſcus putarit, affici ſe injuria ab Anglorum cum Turcis commercio. *Aggreſſor* præſumitur, qui armis munitus expectat. Etruſcus autem is fuit, qui & hujuſmodi mercatorias naves noſtras (ut ex factis cum aliis navibus noſtris apparet) expectabat. [b] *Aggreſſor præſumitur*, qui adverſario validior. Et Etruſcam quis non videt validiorem navim militarem mercatoria noſtra? [c] *Aggreſſor* præſumitur, qui ſolitus rixari, armiger. An hic miles vel mercator? *Aggreſſor* denique præſumitur cum his modo dictis conjecturis, qui vicit.

a *Menoch. de arb. ca.* 363.

b *Decia.* 3. *conſ.* 67.

c *Decia.* 3. *conſ.* 75. 104. *Bero.* 3. *conſ.* 173. 194.

vicit. Quis iſte? Quid quærimus? Ipſa cantat ſententia, ab Etruſca navi bis exploſa tormenta prius. Et non Etruſca autor fuerit pugnæ? [d] Incepiſſe cenſetur, qui provocavit ad pugnam, ad iram. & Princeps judicatur culpæ, à quo incepit malitia, & huic itaque imputantur jure omnia, quæ ſint ſecuta, velut aggreſſori. Quid mihi judices, illi dicant, morem & ſignum amicitiæ eſſe, ſemel, atque iterum tormenta explodere? [e] Mos eſt bellicæ navis, advocantis navim, & quidem pro imperio. Hoc Etruſcæ tum faciebant & cum aliis. Ergo defenſio fuit Anglorum adverſus imperium, & minas. *Etruſci ſcrutari navim noſtram volebant, ut patet ex facto eorundem cum aliis. Veniebant itaque interturbaturi navigationem noſtris, intercepturi commercium. ut patet ex facto cum aliis.* [f] Facta declarant voluntatem. Et factum Etruſcorum injuſtum: [g] Si non abſque injuria venator ingreditur fundum alienum, domino prohibente; ſi in alieno rerritorio non licet hoſtem lædere: [h] & territorium nihil ſit aliud, quam dominium. Non mihi vel mos ille (alicubi ſi ſit) obtrudatur nunc pro lege maris de imperio iſto navium bellicarum. quoniam admitti ille mos poſſit ad littora Principis navium, in mari alio non poſſit. [i] Etiam nec ſit curandum de iſtis conſuetudinariis Doctoribus, ſed ſit ſervanda ordinariorum opinio. [k] *Defenſio fuit Anglorum utilis, verentium offenſionem.* [l] *Et ex ſola præparatione alterius in me, licet mihi eum offendere & occidere. Scilicet expectare non habeo, dum offendar, ſed incipere debeo.* ut humanior hæc ſententia dicitur, exque facto probata in judicio,

d Bal. 2. conſ. 143. Scot. reſp. 25. lib. 3. 10. 2. Crav. conſ. 2. num. 12.
e Facius lib. 10. de re. ge. Alf.
f Menoch. 6. p. 35.
g l. 3. de adq re do. l. 16. ubi Ang. de ſe. ru. pr.
h Bar. l 47. de fur. Bal. l. 10. C. eo.
i Alc. 5. conſ. 25.
k Alb. 1. de ju. be. 14. Eng. conſ. 90.
l Iaſ. l. ut vim. n. 9

judicio, *ab omnibus autem comprobata Doctoribus.* [m] *Obviam offensioni est eundum, non modo quæ est in actu, sed ei quoque, quæ est in potentia ad actum.* Defensio fuit Anglorum honesta & pro Turcis, qui lædendi erant ab Etruscis in navi nostrorum. [n] Sic injuria fit nobis, quæ alteri fit domi nostræ. [o] Etenim ipsa navis domui comparatur. [p] Sic item injuria, socio itineris illata, nobis illata videtur. Defensio fuerit laudanda pro his, quos suscepimus vehendos. Nec nos indigni, quibus parceretur, etsi vectores non essent digni. Defensio fuerit necessaria nostrorum qui timore, ne ipsi cum Turcis simul quid paterentur, & amore servandi sua procurrerunt ad arma. [q] *Sic in casu periculosiore ad defendendum respondit Cravetta, cum civitas domino portas clausit timore depopulationis, & caussa servandi sua, & ne cum nocentibus nonnullis reliqui innocui involverentur* [r] Quod si igitur defensio fuit nostrorum, & fuit justa, etiam fuerit Etruscorum offensio injusta. Aut quid si & offensio fuisset ab Etruscis justa? [s] *Certe in dubio concursu offensionis justæ, & justæ defensionis, nemo non favorabilissimam defensionem offensioni anteponet.* Est justo justius, æquo æquius, favorabili favorabilius. Et justo justius anteponitur. Aut, quid si etiam offensio, & injusta fuit à nostris? Num conventa deditio eos non juverit? [t] Sane non sunt capti, qui se vel per ultimam necessitatem dediderunt. Aut, quid si etiam capti sunt? Etiamne corpora bonaque capta, quæsita sunt capienti? Scilicet bellum est nobis ullum cum Etruscis, & prælium hoc inter hostes

m *Alb. d. 14.*

n *Non. cons. 108. num. 18.*

o *Stra. 2. de nau. 5.*

p *Decia. 3. cons. 125. n. 16. Non. cons. 101. n. 11.*

q *Grav. cons. 595.*

r *Alc. 5. cons. 132. num. 58.*

s *Crav. cons. 2. n. 16. & cons. 432. num. 15.*

t *Alb. 2. de jn. be. 17.*

fuit, quod ex legibus belli publicis ita dijudicetur, non ex piratis potius injuriarum, & cædium. [u] Contra consultissimus Alciatus, & apertissimum jus jubet, & neque corpora, neque bona capta capientibus adquiri. Etiam bona? At hæc non erant pugnantium. [x] *Horum autem factum nautarum non nocet dominis.* [y] Cum & illi non intelligantur deliquisse ex mandato istorum: & isti non aliter dedisse mandatum videantur, quam secundum consuetudinem mercatorum. [z] *Non noceretur dominis, etsi nautæ dicerent & de mandato.* Ecce, quomodo nec per istam meam in defendendo liberalitatem noceri vix possit nautis, dominis ne vix quidem. At vero cum fuerit nautarum defensio, perque omnem rationem justa, quid nisi ut Etrusci nobis, veluti [a] spoliatis restituant omnia ablata & damna, impensas, interesse, fructus, cætera, usque ad ultimum quadrantem.

u *Alc. d.* 132. *n.* 17. 18.
x *Com. cons.* 5.
y *Rip. de rescr. con.* 17. *Menoch.* 3. *pr.* 43. *n.* 8. *& lib.* 5. *pr.* 27. *Decia.* 3. *cons.* 68. 88.
z *Decia.* 9. *pra.* 30. *n.* 43. *Menoch.* 1. *pra.* 89. *num.* 75. *Ceph. cons.* 113.
a *Alc. d.* 132. *n.* 59. *Crav* 140. *num.* 3.

CAPUT XXVIII.

Naulum deberi pro Turcis ab Etrusco captis in navi Anglica.

QUod Turcæ solvissent in convento loco naulum Anglicæ navi, idem solvent totum Anglis Etrusci, qui Turcas hostes, & Turcarum bona in navi ceperunt. [a] Nam succedit victor in locum victi. Et possessor quilibet tenetur hypothecaria. Et pro vectura sunt omnia hypothecata. [b] Tenetur Etruscus pro toto naulo. quicquid contigerit in Tur-

a *Hot. ill.* 5. *Alb.* 3. *de ju. be.* 5.
b *Bar. l.* 27. *§. culpa. loco. Dec. alii. l. diem functo, Alex.* 2. *cons.* 168. *num.* 9.

Turcarum rebus, & perſonis, non ex noſtrorum, ſed cauſſa ipſorum. [c] Tranſeunt res cum ſua cauſſa. [d] Victor utitur jure victi. Dicite, ſi non uti Etruſcus vellet juribus Turcarum devictorum, quæ iſtis fuiſſent in bona pariter Anglorum? [e] Sane bene vellet. Ergo & hoc velit, cujus contrarium in contrario voluiſſet. Velit paſſive nunc, quod tum active voluiſſet. [f] Regula hæc ſecundum naturam, ut ibi ſentiatur incommodum, ubi commodum exſpectabatur. Et ita paucis de jure. Et ſi (quod narrant) etiam ſic pactum noſtris interceſſit cum Etruſco, res ſit & tanto pro noſtris clarior & certior.

[c] *l. 23. §. 2. de ſeru. pr.*
[d] *Io. A. Spec. rub. de feu.*
[e] *Alb. 3. de ju. be, 5. & 2. de ar. R. 3.*
[f] *l. 10. de reg. jur. Ceph. conſ. 567.*

Adjectiuncula pro fine c. 26. Etiam magnus Dux conſiderabit cum ſua liberalitate, quam ultro pollicetur noſtris, quod amoti nave noſtri fuerunt, periti illi navis regendæ, & alii poſiti regere navim, imperiti. Navim dico Anglicam, quam alii non Angli imperiti regere tam bene, vel ei inſueti. Imperitia culpæ adſcribitur. per quam vel levem tenetur, & conductor: ut certum hoc eſt. Si mihi noti eſſent, qui poſiti per Etruſcum, dicerem, ſi periti. [g] Nam peritus, qui ter egit bene, expertus perfecte, magiſter, &c. A loco ſit videndum, ubi periit navis, ſi peritus illic perdidiſſet. Videndum ab ipſo caſu, ſi is, contra quem nec potuiſſet peritus. Alia videnda ad iſtam peritiam: quæ & cum difficultate magna cognoſcitur. Quæ & ſit probanda Etruſco. nam nec præſumitur caſus, & vis major. [h] Etiam nec præſumitur peritia, niſi probetur. neque enim à natura eſt, ſed à ſtudio, factoque.

[g] *Alc. l. 1. §. ult n. 34. de V. O.*
[h] *Menoch. 3. pr. 138.*

Adjectiuncula pro fine c. 24. De ſcriptura brevi-

breviculorum ecce fertur ex processu, quemadmodum ea est in charta non Turcica, sed Christiana. ut appareat nec in Turcia scripta, & falsi appareant Turcæ, qui id adfirmant
i Cuja. Nov. 44. tamen. [i] Sic falsitas ostenditur, si dies in charta scriptus, cum charta nulla talis esset. Et valeat argumentum à re ad locum.



ALBE-

ALBERICI GENTILIS I.C.

PROFESSORIS REGII

HISPANICÆ ADVOCATIONIS

LIBER SECUMDUS.

CAPUT I.

Περὶ τῆς ἐκμαρτυρίας.



Ttulit noster quidam testis suum scriptum testimonium judici. Et hoc nihili esse adfirmabatur, & mihi videbatur nihili. [a] Scilicet & Doctores legi nostros, & comperi, Canonistas omnes, & communiter alios ita tradere: Etiam moveri in istam sententiam multis, & urgentibus argumentis. Et primo, velut concludente directe, epistola Calisti, ubi hæc sunt verba: [b] *Testes per quamcunque scripturam testimonium non proferant, sed præsentes testimonium dicant.* Secundo adducunt Clementis tertii rescriptum: [c] *A nobis est quæsitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam: nisi alia legitima adminicula suffragentur.* Atque notandum in utraque est decretali, quod rejiciunt scriptu-

a Panor. c. 2. qui ma. ac.po. c. 29. ubi & Fely. de testi. Cujac. d. 2. & p. D. de testi. & Nov. 90. Alb. l. 10. de quæ. Rom. l. admonendi. & con. 204. Rip. l. 1. prin. n. 27. de V.O. Cov. 2. resol. 13. Rui. 5. cons. 110. Turret. 1. cons. 86. Viv. co. op.

b c. 15. 3. q. 9. c d. c. 2. qui ma. acc. pe.

ſcripturam quamcunque : & dictionem poſcunt ac vocem. Tertio autem inducitur ratio decretali utraque fortior : [d] quod Judex debeat vocem teſtis conſiderare & attendere ad mentis, & orationis trepidationem, & teſtem ipſum ipſe interrogare, & ſimilia : quæ cum ſcriptore ei non contingant. Et ſic etiam argumentantur in quæſtione, ne in criminalibus admittatur procurator. [e] *Multa erubeſcimus loqui, quæ non erubeſcimus ſcribere* : Inquit Baldus. [f] *Epiſtola enim non erubeſcit* : inquit Cicero. Quartum eſt argumentum, [g] quod meditatus ſermo inficit teſtimonium. Et is ſcriptus ſit meditatus. Atque per hoc argumentum Felynus ſane, & Felyni Doctor ([h] Franciſcus Aretinus) probant opinionem Salyceti, [i] dicentis : teſtem hunc non probare, etſi legat ipſe Judici ſchedam, qua teſtimonium continetur, quia (inquiunt) videtur teſtis is ſermonem adferre meditatum. Sed & huc moventur ab argumento præcedenti, quod melius diſcernitur vultus, color & conſtantia teſtis, ſi teſtificetur ſine lectione ſcripturæ. Ipſe Salycetus fundabat in eo ſe, quod per tabellionem ſcribi debeant verba atteſtationum, ad quod Aretinus reſpondet tamen, & ad aliud Salyceti. [k] Baldus autem affert & hoc, quod ſcheda miſſa Judici non probet *ullo modo* : etſi prius juraſſet teſtis iſte in judicio. [l] Imo Albericus etiam amplius, quod etſi ipſe teſtis afferat Judici ſchedam, & juret, vera ibi contineri. [m] Itaque Archidiaconus generaliter, ſi teſtes eſſent abſentes, quod ſi eorum ſcripta teſtimonia ſint, his credendum ſit *numquam*. Verum & argumentum eſt quintum Aretini : qui dicit novam & veriſſimam inductionem, *c. relatum*. 5. *q*. 2.

d *l.* 10. *de quæſt. l.* 3. *de teſti. Fulg. l.* 33 §. 1. *n.* 11. 12. 15. *de procur.*

e *Bal. rub. de teſti.*

f *Cic.* 5. *fam.* 12.

g *l.* 3. *de teſti.*

h *Aret. d. c.* 29. *n.* 22.

i *Saly. l.* 8. *C. de teſti.*

k *Bal. l.* 3. *C. de re. cr.*

l *Alb. l.* 8. *C. de teſt.*

m *Arch. c. teſtes.* 3. *q.* 9.

q. 2. quod prohibeantur pariformiter, accusator absens esse, & testis per scripturam esse absens, & itaque *nullum* sit testimonium istius, sicut *est nulla ipso jure* accusatio illius. [n] Est argumentum sextum, quod & sic fere nullius vis testimonium hoc dixerint alii quoque: *Ergo is, cui, si aram tenens juraret, crederet nemo, per epistolam, quod volet, injuratus probabit?* Cicero inquit, *per epistolam.* Apulejus in Apologia illa sua judiciaria (ad quam de his notat frater meus) *ex libello.* Atque hæc sunt, quæ contra hunc nostrum testem ego disputo omnia. Sed & pro eo sunt alia tamen, quæ adfirment hoc testimonium. [o] Est Bartolus, qui ita scribit, *Quæro, an testis possit deponere dictum suum in scriptis? Puto, quod sic. Si tamen Iudex vellet eum videre, & audire loqui, bene posset hoc facere. quia videbit, qua trepidatione dicat.* [p] Est autem cum Bartolo Alexander, Mynsingerus, & fortissime Decianus, qui & multus est in extollenda Bartoli autoritate. Etiam ut illi uni (quod Angelus Aretinus dicebat) plus credi debeat, quam aliis omibus. [q] Atque de eadem autoritate idem Decianus alibi: *Quicquid Baldus, Salycetus & alii contra tenere videntur, satis est tamen, quod Bartolus magnæ autoritatis Iurisconsultus hoc sensit.* At hæc mitto. Nihil addo de autoritate Alexandri. Non facio magnum fundamentum in eo, [r] quod & Baldus aliquando, & Butrius tenuerunt idem cum Bartolo. Pugno aliter. [s] Et primo sit ratio, quod edictum de testibus est permissorium. Et mihi itaque pari ratione permissorium sit edictum de testimoniis, quodque vetitum expresse non reperitur, & improbatum, id fit recte. Sed hoc de quo agimus, prohibitum non est;

n *Scip. Gent. apol. Apul. not.* 484. & 583.

o *Bar. l.* 14. *de de. pral.*

p *Alex. l.* 19. *de leg.* 1. *Mynf.* 1. *resp.* 3. & 3. *obs.* 64. Decia. 2. *conf.* 51.

q Decia. 1. *conf.* 41.

r *Bal. l.* 3. *de testi.*

s *Bal. l.* 1. *Alb.* 3. *de testi. gl.* Dec. c. 1. *Host. c.* 38. *eo.*

ut & frater fatetur meus. Secunda eſt ratio, quod ut poteſt teſtis (certe in civilibus) referre ſe ad prius dicta, etſi ea ſint dicta nulliter. [t] Quæ communis opinio eſt, itaque poſſit & ad ſcripta ſua ſe teſtis referre: & hanc æquiparationem faciunt Alexander, Mynſingerus, alii. [u] Etiam Panormitanus, quod poſſit teſtis referre ſe ad prius dicta: ne forte per oblivionem incidat in crimen falſi. Quæ & hic valet ratio. Et idem Panormitanus, quod valet appellatio, quam in ſcriptis redactam appellans porrigit judici: licet non legat, nam ſatis videatur eam legere, dum ſe ad eam refert. Quod ſimile poteſt hic eſſe tertia ratio. Eſt quarta à definitione ejuſdem, quod notarii, juſſi denuntiare contractum, ſatisfaciunt juſſui, ſi inſtrumenta afferant & relinquant judici. Quinta ratio eſt, quod abſentium non prorſus reſpuitur teſtimonium: [x] ſed alia eſſe autoritas dicitur præſentium teſtium, alia teſtimoniorum, quæ recitari ſolent. Ut ſit pro certo aliqua & iſtorum autoritas. Etiam nec de abſente nunc agitur, ſed de præſente, qui ſcriptum judici teſtimonium juratus adfert. Eſt ratio ſexta ex ipſa *l. 14. de dol. re.* per quam ibi ponit opinionem hanc ſuam Bartolus: & in qua legimus de teſtimonio ſcripto valido. Et valet illic ſane, ſi judicare habuit Judex ſecundum illud. Inepte omnino Panormitanus, valuiſſe illic, quia contradictum non fuerit. Quis homini hoc revelavit? Qui id eſt veriſimile? Quoniam ſi fuiſſet contradictum, non probatum teſtimonium extitiſſet? Hoc Panormitanus? & in petitione principii agit inepte. Et neque alterum eſt aptum, [y] quod habent & alii, Pollianum illum non eſſe verum teſtem. Nam etſi

t *Bertr. 1. p. poſt. conſ. 165. Decia. 2. conſ. 66. & lib. 3. conſ. 128. Menoch. de arb. caſ. 109. Gail. 1. obſ. 104. ro. Ge. deciſ. 105*

u *Panor. 1. conſ. 28.*

x *l. 3. de teſti. Baſil. 21. tit. 1. §. 3.*

y *Iaſ. rep. l. admonendi.*

etsi scribunt Doctores communiter, in ea lege tradi dispositionem, collatam in alterius voluntatem tacitam, valere speciali favore dotis: & sic non sit Pollianus verus testis; tamen ridicula ea interpretatio est: [z] ut ostendit Alciatus, & constat hodie omnibus, qui veterum omnium interpretum ridiculam captatoriæ dispositionis explicationem norunt, dicentium eam esse captatoriam, quæ in alterius collata est voluntatem. Porro est ineptissimum, quod Menochius, & Covarruvias in bene multis emendatis codicibus ajunt, non legi, *juratus scripsit*, sed *rogatus respondit*. Covarruvias, etiam exponi posse, *juratus scripsit*, id est, *propria manu subscripsit.* aut non tractari illic de teste, deponente per judicialem solemnitatem. Et hoc ultimum est idem cum primo Panormitani. Et refutatur adhuc illis verbis legis, id est, pro marito iratus. Aretinus inepte, coram marito, extra judicium, *à marito puellæ juratus*: quæ de producto sunt in Judicio: ut jusjurandum semper solet testi in Judicio deferri, non extra Judicium. Item & illis verbis refutatur, *eum, cujus notio est æstimaturum*: quæ rem agi in Iudicio, significant, si verbose non sunt apposita à Scævola. [a] Est Pollianus verus quoque testis: quem passim appellant testem omnes: & qui cur testis non censeatur, haud ulla dici ratio potest. Sic stat mihi opinio Bartoli. Pro qua addo, quod servari dicitur Venetiis communiter, ut testis deponat testimoniũ suum in scriptis, ut is testatur, qui additiones Panormitano fecit. Atq; sic Lud. Romanus in proposito, quod consuetudo loci potest probationem de jure invalidam, facere validam. [b] In regno Bohemiæ, in Archiducatu Austriæ, in Bavaria, alibi receptum, ut nobiles & illustres personæ

z *Alc.* 2. *parer.* 19. *Menoch. cons.* 408.

a *Rui.* 2. *cons.* 21. *n.* 1. 2. 3. *Bal. l.* 15. *n.* 5. *C. de test. mil.*

b *Gail.* 1. *obs.* 101.

poſſint per ſcripturam ſub fide ſua obſignatum judici mittere. Et intelligimus, non eſſe improbabilem rationem hanc teſtimonii dandi. Quid Romæ? & illic fuiſſe conſuetudo iſta videtur: ut de illis intelligimus, *teſtimoniorum, quæ recitari SOLENT.* Etiam ex eo, quod Hadrianus dicit, teſtimoniis non eſſe apud ſe locum, nam ſignificat ſatis, locum iis apud alios eſſe. [c] Et vero ex illa lege, ſic poſt Rempublicam everſam fuiſſe, notant Cujacius ac Briſſonius, ſtante Republica non abſentes, nec per tabellam dare in judiciis publicis teſtimonia, ſed coram, & præſentes dicere coactos, adnotant. *In judiciis*, inquiunt, *publicis.* Ergo in aliis judicibus nec ſtante Republica iſte mos fuerit. [d] Et nunc ſuperaddo illa Harmenopuli, *ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων, ἀνάγκη πάντως παρεῖναι καὶ τοὺς μάρτυρας, καὶ μὴ τὰς φωνὰς αὐτῶν.* Ut ſi in criminibus ſit neceſſe, produci teſtes ipſos, jam in civilibus non ſit neceſſe. Et fuerit hæc ratio octava, pro iſtis partib. quas defendimus. Et non improbentur hæ partes per rationes contrarias. Neque enim obſtat prima ratio: [e] cum & Decreti autoritas non ita ſit firma, ut jus faciat. Etiam neque in caſu, qui nobis proponitur, Caliſtus loquitur: qui de abſentibus loquitur: noſter autem caſus de præſenti eſt teſte, qui ſcripto prolato narrat, quæ cognoſcit in cauſſa. Non oſtat ratio ſecunda, quoniam loquitur Clemens in ſpeciali illo caſu accuſationis matrimonii. *Super accuſatione matrimonii* illic eſt quæſtio, *in talibus* eſt illic reſponſio. *in cauſſa matrimoniali*, ſumat illic Panormitanus. Atque dicebam modo, fuiſſe & caſus ſub Romana Republica, in quibus hoc teſtimonium non admitteretur, non in criminalibus admittatur.

c *Cujac. parat de teſt. Briſſ. 5. de for.*

d *Harmenop. 1. tit. 6. §. 6. 21.*

e *Alb. de li. ju. ea. c. 2.*

tatur. Et criminalis illa ſit cauſſa Clementis, ſit matrimonialis, quæ ſolet criminali etiam in hoc propoſito conferri [f] Atque ſpeciale eſt matrimonii quoque ut probationes in eo non valeant, quæ in alio valent. Eſt adhuc (quod notant omnes) quæſtio ibi de divortio, ut tanto firmiores & ſingulariores deſiderentur probationes. Dicerem, & loqui illud caput de accuſatione, non de teſtimonio: & eſſe poſitum ſub titulo de accuſationibus & in libris nonnullis deeſſe partem rubricæ, quæ habet de teſtificatione. [g] Ut autem facilius ſolent admitti teſtes, quam Judices: ita fortaſſis ſint iidem admittendi facilius, quam Judices. Et ſunt rationes utrobique communes, materia enim probationum ſæpe tollitur, ſi arctetur. [h] Et de accuſatione *nullius* admittenda per ſcriptum, etiam alibi canones ac leges, *per ſcriptum numquam recipiatur*, &c. Prior tamen certior eſt reſponſio. Nam poſteriori huic reſiſtit fortiter ratio Aretini, quinta nobis contraria. Et illi tamen rationi etiam mox reſpondebimus. Reſpondetur nunc tertiæ: [i] quod imo tota hæc examinatio teſtium poſita eſt in arbitrio Judicis. nec is illud facere debet, quod petit prior propoſitio argumenti, ut itaque vidimus, paſſim à Judice mandari aliis iſtam examinationem jure. [k] Unde Nellus quoque ſic tenet, quod in criminalibus teneat ea ratio de vultu, & trepidatione, non in civilibus: cum in civilibus poſſit Iudex examinationem teſtium alii committere. Et ſimilia apud eum in tractatu de teſtibus, ubi & ſic firmat nobiſcum in ipſa quæſtione. Cæterum & poſterior negatur dicti argumenti propoſitio, quia etiam ſcriptori accidat, ut trepidet, palleat, titubet dum ſcriptum ipſe offert Iudici coram juratus.

f *Alb. 7. de nupt. 3.*

g *Spec. de teſte. §. 1. Iaſ. l. 1. de re jud. Alb. l. 18. de ju. fi. Dec. c. 1. de judic. Pan. c. 6. Fely. 54. de teſti.*

h *c. 2. 3. q. 9. c. ult. 20. q. 8. l. 3. de acc. & d. c. 3. 5. q. 2.*

i *Alb. rub. de teſti. n. 4. & l. 3. prin.*

k *Nell. de teſti. n. 90.*

Poteſt procedere ea propoſitio, cum abeſt ſcriptor. Et de abſente & teſte, & accuſatore loquuntur omnia contraria. Alioqui accuſatio jubetur fieri ſcripto, licet vetetur fieri per ſcriptum, quod eſt (ut dixi) per libellum, per epiſtolam, ἐν ἐκσφραγίσματι, [l] ut inquit Harmenopulus. Recito illius hanc alteram ſententiam: quæ & facere videtur contra nos, Ἐὰν τὶς ἑνὸς ἀνθρώπου καταθέσιν ἐν ἐκσφραγίσματι προσφέρῃ, οὐκ εὐπρόσδεκτη ἡ τοιαύτη μαρτυρία. At & de abſente loquitur teſte, cujus depoſitionem alius proferat. [m] Teſtimonia vetantur, quæ dicuntur non præſtito juramento. Teſtes ſunt præſtito juramento, ut ſic explicant Canoniſtæ differentiam inter teſtimonia & teſtes. [n] nec repugnant in totum civiliſtæ. Atque hic juratus quoque habetur noſter teſtis. Etiam nec adeo fortis illa conſideratio ſit à titubatione: [o] cum ſæpe multi trepident, palleſcant, alia id genus faciant ob puſillanimitatem, &c. [p] Alii contra confidenter, vultu obfirmato hic ſe gerant, & illi quidem etiam prompti dicant aliquando cum pudore, tremore, pallore: & quidem cum verum teſtimonium dicant, hæſitant, ſe ſuſtentant, omnia verba moderantur, ut ſic faciant omnes, qui teſtimoniorum religionem, & fidem colunt: totiuſque hujuſce rei quæ ſit vis, quæ autoritas, quod pondus, norunt: reliqui contra hæc omnia, ignari religionis, ſecuri numinis nihil in dicendis teſtimoniis etiam falſiſſimis commoventur. Et de utroque hoc genere ita Cicero in duabus orationibus. Sed jam quarto reſpondeatur argumento, quod ſcriptus ſermo non eſt ille meditatus, quem improbat lex in teſtibus. Ille improbatur, qui compoſitus pluribus eſt teſtibus, ut videantur

l Harmenop. d. tit. 6 §. 65.

m Hoſt. c. 7. de frig. c. 7. de dol. c. 2 qui ma. acc. po.

n Alb. l. 3. de teſti. Caſtr l 3. C cod. Alc. 4 de V. S. ſi. Menoch. 1. de præ. 1

o Menoch. 1. preſu. 89. n. 72

p Cic. pro Flac. & pro Font.

antur conteſtes & veridici omnes. Itaque nec loquitur lex de uno, at de pluribus, *Virum unum, eundemque meditatum ſermonem attulerint.* Alius meditatus ſermo non improbetur. Eum poſcit religio juriſjurandi, autoritas teſtificationis. *Recordamini, Iudices, quanto opere laborare ſoleatis, non modo quid dicatis pro teſtimonio, ſed etiam quibus verbis utamini, &c.* ut eſt apud eundem Tullium in Fontejana. [q] Et noſtri quoque quod teſtis, repentine loquens, præſumitur ſubornatus. Neque ego tamen non audio Budæi notam in Accurſium iſthic ad legis verbum, *ex tempore*. Sed lex cum Budæi interpretatione reſponſionem improbat teſtis ex commentario, non meditatum teſtimonium. Interroget Iudex, ſi vult, hunc teſtem, hic reſpondebit ex tempore, iſtam interrogationem dat opinio Bartoli. Ipſe teſtis & cum ſcripto obtulit, ſe repetere velle novo examine, ac voce omnia. Atque hic adeat mihi Iudex ad Decianum, concludentem, quod cum Iudex poſſit hujuſmodi teſtem repetere & iſtam tollere difficultatem, hoc ſane ([r] id & alii antea tradiderunt) debet facere, quoniam & debet Iudex adjuvare, quantum poteſt, non ſubvertere probationes. Reſpondetur argumento quinto Aretini, quod in abſente loquatur. Alio qui præſens habet quoque accuſare ex libello. Et itaque minus par ei ſit teſtis: qui non adeo ſolemniter dicere habet teſtimonium. Et hoc ab eodem (credo) favore probationum. Reſpondetur argumento ultimo, quod dictum eſt, in abſente, injurato procedere illic dicta. Et neque tamen illic dicta concludere niſi ad fidei diminutionem. Nam quod teſtimonium hoc faciat præſumptionem certe, Hoſtienſis,

q *Fely. c. 27. de teſt. Menoch. conſ. 149.*

r *Nell. de teſti. n 125. Bar. auth. at qui C de prob*

Butrius, Felynus, moderni omnes (teste Vivio) tradunt, & quidem cum Clemente. Ita autem & in aliis quibusdam casibus salvatur etiam ab aliis Bartoli opinio. [f] Salvatur in eo, qui loqui non potest. Et hoc Bartolus notavit quoque, sed ut tueretur generaliter suam opinionem. quasi nec sit de substantia testimonii, ut voce feratur, si aliter ferri potest. Nam substantia ipsa non varietur. [t] Salvatur communiter, si ipse testis etiam legat hoc suum testimonium. Salvatur in facto valde intricato: ubi timetur de variatione & inadvertentia. quod & Felynus tradit & Aretinus. Et quod nos dicimus per eandem rationem in omni teste, qui diffidat memoriæ, & in facto nec valde implicato. Salvatur, si nulla suspicione laboret testis. Sic enim cessat ratio contradicentium, ut de colore, & vacillatione apparere possit, quod Decianus. Et quod fundat hic regulam, cum opinione Bartoli, quia sic sit regula, ut quilibet bonus, veridicusque præsumatur. Sed & aliæ sunt salvandi rationes: quas, ut minus hic aptas, prætereo.

f Spec. de teste. §. 7. Anch. c. 19. de test.

t Viv. com. opin.

CAPUT II.

De pecunia testi data.

Adfirmant [a] Doctores omnes, dari testibus sumptus oportere. [b] Et itaque eosdem posse promitti, certum est. Scilicet ([c] quod ait Ancharanus) non pretium est id quod vetatur. [d] Et sic solicitasse testes, oblata pecunia, ut venirent ad deponendum, non sit falsi procurati argu-

a Fely. c. 1. de testi. Covarr. reg. peccatum. p. 2. § 3.

b Bologn. cons. 27. Butr. c. 10. de vi. & ho. cl.

c *Anch. c. 1. de test.*

d *Purp. cons. 121.*

argumentum : quia dari pecunia pro viatico, & ſumptibus poſſit. [e] In ſumptibus nec deducuntur ii, quos feciſſet teſtis domi, ut magis communis opinio eſt. Etiam poteſt eidem dari in compenſationem operarum, quas amiſerit: & de quibus ſe, ac ſuos alebat, ut ſignanter dictum à Baldo Felynus ſequitur. [f] Cui ego addo Fulgoſium : item Andream Gaillium, qui citat alios, & obſervantiam Delphinalem ; & dicit æquiſſimum, ac ſummæ rationis hoc eſſe. Et idem Felynus de eodem Baldo, quod licet etiam dare teſti in compenſationem damnorum, quæ paſſus teſtis eſt : puta ſpoliatus eſt à latronibus, dum venit ad teſtimonium dicendum. Et cum ita datur, non infringitur teſtimonium. Et nihil eſt, [g] quod ſcribere videntur contra hæc Francus, & idem Gaillius, nec temporis, nec emolumentorum, quibus teſtis ob abſentiam caret, rationem habendam : quoniam teſtis ob teſtimonium non lucrum quærere, ſed gratis veritati adſiſtere debet. Scribit Francus, errari in hoc multoties, quod teſtes non modo expenſas refundi ſibi, ſed & damna ſarciri patiuntur, vel poſtulant : eſſe enim contra ſingulare, & menti tenendum Baldi dictum : & contra prohibitionem juris, quod ſolas concedit expenſas, itaque non probet hujus teſtimonium, qui præter expenſas quid recipit contra prohibitionem juris. Nihili iſta ſunt, inquam [h] quoniam Baldus in citato Franci & Gaillii loco ſic, *Teſtibus debent expenſæ refundi, ſed non damna.* Quæ an debeant, quæſtio alia eſt ab hac noſtra, an poſſint, ut recte diſtinguit Felynus cum ipſo Baldo. Et ratio illa Gaillii vana eſt, dum proponit de damno vitando, & concludit de lucro captando. Jus autem facit expenſas, & recompenſationes

[e] *Alex. l. 6. ad Treb. Gail. 1. obſ 99. 151.*

[f] *Fulg. l. 10. C. de teſti. Clar. §. falſum. n. 13.*

[g] *Fran. c. 11. fi. de reſcr 6.*

[h] *Bal. l. ult. fi. C. de fru. & li. exp.*

sationes operarum : ut dictum est. *δαπάνας διδόντω.* [i] Non vetat, aliquid præterea dari postea, dum non præcesserit pactum. Amplius dicimus, & corruptionem esse permissam testis. [k] Pretio potest induci testis, ut verum deponat : si alias recuset, ut ex Archidiacono, ac Baldo alii adfirmant non dubitanter. [l] Et quidem Archidiaconus ita, *Hugo dicit, quod licet dare publice pro justa sententia, & vero testimonio. Et leges contrariæ locum habent, cum est dubium, quo animo dent, secundum Laurentium.* [m] Et Baldus, quod hæc est cautela, non corruptela. Ripa autem notanter, esse hujus definitionis rationem, quod testis, recusans testificari, præsumitur corruptus ; [n] ut inquit Panormitanus : & quidem (quod addit Ripa) à parte : cui scilicet bono id sit, ut ego de vera [o] veteri formula superaddo. Ergo (Ripa concludit) contraria corruptione poterit induci ad testificandum : [p] quoniam licitum sit fraude, sic inque litibus repellere fraudem. Ego cum Baldo negarim corruptionem, quæ sit cautio. [q] Illa est corruptio & illicita, quum quis, videns, falsis se oppugnari testibus, repugnat itidem testibus falsis. [r] Scio, & illud dici, quod testis, accipiens pecuniam quoque & verum dicat, committit falsum. Sed id in ipsum testem sit dictum, non in producentem, aut in testimonium : si stant jam ante tradita. Favet etiam producenti, quod dedit publice. Videlicet vitat suspicionem animi mali, quod geritur publice : ut est à Menochio, etiam in isto explicatum casu. Cum est dubium, quo animo datur, tum leges locum habent, quæ vetant dare. Quod autem Felynus cum Hostiensi, & Butrio, quos citat, Judicis scientiam desiderat in hac expensarum, vel

i *Menoch. de arb. cas.* 310.
k *Decia. cons.* 189. *Decia.* 1. *cons.* 2. *n.* 93. *Menoch. de arb. cas.* 244. *Rip. l.* 1. *si cer. pet.*
l *Arch. c.* 66. 11. *q.* 3
m *Bal. c. ult. de appell.*
n *Panor. c.* 1. *de testi. rog.*
o *Trisso.* 8. *de form.*
p *Menoch.* 5. *præsu.* 8. *n* 38.
q *Decia.* 2 *pr.* 14.
r *Decia.* 9. *cons.* 62 *num.* 12

vel damnorum refusione, ne fraus legi fiat: id sic est, cum res publice non geritur: itaque fraus timetur, cum autem agitur publice res, cessat fraudis suspicio, & Felyni adnotatio. Etiam nec lego illud apud Hostiensem, & Butrium in loco, quem Felynus citat, *in c. 1. de testi.* Sed omnino nec procedat, nec à Felyno dicatur id in casu, cum imo corrumpere pretio testem licet. Quis enim coram Iudice, qui potest cogere, nolit, nisi pretio inductus, testimonium dicere? Menochius sic: *Sed hic opus erit Iudicis diligentiâ, ut perscrutetur ac judicet ex conditione personæ, ac pecuniæ datæ summa, verisimile an sit, illam loco mercedis, laborum & expensarum datam esse.* Et plura dari posse hic vult: & de datis facit arbitrium Iudicis, non adhibet dandis.

CAPUT III.

De testibus instructis.

PRecibus [a] induci ad testimonium ferendum posse testes, dum non interveniat corruptio, hoc certum. [b] Sic & instructio testium prohibetur corruptrix, non admonitrix. dicit Roffredus in suis libellis, in titulo de S. C. Liboniano, quod testis fuit instructus à parte, ut verum dicat, non dicatur subornatus, de quo dicto facit gaudium Baldus, ut ista notat Felynus. [c] At Baldus (quod Odofredus dicit) quod non

I 5

a Host. Butr. Panor. Dec. c 1. de testi. Dec. cons. 188. Panor. c. 3. de simo. b Fely. 9. de te. cog. Aret Dec. c 1. de testi. & d. 188. Aret. l. 2. si err. pet. Alc. 6. cons. 29. Mynf. 3. obs. 75. Bal. l. ult. C. si ex fal. instr l. 11. C. de his, qui ac. non po.

c Bal. l. ult. de testi

non debet advocatus falso instruere testes : sed bona fide bene potest ad hoc, ut sciant dicere eum veritatem.. Et addit, fecisse id se multoties. [d] Et idem, atque alii distinguunt, quod aut fuit testis instructus, ut adfirmet vel neget: & tunc fit subornatio : aut cum vellet adfirmare vel negare, ut utatur vera & congrua ratione : & tunc non fit subornatio. [e] Informatus testis, ut loquatur per verba congrua, non dicitur subornatus, ut idem Baldus alibi. Et Aretinus, quod testes, producti ab una parte discordantes non reducuntur ad concordiam, ut probent, quia imputet sibi pars producens, quæ non instruxit testes de veritate prius : vel non scivit prius, quid dicturi illi essent. Et hic notem, quod non tamen debet testis promittere certum quid. nam sic repelleretur, ut alia adhuc est Baldi distinctio. [f] Certum id est, quid, quale, quantum. Prædixisse non noceat, quod non est promisisse. Cæterum nec noceat promisisse, si licet eos instruere, ut dictum est. Et nihili solet esse ista promissio. [g] cum testes *plerumque* promittant, & non servent; unum dicant parti, aliud Judici : parti mentiantur *sæpius*. [h] Et tamen excusatur pars quoque, quæ credidit, & decepta est, ut possit contra testimonia excipere, etsi jam non possit contra personas, quas producendo probavit, [i] ut sic est traditum quidem generaliter. [k] Et sic recusamus Judicem, quem impetravimus : nec appellamus propter iniquitatem ejus personæ : at ab iniquitate sententiæ ejus appellamus.

d *Bal. d. l. 11. n. 47. 48. Mascar. de prob. 3. concl 1207. n. 19.*

e *Bal. c. 9. n. 20. de prob.*

f *Decia. alii l. 6. si cert. pet.*

g *Bal. Saly. Castr. auth. at qui. de pro Soc. c. fraternitatis. de testi.*

h *Hart. 2. obs. 16. Menoch. de arb. 321. n. 19.*

i *Menoch. cons. 248. 305. 343. 361. 396. 446. 495. Ceph. 588 Non. 24.*

k *Spec. de de app. §. 2. num. 23.*

CAPUT

CAPUT IV.

De testimonio litigatoribus prædicto.

TEstimonia non vitiari, si testes ante significarunt parti, quid essent deposituri, Salycetus defendit. Et pulcre in practicis observationibus Cancellarius Palatinus, non esse malum, quærere à testibus, quid de caussa sciant: ut pars, quæ est eos productura, sic deliberet, quid possit probare, non enim ista sit fraus, si aliquis curat de parandis sibi probationibus, & ita se respondisse cuidam nobili, qui interrogabat, an sine præjudicio aliquo posset quosdam audire super caussa prius, quam litem aggrederetur. Ita habet se veritas. [b] Et scio tamen, Albericum Rosatum tradere, quod dictum talium testium, qui testimonia partibus recitant, nihil valere videatur. [c] Sed & glossator, his non credi, qui utrique revelaverunt testimonia sua. Et cum glossatore iterum Albericus atque Fulgosius. Nota (inquit Fulgosius) quod perfecta depositione testis, ex eo, quod postea fecit, testimonium suum, recte depositum, fidem amittit: ratio, [d] quia ita præsumitur fuisse ex pacto. aliter non deberet vitiari testimonium, recte depositum. Atque (inquiet alius) si secuta revelatio dati testimonii arguit, pactum fuisse de eo dando magis revelatio, & prædictio dandi arguet datum ex pacto, ut præcedentia influunt magis in sequentia, quam ex contrario. Cæterum id primum nota, male intellectam legem glossatori, Alberico, Fulgosio, [e] Baldo, Floriano, Speculatori, & si qui sunt alii, per quam

a Salyc. auth. at qui. de prob. Hart. 2. obs. 16.

b Alb d. auth. at qui. n 7.

c Gl. Alb. Fulg l. 16. de test.

d l. 14. C de adult.

e Bal Flor. d. l. 16. Spec. de teste. § 4.

quam legem de iſta revelatione, aut prædictione tradunt. *Qui falſo, vel varie teſtimonia dixerunt, vel utrique parti prodiderunt, à judicibus competenter puniuntur.* Hæc lex: In qua *prodiderunt*, male illi cenſent eſſe, revelaverunt. Prodere teſtimonium utrique parti, eſt dare utrique teſtimonium. [f] Et ſic Græci, *οἱ πλαστῶς, ἢ ἐναντίως ἑαυτοῖς ὑπὲρ τῶν δύο μερῶν μαρτυρήσαντες ὑπὸ τῶν προσφόρως ἀρχόντων τιμωροῦνται.* [g] Et Latini ſic loquuntur, dare alicui teſtimonium, ſententiam, &c. Cervotti illa gloſſa proculdubio eſt: [h] qui numquam fecit gloſſam unam bonam: adeo ut gloſſæ falſæ appellentur vulgo Cervottinæ. Ego neque ad eam gloſſam habeo nomen aut Accurſii, aut boni alius veteris gloſſographi. Accurſius ibidem accipit legem, ut nos accipimus, in eo, qui adverſus fidem teſtationis ſuæ loquitur contraria. Sic ſcilicet oſtendunt nobis ſententiam Accurſii leges, quas Accurſius illic citat: [i] quæ habent de vacillante adverſus fidem teſtationis ſuæ de præbente teſtimonia inter ſe diverſa, non de revelante teſtimonia partibus. Sic & Franciſcus, doctus, & laudatus filius Accurſii, frater Cervotti, interpretatur de teſtimoniis contrariis, adverſa nominaverat Accurſius. [k] diverſa nominat Bartolus: & exponit de teſte, qui ſic dixit diverſa pro actore & reo, pro partibus diverſis. Et noto, quod ſic Bartolus & Accurſius interpretantur, *l. 16. de teſti.* per *l. 27. ad Leg. Corn. de falſ.* & retro hanc *l. 27.* per illam *l. 16.* Videlicet & quod in altera eſt *prodiderunt*, in altera eſt *præbuerunt.* Addo nunc, quod ſi in lege *prodere teſtimonium* eſt revelare teſtimonium, fruſtra additum de utraque eſſet parte, quoniam idem fuerit pro certo, etſi uni parti revelaſſet teſtimonium

f *Baſil. 21. tit. 1. §. 14. Harmenop. 1. tit. 6. fi.*

g *Cic. pro Flac.*

h *l. 21. de teſti. l. ult. C. eo. l. pe. de re. jud.*

h *Cap. l. 124. de V. S. Imo. l. 94. de ſol. Rom. l. 1. C. de ed.*

i *l. 2. de teſti. l. 27. de falſ.*

k *Bar. d. l. 16. & d. l. 27.*

monium teſtis, non utrique. Specta ad Fulgoſii rationem : quæ concludit pariter & in revelatis uni teſtimoniis. Quære tu, quam potes aliam. Ego interim Salyceto, Hartmannoque addo illam communem omnium opinionem, [l] quod non intelligantur cognita teſtificata ex iſta revelatione : quia nec revelatio facta intelligitur propter ejus incertum. Et itaque concludo cum Salyceto, *minus* intelligi cognita teſtificata ex iſta prædictione. Cum Baldo *multo magis* dicendum, non didicita teſtificata ex iſta prædictione : quoniam ex iſtis ſermonibus *nulla* poſſit haberi certitudo. Adde, quod & conſilii mutatio hic eſſe poteſt in prædictione. [m] Cum Hoſtienſi, & aliis idem, quod certus quis non eſt ex verbo volatili ejus revelationis. Etiam quia oblitus dictorum eſſe poteſt teſtis. [n] Addam in terminis fortioribus Baldum, qui ſcribit quod non perdunt robur ſuum teſtationes, quas vidit pars à notario. Et itaque perdant multo minus per revelata à teſte. [o] Miror Decianum in lectis teſtationibus dicere, quod multum de fide minuatur. Dicit, nihil allegat. [p] Quod notarius puniatur, item teſtis, id quidem vere, & cum aliis Decianus. Sed ea alia quæſtio eſt. [q] Notarius manifeſtans dicta teſtium ante publicationem, tenetur falſi, ita condemnatus Paduæ de meo, & aliorum Doctorum conſilio, ait Jacobus de Belviſo. Et idem dicit in advocato, procuratore, qui inſtrumenta, alia manifeſtat ſecreta. In Judice, qui ſententiam revelat, antequam pronunciet. [r] Non vitiantur dicta teſtium, licet partes fuerint præſentes examini, quamquam (& hæc alia item res eſt) partes ſic nequeant novos teſtes producere

l *Bar. Alb. Bal. Saly. Caſtr. d. auth. at qui. Hoſt. Pan. Fely. c. 55 de teſti.*

m *Butr. c. 55. de teſti. Soc. d. c. fraternitatis*

n *Bal. c. 2. de teſti.*

o *Decia. 7. pr. 17.*

p *Menoch. de arb. 537.*

q *Iac. de Bel. inter Martianeſii conſ. 91.*

r *Caſtr. l. minime. de legi.*

ducere ſuper iiſdem articulis, vel directo contrariis. quia didicerunt teſtificata. Eſt alia quæſtio, an verbum *prodiderunt* in lege ſupradicta ſignificet revelationem: quod Cervotus & alii plures voluerunt, & alia, an fides his revelantibus minuatur teſtibus: quod non dicunt, niſi Fulgoſius & Albericus. De puniendis his teſtibus loquitur lex illa, non de teſtimoniis infirmandis. Etiam quæſtio alia eſt, in teſtibus revelantibus dicta, & alia in prædicentibus dicenda. Hæc quæſtio noſtra eſt, in qua nec vllum habemus, quem ſciam, contradicentem, habemus nobiſcum illos omnes, qui in altera quæſtione tenent, revelationem dictis teſtimoniis non obeſſe. Habemus diſerte d. Hartmannum & Salycetum. [f] Sed & Panormitanum & Felynum: qui ſcribunt diſerte, non vitiari teſtimonium alicujus, ſi prius in præſentia partis dixit, quid erat dicturus in judicio: imo eſſe cautelam ut inducatur ad prius dicendum; ne habeat materiam variandi. [t] Quæ notabilis theorica Bartoli ſit. [u] Ad quam theoricam notemus hic, quod etſi videtur illa à pluribus reprobari in eo, quod habet de puniendo teſte variante pœna falſi: tamen tenetur in hoc ab omnibus, quod illa prædictio eſt cautio, non deſtructio teſtimoniorum.

f Panor. c. 2. de cap. mon. Fely. c. ult. d. teſti. cog.

t Bar. d. l. 27. de falſ

u Ceph. conſ. 428. Menoch. de arb. 312.

CAPUT V.

De teſtibus criminoſis.

IN [a] criminibus admitti teſtes criminoſos, cenſent Græci interpretes. ἐπὶ μαρτύρων ἐπὶ βιας μαρ-

a Harm. 1. tit. 6 §. 10.

μαρτυρούντων, ἢ ὕβρεως καὶ τῶν ἄλλων περιστατικῶν, ὡς ἐπὶ πᾶν οὐ ζητεῖται ὁ τρόπος τῶν μαρτύρων, καὶ ὁ βίος, ὡς ὁ μάγιστρος ἔλεγεν. *in testibus, super vi testificantibus, aut super injuria, aut similibus circumstantiis, omnino non spectantur mores testium, & vita, ut Magister dicebat.* Et ratio sit, quia non, ut in conventionibus, promptum sit hic testes advocare vitæ probatæ homines. [b] Cæterum in criminibus exceptis admitti testes istiusmodi, non sit dubium. [c] Et latrocinium est in exceptis: adeoque piratica, latrocinium pessimum. [d] Admittuntur in his quæ difficilis sunt probationis. [e] Atque sic sane admittuntur, ut sint etiam omni exceptione majores. [f] Quæ autem occulte fiunt, ut istiusmodi conjurationes piraticæ fiunt, illa sunt difficilis probationis: falsitates, simulationes, de quibus nunc tractatur: In his probant plane duo, criminosi, alias omnino reprobati: ut loquitur Iason. Et hæc idem nominat cum aliis, quæ sunt probationis difficilis. Ne quis mihi de eodem, deque aliis regerat dictum Butrii, sic id esse, cum nec actu, nec habitu possunt alii esse testes. [g] Quamquam idem dictum improbetur à ratione, & consuetudine, & Claro. Sic & alterum vacat hic, [h] quod ajunt, de ista difficili probatione probandum esse. Nam conjurationes piraticas, & simulationes esse difficilis probationis, sic est ostensum. [i] Etiam admittuntur criminosi in his, quæ principaliter non fiunt in odium læsi, ut homicidium; sed in commodum delinquentis, ut furtum. Quæ communis conclusio, & communiter observata. Et quæ in toto hoc genere prædationum stat perspicue: [k] quæ certe sunt in commodum prædatorum. Etiam in his admittuntur crimino-

b *Arch. c. 5. 15. q. 3. Decia. 3. pr. 19. & lib. 9. c. 29. n. 21.*
c *gl. d. c. 5. 15. q. 3. Decia. d. nu. 21.*
d *Alex. 5. cons. 148. Crav. 651.*
e Decia. *cons. 342. Ias. l. ult. C. de his qui. ut ind. Dec. 2. cons. 37. 99. Ceph. 652. Menoch. de ar. 116. Ro. Gen. decis. 184. Viv. com. opin.*
g *Clar. §. fi. q. 24.*
h *Myns. 3. obs. 16. Menoch. cons. 301.*
i *Clar. §. fi. q. 21.*
k *Bal. c. 55. de app.*

minosi, quæ regulariter non solent patrari sine sociis. Quæ itidem communis est opinio, & observata in praxi. Et quæ etiam tenet casum nostrum, qui non est sine sociis, piraticus. Praxis autem (docet hæc idem Clarus) & in omnibus ita criminibus habet pariter: certe in furtis & latrociniis. Quæ hic esse nobis potest definitio quinta nostrorum testium, imo sexta. [l] Est septima, quod iidem admittantur in civilibus. Et civiliter agitur nunc, cum res repetitur tantum. [m] Et sic agi potest: etsi crimen sit publicum. [n] Est octava nobis defensio, quod admittuntur nec idonei, & eis creditur dicentibus verisimilia. Verisimilia autem ab his testibus dici, illinc apparet, quod ipsi contra se dicunt. [o] Et non sit credendum, quod quis in præjudicium suum deponat, nisi verum. Illinc apparent testimonia esse verisimilia, quod contrarium sit valde inverisimile; Hollandum unum, extraneum, humilem, pauperem, Anglis reliquis omnibus ducem extitisse, dominum totius expeditionis. Est nona responsio quod non tam agitur hic de testimoniis, quam de confessionibus criminosorum. Inauditum vero sit, non credi ejusmodi reorum confessionibus. [p] Testari contra se quisque potest. [q] Imo creditur magis confessioni principalis, quam testibus mille, contrarium asserentibus. [r] Est responsio decima, admitti testes idoneos, si aut idoneis aliis testibus, aut conjecturis adjuventur Atque hic sunt aliæ conjecturæ supradictæ; de Hollandi ducatu incredendo, ac dominio; de Anglorum credendo ducatu, atque dominio. Navis empta prædatoria in Anglia est, rebus omnibus eadem hic est instructa: sociis eadem Anglis omnibus

l *Decia. 3. pr. 19. Rui. 5. cons. 158.*
m *Com. Imo. rub. de pu. jud. Bar. l. ult. de va & ex co.*
Menoch. de arb. 483. & cons. 557. Schurpf. 3. cons. 32. Anch. c. 1. de po.
n *Ceph. cons. 438. Decia. 1. cons. 19. Port. 2. concl. 23.*
o *Decia. cons. 189. Menoch. 23. Port. 2. concl. 36.*
p *Cau. 14. q. 2. prin.*
q *Port. 2. concl. 34.*
r *Alex. ad Bar. item Ias. l. 1. C. de fu. tr. Mynf. 2. cons. 16.*

omnibus hinc est deducta. Et Hollandus dominus non in Hollandia parasset omnia? Angli assueti diutissime per bellum proximum prædationibus istis, nunc vero vetiti, nec tamen queunt absistere, hæc commenti sunt fraudi suæ inumbrandæ: adsciverunt sibi, quem dicant ducem & dominum. Cæterum totum hoc rallum est. [f] Et fraus hic arguitur ex insolitis: etiam per conjecturas leves. Et non sit credendum, quod fieri non *solet facile*. Aut hoc *facile solitum*, ut & externus & talis talibus Anglis faciat talia? Hæc satis.

[f] *Dec. 2. cons. 118. & lib. 3. cons. 32. Castr. 2. cons. 109.*

CAPUT VI.

De testibus singularibus, & probatione tempestatis.

BReviter [a] (loquar verba Deciani doctissimi) ad immediatum deveniendo dico, quod testes singulares probant in his, quæ sunt difficilis probationis, nec est singularitas obstativa, sed adminiculativa, ut quando unus probat de confessione in uno loco facta coram se, & alius de alia coram se in loco alio. Quæ à communiter contingentibus probari possunt per plures testes, ea per singulares non probantur. Quæ vero, quia sunt prohibita, quilibet toto ingenio & variis cautelis, & calliditatibus tegere conatur, ista per singulares probantur. Et cætera apud Decianum. [b] Indicia, conjecturæ, præsumptiones censentur hic veræ, & concludentes probationes, & semiplenæ, & imperfectæ probationes simul junguntur ad plenam, & perfectam. [c] Scilicet jura secundum diversas qualitates negotiorum diversos modos

[a] *Dec. 3. cons. 66.*

[b] *Paris 2. cons. 29. Menoch. 788.*

[c] *Castr. 2. cons. 143. Fely. c. 38. de testi.*

 prob-

probandi induxerunt, nec voluerunt an gustare facultatem probationum. [d]Testibus singularibus probari confessionem, etiam alii tradunt, non dicti Deciano. [e]Credi tendentibus ad unum finem. [f]Credi, si aliæ concurrant conjecturæ: alia quæ hic nobis omnia valent. Sic vel singulares testes nobis probabunt, magistrum navis serio non procurasse ad insulam appellere Sancti Michaelis, extra quam prohibitum erat appellere; dum dicit unus, huncfuisse sermonem in navi certum de navigio in Hollandiam directo. Alter autem, non fuisse tempestatem, quæ arceret ab insula. Et magister qui tempestatem eam probat? [g]Nec enim est dubium, quin ille habeat probare negativam, qui negativæ incumbit: & probare impedimentum, qui id allegat, agendo, excipiendo. [h]Regula numquam fallens, ut negativam probet, qui in ea se fundat. Etiam, quod negativæ probatio fieri debet per examinationem diligentem. Itaque testes nec rogati reddere habent rationem concludentem plene, ac necessarie. [i]Etiam, qui probare debet impedimentum, is quoque debet probare, se adhibuisse diligentiam, etiam & conatum, etiam & summa ope nixum se repellere impedimentum, nec potuisse repellere, & actum expedire. Etiam probandum sit, quod & pluries, nec uno tantum die tentavit tempestatem superare & appellere. Etiam sit protestandum pluries de insuperabili impedimento, ut definitiones istæ omnes sunt in terminis ad casus fortuitos: quas sit tutius sequi, quam generales distinctiones. Sed age, probet iste magister impedimentum, & non requiremus protestationes. An, [k]quod nautæ facere omnes solent, moderatus

d *Menoch. cons.* 457. 906.
e *Non. cons.* 23. 85. *Ceph.* 142. 448.
f *Eng. cons.* 63. *Menoch.* 175.
g *Decius. cons.* 172. 534. 649. *& c. proposuisti. de prob. Alex.* 7. *cons.* 123. *Ceph.* 47. *Odd. de. rest. q.* 18. *n.* 8. *Med. de cas. for. p* 1. *q.* 14. *Natt. cons.* 199. 214. ! 10. 132.
h *Ias. l.* 4. §. *condemnatum. de re jud.*
i *Fely. c. ex transmissa. de præs. Pacta* 2. *de prob.* 47 *Menoch. de arb.* 118. *& cons.* 518. *Contar. l. diffamari. c.* 4. *n.* 117. *Zuuar. cons* 36.
k *Xenoph.* 2. *Cyrop*

deratus

deratus iste est ventis, huc cursum flectendo, atque illuc, dum tempestas abiret, aura rediret secundior? Non probatum & ne tentatum quidem probare, quod huc venire necesse fuerit in Angliam: ire autem in aliquam partem regnorum Portugalliæ non potuerit. Huc, huc cursus fuit pro certo. Ut ita ab itinere cognoscitur petitus finis. [l] Et qui per vias insolitas, & qui per alias tendentes in loca vetita, ducit merces, ire intelligitur in loca vetita. Ab insulis illis tempestas ulla huc vehat, nec sinat in regna ire Portugalliæ? [m] Non per omnes partes viget una tempestas, & eadem tempestas inveniens navim in diversis partibus maris non ducit ad eundem locum. Notoria vero communiter sunt itinera per mare, & per terram. Ab illis insulis per Angliam recta itur in Hollandiam. Et igitur, ut sit probata aliqua tempestas, hæc probata tamen, quam dicunt, non est tempestas. Edat, quas habet, solemnes, nauta chartas: liquebit illico de re tota hic, atque de calumnia. [n] Edendum pro certo est fisco vel agenti pro fisco, etiam ad fundandam fisci intentionem. [o] Et nautæ debent talia documenta edere, ut est opinio communis, præsertim si etiam adsit fraudis suspicio alicujus, ut hic est suspicio, ex supradicto cursu navis res alio ferri, quam quo destinatas fuisse dicit nauta. Item ubi Legato Regis, quærenti de ipso regio vectigali, omnia occultantur. *Male agit, qui fugit lucem.* [p] Etiam *commune* vitium est, datia & vectigalia fraudare. Et suspicio in dominos etiam ipsos mercium manat hæc: ut si res cessisset ex voto, bene esset: sin minus, nec ipsis propterea damnum accideret, tanquam ex delicto nautæ. Quæ Comanus.

l *Rip. de re. ad cons. n. 79. & seqq. Cæp. l. si fugitivi. n. 68. C. de ser. fug. in corn. 1. cons. 273.*

m [illegible]

n *l. 1. ubi Ias. de ed. Rip. Cignol. Aic. l. 1. 6. C. cod. Ever. in lo. a fi. ad eccl.*

o *Bal. l. 2. C. de con. ex lo. Alex. l. 1. C. de ed. Dec. c. 1. n. 105. de prob. Scot. re. 2. lib. 2. to. 2. Menoch. de arb. 499*

p *Com cons. 21.*

CAPUT VII.

De ignorantiæ & scientiæ probatione.

REgula [a] eſt, non præſumi ſcientiam, ſed ignorantiam facti alieni, præſertim longe agentis. [b] Et itaque probanda illa eſt probationibus urgentiſſimis: de qua ſit & regula & præſumptio juris in contrarium. [c] Probanda eſt exacta cum ſuis omnibus illius facti qualitatibus, plena, certa. [d] Probatur ignorantia eo ipſo, quod contrarium non probatur, & ſic eſt novum genus probandi, ut ait Andreas de Bamlo. [e] Ex ſuperabundanti autem poteſt & pars altera de ignorantia ſua, & quidem per ſuum juramentum probare, & eſt audienda. Sic ſane. Et tamen illud quoque verum ſit, [f] quod & alleganda & probanda eſt, ſive ſcientia, ſive ignorantia ab eo, qui intentionem ſuam fundat, vel agendo, vel excipiendo, ſuper ſcientia, vel ignorantia. Sic in terminis contra tertium adverſantem rei judicatæ, quod ſatis ſit, hanc illi objicere: & quod ille probare habeat de ignorantia. Stultus, qui contra hunc tertium exciperet de ſcientia. nam ipſe tum ſic haberet probare de ſcientia. Et hoc Villapandus, bene eruditus Juriſconſultus Hiſpanus. Age, liberaliter agas: proba de ſcientia. [g] Indiciis & conjecturis probari ſcientiam, eſt receptiſſimum: etiam per teſtem unum: & in ea probanda igitur verum eſt deſiderari adeo exactam probationem. Scilicet difficilis probationis res eſt. Et itaque ſic probetur:

a Menoch. 6. præ 23. n. 51. & conſ. 120. 246. Purp. 548.
b Ceph. conſ. 720. Turreſt. 2. conſ. 8.
c Tiraq. de retr. lig. §. 36. gl. 2. Turr. 2. conſ. 42. Menoch. d. 120. 246.
d Baml. l. pe C. qui mil. poſſ.
e Ceph. d. 720. Menoch. d. 120. & 186.
f Villap. rep. l. 22. ti. 1. parti. 7. p. 2. num. 8. Ceph. conſ. 314. n. 31. Med. de caſ. for. p. 1. q. 3. n. 6.
g Decia. conſ. 583. 613 Ceph. 314. Menoch. 37. 87. 615. 617. Decia. 1. conſ. 24. & lib. 4 conſ. 4. 69. Turr. 3. conſ. 17. Burſ. 2. conſ. 143. 174. Grat. 2. conſ. 65. Gabr. 2. conſ. 149. Purp. 1. conſ. 172. Ro. Gen. dec. 172. Anch. Reg. 1. q. 63. Coſt. de ſa. ſc. & ign. inſp. 64. Bal. c. 1. de poſt. præl.

tur : ut quod est aliud difficilis probationis. Et tamen ad tres, quatuor istorum quod attinet, certissimum est, eos novisse de lite omni cum nauta, qui præsentes adfuerunt nautæ semper: etsi siluerunt. [h] Præsentes scire præsumuntur, quæ in loco fiunt, præsertim quæ fiunt publice: præsertim quæ ad ipsos pertinent: & præsertim quæ sunt (ut sunt hic) quantitatis notabilis. [i] *Omnibus* innotuisse caussa gravis præsumitur, quibus *aliquo modo* nocere potuit. [k] Tum & absentes præsumuntur facti certiores, domini (inquit Maranta, item Menochius in præsumptionum libris) à procuratoribus. [l] Et quod est nunciatum procuratori, præsumitur dominus scire. Et magister navis est quidam procurator. [m] *Cui totius navis cura mandata est, & procurator est, qui aliena negotia mandatu domini administrat.* [n] Habiti in loco factores, negotiorum gestores faciunt præsumi scientiam. Aut quis nescit mercatorum industriam, & vigilantiam summam? Et quomodo habeant fidos ubique exploratores, qui ad ipsos deferant indies per tabellarios communes, per proprios semper in magnis causis, quid ubique geratur rerum novarum? [o] Ad probandam scientiam absentis, sufficit, quod ad eum pervenerit fama ex relatione providorum & honestorum virorum. Ex literis amicorum scientia probatur. Et hæ relationes, & hæ literæ fieri communiter solent, ut novimus omnes de quotidiana experientia. [p] Atque ex his, quæ communiter fieri solent, scientia præsumitur. Ex eo, quod quis investigare solet, præsumitur scientia, & quisque solet

h *Imo. l. 18. n. 3. Mara. 309. de ad. he. Monoch. 6. præs. 21 23. Ro. cons. 481. Crav. 271. Burs. d. 143. Decia. d. 69. Odd. de rest. q. 8. n. 68. Bal l. 5. C. de pe. tut.*

i *Menoch. cons 421. num. 69. Crav. 330. num 8.*

k *Mara. d. l. 18. num. 293.*

l *Paris. ad Bar. l. ult. C. de per. tut.*

m *l. 1. de exerc. l. 1. de procur.*

n *Decia. 4. cons. 4.*

o *Bal. c. 2. n 8 de constit. Aret. §. duo fratres. num. 27.*

p *Decia. d. 4. Crav. d. 271. 650. 809. Purp. d. 172. Io. Ant à S. Geor. c. ult. num. 4. de conjug. serv.*

solet naturali propensione, [q] mercator etiam præcipua professione, investigare, quæ sunt ad lucrum. [r] *Ingenium solers, suaque in compendia pugnax:* Poeta astrologus de mercatore. Et naturalis præsumptio ista (ait Cravetta) *potissima omnium* habetur, itaque contrariam præsumptioni naturali allegationem ignorantiæ esse, *cujus fides fieri judicium cuiquam non possit.* Quæ Cravetta, hujus ([s] ait Menochius) nostræ ætatis jurisconsultorum facile princeps. Obsecro, dicat mihi aliquis (ut utar verbis ejusdem Iurisconsulti in tractatu pari) ad rationem naturalem vivens, an dominis insciis mercium, facta à nauta hæc credi possunt, quæ sunt facta? Litigatum, appellatum, disceptatum de appellatione, restitum per omnem contumaciam executioni. Qui hæc faciebat nauta pro dominis, non eosdem & faciebat de his omnibus certiores? etiam hæc cui bono suo nautæ? imo cui non malo suo nautæ, si ibi jus fiet? [t] *Cui bono* quid fuerit, ab eo etiam factum creditur per Cassianum dictum illud in judiciis decantatissimum: & quasi ex mandato ejusdem, ajunt Doctores. [u] Factum familiæ adsignatur *voluntati* domini, etiam illicitum: quia *non sit credibile*, à familia, contra quam dominus velit, quidquam fieri. Etiam *mandatum* in his præsumi, ad quæ agenda verisimile non est sine mandato quempiam accedere. Et nec dubium, si & scivit dominus & potuit prohibere. Ergo hæc nautæ facta præsumantur facta à dominis, quibus & bono esse potuerint. Ergo & hæc scisse iidem præsumantur. Aut forte non hi fieri certiores valuerunt ejus, quod hic gereretur? Neque in tot septimanis, etiam mensibus hinc in Hollandiam ullæ iverunt literæ?

q *Cagnol. de prin. n. 64. Decia. 3. cons. 62. S trac. de merc. p 2. num. 16.*

r *Manil. 4.*

s *Menoch. præl. recup. n. 2.*

t *Briss. ult. de form. Costa de fa. sc. & ign. insp. 34.*

u *Rui. 1. cons. 59. Crav. 350. & de ant. p. 2. n. 36.*

literæ? huc ex Hollandia nullæ literæ redierunt? & communes ſtati tabellarii pluries ultro, citroque commearunt toto iſto tempore. [x] *Satis* deducitur ſcientia propter locorum propinquitatem. ' Unius autem, aut duorum dierum facili navigatione diſtat Hollandia, ubi domini iſti fuiſſe dicuntur. [y] Si & per jus creditur, in itinere marino communiter paſſuum millia quinquaginta in dies ſingulos tribui. [z] Vicina ſunt loca, quæ non multum diſtant. [a] Prope dicitur, quod per mare non diſtat ultra duas dietas. Et ita dicetur à judice certe: [b] cujus arbitrio & id detur, cenſere de vicinitate. [c] Si idem arbitrium debet regulari ex regulis juris communis: & eſſe congruum adprobatis doctrinis. Et hic junge longum tempus, ut dixi. [d] Qui partem præterea ſciverunt, iidem præſumuntur ſciviſſe & reliquum, ut alii, & Menochius in reſponſis etiam ſcribit. Nihil iſti de lite audiverunt? *Credat Iudæus Apella.* At ſi quidam ſciverunt, etiam reliqui ſciviſſe præſumuntur. [e] Ut valet argumentum de rebus ad perſonas. [f] Cravetta ſic oſtendit de ſcientia tertii, volentis impedire executionem latæ itidem contra alterum ſententiæ, quod conjunctus præſumatur ſcire facta conjuncti, & ſucceſſiva haud dubie & ſpecialiter lites. Etiam quod citra conjunctionem præſumitur tertius ſcire litem controverſæ rei memorabilis. Et quod neque vetuſtas temporis inducat ignorantiam rei ejuſmodi. Ergo (dixerim ego) & conjunctus mercibus in eadem navi præſumatur ſcire facta hæc conjuncti. Eſt conjunctio iſthic, ut ex tractatione de jactu apparet, item à proverbio *Eadem navi vehi*, & à ſimili, & ab aliis argumentis. [g] Etiam neque longin-

x *Covar. pr. q. 13. col. 15. fi. Paris d. l. ult. Crav. d. 271.*
y *Bar. de insu. ver. Nullius.*
z *Fely. c. 7. de praeſ.*
a *Caſtr. alii l. 9. de judi.*
b *Menoch. de arb. 222.*
c *Paris 3. conſ. 151. Mand ad Ro 376.*
d *Arct. d. §. & n. 27. Odd. d. q. 8. n. 70. Menoch. conſ. 73. Crav. 553. 572.*
e *Decia. 1. conſ. 11.*
f *Crav. conſ. 997. num. 9.*
g *Decia. 3. conſ. 62.*

quitas, si qua hic esset loci, inducat ejusmodi ignorantiam rei controversæ memorabilis. [h] Ut valet argumentum de tempore ad locum. Eodem quoque Cravetta loco, manifesta, & notoria ea prope videri, quæ in Iudiciis fiunt, [i] quod & alii. [k] Scivisse litem ejus, cum quo quis habet aliquem contractum. Et cum nauta contractum habent isti Sic autem probata sententia est certa quorundam, præsumptionibus pluribus probata reliquorum. [l] Quæ scientia ex præsumptionibus pluribus etiam dicitur certa & plena. [m] Et non hic locus vulgaribus (sic Romanus, alii) illis scilicet traditionibus, ignorantiam præsumi facti alieni, eandem probari juramento, &c. Nam (ut communiter docetur) ea non procedunt, ubi scientia ex conjecturis præsumitur. Videlicet & Judicis sit, juramentum etiam deferre : qui istud non ei deferet tamen, contra quem præsumptio est : [n] *si aliqua* (ait post alios Menochius) allegati ignorantiam adversatur juris præsumptio. Et pulchre Natta, quod scilicet privilegiata ea sit per juramentum probatio, & contra jus commune, igitur nihil debeat ipsi obstare. In ignorantia (idem inquit) probabili illud sit, [o] in verisimili, inquiunt alii, quæ verisimilis ignorantia(inquit & Oddus Doctor meus) non stat cum scientia præsumpta. [p] Ex qualitate personæ (idem Natta, idem Navarrus) hic Iudex arbitrabitur ex circumstantiis negotii, & si persona tam longinquo abfuit loco, ut notitia facti facile ad eum non potuerit pervenire. Nos vero hic consideremus, quæ ostensa supra sunt, res magna, locus propinquus, persona industria mercatoris, tabellariorum cursitatio, amicorum certiorantium copia, &c. Etiam non defertur juramentum, cum de

h Dec. 1. cons. 18. & lib. 2. cons. 11. i Dec. 1. cons. 10. k Menoc. cons. 319. l Menoch. cons. 617. Crav. 350 m Rom. cons. 48. Ceph. 314. Crav. 271. Alex. 2. cons. 118. Bars. 2. cons. 174. Menoch. 617. Anch. Re.d. 63. Fely. d. 7. Odd. de rest. q. 38. Flor. l. verius. de prob. n Menoch. de arb. 186. Natt. cons. 230. o Fely. c. 2. de const. Crot. §. duo fratres. Odd. de rest. q. 8. p Navar. cons. 1. de constit.

de non levi agitur præjudicio partis, ut apud alios, & Menochium est in arbitrariis. Et hic agitur de non levi, sed de tardanda per istos executione sententiæ, latæ adversus nautam.[q] Tardare executionem sententiæ, non modici res est præjudicii.

q *Panor. c. veniens. n. 9. de testi.*

CAPUT VIII.

Suspectum calumniæ tertium non admitti tardandæ executioni sententiæ latæ contra alium.

QUi [a] sciverunt, aut scivisse præsumuntur de lite alterius, & de sententia contra eum lata, & siluerunt, ii objicere se executioni illius sententiæ postea per calumniam videntur, itaque audiendi nec sunt ullo modo. Dolus sic arguitur istorum, qui caussa defatigandi litigantem accedant adeo sero ad jus, quod sibi credunt competere, defensandum. [b] Calumnia *evidens ostenditur* in eo, qui diversis temporibus, diversas exceptiones opponit, sicut & qui de uno genere delicti plures actiones. Vide Ias. ad l. C. de Transf. *malitia* in eo qui exceptionem nunc primum objicit, haud umquam antea propositam; præsertim substantialem & fundamentalem; præsertim in eo, qui bona possidet, aliaque hujus generis. Quæ hic omnia valent, ubi isti Hollandi uno tempore egerunt omnia per nautam, nunc agere per se volunt. [c] Tacendo quis ad jus suum reale, videtur dolo id facere: etiam alii docent. Et Cravetta, dolum ex tarditate tertii advenientis impedire executionem, præsumi, qui sciens litis sub ipsum primordium, distulit se opponere,

a *Crav. cons. 997. Menoch. 478. item 2. præsu. 97. & lib. 5. c. 3. n. 105. & c. 26. n 12.*

b *Castr. 1. cons. 181. Crav. 350. Anch. 234.*

c *Paris. 4. cons. 76.*

dum conclusa caussa esset, ut sic inquietaret victorem: ut cum superesset huic nihil præter executionem, tum sane ad initium ipsum ex lite recenti rediret negotium. Et esse verisimilimum, dilatam novam litem, quia tertius putaret, non bonum secum jus facere. [d] Etiam calumniæ suspicionem esse illinc, quod rebus desperatis adveniat tertius. Et non res sint desperatæ his adversariis nostris? quibus & hoc fuit unum curæ, se occultare, alios omnes dici dominos mercium, ac possessores. Sed & illic victus nauta cum sit, non habent jam isti, nisi ut in desperatis suis nominibus pugnent morandæ saltem executioni sententiæ pro Legato Hispano latæ. Nam quid sperent amplius, victi illic, ubi potissimam spem posuerant? [e] Idem autem Cravetta, ab insolitis percipi fraudem. Et ego insolitam, inauditam dico rem, ut nauta litiget pro mercibus tanti valoris, & domini sint vicini, præsentes, scientes, silentes, latentes. Et idem Doctor plura sic, de quibus patefacit ipse calumniam tertii illius, contra quem disputat, nos nostrorum adversariorum sic patefacimus. Addit autem, quod & unica conjectura, *unica suspicio sufficit ad patefaciendam calumniam*, & itaque nec sit difficile judicare, quid esset in multis dicendum, ac gravioribus. Quæ & nos, quasi contra hos nostros scripta, dicimus omnia. [f] Fraus facile colligi non potest, nisi ex conjecturis, &c. [g] *Apertissime* detectam collusionem illius tertii cum litigante, dicit Cravetta. Cur autem nos non idem dicamus nostrorum tertiorum factam cum nauta, caussa nulla est. [h] Addo ego, leviores suspiciones oportere valere hic vincendæ calumniæ, in judicio summario, executivo,

d *Crav. d. 997. n. 13*

e *Crav d. 997. n. 14.*

f *Oldr. cons. 324. n. 9. Corn. 1. cons. 273.*

g *Crav. d. 997. num. 30.*

h *Cont. si de mo. po. lim. 7. n. 49. 50.*

vo, admittente minorem contradictionem, possessorio, ut sic Contardus, qui & itaque addit quod possit concludi merito, quod sufficiat levior calumniæ præsumptio. [i] Addo & quia calumniæ facilime contingunt, & frequentes in his oppositionibus: & hæ plerumque fiunt dolo, fraude, malitia, injuria sæpius, quam jure, ut verba hæc sunt Covarruviæ. [k] Ex quo illud etiam aptissime quod traditur frequentissime, tertium appellantem debere in appellatione proponere caussam expressam, etiam si alioqui non sit caussa exprimenda in appellatione à definitiva. Etenim ubi appellatio proponitur contra regulam juris, *propter præsumptionem doli*, non aliter admittenda sit quam si expressa caussa justificetur. [l] Non probat, hoc esse, quod (inquit Baldus) *facile* ab hoc contingit abesse. Ergo (inquam ego) probet, hoc esse, quod hic *facilime*, *frequenter*, *plerumque* contingit adesse. [m] Ut argumentum ab eo, quod plerunque contingit, fortissimum est in materia præsumptionum & probationum, plurimum potens, validissimum, efficacissimum, &c. [n] Ubi autem præsumptio est calumniæ, ibi tertius non impediet executionem; ut est opinio communis. Etiam si afferatur probatio incontinenti, quod post alios tradit Felynus. [o] Et ad idem addo ego Alexandrum, Jasonem, Cravettam: apud quem & alius sic nominatur. Nec est cum Panormitano, in ampliatione ista diversum tradente, Decius in responsis. [p] Qui pro rationibus dubitandi, non pro decidendi, habet illam Panormitani sententiam diversam. Non respondet autem in

i *Covar. 13. pr. n. 1. & c. 14. ad. fi.*
k *Covar. pr. 15. prin.*
l *Bal. t. ult. de co. ba. cl.*
m *Ias. l. 4 n. 15. C. un. leg. Str. de merc p. 2. n. 29. Decia. c. 3. cons. 76. 123. Crav. 271. Menoch 6. pr. 14. Corn. 2. cons. No. & 104. 213. Cuja. rub. de præsump.*
n *Covar. pr. 16. n. 2. Fely. s. veniens. il. 2 n. 10. de test.* *Conta. 51. de mo. po. lim 7. n. 41. & seqq.*
o *Alex. 4. cons. 93. Ias. l. 9. de jurej. Crav. d. 997. n. 18.*
p *Decia. cons. 424*

in decifione quoniam, abfque refutatione ejus, alia certa fibi fuit refponfio, quod in cafu fuo nec perfici potuiffet probatio incontinenti. [q] In lecturis Decius ftat animofe pro Panormitano. Et nec tamen adducit pro Panormitano quidquam. Nec refpondet primæ potentiffimæ rationi Alexandri: quam exfcribit Felynus unam, & unam indigitat Iafon bonam: & quæ hæc eft: ubi defideratur probatio incontinenti, ibi ejus oblatio operatur amplius nihil: fed morandæ executioni defideratur probatio incontinenti: ergo ejus oblatio non operabitur & depulfionem præfumptionis calumniæ. Miror, Covarruviam, qui & inclinat ad Panormitanum, dicere, Alexandro refponfum effe à Decio. Refpondet, aut tentat refpondere Decius ad alias Alexandri rationes; fed ad fupradictam ne adfpirat quidem. Supradicta adhuc confirmatur in cafu hoc noftro poffefforii, [r] in quo, velut executivo, fpecialiter adhuc probationes incontinenti requiruntur executioni morandæ. [f] Executioni morandæ defideratur probatio incontinenti: fpecialiter autem executioni morandæ in poffefforio. Et duo igitur vincula fortius ligant. Et hæc duo, & præterea calumniæ præfumptionem adhuc tollet hæc oblatio? etiam eft vanum, quod Decius jactat de argumento alio Alexandri in autorem retorto. Non enim fequitur, ut fi fpeciale fit in fpoliatore odio ejus, ne audiatur, etiam quod velit probare incontinenti, ut fit contrarium in calumniatore. Imo Alexander probe, quod fi in fpoliatore fic eft, etiam in calumniatore fic effe debeat. Odiofiffimus namque eft uterque. Et tamen non aggredior penitius iftud examen.

Satis

q Dec. c. ex parte. il. 2 n. 49. de off. de.

r Menoch. 4. adip. 912. Iaf. l. 2 n. 1. l. ult. n. 24. C. de ed. di. Ha. to. Rol. 1. conf. 1.

f Panor. 2. conf. 5. num. 1.

Satis est, quod pro sententia Panormitani Decius nihil adfert: & potissimo argumento Alexandri nihil refert. Miror, eundem Covarruviam citare pro [t] Panormitano Innocentium: & non in tota disceptatione per quatuor longa capita admonuisse de uno summe advertendo. Sane enim non Innocentius tantum, sed & Hostiensis, & Ancharanus & alii tradunt, & indubitanter quidem, quod præsumptio calumniæ, impediens admissionem alicujus exceptionis, non impediet, si probatio ejus exceptionis offeratur incontinenti, & quod admitti sic debeat ista probatio, aut appellabitur à non admissa. [u] Oblatio de incontinenti facit cessare *omnem* præsumptionem malitiæ excipientis, ut sic asseritur opinio communis. [x] Quæ incontinenti offeruntur, à regulis juris recessum inducunt, ut alii late docent. Cæterum hoc oportet animadvertere, quod [y] isti sunt actores, qui veniunt impedire executionem sententiæ latæ inter alios. Et itaque minime sequatur, quod etiam actio admitti debeat morandæ executioni, propterea quod exceptio admittitur morandæ executioni. Etsi facilius admittitur actio, quæ executionem non moratur, quam exceptio, quæ executionem moratur, vel sententiam. Sed & de exceptione loquitur Innocentius cum reliquis, quæ non sit probanda necessario incontinenti; de exceptione, inquam, pacti de non petendo, pecuniæ non numeratæ: quæ nec opponi solent ad executionem. Loquuntur etiam aliquando in quadam quasi executione, non in executione proprie accepta. Sic titulus, ubi loquuntur, sic ostendunt citatæ ab illis leges. Et sic illi nihil pro Panormitano adferunt ad præsentem articulum.

Et

t *Inn. Host. Anch. c. post electionem de conc. preb. Conta. si de mo. po. lim.* 7. *n.* 46.

u *Ferrett. cons.* 367.

x *Ruger.* 2. *cons.* 13. *Menoch.* 3. *rei.* 673.

y *Ceph. cons.* 768. *Decia.* 3. *cons.* 118.

Et quidem nec Covarruvias ipſe aliter perſtat in partibus Panormitani, quam ſi incontinenti probatio offeratur hic & plena. Quemadmodum & Felynus ſcribit, quod forte procederet dictum Panormitani *propter autoritatem ejus*, ſi & plena ſit oblata probatio. Ubi noto, Felynum adhuc dubitantem, & tantum autoritati hominis hoc dantem. Et tamen, hac poſita Felyni, & Covarruviæ opinione nos reſpondemus, quod non ſit illi nunc locus, cum dari nequit probatio plena incontinenti. [z] Executio autem (id aliique tradunt) non impeditur, ſi probationes non ſunt in promptu & plenæ; at requirunt altiorem indaginem. Plena incontinenti nequit hic eſſe probatio dominii, & poſſeſſionis noſtri hujus adverſarii tertii. [a] In cognitionibus namque executorialibus proceditur ſummarie: & ideo non admittuntur exceptiones poſcentes indaginem altiorem. Quid faciet oblatio de probando incontinenti, ſi probatio dari nequit incontinenti? [b] Cum eſt præſumptio, quod calumnioſe & per malitiam offeruntur probationes incontinenti, tum Judex eas rejicere debet. ut ſic declarat iſtum articulum Menochius noviter. Etiam recte, [c] ſi non ſit hominum malitiis indulgendum: ſi non ſint audiendæ petitiones calumnioſæ: ſi non ſint audiendi calumnioſi, ſed potius repellendi à limine, nec curandum de appellatione ipſorum. [d] Scilicet ut læſis non debet defenſio denegari, ita nec calumniæ via patefieri debet. [e] Non eſt rationabilis appellatio ejus, qui potuit ante providere & oſtendere de jure ſuo. Eſt enim præſumptio, quod dilationis cauſſa nunc appellet. [f] Tarditas, procraſtinatio inducit ſuſpicionem. Non advolaſſent iſti mercatores,

z *Cioff. 2. conſ. 20. Cach. deciſ. Pedem. 26.*

a *Alex. d. 49.*

b *Menoch. 2. præſu. 47.*

c *Spec. de pri. der. §. 2. Ang. V. 46 de pe. ber. Pan. c. 15. c. 28. §. quia vero. n. 3. de off. deleg. & add. d. c. veniens*

d *Barul. l. facultas. C. de in. fi.*

e *Hond. conſ. 17.*

f *Decia. 5. conſ. 69.*

catores, si jus ullum probare, vel profiteri suum potuissent?

CAPUT IX.

De probatione incontinenti.

SUnt, [a] qui dicunt idem esse, offerre probationem incontinenti, & petere dilationem brevem. [b] Attamen contra alii, quod, qui debet probare incontinenti, is & in hac forma debeat offerre probare: offerre, inquam, probare intra terminum, quem Judex dederit, non sit satis: nec intra legitimum tempus; nam omnes dilationes debent esse legitimæ. [c] Hoc certum, quod cum quis in manibus habet instrumenta, & illa ostendit sine alia dilatione, is dicitur incontinenti probare. [d] Quod apertis libris ostenditur, non dicitur requirere altiorem indaginem. Et igitur hoc sit probari incontinenti, ut sic videmus hæc passim opponi, altiorem indaginem, & istam probationem. [e] Probare incontinenti, in promptu dicitur intra triduum, etiam intra dies decem: etiam intra duos menses, si probationes quidem sint paratæ, sed non sunt in loco judicii. [f] Vel incontinenti sit intra tempus, intra quod expediretur judicium summarium, in quo agitur de ista probatione: intra tempus, intra quod caussa potest expediri, de qua agitur, & communis opinio sic dicitur. Et quod sic intelligatur illud, quod dicitur esse id arbitrii judicis, censere, quæ sit probatio incontinenti, ut Iudex [g] sic debeat suum moderari arbitrium secundum id quod jus vult, & intelligit: jus autem declaret,

a *Ferr. cons.* 367.
b *Natt. cons.* 153.
c *Rol.* 3. *cons.* 98. *Dec.* 467. *Bero. c.* 1. *n.* 38. *de rest. spol.*
d *Zuccar. cons.* 3. *n.* 126.
e *Cacher. decis.* 26. *Ant. de Patrutia in l. nam & postea. §. si minor. num.* 442. *de jurej.*
f *Cacher. eod. Rol. d.* 98.
g *Menoch. de arb. q.* 13. 14.

ret, posse incontinenti probari, quod intra modo dictum tempus potest. Et communis ista sententia recte probabitur, quia in singulis casibus ([h] plures enim isti sunt & varii) probationis faciendæ incontinenti, [i] item poscentis altiorem indaginem, illud frequentius concluditur de arbitrii Judicis potestate: & traditur mox passim, arbitrium Iudicis debere regulari à jure: additur autem ad casus singulos varie ex jure de istis temporibus, (ut apud Menochium videre est) in istam formam. [k] Sed & illud sit laudandum magis, non esse incontinenti, si requirendi sunt testes (inquit Innocentius) de ultra montes: Ultramarini, inquit Hostiensis: de loginquo, & qui non sunt ad curiam, inquit [l] Oldradus, quibus cæteri adsentiuntur Doctores. Et hic sic quoque nullum sit Iudicis arbitrium in expectandis testibus, probationibus de longinquo, utcunque paratissimis. [m] Non est probatio incontinenti, ubi docendum est de jure dantis, & qualitatibus rei datæ, cum in jure, cum quid in facto probandum est: cum quid est per interpretationem verborum colligendum. [n] Altiorem indaginem facit subtilitas facti, aut juris. Ubi non facilis quæstio juris vel facti. Ubi argumenta pugnant: ubi Doctores. [o] Ipsa instrumenta, quæ dicuntur probatio probata, requirentia aliquam probationem extrinsecam, non dicuntur facere probationem incontinenti, non si super instrumentis disputandum sit, non si sit necesse testes examinare: alia, quæ Doctores tradunt communiter. Et quæ hic valent omnia contra Hollandicos, qui testes, & instrumenta controversa afferunt: & probationem ex illis incontinenti, ut putant, offerunt. Non est proba-

h *Menoc. de arb. cas. 7. 9. 10. 12. 14. 16. 17. 18. 19.*

i *Crav. cons. 901. num. 9.*

k *Inn. c. veniens. prin. Host. n 1. Pan. 11. Aret. n. 24. & 26. Fely. 15. de test. Rol. d. 98. Ruger. 2. cons. 13.*

l *Oldr. cons. 323. num. 3.*

m *Rol. d. 98. Dec. 424. 467.*

n *Crav. cons. 901. num. 9.*

o *Contarsi de mo. po. lim. 12.*

probatio incontinenti, ubi ſit diſputandum: hic & impeditiſſima diſputatio fuerit Hollandis. Probare iſti volunt, empta ſibi in Braſilio, ſibi tranſmiſſa, ſibi tradita bona. Et hic literas ex Braſilio teſtes, inſtrumenta, marquas proferunt. Cæterum recognoſcenda omnia, & examinandi ſunt teſtes, & de omnium viribus erit videndum. Et poterunt omnia fieri incontinenti? Ridicule! Aut dicent, poſſe, quia ſatis ſit, ſi fiant apparenter. [p] Sane ſic docent, & cum centum manibus notandum tradunt, quod tertius, docturus de ſuo intereſſe ad impediendam executionem, ſatis habet id facere aliquando (ubi nullum, vel modicum eſt præjudicium) per juramentum; ſatis habet alias non multum ſtricta probatione, & neceſſarie concludente, at apparente tantum; nec in ſummaria iſta cognitione admittatur reprobatio, vel teſtium vel teſtimoniorum. [q] Ego ad hæc tamen reſpondeo, in ſpiritualibus ſic eſſe, ac tradi; non ſic eſſe in profanis atque civilibus. [r] Etiam tradi, ajo, apparentem iſtam eſſe oportere ſemiplenam, imo etiam plenam, ſecundum quoſdam. Et plena certe hic exigitur contra Hollandos, ubi de calumnia ipſorum militat gravis præſumptio. Neceſſarie concludens hic exigitur, ubi & hoc ſit in controverſia, an iſti ſint tertii, & non iidem cum litigante, in quo vertitur præjudicium irreparabile, atque adeo (ut declarat Felynus) non alia apparens ſufficit probatio. [ſ] In legitimatione perſonarum requiritur plena probatio, licet cauſſa principalis ſit ſummaria, ut eſt communis opinio: & à Decio defenditur contra Jaſonem. Et idem Decius, quod, ubi admitterentur etiam per nec ſemiplenam, illud eo tantum pertineat,

p *Fely. d. c. veniens num. 13.*

q *Rol. 1. conſ. 1. n. 80.*

r *Scot. reſp. 18. lib. 6. 10. 1.*

ſ *Decia. l. ult. n. 16. 19. 46. 47. C. de ed. div. Adr. toll.*

ut audiantur, non ut impediant (quod hi nostri Hollandi tentant) executionem.

CAPUT X.

De marquis, literisque mercatorum & publicanorum aliis : & dominii, & possessionis probatione.

NOtæ [a] (marchas dicunt) impressæ voluminibus, & cistis mercium, non probant plene de dominio mercium, præsumptive probant, atque fallaciter, ut exponit Straccha bene, de quo alii idem tradunt & Menochius. Sed & ante Straccham alii quoque sic docuerunt. Ut non sit dubium, quin sit ista communis opinio. [b] *Literæ mercatorum ex consuetudine vim habere dicuntur publicorum monumentorum, & fidem ad omnes facere.* [c] itidem & scripturæ publicanorum. [d] Cæterum literas illas confessas esse oportet, ut eædem probent. Non confessas autem adfirmari per comparationem, receptum est. Atque idem sit in libris. [e] In apochis non sit idem; nisi apocha, quæ non est confessata, eadem habeat subscriptionem trium testium, ex alia non potest peti fieri comparationem. Et ratio differentiæ est, quia pars sibi imputare debet in apocha, cur ea solemniter confici non curavit. De quibus idem Straccha, & idem de comparatione literarum nonnihil aliud, quod non describo. [f] Et idem alii de difficultate probandi scripturam privatam, etiam inter mercatores. Et hæc noto omnia contra Hollandos hos, qui probare volunt plene incontinenti de suo dominio, deque sua possessione per fallacia ista

a Chass. 1. catal. 38. concl. 35. Strac. de merc. p. 2. n. 78. Ro. Ge. decis. 201. Menoch. cons. 566. & 3. præ. 64. Purp. cons. 202.
b Ro. Gen. decis. 142.
c Ro. Gen. decis. 122. Mantu. 2. dial. 10. c. 19.
d Strac. quo in ca. me. pro. sit. n. 13.
e Strac. eod. n. 10. 11.
f Alex 4. cons. 8.

iſta & deſiderantia indaginem altiorem. Hic ego exclamavi ad morem non meum, ſed rabularum. [g] Poſſeſſio difficilius quæritur quam dominium. [h] Et dominii, etiam (ſic Purpuratus) rei mobilis, probationis difficillimæ, & fere ([i] idem Purpuratus cum aliis) impoſſibilis. [k] Plura neceſſaria ſunt ad probationem, dominii ſcilitet. [l] Traditio facta probanda eſt præcipue, etiam ad poſſeſſionem. [m] Atque, ut audiamus, longas Regibus eſſe manus, mercatoribus longas eſſe non audimus: qui in Hollandia degentes capiant oblata in Indiis. Aut ſi illic ſunt ipſorum procuratores, quibus ſint res traditæ: an ſpeciale quoque [n] (hoc oſtendi neceſſe eſt) procuratoribus fuit mandatum ad quærendam poſſeſſionem? Servitores (ait Purpuratus) ſine ſpeciali mandato nequeunt adquirere poſſeſſionem. [o] Per quemvis poſſeſſio poteſt, & dominium quæri vel ignorantibus ſane. [p] Attamen eſt tum neceſſaria ratificatio. Et hæc debet intervenire re integra, ratione non mutata poſſeſſionis. Quam hic habemus mutatam per decretum Judicis, per quod tranſcripta poſſeſſio Hiſpano Legato eſt. [q] Ex mandato de re mihi tradenda non quæritur mihi poſſeſſio, ſed ex ipſa traditione, nam aliud ſit tradere, aliud mandare de tradendo. Etiam cum mandavi, ut mihi mitteres, & tu mittis, quæſita mihi non eſt poſſeſſio. etſi tu libereris actione conducti. [r] *Tantum* facultas ſit nautæ (nota contra Hollandos, qui ſic à nauta) dandi illis, quibus nauta juſſus dare, nullum eis jus reale ex iſto juſſu. Ducuntur merces eorum ordinatione: ergo eorum eſt poſſeſſio & dominium? negat experientia. Etiam ſi pecunia ab eis proceſſerit, nec dum tamen eorum ſit rerum poſ-

g Purp. conſ. 71.
h Medic. de adq. poſ. p. 1. gl. 2. n. 26.
i Purp. conſ. 191.
k l. traditionib. C. de pact. ubi not. Hoto. ill. q. 11. 12.
l Alc. l. 3. n. 11. de bo. po.
m Hoſt. c. 15. de ele. Pereg. conſ. 75. num. 4.
n Purp. 1. conſ. 45.
o Soc. ju. l. 1. n. 193. de adq. poſ. Ferr. 1. conſ. 184. 220.
p Zuccar. conſ. 24.
q Purp. d. 202.
r Purp. d. 71.

ſeſſio, vel dominium, aliaque apud Conſultiſſimum Purpuratum, [f] quo illum laudat elogio Menochius. Et apud eundem, quod nihil quæſitum domino ſit, niſi actio perſonalis contra procuratorem. [t] Apud eundem quod non probetur poſſeſſio Titii, etſi rationibus, aliiſque literis tradatur, merces eſſe Titii [u] Non etiam verba inſtrumenti illa, *tradidit* &c. probant traditionem actualem: & itaque nec veram adquiſitionem dominii, aut poſſeſſionis, tantum data licentia videtur apprehendendi, tantum actio illinc ad intereſſe eſt. [x] Inſtrumenta non probant aut dominium, aut poſſeſſionem. [y] Nec per ſtipulationem Notarii quæritur dominium abſenti. [z] Abſentibus (quales hi fuerunt noſtri adverſarii) non quæritur dominium abſque eorum mandato per alium, qui dicit, ſe pro illis emere; at quæritur ementi, ſi quæritur, id eſt, ſi alia conveniunt neceſſaria dominio adquirendo. [a] Abſentibus nec per ſtipulationem Notarii, nec per conſtitutum adquiritur poſſeſſio. Sic autem & ad alia, ſi adducentur (hæc ipſe mihi oppono) probando dominio, probandæ poſſeſſioni, reſpondebo. Hæc noto, ut appareat, quam ſint iſti noſtri adverſarii in calumnia manifeſta, qui plenam incontinenti audent offerre probationem dominii & poſſeſſionis. Et nec juvabuntur à vulgato illo, ut quæ non proſunt ſingula, multa juvent. Nam ſi erunt multa, veriſimile potius eſt, induci ea omnia incontinenti non poſſe. [b] Et in propoſito hoc probandi dominii, & ad ſupradicta & ad alia, & ad vulgatum hoc reſpondet Menochius, nec in cauſſa magni valoris (ut noſtræ hæ ſunt) conjungi plures præſumptiones ad conſtituendam plenam probationem: nec in

f Menoch. conſ. 609.
t Purp. d. 202.
u Menoch. conſ 663. Crav. 157.
x Cy. l. 2. C. de ad. po. Alb. l. 12. C de prob. Ang l. 9. C. de rei. vin. Zuccar. conſ. 37. Purp. 191
y Menoch. conſ. 733. num. 21.
z Paris 1. conſ. 47. num. 66.
a Decia. conſ. 226. Purp. 79.
b Menoch. conſ. 575. num. 24.

in præſumptionibus, ſive probationibus, quæ ſingulæ non tendunt ad probandum dominium (ut hæ noſtræ non ſic tendunt, ut idem oſtendit) eſſe verum, ut conjungantur ad dominium probandum: nec juncturam fieri iſtam umquam, ubi veræ, & plenæ deſiderantur (ut in dominio deſiderantur probando plenæ) probationes. [c] Quod enim alii & ipſe Menochius alibi tradant, dominium eſſe difficilis probationis, & itaque in eo probando admitti conjecturas, & indicia: id non de quibuſvis intelligatur, at de facientibus certam, & à jure probatam probationem; neque id intelligi, niſi in aliquibus caſibus, veluti antiquis. [d] Atque ſic Decianus quoque diſtinguit hic inter nova & vetera. [e] Addo Cravettam, Contardum, qui facilem probationem faciunt alicujus dominii. [f] Addo Corneum, qui ait, non adeo difficilis probationis dominium, ut minus plenæ admitti debeant. Et plura ſic ſunt: quæ & ſcripta ſunt: etiam in ipſis mercatorum cauſſis: & in iiſdem valere traduntur. [g] Si non tolluntur in illis probationes; non de meritis cauſſæ, & deciſoriis. [h] & probationes eſſe de deciſoriis, conſtat. Ego nunc plura non diſquiro. Et ſcio, nec tam multa, quæ à nobis pro ipſis allata ſunt, objicienda nobis ab adverſariis. [i] Nego his quæſitum dominium rerum vel emptarum pecunia ipſorum, etiam emptarum mandato ipſorum à procuratore ipſorum, niſi & de mandato ipſorum ſint traditæ procuratori, aut is ipſis eas tradiderit. Nego, poſſe probari de iſtorum dominio, incontinenti, plene. Hoc jus eſt, hoc imploramus.

c *Menoch. d 576. n. 11. & 361. n. 15. Pa. 1. conſ. 104. n. 42.*

d *Decia. 3. conſ. 87.*

e *Crav. conſ. 269. Con. de mo. poſ. op. 1.*

f *Corn. 4. conſ. 24.*

g *Parp. d. 202.*

h *Zuccar. conſ. 38.*

i *Menoch. 3. præſ. 51. n. 42. l. 13. l. 59. de adq. rer. dom.*

CAPUT XI.

Res inter alios judicata quando aliis noceat, ex l. ſæpe. ff. de re jud.

REgula [a] eſt generalis, *Inter alios acta aliis non nocere*, ad quam & illud notatur Simmachi periti juris, *Quando abſentibus atque ignorantibus inter alios geſta nocuerunt?* [b] Etiam regula ſpecialis hic eſt & titulus, ne res inter alios judicatæ afferant iis præjudicium, qui non interfuerunt judicio. [c] Rationes autem naturales etiam exponuntur regulæ utriuſque, quod naturali ratione ad autores ſuos reſtringi, & non extendi geſta, oporteat. Quoniam vero (ut inquit Cujacius, & eſt certiſſimum) obtinet quidem hæc regula ſæpe, non ſemper, addendum eſt, [d] quod qui dicit exceptionem, is illam debet probare clare. Res dicitur pro eo certa, qui habet regulam pro ſe. [e] Et ita quidem in ipſa hac materia alii argumentantur, & Alexander: *Hoc non reperitur jure cautum. Et ſic ſumus in regula: cum non reperiatur iſte caſus exceptus ab ea.* [f] Ille excipitur caſus, *cum quis de ea re, cujus actio, vel defenſio ſibi primum competit, ſequenti agere patiatur.* Inquit, *ſequenti*, id eſt, illi à quo cauſſam habet alter. Ut illic Dynus, Ravennenſis & Albericus explicarunt. & noviſſime adfirmat latè Covarruvias in practicis quæſtionibus. Et iidem atque Cujacius, quod *Dominus* appelletur mox in ea lege, qui *ſequens* appellatus erat. Nocet ſententia (ait Covarruvias) alii, cum in lite tractatur de jure, & dominio litigantis, à quo, velut ab autore proprio, manat conſtatque jus,

a *Cod. lib. 7. tit. 60. ubi Cuja.*

b *Cod. lib. 7. tit. 56.*

c *Alex. l. ſæpe. n. 9. Scharp. 2. conſ. 95. Panor. c. pe. de re ju. Vaſq. 5. contr. 23.*

d *Alc. 8. conſ. 95. Decia. 2. conſ. 47. & lib. 5. conſ. 22. & 59. Ever. in lo. ab excep.*

e *Alex. l. ſæpe. n. 98. Barſ. 2. conſ. 203. Bero. 2. conſ. 102. n. 41. 43.*

f *l. ſæpe. Covar. 13. pr. col. 13. & 14. Cuja. 12. obſ. 25.*

jus, vel dominium ipsius qui patitur, litem istam cum alio tractari. Et multus isthic est Covarruvias. Et huc trahit quoque *c. pe. de re jud.* quod ductum (non dubium) ex l. sæpe. [g] Ut pleraque sunt Gregorii, autoris capituli illius, sumpta ex jure civili. [h] Addo autem, quod ab autore juris fit transitus, non fit ad autorem reditus. ut Hostiensis hic scribit & Baldus, quod sententia lata cum successore, non dirigit oculos suos ad autorem, quamquam lata pro autore, prosit successori ejus: quia jus descendat hic, non adscendat. Et scribit Baldus, addendum, quod habetur in l. sæpe. Ea lex habet exempla, quæ velut regulæ quædam ostendunt, ubi res inter alios judicata nocet aliis. Et quæ sic ostendunt, esse necesse isthic, ut à litigante manet jus tertii. Neque enim obstet illud in ea lege exemplum, cum *debitor experiri passus est creditorem de proprietate pignoris*: quod ostendit, imo non esse necesse, ut à litigante sit jus tertii, sicut à creditore litigante non est jus debitoris in proprietate pignoris. [i] Non (inquit Covarruvias) obstet exemplum: quoniam in Florentinis libris diversa scriptura comparet, cum *creditor experiri passus est debitorem.* Addit Albericum, Comanum, Alexandrum, alios, qui probant scripturam Florentinam, improbent alteram. [k] Addo ego Duarenum, qui eandem scripturam Florentinam sibi videri veriorem, scribit: item Cujacium, qui eandem ex libris etiam Basilicis tuetur, & ait, receptam jam esse *ab omnibus* in ea lege. Etiam Donellus adfirmat ad ipsam legem. [l] Etiam doctissimus Laderchius probat in responsis. Nam quid opus est de autoritate generaliter illorum librorum explicare?

g *Cuja. d. c. pen.*
h *Gl. Host. Bal. Pa. c. pe. de ca. po. & pr.*
i *Covar. d. c. 13. col. 12.*
k *Duar. l. sæpe. Cujac. d. obs. 25.*
l *Lader. cons. 175. num. 1.*

 plicare?

m *Alb. disp. de lib. ju. ci. c. 2.* plicare? [m] Alibi & ego dixi de hoc. [n] Socinus autem, quod durum sit à litera originali (loquitur de Florentina) recedere velle. Et cum exemplum illud non sit ibi, etiam concludit Alexander & Covarruvias, necesse verum, ut sententia lata contra creditorem noceat debitori, quia nullibi id in jure nullaque ratione probetur. Sane enim, non aliunde inducti alii videntur in hanc opinionem, ut creditor præjudicet debitori, quam ex *l. sæpe.* etsi abunde post conquisierint, unde istam opinionem firmarent. Ut cadat hic, quod bellissime Cujacius: [o] *Pandectarum Florentinarum editio felix juris studiosos docuit, dedocuitque multa: Bartoli, similiumque interpretum traditiones adflixit maxima ex parte.* Et illud non minus belle, quod [p] plerique Doctorum errores in Decreta transierint. [q] Scilicet (quod idem Doctor aliique tradunt) ex plerisque glossis juris civilis confectæ sunt Decretales. Et hoc valeat hic, si forte contra partem istam urgebitur *d. c. pen.* Quamquam *sequens*, nec ibi sit alius, quam qui est in *l. sæpe.* ut & verba illic subjecta demonstrant, in unum (docente Covarruvia) jungenda casum. Difficilis hæc disputatio est. Et in ea tamen teneo partes supra defensitatis contrarias. Fateor autem regulam, ne res inter alios judicata noceat aliis. [r] Sed & ajo, triginta esse amplius ad eam regulam limitationes. Ajo, & admissa interpretatione Dyni de verbo *sequenti*, ut is sit prior dominus, & itaque præcedens, non sequens, quod non tamen sequitur, ut lex neget, fieri aliis præjudicium, nisi cum iste sequens caussam agit. Ratio legis aliud docet: quod scientia tertii vetare potentis, & patientia pro consensu habetur, & pro mandato in ju-

n *Soc. ju. §. Cato. num. 9.*

o *Cuja. 6 obs. 7.*

p *Cujac. 12. obs. 16.*

q *Cuja. c. 3. ut li. non cont.*

r *Vasq. d. 23. n. 15.*

judicialibus. [f] Et hæc est ratio communiter recepta ab omnibus hic civilistis & canonistis. Et hæc ratio sic præstat nobis argumentum contra Hollandos, qui passi sunt, nautam litigare super mercibus navis, quas ipsi ajunt suas: qui potest prohibere, alium agere, nec prohibet, is sibi omnino præjudicat; & isti Hollandi potuerunt nautam prohibere. Nec vero movere nos debet Covarruvias, qui non fert generalem illam rationem communem: & contra communem pervertit quoque *c. pe. de se & re jud.* [t] Imo enim satis est ad legem, si vel patiens caussam habet ab experiente vel experiens à patiente, si aliquis eorum ab altero causam habet. Satis est ad Decretalem sola scientia litis & patientia. [u] Sic Ancharanus, quod sit *communis regula*, quod tertius, qui super re, ad eum pertinente, scit alium litigare, & patitur, nisi se opponat, & appellando quidem contra sententiam se opponat, *non potest impedire executionem sententiæ*, ut & Innocentius *in omnibus dictis* suis in hoc *resìdet*, quod *sola* scientia litis sibi præjudicat, quoad hoc, ne executionem impedire possit. Et verba illa sunt Ancharani omnia. [x] Sic & ad leges ipsi quoque recentiores: Duarenus, quod nocet res judicata aliis scientibus, patientibus, potentibus prohibere, alium agere. Et Donellus, quod sententia legis, & autoritas rerum judicatarum sic exigit, ut res judicata noceat ei, qui prius potuit experiri, & alium prohibere. Atque notandum de his recentioribus, quod sequuntur Florentinam scripturam, & tamen sic quoque docent generaliter. [y] Etiam Cujacius sic: & quod sit sola scientia satis. Et scientia sit, *Videre & Pati.* [z] Hoc & Cravetta de scientia & patientia ex eadem

f *Com. l. sæpe. n. 2. Imo. 3. 23. 24. Alex. 18. 87. Pan 2. cons. 3. n. 8. & d. c. pen. n. 12. Fely 15. Aret. l. 1. n. 53. de adq. po. Scot resp. 19. lib. 6. to. 1. Ro. dec. 2. de resc. in antiquior. & dec. 14. de prob. in nov.*

t *Ang. Imol. Castr. Alex. l. sæpe. prin.*

u *Anch. cons 333.*

x *Duar. meth. ad tit. de re jud. c. 3.*

y *Cuja. d. 25.*

z *Crav. cons. 271. fi.*

a Paris 4. consil. 76. eadem l. sæpe. a Hæc (ait Parisius) *communis schola omnium Doctorum.* b Et apud alios no-
b Lanar. cons. 65. n. 13. viores, quod *sola scientia* sufficit, quid & quod non opus sit tum quærere, an qui fuit in lite, fuerit legitima persona, citant autem & no-
c Rol. 1. cons. 59. tata in l. sæpe. c Sciens æquiparatur renuncianti, ut dicunt alii. Sic ratio hæc dicta, considerata omnibus in universo isto tractatu, scientia, potentia prohibendi, patientia. Et dure nimis contra omnes pugnat Covarruvias, dum vult, esse casum unum notatum Decretali exceptum: qui duo sunt: & notantur communiter duo: & quos ipse miscet in unum, ut tertium suum hic requisitum semper inesse probet, cum qui patitur, causam habet à litigante. Casus ille est unus. At sine illo mixto alter est, ut sic distinguit Decretalis clare casus duos,
d Com. l. sæpe. n. 2. Imo. 24. Alex. 20. & glossa & reliqui d civilistæ, canonistæ. *Ponit* (ajunt ad Decretalem Ancharanus & Panormitanus) *regulam & duos casus exceptos.* Et ibidem Zabarella, *Fallit in duobus casibus hic exceptis.* Totus contra communes est Covarruvias in il-
e Covar. d. c. 13. col. ult. lis disputationibus, totus. e Nullam probat scripturam l. sæpe. Non leges ipsæ regiæ placent homini. Negamus ei exempla dictæ legis esse veluti regulas. Ratio est regula. Exempla sunt exempla, nec restringunt rationem, aut
f Bero. c. 1. n. 55. de off. del. regulam à ratione manantem. f Articulus veluti, quo utitur Jurisconsultus in dicta lege, satis ostendit, illa esse exempla. Etiam negari potest de authoritate illic literæ Florentinæ supra alias. Communes libri omnes & Norici, & Doctores communiter habent illud exemplum DEBITORIS patientis creditorem litigare super proprietate pignoris. g Et exemplum &
g Zas. int. sing. pen. scripturam audenter tuetur Zasius. Exemplum autem

autem præbet rationem aliam nobis sic: Debitor patiens creditorem litigare, sibi præjudicat: ergo & dominus patiens nautam litigare, sibi præjudicat. Nexus argumenti est, [h] quia & creditor debitori suo possidet, & est procurator: & nauta domino possidet, & est procurator. [i] Etiam pignorata nautæ omnia intelliguntur pro suo credito nauli. Quamvis non pro hoc actum cum nauta sit, quo casu domini non fieret præjudicium. Sed actum de dominio, & possessione est rerum. Non mihi urgeatur scriptura Florentina supra reliquas. nam & à Florentina disceditur sæpissime. [k] Quam & innumeris scatere ajunt erroribus. Etiam illa cognita, expensaque semper fuit hic, & tamen communiter altera probata magis est, æque proculdubio probata est. [l] *Utraque litera est bona*: inquit Angelus. Nec Albericus negat bonam communem, etsi Pisanam dicit meliorem. Neque eandem communem dicit falsam Comensis, hoc est, juri alienam, non retinendam; etsi Pisanam putet verissimam. Frequens hoc, ut diversæ adversæque defendantur scripturæ in loco eodem. [m] At nec Alexander reprobavit communem simpliciter: ut ipse se declarat. Semper autem & hoc verum est quod recepta diu illa alia est scriptura. Ergo nec temere mutanda sit, [n] ut Alciatus ait in alia pari quæstione. [o] Etiam (de illa scriptura quicquid sit) hoc tenetur communiter, quod præjudicatur debitori patienti creditorem litigare super proprietate pignoris. Quid tum in praxi, si Alexander, Covarruvias, nonnulli alii disputant contra? Num propterea tenenda in practica non est opinio communis? [p] Tenenda communis opinio est, etiamsi contraria verior

h *Alex. l. hoc amplius. §. quæsitum. de da. inf.* *Ias. l. 1. §. per servum corp. de adq. poss.*
i *Strac. de nau. p. 3. num. 29*
k *Fab. 2 Sem. 14. Alc. §. Cato. n. 23. in Aven. n. 27. in alia lect.*
l *Ang. l. sæpe. n. 2. Alb. 1. Com. 4.*
m *Alex. l sæpe. fi.*
n *Alc. d. § Cato. n. 23.*
o *Menoch. cons. 319.*
p *Rip. 1. resp 1. ad Treb.*

verior videatur. [q] Non discedetur à communi nec pro Bartolo, nec in articulo disputabili, nec si sex, septem tenerent contra eam: nec si Papa. Etiamsi eadem non probetur concludente ratione, nec satis bona lege. [r] Imo tenenda, etsi regula juris, seu lex aliqua in terminis obstaret: dummodo Doctores viderint legem, & ei responderint, *etsi perperam.* nam urgens præsumptio sit veritatis ex scriptis tot Doctorum, quod vel regula illa, vel lex non probet: vel justa aliqua caussa, aut ratione ab ea recedatur. [s] Communes opiniones hodie eandem habent autoritatem, quam olim responsa prudentum: à quibus recedere judici non licebat. Habentur pro lege: & veniunt appellatione legis. Aut quæ tandem illæ sunt contrariæ disputationes? Tene Zasii distinctionem, ipsi recitatam Covarruviæ, qua ille communem intellectum defendit, & Covarruviæ rationes contrariæ duæ primæ sunt nullæ, & eædem imo una sunt, non duæ. Spectat (inquit) dominii defensio primum ad creditorem: ut debitor eum illinc nequeat abstinere. Quod nos negamus probari legibus, à Covarruvia allegatis, aut ab alio. Possit creditor defendere, quod satis sibi sit, rem fuisse in bonis, etiam in dominio debitoris, tempore dati pignoris, sed simpliciter idem, dominium non potest invito debitore defendere. Est & tertia ratio Covarruviæ nulla. Nam & absque illo ibi exemplo idem imo comprobetur aliter. [t] Scilicet Alexander nec ad Bartoli dictum isthic respondet, nec ad rationem. [a] *In creditore convento procedit plane*, ait Bartolus, ut sententia contra illum lata præjudicet debitori. *nam eo ipso, quod debitor sibi tradidit pignus, videtur &* *de-*

q *Dec. cons.* 181. 149. 239. 270. *Ro.* 179. *Alc.* 1 *cons.* 34. r *Burs.* 2. *cons.* 263.

s *Wesemb.* §. *responsa pru. Decian.* 2. *cons.* 70. 87. *& vol.* 3. *cons.* 31. *Gail.* 1. *obs.* 153.

t *Alex. l. sæpe. num.* 98.

a *Bar. l. sæpe. n.* 3. *Pan. c. cum sup. n.* 19. *de re jud. Negus. de pign. p.* 6. *mem.* 3. *n.* 41.

defensionem promisisse sibi. Et cum Bartoli dicto sunt reliqui, & ipse Alexander. Is disputat ad rationem. Nec apte adsumit de creditore conveniente. [b] Nam facilius est, dare defensionem. Æquivocat in hypothecaria; cum adfertur ratio in proprietate. Æquivocat in ratione Imolæ: quæ est, ut tum demum debitor permisisse videatur creditori, cum litiganti non contradicit, & ipse Alexander disputat, quasi dicat Imola de permissu usque à principio dati pignoris. Refugium vero ejusdem postremum de extrajudicialibus, & levioribus, quasi in his intelligatur, quod de mandato dicitur: ut sic ille tradit in fructuario & creditore: refugium hoc est nihili in casu hoc nostro. [c] Nam nauta intelligitur magis, quam ullus alius procuratoria persona talis, speciali caussa necessitatis, & utilitatis majoris, ut leges notant, & Doctores. Etiam nautæ commissa est cura navis *totius*, & itaque quantarumcunque rerum. Creditori autem, & fructuario jus suum non domini committitur. [d] Præter ea est possessio, quæ tuenda est commissa nautæ, res levis ponderis semper. [e] Adde, quod scientia & patientia hic dominorum prorogat jus, quod nauta ante habuit, & eidem tribuit mandatum plenius semper pro tuenda, quæ illorum sit possessio: de qua agi solum noverunt. Et ita sit hic argumentum efficacissimum, quod sententia lata contra nautam lata intelligitur velut contra procuratorem, itaque noceat omnino dominis, nec cadat hic disputatio de re inter alios acta: cum idem sit procurator & dominus. [f] Illa procedit tum disputatio, cum persona omnino est alia. [g] Cum non est omnino alia, sententia nocet, dicta

b *Gl. l. 11. § hoc jure. de exc. re. ju.*

c *l. 1. §. magistr. autem. ubi Bar. Al. Ang. Saly de exerc. Rui. 3. cons. 66. n. 17.*

d *Ias. rep. l. admonendi. nu. 273. Imo. l. sæpe. n. 30. Dec. cons. 28. Ferr. 210.*

e *Imo l. sæpe. n. 22. Alex. 87. Ias. l. quæ dotis. nu. 76. vers. Quartus casus. Socin. l. 10. lim. 7. C. de procur. Ceph. cons. 272. num. 112 Stra. mand. n. 18*

f *Alex. l. sæpe. n. 69. Menoch. cons. 421*

g *Zuccar. cons. 35.*

h *Soc.l.4. de exc.rei jud. Cioff. 1.conf.45.* i *Alb.d. §. hoc jure. Alex. l. ſæpe. n. 92.* k *Vaſq. d. 23.*

dicta inter alios. [h] Et ſatis eſt, ſi eadem ſit per fictionem, ut itaque ſententia lata contra adminiſtratores nocet eorum principalibus. [i] Ex parte rei etiam lata contra defenſorem nocet domino in ſubſidium. At nos in hac præſenti cauſſa urgemus potius mandatum. [k] Et hoc non modo ſit prorogatum, ſed & inductum, ſive præſumptum ſcientis patientis prohibere potentis, ut communis eſt certe & firmata per Neapolitanas, per Romanas deciſiones. Etſi Vaſquius & contrariam dicit communem, & defendit per duodecim argumenta, etiam per *l. ſæpe.* ubi caſus iſte non legatur. Cæterum argumentis Vaſquii reſpondebis facile: quæ aut ad regulam pertinent, aut ad extrajudicialia. [l] Speciale in judicialibus eſt, ut tacens videatur conſentire, quod & Bertrandus hic reſpondet: & de præſumpto ſic mandato tenet. [m] Sic Menochius late in præſumptionibus, tacentem præſumi conſentire, ſi *unum illud* concurrit, quod idem potuerit contradicendo impedire. Etiam quando agitur de ipſius tacentis damno magno: quidquid multi in hoc ſenſerint aliter, recte minus. Et hæc multo magis vera ſint, ſi cum taciturnitate concurrit aliquod adminiculum: [n] puta fraus & dolus: ſi vel concurrit judicii (hoc nunc dicimus) calor. In judicialibus ſemper eſt pro conſentiente, qui tacet. Et hunc caſum paſſim admittunt interpretes. Ut ſic Menochius iſta docet. [o] Sic alii in prorogatione, etiam ipſe ait Vaſquius, quod & receptius ſit & tutius. Neque his obſtat, quod idem Menochius tradit, non hæc procedere in abſente: etiam nec in præſente, ignorante quid agatur. Quæ duo muſſitari audio ab adverſariis. [p] Nam de ſcientia omnium oſtendimus

l *Bertr. 4. conſ. 393.* m *Menoch. 6. præſ. 99. n. 15. 18. 22. 39. 43. 44. 58. 59.* n *Etiam fraus hic adverſariorum. ſup. c. 8.* o *Suarez. theſaur. rec. ſent. ſcientia patientis. Rol. 1. conſ. 170.* p *Supra c. 7.*

mus nos. Et quosdam fuisse præsentes diximus, ac certum est. Præterea videtur in extrajudicialibus hoc Menochii valere, cum de præsentia nihil dicatur in l. sæpe. & Ruinus citatus Menochio, de extrajudicialibus loquatur, & ni ita sit, jam nihil sit speciale in judicialibus, & tandem in casu nostro considerandum, quod non de incommodo agitur dominorum, cum defensio rerum ipsorum suscipitur, & nec in nauta valeat dictum Menochii: nam omnino in caussa absentium dominorum sunt, quæ de mandato nautæ tradita sunt. Sed & alia sic responderi plura possunt.

CAPUT XII.

In eodem argumento, de re inter alios judicata, nocente aliis.

ALexander [a] recitat multa, quæ desiderantur ad hoc, ut sententia inter alios dicta, noceat aliis. Recitat, desiderari citationem tertii saltem per generale proclama, & id sic velle Angelum. [b] Adde, quod Angeli dictum hoc fortiter adfirmat Bologninus adversus Imolam; qui unus visus est contraire: & qui cedere debeat authoritati Angeli præceptoris. Nam alii qui citationem non desiderant, intelligantur de citatione speciali, ut opiniones opinionibus concordentur desiderantibus citationem. Sic & intelligatur de speciali citatione glossator in l. *de unoquoque. de re jud.* Nam ea lex loquatur de speciali, ut & sic loquatur glossator in limitatione, quam affert de l. sæpe. Nec obstet, quod l. sæpe. loquitur generaliter tantum

a *Alex. l. sæpe. n.* 16. 70. 82. 83.

b *Bologn. cons.* 77.

tum

tum de ſcientia, quoniam cum quid requiritur, debet intervenire etiam omne, quod antecedit ad illud, & requiritur ſententia per l. ſæpe. & ſcientia poſcit notificationem, & notificatio hic vel ab edicto eſt publico, vel à proclamate. Addit, impium eſſe & crudele, ut contra non citatum valeret ſententia: qui fortaſſis allegaſſet rationes, quibus Judex alio modo ſententiam protuliſſet. Hæc Bologninus. [c] Cæterum non Imola ſolus in quæſtione hac tenet contra Angelum, ſed & Alexander. Et hujus, præceptoris ſui, male reticuit Bologninus nomen, neque enim ignoraverit Alexandrum ſtare cum Imola, cum & Alexandri fundamenta tentet ſubvertere. Sed id tamen nequit, nam l. ſæpe exigit ſcientiam. nec diſtinguit, unde ea ſit. Et nihil hic ſit impium, ubi conqueri de ſe poſſunt, qui de lite ſciverunt, nec os aperuerunt, & ſuas non allegarunt rationes.. [d] Eſt Bologninus ignobilis ipſe viæ ductor: non acutiſſimus ingenio, non inſtitutione eruditus ſatis, ut eruditiſſimi viri de eo ſcribunt. [e] Quod nulla deſideretur citatio hic, etiam Pariſius tradit, Decianus, Menochius, canoniſtæ *omnes.* Etiam omnes ſic, qui ſcribunt quod *ſola ſcientia* ſufficit. [f] ut dicit Caſtrenſis & Panormitanus: is & contra diſtinguit expreſſe à proclamate. [g] Sic Socinus, & per l. *ſæpe.* & *c. pe. de re jud.* [h] Sic per eandem legem Cravetta, alii, quod res inter alios acta alii ſcienti, & patienti præjudicat, etiam plene. [i] Sic per eandem Tiraquellus, ei, cui primum de aliqua re actio, vel defenſio competebat, patienti ſequentem agere, nec vocato, rem judicatam æque præjudicare, ac ſi ipſe egiſſet vel defendiſſet: veluti (hoc addam præcedenti articulo) *ſi debitor*

c *Alex. d.* 16. 82.

d *Zaſ. l. frater à fratre praeſ. Ang.* 3. *em.* 3. *& lib* 4. *c.* 16.

e *Dec.* 5. *conſ.* 54. *& lib.* 5. *conſ.* 21. *Menoch.* 421.

f *Caſtr. l. ſæpe. n.* 3. *Pan. c. pen. n.* 35. *de re jud.*

g *Soc. de cit. n.* 5. *col.* 3.

h *Crav. conſ.* 271. *ſi. Rom.* 343. *Caſtr. l.* 29 *de inoff. teſt. Fulg. l.* 1. *n.* 7. *C. de adv. div. judic.*

i *Tiraq. res int. al. ac. lim.* 20.

bitor passus sit, creditorem experiri de proprietate pignoris, &c. [k] Certus non debet certiorari: scientia est pro denunciatione: scientia ubi satis est, nihil refert, unde sit. [l] Etiam loquitur Angelus de citatione ejus, qui erat alias de necessitate citandus; non autem in casibus exceptis, in quibus nunc nos sumus, ubi sola scientia desideratur, & ita Angelum declarat eruditissimus Hondedeus. [m] Alter Angelus declarat, sic esse Perusini dictum, cum sententia per se nocet. Et de ista citatione satis: si de ista nobis opponetur ab adversariis. [n] Desideratur, & ut is legitimus sit contradictor, qui litigat, ut noceat sententia alii. Et is legitimus dicitur, ad quem principaliter caussa pertinet, quæ ad alium spectat in consequentiam. Et qui proculdubio non est navis magister. Verum non uno modo dicitur legitimus contradictor. [o] Menochius (id notemus primum) cum Covarruvia facit rectissime tria capita distincta nocentis tertio sententiæ, vel ex natura ipsiusmet caussæ, vel ex scientia litis, vel ex vitio. Et primum quidem est ad istam definitionem legitimi contradictoris, ut itaque extra idem caput non talis exigatur contradictor legitimus. [p] Atque adeo idem Menochius, dum de his multis disputat, quæ requiri ei dicebantur, ut noceret sententia alteri, ad id de contradictore sic scribit: constare, quod adfuerit illic contradictor, ubi exstiterint contendentes acerrime, ut admitterentur ad divisiones bonorum, ad quas alii adspirarent, nec obstante sententia contra illos primos lata. Ille Alexandri legitimus contradictor tum desideratur, cum caussa per suam naturam habet & potest præjudicare. [q] Ut sic istud addunt alii, & ipse Alexander.

k Cyn. l. 3. C. de novat. Menoch. cons. 270. 825. Tiraq. de utr. retr. §. 36. gl. 2. num. 28.
l Hond. 1. cons. 28. num. 33.
m Ang. Aret. l. si per inforio. de app.
n Alex. l. sæpe. nu. 76. 77.
o Menoch. cons. 319. num. 4.
p Menoch. cons. 390. num. 41.
q Saly. l. 2. n. 2. C. quib. res jud. non. noc. Imo. l. sæpe. n. 17. 18.

Et ſic Imola diſerte aptat hoc ad ejuſmodi caſum. Idem Alexander confuſe recitat ad tres illos, pluresve caſus ſententiæ nocentis, & hoc de contradictore legitimo, & reliqua octo, ut in ipſo recitationis principio oſtendit. Et clariſſimum eſt acriter intuenti, quemadmodum novem illa omnia non requirantur ad caſus ſingulos. Eſt quartus apud Covarruviam caſus, cum nocet ſententia tertio ex conſequentia quadam ſola. Atque ad hunc caſum, & ad tertium quid pleraque illorum novem? [r] Quid illa ſcientia ad genus primum? Scientiæ caſus poſcit ſolam aliquam communem nunc in contradictore, ut nunc dixi ex aliis & Menochio. [s] Quum *nullo modo* tertium tangit ſententia, tum (inquit Doctor meus) ſit ridiculum dicere, quod ex ipſa etiam citatione tertio præjudicaretur. [t] Eſt autem connexitas vel ratione perſonarum vel cauſſarum, vel rerum. [u] Et hæc tria debent concurrere, ut obſtet exceptio rei judicatæ res eadem, cauſſa petendi eadem, perſonarum conditio eadem. Et in caſu hoc hoſtro eſt prima connexio, nam nauta curam habet à dominis. Eſt ſecunda, nam quo modo defendit litem nauta, eodem debent & ipſi defendere domini. Eſt tertia, nam eædem & hic res ſunt. Atque ad primam non mihi dicatur, [x] quod ſententia dicta contra colonum, non nocet domino, pro quo ille poſſidet. Ergo neque noceat dominis ſententia, quæ dicta eſt contra magiſtrum navis. [y] Nam & is conductor quidam eſt. [z] Et conductores non ſibi poſſident, at dominis. [a] Ubi diverſitas perſonarum, ibi ſententia non nocet alii, quam contra quem eſt lata, etiamſi vertatur res eadem. Non hæc mihi dicantur.

[b] Imo

r *Caſtr. l. ſæpe. n.* 4. *l.* 29. *n.* 3. *de inoff. teſt. & C. qui. res jn. non no. num.* 3.
ſ *Non. conſ.* 77. *num.* 10.
t *Bologn. d.* 77. *nu.* 2. 3.
u *Imo. conſ.* 130. *Decia.* 2. *conſ.* 54. *num.* 57. *Menoch.* 934. *n.* 43. *l.* 12. *ubi gl. de exc. rei jud.*
x *Inn. c. ult. n.* 8. *ut. li. non co.* Decia. 3. *conſ.* 118.
y *Gl. l.* 2. *de le. Rho. Cuj.* 2. *obſ.* 28.
z *l.* 1. *C. comm. de uſucap.*
a *Duar. l. ſæpe. præl.* 42.

[b] Imo enim ſententia, dicta contra colonum, nocet domino, ſcienti de ſola ſententia, nec appellanti, certe nocet in poſſeſſione. Et ſic objectio contra adverſarios noſtros retorquetur. Et ubi negatur, noceri domino à ſententia contra colonum, ibi de dominio agitur: quod colono non committitur, ut poſſeſſio committitur, aut de domino agitur, qui litem ignoret. [c] Si etiam negatur noceri in poſſeſſione, id de civili dicitur, quæ nec commiſſa colono eſt. [d] Eſt opinio communis, ut ſcientia litis noceat tertio in poſſeſſione. Et eam adſerit Cravetta fortiter. Is & adſerit communem, cum *& tertius* poſſideret, quod eſt notandum. [e] Nam *in hoc caſu* (inquiebat Covarruvias) *dubio procul non eſt ſententia executioni tradenda.* Et Romanus, quod *nunquam* mandabitur ſententia executioni contra poſſidentem tertium, licet ſciverit, cauſſam agi ſuam, ad eamque fuerit etiam citatus & ſiluerit. nam iſte velit retinere ſolum poſſeſſionem. Etſi idem non audiretur, volens poſtea agere contra illum, qui habuit pro ſe ſententiam. nam obſtaret ſibi exceptio rei judicatæ. [f] Etiam Zucchardus ſic. qui & citat Caſtrenſem. [g] Etiam Imola ſic, qui & citat Bartolum. & pulchram addit hic practicam: quam & alii ponunt alibi. Ego dico advertendum, an ſit una poſſeſſio victi & tertii, an non. nam hoc ſecundo caſu, imo ſit verior, & communis opinio, quod lata contra unum ſententia non nocet tertio ſcienti, poſſidenti. Sed iſte impedire poterit executionem ratione ſolius poſſeſſionis. Et de communi ſic opinione teſtatur & oſtendit Jaſon. Et Cravetta non reluctatur hic: aut non bene. Quod ſi eadem poſſeſſio ſit, utique nec ſit

b *Imo. l. ſæpe. n.* 29. 30. 31. 32. 93. *Alex.* 113 *Fely. c. cum ſuper. n.* 12. *de re jud. Rui.* 4. *conſ.* 163. *Alc.* 8. *conſ.* 67.

c *Iaſ.* 2. *conſ.* 176. *Alex. l.* 44. §. 1. *de acq. poſſ.*

d *Contar. ſi de mo. po. lim.* 23. *Crav. conſ.* 997. *n.* 10. 11.

e *Covar. pr.* 16. *col.* 4. *Rom. conſ.* 342.

f *Zucch. conſ.* 30. *Caſtr. l. à divo.* §. *ſi ſuper. de re jud.*

g *Imo conſ.* 55. *Iaſ. d.* §. *ſi ſuper.*

dubitandum quin ſententia tertio noceat, ut ſic lata contra colonum, qui domino poſſidet, domino nocet. lata contra nautam, qui dominis poſſidet, dominis nocebit. [h] Scilicet poſſidet is, *cujus nomine poſſidetur. Procurator alienæ poſſeſſioni præſtat miniſterium.* Et vera eſt illius poſſeſſio hæc. Non etiam dicatur mihi, non nocere domino latam hic contra nautam: quia non noceat ſententia tertio, niſi cum litigans agit nomine proprio, non nomine ipſius tertii. [i] ut ita rem declarat Bartolus. Hic autem nomine dominorum, non ſuo ipſius proprio, egit nauta. Non, inquam, hoc mihi objiciatur, quod eſt valde dubium, & in utramque partem ſatis ſuſtentabile; [k] ut ſcribit Alexander, qui & diſputat ad quæſtionem per quinque columnas, citat autem & multos autores hinc, & inde: fortes hinc & inde rationes adducit. Et licet videatur concludere cum illa Bartoli opinione: [l] tamen Alexandri ipſius quoque ſententiam magis ad Innocentium inclinare contrariam, cenſet Bertrandus, & ipſe ſequens Innocentium, atque Alexander ipſemet plurimos excipit caſus, quibus tenenda ſit ſententia Innocentii. [m] Et unus eſt, qui Alexandro notatur ſeptimus, quando non ſcientes modo, ſed & præſentes fuerunt iſti, quorum eſt nomine litigatum, ut tum imo iſtis noceat judicatum Et hoc valeat contra illos adverſarios noſtros, qui & præſentes litigio fuere. His nulla eſt ſpes. Hos nullo colore audire Judex poſſit. Sed & caſus, qui primus notatus Alexandro, & relatus nobis in capite præcedente, de procuratore excedente fines mandati, ſervit nobis pro reſponſione ad omnes. Procurator non eſt alter à domino. Non eſt hic locus dicto, [n] quod ſententia, etſi proſit alteri

h *l* 18. *de adq. poſſ. Corn.* 2. *conſ.* 219.

i *Bar. l. ſæpe. n.* 4.

k *Alex. l. ſæpe. col.* 25. *in med.*

l *Bertr.* 4. *conſ.* 393.

m *Alex. l. ſæpe. n.* 93.

n *Iaſ. l.* 2. §. *ex hiſ. fi. de V. O.*

alteri aliquando, nunquam tamen noceat. Quamquam & illud sic est, si nec ulla sit connexitas, nulla ratio. Hic scientia est caussa. [o] Sufficit autem scientia circa ea, quæ in difficultatem veniunt. [p] Probata est scientia evidenter per conjecturas verisimiles: plene per plures præsumptiones simul junctas, &c. [q] Et scientia satis est nunc nobis vel secutæ litis de appellatione nautæ, ut Imola & Alexander declarant, & in tertio loquuntur, qui in casu nostro non est etiam tertius.

o Decia. 5. cons. 91.
p Calcan. cons. 23.
q Alex. l. sæpe n. 21. Im. l. 5 n. 17. de app.

CAPUT XIII.

Quatenus noceat res judicata tertio, & de hujus appellatione & executione non moranda.

FAcit res judicata & tertio præjudicium [a] Res judicata jus facit, pro veritate habetur, nemo auditur contra eam, similia. Etiam tertio nocet usque ad semiplenam probationem; & ita quidem, ut reliqua absolvi juramento possint. [b] Ut hæc Bartoli traditio est, quam sequuntur Butrius, Ancharanus, Panormitanus, Romanus, Alexander, Socinus, Decius, Tiraquellus, & qui hos omnes citat Menochius: & qui opinionem nec dubitandam dicit. [c] Quibus addo ego Alciatum, Decianum, Purpuratum, Ruinum, Rotam Genuensem, & Gozadinum testantem de omnibus, sic tenentibus ad *l. 2. C. de ed.* Ridiculi sunt, qui ajunt de communi contraria. Etiam dissentientes à Bartolo, tum sunt imo cum Bartolo, si aliqua sit (ut nobis est) caussarum connexio vel communio. Quæ tenenda ad minimum

a Ias. rubr. de re ju. Decia. 2. cons. 18. Io. Fra. de Pon. cons. 6.
b Menoch. cons. 390. 421. 449. 574.
c Alc. 6. cons. 68. Decia. 1. cons. 11. Purp. ult. Rui. 4. cons. 28. Genu. 103. Ro. decis. 184.

mum est sententia, media, concordans alias. Quod si vero nocetur tertio per sententiam sic, & ab hac is non appellat : tum & in judicatum transit contra ipsum. [d] Aliquando tertius nec potest appellare : si nec ipse potuit, contra quem lata sententia est. [e] Cum potest, certe & necesse habet appellare : si nec sit protestatus durante lite cum alio, ne ea obesset sibi : nec litigantem submoverit à lite, quem submovere potuerit. [f] Appellare habuit eo modo, & tempore, quibus ipse habuisset victus : intra decem dies, ex quo scivit, latam fuisse sententiam. [g] Adquiescere enim sententiæ videtur, & appellationi renunciare, qui congruo tempore non appellat, nec non negligentia (minimum) ejus arguitur, qui potuit uti oportunis remediis, nec est usus. Ad renunciata autem regressus non datur. [h] Quid dicam, quod citra appellationem instituitur judicium novum à tertio : itaque nec sit executio impedienda, etiam lædens jus tertii? ut respondit Cravetta & sentit Covarruvias, nec quisquam dissenserit. [i] Cum sententia non nocet, potest tertius cujus intersit, advenire & post executionem inchoatam, & se objicere. Sed hic nocet. [k] In dubio sic interpretanda est sententia, ut minus noceat tertio : ut non noceat omnino. Sed in dubio hic non sumus, ubi communes opiniones habemus. [l] Communes opiniones non sinunt, rem esse dubiam, sed faciunt rem claram. [m] Aut si sequimur ejusmodi disputationes, profecto nihil fuerit adeo clarum, quod obfuscari non valeat. Etiam hic ego rapiam

d *Covar. 15. pr. n. 3. Menoch. cons. 345.*
e *Contar. si de mo. po. lim. 23. Covarr d. 15. n. 1. & c. 16. prin. Ceph. cons. 279. Crav. 997 n. 25. fi. Alex. l. sæpe. n. 82. add. Pan. c. veniens. n. 16. de testi.*
f *Fely. c. cum super. n. 9. de re jud. Cov. d. 15. n. 2. 4. & col. 14. fi. col. 15. prin. Hond. 1. cons. 28. n. 40. Rom. 343. n. 16.*
g *Rol. 4. cons. 52. n. 23. Orad. int. al. vol. 2. cons. 45.*
h *Crav. d. 997. n. 6. Covar. d. c. 16. prin.*
i *Anch. d. c. veniens. n 2. Fely. num. 4.*
k *Rol. 3. cons. 79. Dec. cons. 445. n. 44. Menoch. 501 n 14. & cons. 688. n. 40.*
l *Dec. 1. cons. 2.*
m *Alc. 9. cons. 104. Burs. 2. cons. 203. Corn. 3. cons. 82. num. 2.*

rapiam argumentum: quod si sic judicandum in dubio est, ne noceat sententia tertio eam ob caussam, quia id sit minus nocivum; etiam executio rei judicatæ non impedietur nobis hujus possessorii, quia id sit minus nocivum. Salvo adversariorum jure omni, potest nobis fieri executio. [n] Quam tardare non modici est præjudi- *n Panor*
cii. Grave hoc est & publico, ut rerum judica- *d. c. venients. n. 9.*
tarum autoritas sic eludatur. [o] Etiam cum præ- *o c. 17.*
judicium tertio non est factum, non inde tamen *de re jud.*
fit, ut nec executio sit facienda. [p] Et levis hic *l. 57. is, à quo. de*
cognitio est satis, ubi executioni sententiæ ter- *re jud.*
tius resistit: jure ejus circa proprietatem in ju- *p Crav.*
dicio ordinario ipsi servato. [q] Hic damnandi ad- *d. 997. num. 28.*
versarii & in expensas totius actæ litis cum nau- *q Anch.*
ta: qui Legatum fatigari à nauta, passi sunt: *cons. 333.*
& nunc adsunt suo nomine, litigaturi de re ea- *Crav. d. 997. num.*
dem: ut hoc verissimum sic esse, ait Ancharanus, *19. 20.*
ut sic malitiis hominum, & dispendiis obvietur. Idem & Cravetta & notanter, quod occasio delinquendi ministretur à Iudice, si sic impediatur executio: id enim genus exemplo freti alii versutias similes struent. [r] Executio non impe- *r Panor.*
ditur propter motam litem & exceptionem al- *2. cons. 5*
tioris indaginis.

CAPUT XIV.

De instrumento debiti faciendo, & de liberandis fidejussoribus, ad Ornatiss. Lop. Sedegnum.

NOn est dubium, quin teneatur Illustriss. Legatus liberare suos fidejussores, qui abi- *a Menoch.*
turi ex Anglia sunt, [a] hoc enim de abituris fide- *de arb. cas. 41.*

jussoribus liberandis tradit Menochius novissime: & decem adfert Doctores, qui idem docuerunt, nullum vero adversantem. Sed quæstio est, an Legatus hodie teneatur instrumentum eis facere aut aliam promissionem, quod eos liberabit, cum discedent, aut (quod postulant fidejussores) intra certum tempus. Et ego de tempore certo peti non posse putem: quoniam hæc esset obligatio ad id, ad quod Legatus non tenetur: qui tenetur solum in casu profectionis. Sed nec videtur obstringi Legatus ad instrumentum in diem istum profectionis incertum. Nam hoc aut inducit novam obligationem, aut fortiorem. Et neutro casu tenetur Legatus instrumentum facere: [b] quia obligationes sunt voluntatis, non necessitatis. [c] Et quia, ubi deterior fit conditio debitoris, non tenetur debitor facere instrumentum: fit autem deterior, si fortius obligatur. Quod si autem probationi tantum petitur instrumentum, etiam neque tenetur Legatus, quoniam non hic periculum est, ut intercidat probatio. Lex namque est, quæ obligat Legatum. Et probatio legis, semper loquentis intercidere nequit. Lege obligatur Legatus, hos abeuntes liberare. Legis obligationi cur suam addet Legatus? Lex claram semper emittit vocem, & frustra igitur alia desideratur probatio. [d] Et sic igitur est doctrina Bartoli & communis: quod, ubi non sit dubium quod aderit probatio, ibi nec peti instrumentum possit. [e] Potest ante agi ad declarationem juris: ut adveniente tempore admittatur. Sed non hic opus ista declaratione: ubi lex clara & Legati vox clarissima. Et ex his agitur contrarium pro Legato dico in casu altero, cum Legatus petit instrumentum emptionis. Moris hoc est. Et semper incertum

b l. sicut. de oblig.
c Ang. l. in omnib. de jud. Alex. l. si finita §. eleganter. n. 18. de dam. inf.
d Bar. d. §. eleganter.
e Covar. 1. var. 18. fi.

tum si Legato aderit probatio venditionis, quam fecit. [f] Venditor cogitur facere instrumentum venditionis. Ergo & emptor emptionis. [g] Et generaliter *potest quis compelli ad faciendum instrumentum contractus, vel alterius obligationis.* Vale, Sedegne Ornatiss.

[f] *Iass. l. ex parte. 121. de V. O.*
[g] *Corn. 4. cons. 120. Moli. de contr. disp.* 337. *num* 3.

CAPUT XV.

De suspecto judice recusando.

TOties appellatum est ab interlocutionibus & sententiis istius judicis, & tot pendent ab eo appellationes, ut putem jus, fasque nobis esse, eundem nunc recusare. Etiam nec alia caussa hæc nunc est, in qua ipsum recusamus, ut non nos compellat [a] lex, apud eundem agere, quæ apud eum, à quo appellatum est, aliam caussam agere, compellit appellantem. Scilicet actum est possessorio ex confiscatione, ut bona fisco Hispanico traderentur, quæ ei confiscata, quæsita jam sunt dominio ejus. Et nunc nec agetur ad aliud, nec ex alia caussa, nec inter alias personas. Et sic igitur, quia non in alia caussa sumus, nec lex stat contra nos, imo illa stat pro nobis, argumento à contrario sensu. [b] Sub judice suspecto periculosum est litigare. ut inquiunt nostri Doctores & autores. [c] Et etiam, si nulla humana lex hac de re fuisset statuta in specie, ratio ipsa facilime ostenderet, eorum judicia nobis fugienda, omnibusque modis avertenda esse, quos suspectos habemus. ut hæc loquitur Covarruvias. Quid & quod idcirco æquissimo consilio factum est, ut

[a] *l. 1. ap. eum, a quo app. al. ca. ag. comp.*
[b] *Bar. de jud. susp.*
[c] *Covar. pract.* 26.

ut nemo cogatur eum ferre Iudicem, qui sibi sit suspectus. [d] Et lex: *quia sine suspicione OMNES lites procedere, nobis cordi est, liceat ei qui suspectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare.* Scio, hæc capi non de judice ordinario: qualis noster est. Sed ego rationem illam laudo generalem: & apto in Iudicem hunc nostrum suspectissimum, in quem & aliæ incurrunt caussæ, facientes illum plane recusabilem. [e] An enim non centum notantur caussæ, propter quas recusari Judex potest? & an non aliæ contra hunc sunt Judicem absque hac appellationum, quas dixi caussas alias? Hic Judex semper fuit istorum hominum Advocatus contra Hispanos. Hic in delitiis est Hollandis. Hic decretum quoddam prædecessoris sui, viri consideratissimi, illico Judex factus jussit mandari executioni pro Hollandis contra Hispanos: & fuerat ([f] nefas) in illa caussa ipse contra Hispanos Advocatus, & quod decretum prædecessor ipse qui fecerat, ob justissimas causas à nobis allegatas, mandare executioni nunquam voluit. Hic in alia caussa dedit contra nos privilegia fisci, fisco Barbariæ: in ista caussa irrisit nobis jura fisci Hispaniæ varie. Et in caussa illa Barbariæ num legit [g] Ruini responsum, quod ego citavi? num expendit disputationem nostram dictam, scriptam adversus illum fiscum Barbaricum? hora octava pomeridiana rogatus à me, ut expenderet omnia, sequente sane aurora contra nos judicavit. Nunc cum audiisset advocatorum sex allegationes contrarias ad horam prandii, vixdum pransus tulit interlocutionem, nec aliis (credo quidem) nec consideratis allegatorum plurimorum, nec [h] consilio (id certo scio.) Cravettæ,

d *l. 14. C. de judic.*

e *Ias. add. no. ad d. l. 14.*

f *Maran. de app. n. 42.*

g *Rui. 5. cons. 158.*

h *Crav. cons. 597.*

Cravettæ, in quo maximum nobis eſt fundamentum. Etiam id factum, cum ſit quæſtio hujus interlocutionis adeò longa & intricata, ſi tertius admittatur tardandæ executioni contra alium judicati, ut facilima non ſit reſolutio ipſius. Legendi alii, Alexander legendus, qui ſcripſit volumen ad l. ſæpe: [i] & parum ex ordine, ut etiam Zaſius notat. [k] Et Præſes concilii Neapolitani, quod articulus iſte à Doctoribus confuſus traditur. Quid tamen alia colligimus? Quis eſt eorum, qui audivit hominem, aut vidit agentem in nos, poſt iſtam interlocutionem, & non ſenſit eum eſſe infeſtum nobis? [l] Poteſt Iudex tueri ſuam ſententiam, & pro ea intervenire. [m] Et ſervetur tamen de honeſtate, ut non ſit Advocatus, qui fuit Iudex. Quid in iſto, qui etiam eſt Iudex? Atque num more Iudicis egerit, cenſete Viri illuſtres, apud quos egit. [n] Affectio Iudicis manifeſtiſſima detegitur ex diſputatione ejus cum parte. Ego plura de homine amiciſſimo non dico, & doctiſſimo. Et hæc dicta volo cum pace ipſius bona pro juſtitia cauſſæ, quam defendo. [o] Sed ſi propter ſolam appellationem pendentem in alia cauſſa non licet recuſare Iudicem, ut eſt ſententia communis: ergo ubi ſola appellatio non eſt: licebit Iudicem recuſare. [p] Materia recuſationis Iudicis eſt favorabilis, ut Rota cenſuit. [q] Scilicet divina ac naturalis ratio dictat, non oportere definiri cauſſam à Iudice ſuſpecto. Et infinitæ cauſſæ ſic congeruntur, propter quas fieri iſta poſſit recuſatio, & ultra illas arbitrium Iudicis adhuc verſatur hic, qui & alias admittere poſſit. [r] Admitti cauſſa etiam levis debet, ut Rotæ habet deciſio Doctoris mei Cantuccii. In propoſito & illa facit ratio, ne Iudex ſic ha-

i *Zaſ. l. ſæpe. prin.*
k *lo. Fra. de Pon. conſ. 75.*
l *Pan. Fely. c. 26. de reſcr. Bal. rub. C. de pæ. ju. qui ma. ju.*
m *Fulg. l. quiſquis. C. de poſtul.*
n *Crav. conſ. 350.*
o *Dec. c. ad hæc. de app.*
p *Iaſ d. add. no.*
q *Menoch. de arb. caſ. 152.*
r *Ro in noviſſ. vol. 1. deciſ. 2.*

beatur

beatur etiamque cum adjunctis aliis judicibus: quod non poterit ab istorum omnium sententia provocari, itaque & cesset ratio legis civilis, compellentis, apud eundem litigare in caussa alia, quia possit denuo provocari. Et prima tamen illa ratio est invicta, quod non sit futura alia hic caussa. [f] De caussa etenim separata illud est legis ita compellentis, & non habente connexitatem. Illa ratio concludit & in ordinario judice: [t] quem ajunt non posse recusari, sed ei adjunctos peti posse. Et hoc tamen sic est, ut non possit ordinarius recusari simpliciter velut suspectus, ut alius judex potest; non tamen, ut recusari non possit etiam ex justa caussa. Nemo hominum hoc dicit. [u] Imo dicunt omnes, quod illa quidem sit vera, & communis conclusio, de ordinario non recusabili: sed quod fallit in certis casibus specialibus. Recusatur hic judex in hac caussa, quæ plurimum, & ferme tota pendet ab articulo quodam Iuris, in quo judex iste, olim Advocatus, defendit eas partes, quæ hic si prævaleant, vincent liquido omnem caussam nostram. Manet affectio (quod omnes scimus) etiam ad ipsas opiniones.

f *Dec. d. c. ad hæc.*

t *DD. d. l. 14. & auth. seq.*

u *Ias. d. l. 14.*

CAPUT XVI.

De appellatione ab interlocutione, & retractatione ejusdem.

APpellatum est, cum admisit judex quosdam, qui venerunt velut tertii impedire rem inter alios judicatam: simul & supplicatum Principi pro retractatione ejus admissionis.

Itaque

Itaque duo videnda ſint: & ſi licet appellare; & ſi impetrare licet retractationem. Cæterum non ſit quæſtio prior difficilis. [a] Quoniam *veriſſimum & indubitabile* dicitur, licere in poſſeſſorio (quod hic eſt) appellare à gravamine irreparabili quocunque ante ſententiam illato. [b] Recte prudens judex judicabit, cauſſam juſtam & probabilem eſſe admittendæ appellationis ab interlocutoria, cum videt, damnum illatum per interlocutoriam, eſſe irreparabile per definitivam. Sic Menochius. Atque de tali gravamine habet interlocutio, quæ habet de admiſſione perſonarum. [c] Ut itaque ab ea appellationem dat Speculator, Iohannes Andreæ, Baldus latiſſime, Angelus, Romanus, alii, citati Menochio, citati Contardo, & adhuc alii, & hi ipſi duo. Nec quiſquam diſſentit, quem ego ſciam, uno excepto Iaſone, & in caſu uno admiſſionis teſtium, Fulgoſio. Nam Iaſon, ut cavillatur ſuper opinione Speculatoris, quam omnes ſic accipiunt, mihi ita non probe citat Fulgoſium, quaſi repugnantem aliis generaliter: cujus imo hæc ſunt verba: [d] *Ab interlocutoria poteſt provocari, cum per eam ſit præjudicium non reparabile per definitivam. Et dicit Angelus, Speculatorem tenere, quod ſi interlocutoria judicis pronunciaverit, teſtem aliquem admittendum, qui non erat admittendus, quod de jure etiam civili poteſt provocari. Et idem dicit generaliter, quotieſcunque per interlocutoriam pronunciatur quis legitimus, qui non eſt legitimus. Sed illud quod dicit de teſte, videtur non inferre gravamen, quod non reparetur per definitivam, quemadmodum & ſi ex depoſitionibus teſtium male judicaſſet.* Sic in ſolo caſu teſtium Fulgoſius. Et nec quoque in caſu illo

[a] *Contarſi de mopo. lim. 5. n.2.3. 13. & q.8. n. 23. Menoch. 4. adip. 818. 822. & ſeqq.*

[b] *Menoch. de arb. caſ. 490.*

[c] *Ang. 3. conſ. 30. Bal. alii, l. 9. qui ſat. cog.*

[d] *Fulg. d. l. 9. n. 9*

illo bene diſcedit à communi, quoniam ([e] ut in terminis reſpondent Bartolus, Baldus) admiſſi teſtes faciunt quale quale præjudicium ſemper. [f] A læſione autem vel minima liceat appellare. [g] Apellatur ab interlocutione, *cujus probatio præjudicium facere poteſt, vel cujus gravamen in appellatione à definitiva non poteſt reſcindi, ſeu reparari*: inquit Romanus. Atque Baldus adhuc notat plures caſus licitæ hic appellationis: & cum interlocutio trahit ſecum executionem, & cum excludit probationem; & cum intervertit beneficium, qui hic optime quadrant caſus nobis: contra quos ſiſtitur per iſtam admiſſionem, inchoata executio judicati: & iidem excludimur à probando, non hos eſſe tertios. At concludo, verti & irreparabile gravamen ab hac, & ab alia omni admiſſione perſonarum: [h] quia (quod indicat Baldus) ſemel admiſſi, iidem nequeunt poſtea repelli umquam, nec in judicio appellationis, nec in petitorio. Sic non mihi obſtaret, ſi quis allegaret, [i] quod revocari poſſit à Judice interlocutio, ad quem appellatum ſit à definitiva: quia ſic & devoluta ad eum ſit poteſtas revocandi omnes interlocutorias. Nulla difficultas in priore hac quæſtione, ubi communes opiniones ſunt & claræ rationes. In altera faciunt difficultatem plura. [k] etſi Reviſio dicitur quædam ſpecies appellationis: & ad exemplum appellationis cenſenda Et primum facit difficultatem, [l] quod lite pendente non ſit licita ſupplicatio pro iſta retractatione, atque nec dirimit litem interlocutio: nec per appellationem definit lis pendere: non certe per appellationem ab interlocutione. [m] Quicquid ſit in definitiva contrarium. Leges apertæ: *Supplicare cauſſa pendente non licet, niſi vel acto-*

e *Bal. l.* 2. *n.* 19. *C. de epiſc. aud.*
f *Alex. l. ſæpe. nu.* 70. 71. *de re jud. Odd. de reſt. q.* 4. *n.* 102.
g *Rom. d. l.* 9. *n.* 3.
h *l.* 13. *ubi gl. C. de procur.*
i *Purp.* 1. *conſ.* 62. *&* 66.
k *Ceph. conſ.* 180. *n.* 29.
l *C. ut li. pe. ubi Cujac. parat. Iaſ. rub. Bal. l.* 2.
m *Ceph. conſ.* 661. *num.* 16.

actorum communium, vel pronunciationis editio denegetur. Ubi & duo soli casus excipiuntur: in quibus noster non est. Etiam: *Qui licitam provocationem omiserit, perpetuo silere debebit: nec à nobis impudens petere per supplicationem auxilium, &c.* Secundum, quod ubi sit remedium ordinarium appellationis, ibi cesset extraordinarium supplicationis. Et regula hæc est quoque generalis. Et hic est locus appellationi indubitanter ut dixi, quam nec licet omittere, ut audivimus. [n] Nunquam admittitur supplicatio, ubi habere locum potest applicatio. Sic Doctores. [o] Tertium, quia revisio non detur de errore juris, sed de facti, atque hic petatur revisio, an jure isti potuerint. [p] Quartum, nam recursus non detur ad Principem, ubi non magna, non justissima caussa sit, non enormis læsio, non magnum præjudicium vertatur, nec enim pro re tenui afficiendus sit molestia aliqua Princeps. Sed in mora modici temporis, data probationi faciendæ incontinenti de jure istorum, non magnum vertitur præjudicium [q] Scilicet leve sit præjudicium in brevi dilatione concessa, parva mora nec sit mora, &c. Quintum, quia nec supplicatum pro ista revisione hic sit in scriptis. [r] Et scriptura hic dicitur necessaria tamen. Sexum, quoniam quod faciet hos tertios contentos, [s] revisio non suspendet decreti alterius post secuti executionem, quo possessio, quæ antea decreta nobis erat bonorum, istis rescribitur, & nec appellatio ab interlocutione impedit, judicem procedere ad ulteriora omnia. [t] Septimum & hoc in terminis traditur, quod non supplicatur contra interlocutoriam, & supplicatio non admittitur, etsi nec reparari in defini

n *Mara. de app. n. 13.*

o *Menoch. cons. 818. n. 40. & de arb. q. 70. n. 34.*

p *Ias. l. 2. n. 7. Cast. l. 3. C. ne li. pe. Menoch. d. 70. n. 18.*

q *Menoch. d. 70. nu. 17. Tiraq. de retr. lign. §. 8. gl. 2. n. 9. item de iu. in re. expe.*

r *Ias. anth. quæ supplicatio. nu. 7. C. de pr. imp. off.*

s *Lancell. 2. de att. 19. n. 16. Contar. fi mo. po. q. 8. n. 40.*

Gail. 1. obs. 154. t *Rebuff. de suppl. num. 66.*

nitiva poſſit interlocutio. Atque hæc faciunt in quæſtione & caſu noſtro difficultatem. Atque his tamen & aliis, quæ adduci poſſent in partem eandem, non obſtantibus, etiam nobis nunc concedendam revisionem arbitror. Et moveor, quia ſi prohibita non ſit hic ſupplicatio, certe permiſſa ſit hic ſupplicatio. [u] Nihil enim aliud quærit ſupplicans, niſi ut veritas appareat; & ſi ſit læſus, ut ſibi damnum ſarciatur: quæ ſupplicatio juri divino, & naturali, & æquitati convenit, itaque etiam annuere ei Princeps debet; ut ſic eſt argumentum Deciani in terminis, & multus ſermo de officio hic peculiari Principis, pro adſeranda veritate. Secundo itidem in terminis moveor, [x] quia liceat ſuppplicare adverſus gravamen interlocutionis, ſi (quod hic eſt factum) etiam mentio fiat proceſſus ac ſtatus cauſſæ: nam & propter ſubreptiones videatur vetita ſupplicatio. Salycetus autem declarat late, quemadmodum *ſufficit ſub compendio narrari*, quomodo in tali lite, vertente inter tales, judex ſic fuit interlocutus: ob quam interlocutionem ex tali cauſſa gravatus appellavit ad Regiam Majeſtatem: cui & ſupplicaret ut delegaret appellationem. Tertio moveor à facili deſtructione omnium contrariorum; ut ſuccedat, quod præmiſi, de ſupplicatione permiſſa, quæ non ſit prohibita. Non obſtat igitur primum, quod habeat regulam, quæ hic non teneat ubi caſus ſit exceptus: etſi de duobus in lege exceptis non eſt. Et caſus enim alii excipiuntur per Doctores: [y] & hic noſter, cum eſt interlocutoria irreparabilis per ſequentem definitivam, ſic in exceptis aliis eſt. Licet & ſupplicare lite pendente, ut alter adſocietur judici ſuſpecto. [z] Id lex alia, & Docto-

u *Decia. 1. conſ* 47. *nu.* 23. 26. 28.

x *Lancell. 2. de att. praf. nu.* 631 *Saly. l.* 2. *n.* 2. 3. *C. ut. li. pe.*

y *Gail.* 1. *obſ. ult.*

z *Non.* 123. *ubi An. item gl. Cy. Bar. Alb. Bal. Saly. Iaſ. l.* 2. *C. ut li. pe.*

Doctores omnes volunt : id hic ſupplicatur Principi, ut judici ſuſpectiſſimo aſſocientur ſaltem alii. Et neque omittitur hic appellatio, ſed jungitur ſupplicationi ex formula Salyceti pro habendis delegatis. Non obſtat ſecundum, quod & ſic ſolutum eſt per Salyceti tradita, & aliorum, hic jungentium ſupplicationem & appellationem. [a] Ordinarium auxilium generale, & extraordinarium ſpeciale ſunt ſimul remedia : etiam extraordinarium non mere ſubſidiarium : etiam extraordinarium tendens ad coadjuvandum ordinarium, &c. [b] Et ſic poſſe appellare, non impedit reſtitutionem in integrum, ut eſt communis opinio: item nec appellaſſe. Sic neque ſecundum obſtat contrarium. Et quod nunquam addmittatur ſupplicatio, ubi poteſt habere locum appellatio, id quidem ſic dictum communiter, & ut plurimum, non ſemper. Et nec Doctores, citati Marantæ, habent abnutivum illud univerſale. [c] Panormitanus, quod poſſit quis intentare ad cautelam duplex remedium, appellationis, & ſupplicationis, cum dubitat de competenti. Id, quod & in præſenti caſu factum dici poteſt rectiſſime. Non obſtet tertium contrarium : quia de errore facti plurimo quæritur hic : ubi iſti velut tertii ſunt admiſſi, qui non ſunt tertii, ſed iidem cum litigante priori. [d] Etiam quod de errore juris iſthic negatur, in Principe dicitur: ad quem & dicitur ratio propria, quoniam ille nec præſumatur errare in jure, qui in pectoris ſcrinio habet omnia jura. [e] Abhorret lex, de iniquitate dici contra tantos viros. De errore facti admittit, ex quo ſecutus error juris. [f] Admittit de facti : etſi nonnihil etiam

a *Odd. de reſt. q. 7. n. 2.*

b *Odd. de reſt. q. 16. n. 24. & q. 17. n. 46.* 82. 89.

c *Pan. c. 4. n. 3. de in int. reſt.*

d *Rebuff. de ſuppl. n. 11. 70.* 74

e *Mara. de app. n.* 22. *Menoch. d.* 818. *n.* 98. *& 4. adip. n.* 897.

f *Rebuff. de lit. civ. gl. 2. n. 43.*

injuriæ ex hoc quoque videatur. utut dicatur, quod prudentissimi etiam in facto falluntur. Non obstat quartum; [g] Quia nec modici præjudicii sit suspensio, & retractatio executionis, facta per istam interlocutionem. Iustissima caussa Hispano Legato sit: qui omisit petere adjunctos judici suspectissimo: imo qui non recusavit inimicum judicem. [h] Et fas fuit vel hoc nomine recusare in omni caussa, quod in una pendebat ab eodem appellatio. Aut si jure civili, quod in isto sequimur Admirallitatis tribunali, non sic est: vel aliter civile jus Canonico componitur, & nobis jus istud non sit: certe jus est tamen de adjunctis, quos non petiisse, error fuerit Legati. Is habuit judicem suspectum, quem & moneri à summo Concilio Regis nostri curavit. Sed erravit, dum autoritati concilii plus fidit, quam timuit ab inimico animo judicis exasperato. [i] Datur revisio, ubi error dicitur etiam proprius petentis revisionem. Sic & quartum est dissolutum argumentum contrarium. Quod namque de mora modici temporis illic dicitur, nihil hic est, ubi non de tempore res est. Non obstat quintum: quoniam supplicatum in scriptis imo hic est. Dedit Legatus in scriptis Regi summam totius processus, dedit ad Regem literas, supplicavit, ut Legatum decebat, Regi. [k] Pro qualitate personarum hæc fiunt, ut pulcre est apud Rebuffum in tractatu hoc de supplicationibus. Et is addit quod tanti momenti sunt in voce, sicut in scriptis: quemadmodum & appellationes. [l] Atque si in appellatione ab interlocutoria non est scriptura necessaria: ut communis est opinio & verissima in jure civili: cur sit necessaria in suppli-

g *Pan. c. 38. n. 9. de testi.*

h *Mara. de app. n. 61. Dec. c. ad hæc. n. 15. de appell. Bar. tra. de jud. susp.*

i *Menoch. d. 318. n. 9. Rebuff. de supp. n. 87.*

k *Rebuff. de supp. n. 3. 4. 16.*

l *Ias. §. ubi decretum. n. 59. & add. no.*

ſupplicatione, non fortis dicetur ulla ratio. Non obſtat argumentum ſextum: [m] quia ſententia imo non mandabitur executioni, lata poſt appellationem ab interlocutione, dum appellatio pendet: nam & validitas ſententiæ pendet ab eventu interlocutoriæ. Videlicet, n tenuit appellatio ab interlocutoria, non valuit definitiva, velut lata à judice, cujus juriſdictio erat ſuſpenſa, ut eleganter declarat Panormitanus. Nec nocet, quod imo judex, à cujus interlocutione eſt appellatum, poſſit procedere ad ulteriora, quouſque conſtet de veritate appellationis. [n] Ut ſic opponit Aretinus, & illum Doctorem ſuum ſequitur Felynus. Nam rationi Panormitani nec reſpondent, nec ſequitur, quod & executio quoque fieri poſſit: quæ aliud eſt à reliquis, & pluſquam ulterius. Sed hæc alia erit quæſtio. Non obſtat ultimum argumentum. [o] Nam illa deciſio ſit ex lege Galliæ, de reviſione nec danda ab irreparabili interlocutione. Et ex regula illa ſit, de non danda alias, non ſit regula ex univerſo. Et ſic deſtructis contrariis ſtat noſtrum tertium argumentum. Quoniam vero eſt, qui in verbis legum, quæ videntur reviſionem prohibere ſemper, fundet ſe multum; audiat is adhuc, [p] quod leges loquuntur de ſupplicationibus, non per viam juſtitiæ, ſed gratioſis, ambitioſis, per exquiſitum ſuffragium, per potentem interceſſionem. [q] Sic & dicta proprie ſupplicatio ſpectat gratiam, de qua non ago nunc: at de altera contendo ego juſtitiæ: & quæ dicatur appellatio, reſtitutio. Et non prohibetur appellatio ab interlocutione non Principis, aut non Senatus Principis. [r] In reviſione iſta per viam juſtitiæ conceſſa non videatur verum, quod

m *Panor c. 38. n. 3 de teſti.*

n *Aret. Fely. d. c. 38.*

o *Rebuff. eo. art. 1. gl. 26.*

p *Cuja. nov. 113. Alc. lib. 4. de V. S. Bero. c. ex literis. n. 7. 18. 20. 21. &c. de reſcr.*

q *Odd. de reſt. q. 1. n. 7. & q. 43. n. 52.*

r *Odd. de reſt. q. ult. n 2.*

quod executio non impediatur. Etiam petitio revisionis hic impediat. [f] Loquuntur de gratiosa supplicatione, qui negant impeditionem. Etiam nescio ego, an jure civili, quod hic sequimur, idem non sit ad istam impeditionem, quod proponitur de jure Canonico per Aretinum, & alios. [t] Iure Canonico non suspenditur judicis jurisdictio per appellationem ab interlocutione. Eccur suspenderetur litibus nunquam finiendis, siquidem eo jure licet ab omni interlocutione appellare? Iure civili cum appellatio non detur ab interlocutione, nisi pauculis in casibus, ratio non negat suspensionem. cum detur ab irreparabili, ratio dabit suspensionem, ne jus frustra dederit appellationem. Quid? non & à sententia secuta est appellatum? de illius dictum nullitate? Ergo nec fiet ejusdem executio. Et sic rursum dixi ad sextum contrarium. Dico nunc argumentum nostrum quartum itidem in terminis supplicationis pro revisione ex Deciano, & aliis. [u] Quod etsi dubius esset articulus, an sit applicatio talis admittenda, *in dubio semper Princeps debet* supplicationem admittere. [x] Nam etsi sit voluntatis concedere, non tamen debet Princeps recusare, si justa súpplicatio sit. Et loquuntur isti de revisione sententiæ, & sententiæ Principalis, imo & rei judicatæ: & loquuntur de justitia legis. Nam de potestate altera Principis absoluta, ut dare is possit revisionem, etiam cum quis nequit supplicare pro revisione, nec disquirendum sit, ut Decianus scribit.

f *Lancell. 2. de att. 19. n.16. 20. 25. Contar. si de mo. po. q.8. n. 40.*
t *Covar. pr. 24.*
u *Decia. d.74. in fi. Meno. d. 4. n.898.*
x *Rebuff. de suppl. num. 45.*

CA-

CAPUT XVII.

De possessorio retinendæ, sequestro tollendo, cautione juratoria, & nonnullis fidejussoribus recipiendis.

POssessorem[a] turbari non oportere in sua possessione, & Doctores dicunt, & certissimum sit. [b] Et itidem est certum, esse turbationem, non posse libere uti sua possessione. [c] Nam possessio sit usus rei. [d] Et itidem impediri hunc usum per sequestrum: afferri impedimentum, & molestiam possessori: hunc imo quodammodo spoliari per sequestrum. [e] Et itaque custodiam nec tenendam: at esse satis fidejussores de conservanda re: quam nec advocaverit judex ad se prætextu periculi scandali, nisi forte de periculo hoc probetur. [f] Etiam diffamatio turbat, ut omnium est sententia. [g] Breviter datur interdictum, quod nos intentavimus, *Utrubi*, & propter judicale sequestrum. [h] Datur contra turbantem judicialiter. [i] Datur contra turbantem, nec possidentem. Ut non possident sane adversarii: qui se spoliatos ajunt: [k] & itaque se non possidere. Nos nostram probavimus possessionem, [l] ut satis est, hanc probasse tempore motæ litis, vel turbationis. [m] De justa probatione nec habuimus, quod non vi, non clam, non precario possideamus. [n] Et nec cogimur vel allegare titulum nostræ possessionis. [o] Scilicet justa in dubio præsumitur possessio & bonæ fidei. [p] Bona & fides præsumitur: saltem præcedente justo titulo emptionis.

a *Pan. c. 2. de seq. po.*
b *l. 10. de vi arm.*
c *Alc. de qui. pe. pr. n. 90.*
d *Anch. cons. 248. Menoch. 246. Ro. Gen. dec. 290.*
e *Menoch. cons. 696. & 3. ret. 88. Alc. 5. cons. 132. n. 62.*
f *Menoch. d. 3. nu. 294.*
g *Menoch. d. 3. n. 475*
h *Menoch. d. 3. num. 297. Corn. 1. cons. 113. n. 1.*
i *Menoch. d. 3. num. 290. Bero. c. 5. n. 39. 46. de re. sp.*
k *Menoc. præl. rec. n. 21. & ult. ret. 29.*
l *Covar. pr. 17. n. 3.*
m *Men. d. 3. n. 600.*
n *Corn. 24. cons. 313. n. 4. Ceph. 645. n. 3.*
o *Crav. cons. 901. n. 7.*
p *Corn. 4. cons. 19. n. 5.*

q Corn. 2. cons. 147. n. 17. ptionis. [q] Bona præsumitur fides, & cum est empta res furtiva. nam ignoratum præsumitur id vitii, factum alienum. Et igitur probata nostra possessione, adversariorum turbatione, quid superest, nisi [r] ut pronuncietur, desistendum adversariis à molestatione & præsente, & futura? Eosdem & damnari nobis ob interesse molestationis præteritæ? Neque enim objicient adversarii quidquam de summarietate processus, quæ nec adhibita in nostro sit: ut ex actis patet. [s] Et quæ tamen in nostro, ut in cæteris possessoriis, fuerit (quod tradunt omnes) adhibenda. Non excipient de dominio, [t] de quo adversus hoc interdictum non excipitur. Si (quod censent itidem omnes) non & incontinenti probent, quod nullo modo facere possunt. Imo, & cum facere hoc possent, non audirentur: ut magis communis opinio à pluribus dicitur: & a Menochio, qui instar plurium in istis tractatibus esse possit, adprobatur. [u] Quam opinionem ita probat Cravetta, ut etiam admiretur, fuisse, qui contrarium sequi potuerint: ita Socinus junior, ut nec admittat de dominio notorio. Ecquid quoque, si admitteretur ista exceptio? Non est tamen de ipsa adhuc dictum: tantum abest, ut sit cognitum. [x] Etiam si esset de dominio liquidatum, si non & sit contestatum, super eo ferri sententia nequit. [y] Et in casu nostro, cum de possessorio constat certe, & super hoc prius fuerit pronunciandum. [z] Semper sit pronunciandum super possessorio, ut fere frustra exspectetur, ut & dominio super. [a] Et cum quoque reconventi essemus (quod factum non est, ut fieri potuit) *Recuperandæ*, si sit (ut est) prius cognitum de nostra possessione, & de hac sit pronunciandum prius

r Menoch. d. 3. num. 455.
s Menoch. d. 3. num. 448.
t Menoch. d. 3. num. 672. seqq.
u Crav. d. 901. n. 1. & cons. 943. Soc. jr. §. nihil comm. nu. 147. 153.
x Dec. cons. 84. col. 3.
y Soc. ju. d. §. num. 381. seqq. Alc. 5. cons. 69.
z Vero. c. 1. n. 37. de rest. spol.
a Panor. c. 19. nu. 24. de praescr.

prius. [b] Claris & probationibus fuerit probandum isthic per adversarios, quod possederint, ut omnium sententia est. [c] Et clamant alias jura omnia, rem possessori relaxandam. [d] Quid, quod spoliatus non restituitur, nisi contra spoliatorem? Non restituitur nec contra malæ fidei possessorem, non certe contra mediatum successorem vel ipsius furis. [e] *Unde vi* nec datur contra singularem successorem, & id clarum. [f] Non remedium *l. si coloni.* contra successorem mediatum, qui titulum habet, & bonam fidem. [g] Non remedium *c. redintegranda.* est contra successorem singularem: sicut (ita & argumentantur) illud, *unde vi* non est, non contra vitiosum possessorem, non contra successorem vitiosi: non, etsi res ipsa sit affecta, puta, vitio furtivitatis. Quæ firmiter Menochius docet. [h] Et alii, quod jure civili nullum detur interdictum contra successorem spoliatoris, at omnia remedia possessoria ad recuperandam possessionem rei mobilis competant solum contra possessorem cum vitio. Ecquid igitur sententiam nobis, & relaxationem possessionis moratur? si nihil est eorum, quæ remedia spoliatis dantur, quod hic contra nos detur? Etiam ut darentur omnia, cum probaverimus nos nostra, adversarii alia nec induxerint, sit nunc (ut dixi) de nostris pro nobis pronunciandum. Nam de sequestro tollendo quid dubitetur? [i] Sequestrum odiosum, vetitum: ut quisque, quantumcunque violentus possessor, sit in sua defendendus possessione. [k] Sequestrum viris honestis non faciendum: qui res nolint dissipare, &c. [l] Tolli & impediri per cautionem, regula est satis clara. Etiam per cau-

b *Menoch. cons. 701. num 3.*
c *Corn. 4. cons 313. num. 4.*
d *Corn. 1. cons. 329. n. 7. Bero. d. c. 1. n. 10.*
e *Menoch. 1. recup. 150.*
f *Menoch. 10. recup. 17. 18.*
g *Menoch. 15. recup. 66. 72. 76. 77. 79.*
h *Rip. l. rem, quæ. n. 23. de adq. poss.*
i *Paris. 1. cons. 41. n. 17. Ceph. 479. 681.*
k *Imo. cons. 50.*
l *Pan. d. c. 2. Imol. d. 50. & cons. 97. Jas. l. 7. §. 1. n. 17. qui sat. cog. Bal. l. 16. de off. præs.*

cautionem juratoriam tolli ajo, quod tamen Jason negat fortiter, & citat secum Speculatorem, Butrium, Imolam, Panormitanum, Alexandrum: etiam Albericum, summum illum Practicum & veridicum Doctorem, qui & sic viderit observari semper. An & hic itidem observatum, ut cautio ista submovenda sequestro non reciperetur? Cæterum his non obstantibus, dico ego contrarium. Nam sunt supradicta in debitore suspecto. Patet, quia sic tradunt illa in suspecto supradicti Doctores o-
m *l.7.§.ult. qui sat. cog.* mnes. Sic ipse Jason ad legem, [m] quæ de suspecto tradit: *& persona suspecta sit,* inquit. Dubium autem non est, quin ita capiantur interpretes, ut loquitur lex, ad quam se referunt.
n *Spec. de seq. po.* Aut quid disceptamus? [n] Sic Speculator, Jasonis antesignanus; *sed pone, Titius debet mihi, nec possidet immobilia, & est SUSPECTUS, &c.*
o *Alb. d. l.7.§. ult.* [o] Sic Albericus, *item quærit, si petatur pecunia, an debitoris SUSPECTI, &c.* Sic reliqui. Et ergo in non suspecto contrarium est verius, & o-
p *Gail. 1. obs. 148. Mynf. 2. obs. 11.* mnes contrarium sentiunt. [p] Et expresse, quod juratoria cautione tollatur sequestrum, si persona adversus quam est factum, sit honesta, integritate vitæ conspicua, & probatæ existimationis, non suspecta & levitatis opinione laborans, observat Camera Imperialis per leges & per interpretes, quod apud Gaillium & Mynsingerum videre est. Quod si objiceretur praxis tribunalis, ad quod stamus: etiam dicemus, ostendendam illam praxin esse, quæ contradixerit & contraierit cautioni huic, quam petitum fuerit recipi. Illud nihil fuerit, quod hæc cautio
q *Fely. c. 1. de tre. & pa.* nunquam fuerit data, accepta. [q] Nec enim lex per non usum tollitur, sed per usum contrarium. Forte non fuit occasio, ut peteretur admitti.

Forte

Forte non fuit caussa admittendi. Probent adversarii, petitum fuisse admitti in caussa huic nostræ simili: & fuisse rejectam petitionem non semel. [r] Interim jus hoc est certum, judicem arbitraturum ex indiciis & præsumptionibus, an juramentum sit deferendum, quod fidejussores non inveniantur, ut sic scribit Socinus: & idem citat in hanc sententiam Baldum, Angelum, Oldradum. Dico autem, esse indicia hic & præsumptiones, quæ persuadeant judici de hoc juramento deferendo. Ipsa personæ dignitas ita persuadet: [s] quæ plurimum in delatione cujuslibet juramenti spectari solet. [t] Illustres non cogi dare fidejussorem de judicio sisti, sed juratoriæ illorum stari cautioni, notat non nemo cum legibus. [u] Legatum præsertim tanti Regis non reputari suspectum, igitur stari ipsius juratoriæ: & hoc in terminis non nemo alius. Ipsa personæ conditio peregrinæ persuadet hic idem: quæ reperire fidejussores non solet facile. [x] Ut in peregrino hic sic exemplificant Doctores. Et dicimus facile. nam ita lex dicit, *si necessaria satisdatio fuerit, & non FACILE possit reus eam præstare*, &c. Et ad eam legem Jason, *Nota illud vulgatum, quod illud dicimur posse, quod facile, & commode possumus*, &c. Et hoc satis ad judicis arbitrium. [y] Quod proculdubio regitur à præsumptionibus juridicis, mente legis, sensu æquitatis. [z] Hoc est judicis arbitrii, quid facile fieri possit. [a] Et quia dicitur generaliter, *non facile* inveniri fidejussores: id in peregrino dicetur certe, & judicabitur à judice. [b] Et sic igitur certe (quæ est regula communis) si juretur, quod non putet, peregrinus is, se posse invenire fidejussores, hoc sic sit probatum.

r *Soc. d. l. 1. qui sat. cog.*

s *Menoch. de arb. c. 464.*

t *Barul. l. pe. C. de dign.*

u *Soc. c. sane. col. 2. fi. de fo. comp.*

x *Ias. l. 1. n. 23. qui sat. cog.*

y *Menoch. de arb. q. 6. 13. 14. &c.*

z *Menoch. de arb. c. 205.*

a *Rip. de pac. 2. cons. 15.*

b *Clar. § fi. q. 46.*

Et sic igitur locus tanto magis fuerit isti cautioni, quanto & fidejussores oblati sunt, qui reperiri potuerunt parti. Apparet enim, eam nec refugere dare fidejussores, quos potest invenire. [c] *Difficilium facilis venia est, & remissio*: etiam hic dictum, cum fidejussores non inveniuntur. Quod si isti fidejussores non recipiuntur, qui recepti dicuntur inque gravioribus aliis caussis hic, [d] nec præsumuntur hodie deteriores, & imo pro idoneis laudantur à laudatissimis pluribus, etiam de ipsorum idoneitate fidejubetur idonee, certe jam Judex facit ipse, ne pars possit fidejussores. [e] Sufficiens est cautio, quæ satisfacit juri, & homini, vel saltem juri. [f] Et ille idoneus fidejussor, qui vel mobilia possidet multa, aut habet debitores plures. Sed & qui de idoneitate fidejussorum fidejubere volunt, immobilia quoque possident. Nulla fidejussio idonea est, si hæc non est. Si pars esset admittenda ad simplicem juratoriam, quidni ad istam, cum jurabit, non posse se cavere aliter, alios dare fidejussores? [g] Fiet parti injuria, & fidejussoribus, si idonei non recipiuntur.

c *Cuja. c. pe. de don. int. vi. & uxo.*

d *Alc. 2. præs. 27.*

e *Bal. c. 7. de jurejur.*

f *Ias. l. 2. l 5. §. 1. qui sat. cog. Alex. 2. cons. 37.*

g *Soc. Ias. d. l. 5. §. 1.*

CAPUT XVIII.

De non appellando à sententia lata in possessorio.

OMne [a] possessorium est momenti, id est, celeris expeditionis. Omne interdictum, omnis

a *Cuja. C. si de mo. poss. & 1. obs. 20. & l. 14. C. de agr. cens. Decia. cons. 28. & ibi add. gl. l. ult. C. qui leg. pers. st. in jud. hab.*

omnis actio de possessione dicitur momenti. Sic Cujacius, alii. Etsi quidam, [b] ut refert Menochius, quod vere dicatur momentarium possessorium, quod est summariissimum, & extraordinarium. Attamen communis interpretatio verbi, quod dicatur brevi reparabile in judicio alio, nullum excludit possessorium. Et Cynus de retinendæ, & adipiscendæ remediis negat esse dubium. Et non est dubium hic, si volumus sequi sententias receptissimas. Quæstio succedit ardua, an negetur appellatio etiam quod ad devolutionem. [c] Nam videtur negare hanc negationem Bartolus, & cum eo multi alii, qui affirmant devolvere. Et hanc opinionem teneri in Hispania, Gallia, Germania, dicunt: observatam semper in Concilio Neapolitano: magis communem esse, &c. Attamen sunt plures, qui de contraria communi, & magis communi testantur, & vero ostendunt per plurimas autoritates. [d] Verior, frequentior, consuetudine Curiarum opinio receptior, ut nec devolvat. Sic & Bartolus in suo loco, neque in loco alio aliter: quidquid credatur de eo aliter, ut scribit Contardus. Sic ante Bartolum omnes antiqui & glossatores. [e] De quorum autoritate præcellenti nihil est, quod dicam, quod ignorat nemo, etiam supra Bartoli autoritatem. Cæterum & multo plures steterunt etiam postea contra illam opinionem, quæ dicitur Bartoli, puta Baldus, Salycetus, Fulgosius, Comanus, Romanus, Imola, Castrensis, Jason, Decius, alii: de quibus idem Contardus, apud quem & de inconstantia aliorum, qui opinionem dictam Bartoli probare aliquando visi sunt. [f] Sic, cum facti sit quæstio, quæ communis opinio sit, [g] nec credatur dicenti de

[b] Menoch. præl rec. 32.

[c] Contar. C. si de mo. pos. in intell.

[d] Eng. cons. 71. num. 23.

[e] Menoch. cons. 84. Alex 4. cons. 55. Anch 136.

[f] Decia. cons. 259.

[g] Crav. cons. 166.

de communi, ſed oſtendenti de communi, hæc ſit communis, quam nos dicimus. Porro ad effectum ſuſpenſivum conveniunt Doctores, non illum regulariter dari in poſſeſſorio. Et adverſarii in quæſtione noſtra ſic proripiunt ſe ad limitationes. Ajunt, (quod eſt veriſſimum) dari, ubi damnum nequeat reparari in petitorio: ([h] ut pulchre explicant alii) per poſſeſſorium aliud. Addunt autem adverſarii de damno nautæ irreparabili, qui tantum habet detentationem, & de ea nunc per ſententiam ejicitur. [i] Atque in detentorio ſic eſſe in terminis definitum, ut detur appellatio ſuſpendendæ ſententiæ. Sed ego reſpondeo, eſſe hic damnum ſemper reparabile, aut non eſſe damnum. Ecce, aut de ſuo damno dicit nauta propter naulum, & hoc decretum ſibi eſt; & quod ſi accipit velut juſtum, tum damnum ei ſupereſt nullum: aut non accipit, velut injuſtum; & damnum reparabit per hypothecariam,[k] actionem in rem, judicium petitorium. [l] Sic & in detentorio negatur appellatio, ſi reparabile damnum ſit. Aut dicit nauta de damno, quod à dominis timet ſibi propter res ſibi commiſſas, non defenſas, & vel non habet ab eis ad id mandatum: & non eſt damnum ſpectandum, quod nullum eſſe poteſt: aut mandatum habet, & damnum ſeparabit alio inſtituto judicio. Aut dicit nauta de damno dominorum, & vel non habet ullam poteſtatem id dicere: & nec audietur: aut habet poteſtatem, & itidem reparabit damnum illis. Etiam audent diſſerere de poſſeſſione rerum pretii plurimi, itaque nec modici hic eſſe præjudicii cauſſam. [m] Et neſciunt, poſſeſſorium eſſe ſemper præjudicii modici, etſi poſſeſſio ſit commodi magni, res poſſeſſæ ſint maximi.

Etiam

h *Contar. eod. lim. 1. num. 105. Decia. 4. conſ. 67.*

i *Bal. alii C. ſi de mo. poſ.*

k *Bal. ibid. n. 9. Menoch. 3. adip. 11.*

l *Cont. eod. lim. 21.*

m *Decia. conſ. 28. Iaſ. rep. l. admonendi n. 273.*

Etiam à Legati persona potentiori nituntur & de irreparabilitate docere. Et potentiorem quoque à divitiis. [n] Et tamen ille consuevit dici potentior, non qui ditior, sed qui ratione officii magni potest alteri minacem favorem ostendere. Contardus, qui de divitiisque metitur potentiorem hic, facit & arbitrii judicis rem. Eccur potentior quæso Legatus hic Hispanicus, ubi Legatus fœderatarum provinciarum Belgii contra stat? & non etiam tradit ipse Contardus, vacare istam exceptionem, si detur (quod nunc est faciendum) idonea fidejussio? [o] Idem responsum à Concilio Cæsaris, & idem à Concilio Ticinensium, Patavinorum, Bononiensium: quod videre est apud Menochium in caussa Finariensi. [p] Et ipse Menochius non repugnat valde in cautione idonea, certe non repugnabit valide solus contra tot & Doctores, & collegia: *ipse defendit unus παράδοξον, ab aliorum sententia longe recedens*: in caussa illa Menochius de se, præfatione ad illa responsa. Non is est Legatus Hispanus, qui victus alio post judicio, cogi in obsequium sententiæ non valeat, certe non ii erunt, qui dabuntur fidejussores. Non de arcis possessione munitissimæ agitur hic, ut de his in casu Contardi, & aliorum, est. Et semper fidejussio tollit istam exceptionem. Objiciunt aliam exceptionem, quod in caussa hac mixtum quid sit proprietatis, atque connexum. Cæterum, quid hic est connexum? [q] Æquivocant allegantes in contrarium, non percipientes dicta Doctorum in proposito. Non est mixtum, licet in eodem judicio agatur de possessione simul & de proprietate. Connexa dicuntur tantummodo quando ratio unius ab altero discerni non potest.

n *Bart. Bal. Ang. Ias. l. 1. C. ne li. po. Menoch. cons. 38.*

o *Resp. Cæs. n. 53. 60. resp. 1. Tic. n. 37. resp. 2. n. 28. resp. Pat. n. 17. resp. Bon. fi.*

p *Menoch. resp. Finar. art. 3. n. 31. quod in vol. 1. cons. 2. n. 214.*

q *Eug. cons. 70. n. 11. & cons. 71. n. 9. Menoch. de arb. ca. 95.*

Et

Et sic exempla notantur isthic. Et sic Eugenius Doctor meus, de ista æquivocatione. Nihil autem tale hic. Etiam ad æquivocam allegationem hic connexi [r] fuerit libelli conclusio attendenda, ut videatur, si intentatum solum possessorium sit. Sed nec in conclusione, nec in parte ulla libelli dictum quid est, quod necessario inferat petitorium. [s] Non verbum *rerum*, non verbum *spectare*, quibus sumus usi. Petiimus, liberari nobis possessionem, non diximus (quod creditur concludere in petitorio), *libere relaxari*. Liberari petiimus, quod est tantum relaxari, expediri liberam ab arresto, sub quo est. [t] Etiam attendenda est sententia, licet actum esset possessorio simul & petitorio, quæ de petitorio (ut fecit nostra) suspendit. Etiam declarant nobis alteram adversarii, si in connexis appelletur à tota sententia, id est, & à tangente possessorium, in connexis sic dictis, vel per æquivocationem. [u] Appellatur semper, qua petitorium sententia spectat, non qua spectat possessorium, ut sic late & docte declarat Doctor meus. [x] Sic in separabilibus his Menochius, quia in his nec vitietur utile per inutile, & mutatum de possessorio (ut ait Cynus) sic non reperitur. Et de his sic casibus. Audient vero alium, quia sententia sit evidenter injusta. [y] Atque à tali liceat appellare: quoniam evidens injustitia æquiparetur nullitati. Etiam de nullitate dicunt hic: [z] & de nullitate etiam dici potest hic. [a] Cæterum & ex actis constare de his debet evidenter, ut Menochius, alii tradunt. Ego autem considéravi sane, & quæ esset hic ejusmodi injustitia, nec quidquam inveni. Etiam potest Judex moveri ex aliis, quæ non sint in actis, possunt

r *Deç. d. 28. Decia. 1. cons. 46. n. 5. Eug. d. 71. n. 33*

s *Soc. l. rem, quæ. n. 6. 14. de adq. poss.*

t *Contor. lim. 2. §. 5. num. 14.*

u *Eug. d. 71. n. 30. seqq.*

x *Menoch. 9. recup. 325. fi.*

y *Menoch. 4. adip. 850.*

z *Bal. Saly. C. si de mo. poss. Alc. 6. cons. 37. num. 16.*

a *Contar. lim. 9. n. 19. 35. 50. 54.*

ſunt probationes eſſe receptæ à judice in Camera; poteſt judex moveri ex reſponſionibus rei ad ſuas interrogationes. Ut ita Contardus explicat. [b] Tota probationum materia eſt judici arbitraria. Sic nulla injuſtitia evidens, palpabilis, ut loquuntur. Pro iſta etiam nullitate cogitavi, [c] quod in reſponſis habet Baldus, quod ſi eſſet (& non eſt tamen hic) implicitus libellus & ad petitorium, judex autem non pronunciarit, niſi (quod factum eſt hic) ſuper poſſeſſorio, tum ſententia ſit nulla: quæ libello non conformis, & non ſuper petitis lata ſit. Et non, inquit Baldus, obſtare, quod reſervatio facta ſit per judicem de petitorio, quoniam ſit reſervatio hæc quædam judicis cautela, & litis intricatio. Sic pro nullitate. At contra, ut ut actumque petitorio fuiſſet, & ſuper eo quoque fuiſſet pronunciandum: tamen ſi non pronunciatum ſit, non propterea erit ſententia nulla, quidquid Baldus dixerit. [d] Contra quem ſic tenet Caſtrenſis, Corneus, Cravetta, Contardus, Socinus, Eugenius: quod eſt verius, etſi cum Baldo citetur Berojus & Gratus. Quid enim ſi de altero conſtitit prius? [e] Super eo ſolo & potuiſſe pronunciari, alii, & Ancharanus ajunt. Itaque loquatur omnino Baldus, cum & de petitorio conſtitit. Et ita eſt caſus nullus hic admittendæ appellationis. Et neque hic ſubeſſe dubium dicetur: & itaque admittenda appellatio, [f] ut ſic dicunt, in dubio eſſe & nullitatem admittendam, & appellationi deferendum. [g] Non enim dubium eſt, ubi adſunt communes opiniones. Et quod appellationi ſit deferendum in dubio, id non procedit, ubi eſt regula negativa de non deferendo appellationi, ut hic eſt regula, in poſſeſſorio ne appelletur.

h Et

b *Decia. conſ.* 448. 510. 596. 652. *Menoch. de arb. ca.* 90. & 1. *præſ.* 79.

c *Bal.* 1. *conſ.* 153.

d *Eug. d.* 70. *n.* 20. & *conſ.* 72. *n.* 20. 21. 24. *Contar. lim.* 2. §. 5. *num.* 21.

e *Anch. c.* 2. *de ca. po. & pr. Ceph. conſ.* 187. *n.* 34.

f Dec. *l. quotiens. de reg. ju. Villagut deciſ.* 5. *Menoch. conſ.* 415.

g Decia. 1. *conſ.* 2. *n.* 76. *vol.* 2. *conſ.* 70. *n.* 14. *vol.* 3. *conſ.* 111. *n.* 17.

h Dec. d. 28. Bero. c super eo. il. 2. n. 2. de app. Alc. 6. conf. 44. & c. 1. n. 116. de off. ord.

i Contar. lim. 27.

[h] Et ita Decius in terminis hic, & Berojus. Et Decium sic sequitur Alciatus in responsis: & jam in lecturis ait probari idem optime ex Panormitano: etsi isthic tutius putet tamen, admittere appellationem etiam ubi sit regula negativa. Et hoc sequatur etiam Molinæus in additis ad Decium. Sequitur hoc idem contra Decium Contardus: qui & quæstionem tractat: & addit alios secum in partem eandem. Sed & alios addit Decio tamen, Baldum videlicet & Nevizanum. [i] Videamus dicta Contardi: qui defendit late partes (ut dico) adfirmativas. Ratio, (inquit) cur in dubio sit deferendum appellationi, est, quia pro appellatione in id præsumitur, ut appellatio introducatur. Et hæc ratio æque militat cum regulariter prohibita appellatio est. Favorabilis est appellatio, pro qua etiam magis præsumatur, quam pro sententia. Ait deinde, in dubio debere attendi id, quod minus præjudicat. Et minus præjudicet admissio appellationis. Quam rationem à minore præjudicio, & à majore hic æquitate, solidissimam dicit. Addit, quod & in dubio magis sit præsumendum, quod sententia sit lata super possessione successiva, quam super momentanea. Et hæc quidem Contardus. Nos autem respondemus ad primum, quod imo pro appellante non præsumitur, cum appellatio interponitur contra regulam juris. Nec advocamus huc alios, ubi ipse Contardus sic distinguit pro opinionibus conciliandis: quod quum est appellatio contra formam juris communis, ea in dubio non sit admittenda: & sic procedat opinio prior: at si caussa addatur appellationis permissæ specialiter, tum sit admitten-

mittenda: & procedat opinio posterior. Ea est distinctio, quam priores non negent, nec nos negamus. Cæterum quæstio nostra est in priore membro. Ad secundum, de præjudicio minore, dicimus, id perperam in hoc proposito dici, neque enim vel leve præjudicium est victoris, vel si esset, non tamen ei, quod leges & jus commune tribuit, ideo adimendum est, quia noceat alteri, vel majus ei præjudicium afferat. [k] Non enim facit injuriam, qui suo jure utitur. Quod ad tertium & ultimum argumentum Contardi attinet, primum responderi potest, omnem quæstionem sive actionem de possessione esse & adjici in jure momentaneam, ut supra initio expositum est, neque uspiam reperiri hanc distinctionem successivæ & momentaneæ possessionis, utique in proposito hoc nostro. Deinde probare adversarii debent, non præsumere aliam sententiam, quam de possessione caussaque momenti latam esse. Simpliciter enim istud ex nobis, qui possessorium intentavimus, possessionem adjudicavit sua sententia. Omne autem possessorium momenti est, ut jam dictum. [l] Et sententia conformis esse libello intelligitur, atque ex libello declaratur. Neque alia fuisse mens Judicis intelligitur in sententia ferenda, [m] quam quod eam voluerit conformare cum libello, ex quo interpretanda est, ut actus valeat potius, quam pereat. Quæ eo magis probanda sunt, quod remedium istud totum Devolutionis, quod appellant ex Doctorum ingeniis, non ex jure vel legibus introductum sit: ita ut cum in aliis caussis, tum minime in caussis & remediis possessoriis ei locus esse debeat. Præsertim ubi super solo possessorio sententia lata est: ne etiam de petitorio, ut supradictum,

[k] l. injuriarum. §. 1. ff. de injur. l. 3. §. is tamen. ff. de lib. ho. l. nullus videtur. ff. de reg. jur.

[l] l. ut fundus. ff. commun. div. l. ult. C. de fideic. lib.

[m] gl. l. si quis. ad exhibendum. gl. in c. si per confirmationem. de Elect. lib. 6.

vel de fructibus, [n] quo casu etiam Doctores vulgo appellationem à possessorio concedendam putant, sicut in possessorii causa cum proprietate mixta.

Decia. cons. 45. num. 25. v. 1.

n *DD in l. 1. C. si de poss. mom. Ang. cons. 46. statuto.*

CAPUT XIX.

De certitudine pretii in emptione, & de irrevocabili procuratore in rem suam.

PEtrus vendidit, & cessit Philippo reditus quosdam, qui sui futuri erant in domo Sancti Georgii Genuæ: at nunc cum facti sunt sui, nollet valere contractum istum. Et videtur, non injuria sic nolle. [a] Nam venditio fuerit nulla, quæ pretium non habet certum, & hoc non est, nisi cujus quantitas expressa, ac definita est. [b] Certum est, quod ostenditur, quantum sit. Et id hic factum non est, ubi tantum dicitur contractum initum esse *in consideratione cujusdam competentis summæ*, &c. [c] Non est pretium certum, etiamsi dictum esset de justo. Ergo nec est certum, cum dictum est de competenti. [d] Scilicet pretia in emptionibus solent taxari secundum voluntatem contrahentium, non secundum valorem ipsarum rerum, itaque liceat contrahentibus decipere illic se. l. *in caussa.* 2. §. *idem Pomponius.* ff. *de min.* Etiam cum diceret Philippus, se tanquam cessionarium & procuratorem in rem suam constitutum (ut in instrumento hic est) irrevocabiliter, agere posse ad eos reditus, parata sit Petro defensio, & se posse revocare illud mandatum, quicquid de irrevocabili dictum sit, etiam cum juramento, etiam

a *§. pretium. Inst. de emp. ubi Hoto. item Cuja. l. 43. de V. O.*
b *l. 6. si cert. pet.*
c *Alex. ad Bar. l. 7. de contra. empt.*
d *Ias. Soc. in. l. 115. de V. O.*

etiam sub pœna, [e] quæ Doctorum communis opinio est. Quæ pro Petro & alia id genus. Cæterum facit contra eundem [f] quod nec quicquam est tam congruum fidei humanæ, quam servari semper, quæ placuere semel. [g] Nihil tam naturale & æquitati conveniens, quam quod servetur voluntas ejus qui vult in alium transferre Etiam contra facit regula, [h] quod quis possit etiam futura, conditionalia jura cedere & quovis alio titulo alienare. Et ergo Petrus, qui potuit futuros hos alienare reditus, & alienavit, fidem nunc, servet placiti. Est Petrus usufructuarius [i] Et usufructuarius vendere, concedere, donare usumfructum potest. Et hæc mihi satis videntur in re clara. Quod namque de incerto pretio attuli, ne hic venditio intelligatur, verum est, si incertumque sit omnino. [k] Nam quod in veritate est certum, etsi nobis est incertum, satis est. Certum est pretium, si dictum sit, *Quanti tu emisti*. Itaque sit & hic certum, cum est dictum de competenti accepta summa. Pretium est certum, quod est certificandum ex futura alicujus æstimatione. Ut magis sit hic certum, quod numeratum jam erat.[l] Certum pretium est, quod tale per aliquam relationem. [m] Etiam certum cum imo dictum de justo est, nam declarandum id sit arbitrio boni viri: in quo esse incertitudo nulla potest. Et hoc tamen nec est curandum, si hic non sit venditio. Etenim cessio est certe, quæ pretium nullum desiderat. [n] Semper erit contractus aliquis innominatus. Sed nec obstat alterum de revocatione procuratorii, quoniam verior sit opinio, ut revocari nequeat procurator, qui constitutus est irrevocabilis. [o] Ut ita censet de veritate Felynus, & sic tenet aliquando Baldus. [p] Et sic defendit

e *Bar. l. 12. de preca.*
f *Bal. l. 4. de procur. Ang. Imo. l. 95. de solut. Alex. 5. cons. 29. Dec. 475. & c. ad nostram. de consti.*
f *l. 1. de pact.*
g *Floria. l. 4. §. 1. de aleat.*
h *l. 43. 55. 73. ad l. Falc. l. 17. 19. de hered. vel act. vend. Bal. l. 3. C. de donat.*
i *Inst. de usu, & hab.*
k *l. 7. de contrah. emp. ubi Bald. & Salyc.*
l *Menoch. cons. 93. Hot. d. §. pretium.*
m *Fulg. d. l. 7. Ceph. cons. 10.*
n *Ias. d. l. 115.*
o *Felyn. Bal. c. 33. de rescript.*
p *Alb. l. 65. de proc.*

dit Albericus, & se obtinuisse, dicit. Et in alio procuratore quidquid sit, [q] certe sic est in procuratore in rem suam, ut revocari non possit: certissime ad jurium cessionem: [r] incunctanter, si Philippus denunciarit domui Georgianæ, ne Petro solvat. Atque sumus sane in casu illo unico, qui solum excipitur per leges ejus domus: quæ faciunt ratos reditus domino ipsorum semper, nec tangendos per ullum alium, *nisi unico solum casu, videlicet ubi & quando constet, & procedat de expressa voluntate heredum.* Videlicet est hic expressa voluntas Petri, qui & est heres eorum redituum. Et qui potest de iis disponere *prout voluerit*, ex ipsorum fundatione, & ea expressa; non solum ex jure communi, quod prædixi. Et cui addo, [s] quod si prohibitio alienationis odiosa est, & restringenda, &c. quanto magis non est inducenda? verba illa aliquando dicta his fructuariis, *quod recipere possint annuatim proventus dictorum locorum*, non inducunt prohibitionem alienationis tanto antea factæ; at ostendunt, hos esse fructuarios, non dominos locorum, item tradunt modum percipiendi usumfructum. Verba, cum possunt aliud significare, non significabunt prohibitionem alienationis. Quid, cum & facta esset prohibitio sine caussa? Quid, cum in favorem ipsorum fructuariorum? illa non tenet. Huic renunciari potest.

q *Bal. l. 1. l. 25. de procur. Ang. d. l. 25. & l. 8. qui. mo. pi. vel hyp. sol. Castr. l. 18. de compen. Rom. l. ult. de donat.*

r *l. 3. C. de novat.*

s *Soc. jun. §. divi.*

CAPUT XX.

De venditione rerum tempore periturarum.

QUod petitur ab Illustrissimo Domino, qui in possessione est saccari, ut hoc vendere sibi liceat,

liceat, habet rationem certam: quod res tempore perituræ vendi debent. Et saccarum res est ejusmodi. [a] Res tempore perituræ dicuntur, quæ servando servari non possunt, id est, ex quibus servando non percipiuntur fructus, & ipsæ servantur. Dicuntur tempore perituræ, quæ in sua naturali bonitate non possunt servari *ultra triennium*, quin corrumpantur tempore & mora fiant deteriores. [b] Ut duo hæc sic parificantur. Etiam quæ servari sine magno incommodo queunt. Etiam quæ vendi primo quoque tempore expedit. Et sic sunt fructus, oleum, vinum, frumentum, & similia, de quibus Doctores sic tradunt communiter & exemplificant. Et itaque necesse sit, de saccaro idem concludere: quod & est fructus, & fit deterius mora: ut de hoc periti testati sunt. [c] Vendi ejusmodi res debent, ut verbo hoc utuntur Doctores hic. Et in his non est dubium ullum. Illic sit quæstio, quis habeat vendere. Sed & hic videtur jus certum esse pro Illustrissimo Domino. [d] Nam qui in possessione est caussa rei servandæ, ipse res vendit ejusmodi. Ergo, & qui est in alia simili possessione, etiam vendet. [e] Ille habet solam tenutam. Noster pro certo non habet minus. [f] Etiam ille casus & noster notari videntur quasi pares in quæstione, si vendi res debent perituræ, unde & non improprie colligatur, & pares esse in quæstione hac, qui habeat vendere. [g] Cæterum, ecce observatio Cameræ Imperialis, ubi civile valet jus, ut & apud tribunal hic Admirallitatis: quæ dictat observatio, res ejuscemodi vendendas per eum, qui eas teneret. Et ita nec sit hic longa quæstio. At succedit alia quæstio tamen, quomodo vendi res istæ debeant. Quanti plurimi proculdubio, quod

a *Iaf. l. 1. §. fuit. n. 31. 33. ad Treb.*

b *l. 5. de ju. delib. l. ts, cui. §. qui legatorum. ut in poss. leg. l. ult. de req. re ubi Bar.*

c *Bar. l. interesse. de adq poss.*

d *d. l. is, cui.*

e *Bar. d. l. ult.*

f *Pan. c. 2. de seq. po.*

g *Gail. 1. obs. 148.*

quod & observatio illa notat. Sed hoc quid erit? [h] Quanti *communiter* vendi solet, ut ajunt cum id genus aliis Doctores. Putem, sequendam æstimationem antea factam, dandamque nobis veniam vendendi secundum illam æstimationem. Si enim æstimatio nunc esset minor, hanc pars adversa nobis imputatam vellet: sibi de pretio illo imminutum nihil vellet, itaque non velit pars, æstimationem moveri: si nolit, fieri minorem, cum petere nec habeat, nec velle id, cujus contrarium in casu contrario nec peteret, nec vellet. Etiam quæstio hæc ita sit. Quæstio illic nulla sit, si oporteat pretium sequestrari. Est namque observatio supradicta Cameræ, quæ relinquit pretium ipsi vendenti, & idem hic evincit ratio: quia vel retinebimus nos pretium; vel possessio rerum, sive tenuta, quam habemus, eripietur nobis, certe turbabitur; atque id fieri non debet tamen. Ergo tenebimus pretium nos, sicut tenemus res, quarum illud tenebit locum, & in locum quarum subrogabitur. Aut hoc fiet, aut res non vendentur, sed relinquentur (id fieri nullo modo debet) perditioni. Et ita quæstio hic nulla est. An de novis dandis fidejussoribus erit quæstio, qui de pretio spondeant conservando & restituendo? Nec istud putem. [i] Quia dati antea manent: cum caussa finalis obligationis eorundem maneat; obligatio eorum non augeatur; nihil ipsorum intersit. [k] Et stante cautione igitur vel sine decreto Prætoris alienari res ejusmodi possent. Etiam putes, stare cautionem, si venditioni huic pars non assentitur. Et itaque nec novata dicetur obligatio.

h *Acc. Bart. Fulg. l. 14. de cond. fur.*

i *Ias. l. lecta n. 9. Decia. n. 13. Decia. 1. cons. 11. num. 29. Ceph. 331. n. 23. 27. & cons. 603. n. 36. Bertr. cons. 188. vol. 1. p. 2.*

k *Alb. l. 5. de petit. her.*

CAPUT

CAPUT XXI.

De eadem re, ad Dn. Iudicem.

DIxi, licentiam dandam vendendi ſaccarum, quod in ſua naturali bonitate non ſervatur ultra triennium. Quid hic egemus teſtibus, ubi ſententiam apertam habemus legum, & interpretum omnium? Ultra triennium non ſervatur. Debet poſſe ſervari ultra triennium, ne detur venia hæc. Sic omnes ajunt, *ultra triennium.* Uſque ad triennium non eſſet ſatis. Sed audi Domine Illuſtris: quod ultra triennium non ſervatur, etiam poſt unum diem deterioratur, obrepit enim corruptio paullatim. Obrepit oblivio (hæc quædam corruptio) paullatim: & quod poſt annum in memoria non invenitur, etiam poſt unum diem eſt minus, inquit Auguſtinus docte. Et itaque fit ſaccarum mora deterius inque dies, non ſolum in menſes, & annos. Et danda igitur venia hæc. Nec de modo vendendi laborandum eſt anxie, aut præciſe, ſi idem effectus ſemper habetur, ut vendatur quanti plurimi. Æſtimatio oſtendit juſtum pretium hoc. Ea per Judicem, per peritos, per ſubhaſtationem eſt: non per ſolam ſubhaſtationem, quam pars adverſa vellet hic ſolam. Sed Doctores notant ſimili gradu & modos alios. Nec ſubhaſtatio caret apud eoſdem interpretes ſuis periculis ac fraudibus. Subhaſtationem refugit Legatus propter ſuam, & dominorum ſaccari ignominiam nonnullam: quæ trahi videtur per ſubhaſtationem, & vocem præconis. Quis ſua ſic vendit honeſtus & honoratus? refugit ſubhaſtationem

Legatus : qui petit, ſibi veniam dari vendendi, non imponi neceſſitatem : non ſe præcipitandum illico vendere, aut ſubinde ad ſubhaſtationem recurrere. Vult vendere pro ſumptibus in res ipſas neceſſariis, pro vectigalibus, pro aliis varie. Refugit nunc ſubhaſtationem : quia non vult nec putat juſtum, ſe abſtrahi ab æſtimatione jam facta. Pro æſtimatione tenetur parti adverſæ. Mutare non cogitur. Ad dominos veros, qui ſunt, & quod attinet, quis huc ingerat ſe tertius de jure tertii? Satis ad partem adverſam liberas Legatus habet ædes, ut proverbiale carmen eſt in juriſperitis. Addo ego, ex tamen ſuperabundanti, quod Legati autoritas, quæ eſt Principis ſui autoritas, extendit ſe & ad iſtas cauſſas privatorum : ſi Principis horum autoritas huc ſe extendit. Et qui de Legato, aut de Legationibus ſcribunt, etiam hoc ſcribunt ac monent, ut Legatus omni ſtudio, omnique opera amicis ſui Principis ſemper adſit. Et magis igitur dicent, ut idem ſubditis ſui Principis adſit. Et non videmus, Legatos omnes verſari in his privatorum valde? Etiam illi ſcriptores, quod Legato credendum ſit, qui dicat, quid in mandato. Et pro certo verum ſcribunt ad hæc leviora, veriſimilia, ſolemnia. Cæterum hæc (ut dixi) abundant, cum res Legato non eſt cum his, qui petere de mandato habeant. Pars, quæ ſtat contra, nihil hic habet contradicere. Æſtimatum pretium eſt & ſupra juſtum, quia ſaccarum litigioſum eſt, adeoque valens tanto minus. Id Doctores tradunt. Id ſi conſideraſſent, aut conſiderare habuiſſent æſtimatores, omnino & æſtimaſſent minus. Et parti adverſæ non conſultum eſt pleniſſime? quæ vincens recipiet eam æſtima-

æstimationem duplicatam, si reddi res ipsæ non poterunt. Sic est fidejussio. Et videt igitur Illustris Dominus Judex; quam sint morosi adversarii nostri: qui volunt Legatum vel jura sua, vel res perdere, veluti mulier illa scilicet, quæ Salomoni dicebat, *Neque mihi esto, neque illi.* Age tu Salomonem, domine Judex. Ne sine rem corrumpi. Abrumpe has moras, & alias omnes. Neque appellationi hic locus erit adversus pronunciatum tuum: ubi de rebus mora futuris deterioribus agitur & perituris. Et parti adversæ ubi plus nimis consultum est. Sit alibi appellatio, non hic. Non transeat alibi in judicatum æstimatio, transeat hic, ubi facta per deputatos partium, & per partes, tacite saltem, comprobata est, hic transierit in judicatum, ne fiat mora rebus, non ferentibus moram. Sic absque ullis allegationibus viro undiquaque doctissimo, & post alias allegationes hesternas

---

CAPUT XXII.

Epistola ad Theologum, Legato à Sacris, *suadet, vendi res litigiosas.*

SI venire possem ipse, non has ad te scriberem. Nam literæ non respondent, si quid excipitur contra: & responderem ipse tamen, si quid dicerem coram, nec id judicio tuo perspicacissimo satis probari videretur. Sed sic accidit, ut domi per valetudinem cogar me continere. Et tu igitur pro humanitate tua leges, & tueberis pro eruditione sententiam meam, quam scribo vel potius dicto in priore capite

(quando convenit de posteriore) venditionis celebrandæ. Utilis est præsentium bonorum conservatio, aut absentium comparatio, aut malorum propulsatio, vel inhibitio: ut Aristoteles, sive quis alius auctor Rhetoricæ ad Alexandrum, docet. Venditio autem, de qua quærimus, conservat nobis bona præsentia, propulsat incommoda futura, ut ego quidem censeo: & censeo, me non censere male. Tu tamen (audi modo) censebis longe optime. Pronunciavit Judex, quemadmodum Legatus & esset in possessione bonorum, & in ea esset possessione servandus. Nunc si adversarii (dico verbum verissimum) judicio agant recuperatorio; eodem possessione spoliati, momento tempore, triduo, trihorio restituentur. Vicimus hactenus multa in causa ista per bonum fatum, nescio an per negligentiam partis adversæ malam, etiam quod de nova ineunda æstimatione non ursit, implicandis novis moris: ut potuit bellissime Menoch. adipisc. rem. 5. nu. 166. vel quia æstimatio nunquam transit in judicatum, vel quia, facta antea, alii fini ea facta fuit. Etiam quod de fidejussoribus novis accipiendis non exigit, & potuit optime: nam dati olim de judicio isti, reque non barattanda, non tenentur jam re facta venali per judicis pronunciationem Etiam ab hac pronunciatione potuit appellare: cum esset secuturum recuperatorium supradictum momentaneum: quod sua brevitate periculo perditionis rerum, nec fructuum horariorum, satis occurreret. Atque hoc recuperatorii remedium judicii si siletur, aut ego totius sum ignarus juris, aut idem ignorant universum adversi patroni. Pergo. Si omittant de omni possessione disputare, &
con-

controversiam faciant dominii rerum: non quidem certa victoria manet illos; attamen trahimur nos in dubiam pugnam, atque ancipitem. Ausim ego defendere, bona litigiosa non nostra esse, sed magis pertinere ad adversarios: vix pro parte minima esse nostra. Quid enim prolixo meo responso quodam quondam probavi, nisi quod videri falsissimum potest, jus hic Hispanicis esse postliminii? Quid evici, cum ostendi, duci capta Hispanica sive in territorium, sive per territorium non posse Regis nostri? Volui concludere, quod inconsequens existimari valet, ducta igitur fieri libera. Et tertium illud quanti habebitur, quod eadem capta & possessa dies ac menses, non sint quæsita tamen capientibus ante, quam intra præsidia perducta sint capientium? indicavi hæc olim Taxio: non (ut nunc) propter caussam aliam, verum quia sic ipsa essent. Et sic sunt: narro tibi. Et sic non erunt tamen, si venditio ista ineatur. Scilicet venditio faciet, quasi non esse res easdem, & itaque nec ullum erit recuperatorium, nullum judicium petitorium. Actio personalis supererit fortasse Hollandis, exstincta relia commodiore. Et sic addere plura possim: quæ demonstrarent, per venditionem conservari nobis bona præsentia, propulsari futura mala. Hæc tibi in aurem: quæ potiora. Neque illa spernenda tamen, quæ exaravi judici, objeci adversariis de rebus in horas corruptibilibus: & quæ Clarissimus Doctor Tailerus disseruit de inconstanti rerum pretio, & id genus reliqua. Merces istæ sunt venales, & quid ni igitur veneant? Honestum, justumque accipi ipsarum nunc potest pretium, & quidni igitur in præsentia distrahantur? Philo-

sophi

ſophi docent, juſtum pretium non in puncto quodam, at in latitudine quadam verſari. Inquam Philoſophi? omnes & Iuriſperiti, & omnes Theologi. Theologi hoc amplius monent, non eſſe reſpectandum, non exſpectandum in futurum ſpe lucri juſto majoris. Sed hic deſino, vel quoniam videor mihi comprobaſſe ſatis, merces eſſe (quod quærit caput tuum prius) nunc venundandas, vel quoniam videor tibique tranſiliiſſe limites verecundiæ: qui de Theologia tibi Theologo doctiſſimo diſputare velim. Da veniam & corpori nunc non bene valenti, & animo forſitan iſthic præpedito, & ſibi blandienti. Iudica. Vale. Ama me mutuo.

Illa heri: hæc modo in aurora. Periculum in mora temporis eſt tantilli. Si pars velit, novam fieri æſtimationem, impetrabit per jus facile, & moras longiores inducet nobis, novas conciet moleſtias. Si velit, fidejuſſores novos à nobis dari de pretio reſtituendo, nec antea bona diſtrahi, audietur neceſſario. Mi Domine, ſic plura poſſim tibi notare, quæ demonſtrent de utilitate hodiernæ venditionis. Sed huic rei, jam demonſtratæ plus ſatis, demonſtrationes fruſtra adderentur: viro præſertim, qui tu es, ſapienti: cui verbum ex proverbio ſatis eſt. Et dicam adhuc tamen illud generale Ariſtotelis: Omnino, quod inimici volunt, ejus contrarium utilius apparet. Sed non vendi, inimici volunt, bona. Ergo bona vendi, eſt utilius. Sic mea opinio: ſic meæ rationes, quæ & tibi opinionem meam perſuadeant, ſi ſpectentur nudæ. Et ſi non contra rationes has omnes una illa vincat Albani Ducis contra Luſitanos, non eſſe tamen adverſarios noſtros tanti, qui oportunitatibus uti ſciant ſupradi-

pradictis. Cæterum nec est prudentiæ cujusquam, fidere imprudentiæ adversariorum semper, si semel fidit feliciter Albanus Lusitanorum. *Isocr. in Orat. de pace.*

CAPUT XXIII.

De transactione per metum facta quadam, & per dolum.

SI quid reperiatur gestum, præsumitur sponte gestum, non metu, quia aliter præsumeretur delictum: ex quo inferens metum delinqueret. [a] Vt hæc de aliis, & quidem certa tradit Alciatus in regulis præsumptionum. Non tamen (quod alias fit) durior probatio incumbit illi, qui de metu vult probare contra istam præsumptionem juris, quia enim metus communiter solet clam inferri, sufficit probatio levior & per conjecturas, ut apud eundem deque aliis est. Sic & dolus qui non præsumitur, conjecturis probatur, ([b] de quo late aliique) & indiciis. [c] Nimiæ cautelæ probant dolum, atque hic sunt ejusmodi. [d] Dolus arguitur ex multis persuasionibus, quæ itidem hic fuerunt Pinto. Persuadere est plus quam cogere. Et sic igitur responsum est, actionem esse de dolo, ex consilio fraudulento, & ejusmodi fraudulosum teneri ad damni emendationem. [e] Dolus præsumitur ejus, qui transegit cum procuratore, & non procuravit videre mandatum. Qui transegit cum Pinto, nec procuravit videre, qua ille transigeret autoritate: præsertim cum & audiret, non esse Pinto istam autoritatem, qua ille transigeret ullo modo. Ne mihi regerant de clausulis transactionis.

[a] *Alc. 3. præsu. 7.*
[b] *Menoch. cons. 118. 214. 226. 230. Ceph. 142.*
[c] *Ceph. cons. 718. Alc. 3. præsu. 29.*
[d] *Menoch. cons. 175. 406.*
[e] *Ceph. cons. 316.*

[f] Quæ

f Ceph. cons. 210. g Menoch. cons. 37.

[f]Quæ omnes evanescunt, ubi est dolus. [g]Et quæ eodem intelliguntur adhibitæ modo, quo inductus est Pintus transigere.

CAPUT XXIV.

Epistola ad Legatum.

De quodam judicis decreto in casu possessionis.

a l. 1. §. pen. ubi. Ang. de vi ar. Bal. l. 11. n. 66. C. de his qui acc. non pos. Al. Bar. l. 3. de lib. exh. Alb. l. 19. ex qui. ca. ma. Imo. l. 29. de adq. pos.

b l. 74. de jud.

c Soc. jun. §. nihil commune.

IUssit judex, distrahi omnia: & utrique parti pretium dividi possidendum, dum plenior ferretur sententia. Et non infavorabiliter egisse nobiscum videtur in ista possessione, nam nostri, vi detenti, ipsi vix possunt videri possedisse. [a]Scilicet is quoque dejectus possessione videtur, qui illic vinctus est. Neque tamen dico, desiisse nostros civiliter possidere: qui & animum & spem habere potuerunt recuperandi naturalem, de quo tactum est in responso nostro. Cæterum in possessorio hic ratio non habetur possessionis civilis pro certo. Quoniam vero Dominus judex simul & de dominio cognovit, idem potest cogi absque alia instantia & de dominio pronunciare: [b] *De qua re cognoverit judex, pronunciare quoque cogendus erit:* inquit lex. [c] Et inquiunt interpretes, quod cum cognovit de possessione simul & de dominio, etiam de hoc pronunciare cogetur per superiorem. Est autem de dominio meum responsum. Et de eo spero optime. Etsi etiam video nonnihil, de quo dubitare poterit judex. Quid enim (inquiet) ut fiant bona hæc libera, etsi in territorio Regis teneri captiva nequeunt? Qui istud sequitur? qui istud sequitur ipsis captivis? Num possunt capientem, violentum accu-

accusare ex jure Regis? [d] Nam ipsi hostes bene interfici etiam possunt ubique, non solum capi, si dominus non vetet territorii. Ejiciantur etiam sub pœna, hi violenti, ut ita cum furibus se de alio territorio recipientibus in Mediolanense, tradit Clarus § fin.q.38. n. 16. si.objiciet judex & longum duorum mensium tempus, quo tutissimeque tenuerunt prædam prædatores. Quid (inquiet) audimus hic toties, rem captam fieri capientium *statim*, *incontinenti*, si nec duo menses sint satis? de die ad istos hic articulos quærunt Doctores, ac disceptant. Ergo non disceptaturi de mensibus. Quod autem de præsidiis tractent, illud ad certitudinem spectet prædæ confectæ. Ergo ubi ea certitudo sit, non sit opus, duxisse intra præsidia. Hæc & alia dicet judex forte. Sed & responsum his est: & respondebitur, si dicantur. De dominio non esse cognitum, judicium non fuisse petitorium, non dicet, [e] scio. Itaque nec erit mora in sententia, quæ & ferenda sit, possessorio omisso, ut declarat Præses noster Menochius. [f] Etiam in possessorio respondebo, quod retentaque possessio nostris sit per eos nostrorum, qui retenti etsi inviti in navi sunt ab hostibus. Et de invito tamen potest quæstio nobis etiam oboriri. Sunt enim nostri dedititii, & bona eorum dedititia, itaque sint & adquisita hosti statim, ac sunt dedita. [g] Occidi statim prohibetur dedititius, captivus non statim. Bona dedita adquiri statim itaque, etsi capta non adquiruntur statim. Exspectemus. Expellemus & hæc.

d *Alb. 2. de ju. be.* 22

e *Menoch. cons.* 437.

f *Ias. l.* 1. *§. per servum, qui. nu.* 4. *de adq. pos.*

g *Alb. 2. de ju. bel.* 16.

CAPUT XXV.

Epiſtola ad Legatum.

De actis in poſſeſſorio.

OBtinebatur prius ſententia, & ſine multa difficultate, ut declareris tu, Excellentiſſime Domine, eſſe in poſſeſſione, & hanc tibi relaxandam liberam à ſequeſtro ſtatim, ac dediſſes idoneos fidejuſſores. Nam quod objiciebant advocati adverſarii, te Legatum non habere mandatum, cur in his privatorum cauſſis interponeres te, tollebatur à me dupliciter: & quod imo hæc quoque ſint procurationis Legatorum, [a] ut indicavi in libris meis de Legationibus, [b] & alii me ſecuti in eodem opere cenſuerunt. [c] Atque iſti etiam illud pulcre, Legatum nec adigendum ad exhibenda mandata. Etiam reſpondi ego, nec te, Domine Illuſtriſſime, hic intervenire tanquam Legatum, ſed quam poſſeſſorem quemlibet. [d] Scilicet illud à nobis intentatum remedium datur cuilibet detentori. Et in hac ſecunda reſponſione inſtiti ego ſemper, quæ præcidebat quæſtiones ſtatim. At alterum, quod objectabatur, partem adverſam fuiſſe ſpoliatam, & reſtituendam ante omnia, id nos rapuimus illico, & mordicus retinuimus nobis. [e] Qui enim dicit ſe ſpoliatum, idem fatetur, non ſe jam poſſidere: itaque per partis imperitiam habuimus ſtatim, quod longius erat protrahendum, ſi probare de poſſeſſione noſtra aliter habuiſſemus. Reſpondebat Advocatus adverſarius, imo retentam poſſeſſionem à ſua parte. At hoc fuit frivolum: quoniam dixi, civilem eſſe eam partis poſſeſſionem poſſe:

[f] quæ

[a] *Alb. 3. de legat. ult.*
[b] *Paſchal. de legat. c. 53.*
[c] *Paſchal. de legat. 51. 52.*
[d] *Menoch. ret. rem. ult. num. 18.*
[e] *Menoch. prælud. recup. n. 21. & ret. ult. n. 29.*

[f] quæ hic non valeret adversus tuam naturalem, adversus te naturali insistentem. Mira vero fuit negligentia adversariorum, nec dicentium de nullitate sententiæ, nec contra eam supplicantium. [g] Nam utrobique habuissent autores, qui videri potuissent cum ipsis esse adversariis. Potuissent adversarii moras nectere periculosas nobis certe. Verum imprudenter siverunt, sententiam transire in judicatum. Alibi obstiterunt strenue, & nos vexarunt valde; nec tamen prudenter satis. Opposuerunt se fidejussoribus, quos Tua Excellentia Illustrissima misit, & quos Judex acceperat. Ubi Judex favit sane eis aliquantulum: qui non solum suspendit suum decretum de fidejussoribus acceptis, sed & revocavit, dum post jussit, ut alii simul adducerentur fidejussores. Etiam cum alii adducti sunt, & accepisset eos Iudex, appellavit pars ad Dominum Regem, quia nec isti essent fidejussores idonei. Non prudenter hic egit pars, etsi Iudex sumpsit biduum sibi ([h] quod potuit) ad deliberandum, utrum admittenda appellatio esset. Peccavit pars quæ injuste & per injuriam allegavit inidoneos fidejussores, cum posset probe dicere, [i] fidejussionem non esse datam idonee, quæ tertium non haberet de re restituenda sine procrastinatione. Cui tamen incommodo, non satis (ut opinior) proviso nec à procuratore nostro, ego provideram & succurreram per brevem protestatiunculam, si opus fuisset. Sed altum isthic silentium fuit. Etiam silentium de fidejussoribus non efficaciter (ut audio ab acutissimo Bernardo) obligatis in jure Angliæ communi. [k] Etiam nec satis efficaciter obligati in jure Anglico civili: qui non adfuerunt, non ratificarunt

f *Menoch. d. rem. ult. ret. num.* 17.

g *Menoch. d. rem. ult. n.* 52. 53. & *conf.* 406.

h *Ang. l.* 1. §. 1. *de appell.*

i *Bar. l.* 19. *C. de ag. & cens. Panor. c.* 2. *de seq. poss. Rom. Alex. Soc. Ias. l.* 7. *qui sat. cog Viv. opi. comm.*

k *Vide Alc.* 8. *cons.* 5. *n.* 13. *Menoch.* 212. *n.* 22.

suam fidejussionem, cum tandem decrevit judex appellationem non admittendam. Erat enim ipsorum obligatio suspensa per appellationem, & per judicis pronunciationem ad deliberandum. Et huic tamen prospexi rei: nam jussi, fidejussores adesse præsto, si vocarentur ad fidejussionem repetendam. Sed cum appellassent à receptione fidejussorum, & judex appellationem non admisisset, cur non ostenderant quod juris erat, recipiendam appellationem: aut à non recepta (hoc faciendum, aut desino) non appellarunt. Non possunt excusari. Appellatio est ab admissione fidejussorum, testium, &c. Meis contrariis rationibus duabus potuerunt respondere adhuc dupliciter: & quod non esset ea receptio arbitrii judicis; & quod etiam in illis arbitrariis appellaretur. Admiratus sum multa: & quod longiores nobis facessere (id cupiebant unum) molestias non valuerunt. Et quod scriptis meis (potuissent) scripta non opposuerint. Et quod (uno verbo) omnia egerint alia. Etiam injuriarum actionem certam, & grandem in se provocarunt: certissimam nunc ex hoc, quod succubuerunt, & siluerunt in ista appellatione, [l] de quo frivola apparet appellatio scilicet. Cæterum non te, Domine Excellentissime, decet hæc agnoscere, quæ nec te tangere possunt, multo altius collocatum, quam ut humiliorum hominum dicta attingere ad te possint. Vicisti. Ulterius ne tende odiis. Vale, & domino Judici etiam agamus gratias, quod justitiam tandem & favorabiliter administravit nobis. Audi, Domine Illustrissime. [m] Potuisset Judex supplere, quæ defuissent Advocatis. Potuisset literas quasdam, quas protulit, regias sequi contra nos: quæ tamen (mirum) pro nobis,

l DD. l. ult. de re jud.

m C. ut quæ desf. advoc. per jud. suppl.

& per

& per nos procuratæ dicuntur. Hic enim dedit victus junior Advocatus tuus, item Procurator tuus manus. Non ego cessi tamen, at arripui occasionem ex verbis literarum, & ostendi Judici, non concludere literas in præsenti statu caussæ: Persuasus est Judex sane favorabiliter. Tu iterum atque iterum vale, Domine Excellentissime.

CAPUT XXVI.

De nullitate decreti.

Illustris Domine.

SEntentia [a] nulla non dicitur sententia, non habet executionem: imo si commissa sit executio ejus, executio est revocanda. [b] Sed hæc est nulla: quæ habet errorem manifestum per relationem ad petitionem: nam petitio petit cistas tales, sententia de aliis pronunciat. [c] Sententia lata super non petitis nulla est. Et nullitas tanto magis impediet executionem in casu nostro, quanto agit is de retinendo, à quo accipi habent cistæ [d] *Adeo favorabile est jus retinendi, ut competat etiam contra executionem sententiæ. Et retentio maxime privilegiata est*: ut ita Menochius post alios: qui haud dubie de sententia valida ajunt, ut itaque censeant idem certissime de invalida. Et huic argumento non nocet, si quis respondeat, errorem nunc esse in cistarum veluti nomine: [e] qui vitiare non habeat. Nam replicatur sic esse videri, si de corpore constet tamen, de quo hic non constat. Etiam nec quis respondeat, emendari istum erro-

[a] *l. 4. §. condemnatum. ubi Iason. Rip. alii, de re jud.*
[b] *l. 1. §. 1. quæ se. si. ap. re. Bar. Dec. alii C. de err. calc.*
[c] *Alex. 6. cons. 171. Ceph. 176.*
[d] *Menoch. cons. 110.*
[e] *l. 4. ubi not. de leg. 1. l. 5. §. pen. de rei vind.*

f *Alex* 1. *conf.* 90. errorem posse à judice; [f] quoniam sententia nulla corrigi aut emendari à judice nec statim potest. Sententia definitiva, quæ hæc est pro certo: qua totum negotium est definitum. Quid tum si non sit lata solemniter? solemnitas non mutat de essentia. Sed non adhibita facit, actum non valere. Et sic ista sententia est nulla etiam ex hoc capite omissæ solemnitatis. Et nec ad prius distinguatur mihi de judice ordinario & delegato: quasi solus iste emendare nequeat nullitatem sententiæ suæ. Nam ordinarius si potest iterum judicare, non propterea potest emendare sententiam suam nullam. Iudicet iterum (petimus) idem Iudex. Sed idem audiat nos; patiatur, se instrui: tradat nobis copiam testium adversariorum; videat probationes nostras. [g] aut dicetur sententia lata (& id hic dicimus de jam lata) festinanter: adeoque (quod aliud caput nullitatis) nulla. [h] *Iudex debet rem plena inquisitione discutere; partes interrogare sæpius, num quid novi addi desiderent, quæ non solum non fecit Iudex* (loquor verba Cephali) *sed nec rogatus voluit modico tempore expectare*, ut de actis postremis nostri procuratoris apparet. Forsan vero non erat, cur audiret nos, qui de sumptibus litis retinendis, de contributione cum deperditis facienda, de his octo cistis non tradendis hosti, de aliis habemus fortiter dicere. Quid? Abstracta hæc bona sint Hollandico tanta vi, tantis sumptibus, tantis laboribus, & eadem omnia tam nullo negotio restituentur eidem hosti? Petit Legatus, jus sibi fieri contra subditum regis sui. Hanc exceptionem opponit executioni hujus sententiæ nihili. Nihili sententia: [i] quæ nec executioni mittenda contra ipsum

g *Bologn. conf.* 36.

h *Ceph. conf.* 77.

i *Dec.* 2. *conf.* 108.

ipſum Legatum, nec contra alium, contra quem nec eſt lata. Illuſtris Domine, iterum peto, conſideres, ſi Hiſpanus velit delinquere contra leges Regis ſui, & Legatus à te petat, ne ſinas ſubditum delinquere, an tu audire Legatum non habeas? Si nec ſubditus hoc velit, certe ſinere non potes. Non Legato tribues ſaltem tempus, intra quod moneat ſubditum illum Regis ſui, ut non tradat hæc bona Hollandico? & Hollandicus is num habet mandatum recuperandi à Legato ſui Regis? etiam hic nullitas ex defectu mandati. [k] Quæ & opponetur ſemper.

[k] *l.24.C. de procu. Menoch. conſ. 345.*

CAPUT XXVII.

De exceptione quadam adverſus executionem.

FEcit Procuratoris (minimum dicam) negligentia, ut decretum tale interponeretur, quale, ſi conſuluiſſet Procurator Advocatos, interpoſitum nunquam fuiſſet. Et potuit tamen dominus Iudex audire, quæ idem Procurator adferebat & oſtenſurus erat, ne iſtud emitteretur decretum. Eſt decretum nullum varie: & certe, à quo juſtiſſime appelletur: certiſſime, quod revocare dominus Iudex merito poſſit, ut hæc exponet Doctor Floydus Advocatus. Ego illud afferam, quod plurium iſthic vertitur cauſſa, & multo plurium ciſtarum ſaccari. Et nec debent hæ octo ciſtæ his reddi, qui aſſeruntur domini, ſi non & alii auditi ſunt domini reliquarum multo plurium ciſtarum: & tota ſit cauſſa definita. Eſto, decreverit

verit dominus Iudex, illas octo pertinere ad petitores, & illæ pertineant: an illico restituendas eisdem decernet? Quid de sumptibus fiet igitur, qui facti in lite sunt à domino Legato? Quid si sumptus pares sunt valori omnium mercium? Quid si antistent? Aut hi casus non sunt in litibus frequentissimi? Si tanti sunt sumptus, negotium adhuc gessit dominus Legatus utiliter, qui eripuit merces hostibus. Vacant hic versiculi Martialis: *& Iudex petit, & petit Patronus; Solvas, censeo, Sexte, creditori.* Duæ namque sunt species lucrandi ab hoste: plena una, cum & illis incommodamus, & nobis commodamus; altera semiplena, cum illis incommodamus solum. Petat dominus iste octo cistarum rationem istorum sumptuum à domino Legato: & accipiet, cum opus fuerit, cum alii domini reliquarum cistarum aderunt. Non putat Illustrissimus Legatus justum, & nec est justum, ut iste unus paucularum cistarum dominus separet se, & particulam hanc suam à cæteris. Nam & conjunctis omnium viribus facilius obsistetur prædatoribus, qui nondum emiserunt de faucibus hanc prædam. Quid si iste aut nolit, aut non possit solus in lite consistere: & vel transigat cum prædatoribus, vel aliter partem illis relinquat? non hæc ferre Legatus habet, per quæ acquiratur hostibus aliquid. Audiat (si placet) dominus Iudex hoc unum: iste dominus octo cistarum amittere eas omnes debet jure, qui eas Hollandico tradi jubet, ut sic leges sunt Regis Hispaniarum; quas contra subditum suum servandas dicet Legatus Illustrissimus. Assentietur is pro sua parte illic decreto domini judicis, ubi illæ octo cistæ declarantur esse petitoris. Assentietur pro sua parte,

te, inquam: qui nolit quicquam vel minutissimum pro se, attamen censet audiendos reliquos dominos reliquarum, dominos penitus perditarum, qui forte contributionem petent & à reliquis, & ab octonario isto. Nec enim ignorat Doctissimus & Experientissimus Dominus Iudex, contributionem faciendam his, qui sua amiserunt, ut aliena servarentur. Narrabitur, relictas cistas multas his, qui de prædatoribus prædam receperunt. Et fiet itaque pro illis cistis contributio. Assentietur illic decreto Legatus Illustrissimus, ubi illæ octo cistæ declarantur esse petitoris, illic non potest per jus assentiri, ubi jubetur, tradi cistas has *nunc Hollandico*. Ergo & petit à domino judice, aut revocari interlocutionem, aut declarari & suspendi circa istam traditionem. Petit Illustrissimus Legatus, longe arceri subditos sui Regis ab ejusmodi secum litibus indecoris, injustis, ingratissimis. Legatum in jus sine venia à subditis Regis sui? à Legato iniqua aliis? contra Legatum, autorem hic unicum recuperationis.

CAPUT XXVIII

Ad idem, & de exceptione nullitatis.

DIxi, decretum esse nullum varie, quod interpositum de cistis octo saccari tradendis Hollandico Et jure dixi. [a] Ecce sententia est nulla, quæ habet errorem manifestum, sive in se, sive per relationem ad acta. Atque decretum habet hunc errorem, quod jubet, tradi cistas, quæ non exstant. Etiam nullum decretum est, quod aliud habet, quam est petitum.

[a] *Bar. Dec C. de err. calc.*

 Habet

Habet de talibus ciſtis tradendis, quales petitæ non ſunt. [b] Sententia, lata ſuper non petitis nulla eſt. Nulla ſententia eſt, quæ non lata eſt ſolemniter, juxta tit. *Cod. de ſent. ex br. re.* & hoc decretum non latum ſolemniter eſt. [c] Sententia nulla eſt, quæ eſt lata feſtinanter : hoc eſt, non receptis noſtris teſtibus, non facta nobis copia teſtimoniorum adverſæ partis, judice non inſtructo. Iudex hic, ut & in caſu quodam Cephali, nec rogatus à procuratore noſtro ilico ante decretum voluit tantulum expectare, tantum abeſt, ut voluerit rem plena inquiſitione diſcuti, partes ſæpius interrogari, alia fieri, quæ non facta arguunt feſtinationem iſtam. Eſt ſententia nulla, quæ addicit Hollandico, qui mandatum non habet. Oſtendatur mandatum, ſi eſt ut Hollandicus iſte litiget contra Legatum Regis : ſi alia habet neceſſaria. [d] Nullitas ex defectu mandati opponitur etiam ſemper poſt ſententiam. Et ſic ſunt plura, quæ oſtendant de nullitate hujus ſententiæ. Dico ſententiam, non interlocutionem, hoc decretum, quod magis participat de definitiva. [e] Ut ſic à majori participatu res iſta judicatur. Sed & definitiva prorſus hoc eſt decretum, quod directeque ac principaliter definit negotium univerſum de poſſeſſione, & dominio harum octo ciſtarum. [f] Habet interlocutio vim definitivæ, ſi vel articulum ſpectantem ad definitivam definit indirecte : ſi expirat judicis officium : ſi non ſperatur alia ſententia : ſi interlocutio continet aliquid dari, vel fieri. [g] Cum vero ſententia ſit nulla, ea nec dicetur ſententia. Et itaque nec mandanda ipſius eſt executio : mandata revocanda eſt. facta retractanda. In caſu noſtro nullitas tanto magis impe-

b *Alex. 6. conſ. 171. Ceph. 176.*

c *Bologn. conſ. 36. Ceph. 77. Alex. Iaſ. l. 2. C. de ed.*

d *l. 24. C. de procu. Menoch. conſ. 345. Flor. l. 1. ſi me. fa. mo. Mara ſing. exceptio.*

e *Menoch. conſ. 88. 191.*

f *Gail 1 obſ. 130.*

g *l. 4. §. condemnatum de re jud. ubi Iaſ. Rip. Ceph. conſ. 263.*

impediet executionem, quando & validæ hic sententiæ impediretur executio. Nam dixi, pro sumptibus litis, pro contributione perditorum retineri nunc istas octo cistas. [h] *Adeo favorabile est jus retinendi, ut competat etiam contra executionem sententiæ. Et retentio privilegiata est maxime.* Iterum peto, Illustris dominus Iudex consideret illud, quod dixi de Hollandico hoste: cui non sint tradendæ hæ octo cistæ per ullum modum. Quid enim, si Hispanus velit delinquere contra leges Regis sui, & Legatus petat à judice, ne ipse patiatur subditum sic delinquere, judex non justam censebit hanc Legati petitionem? Et non lex Regis solum, [i] sed jus omne vetat cum hostibus omne commercium. Dicemus, Hispanum aut nescisse hunc Hollandicum, quem fecit sibi procuratorem: ne & deliquisse judicemus [k] Ut sic præsumitur ignorantia, certe excludendo delicto. Et sic itaque concludemus, nec mandatum factum intelligi propter errorem hunc in qualitate personæ procuratoris. & ita proculdubiò Hispanum responsurum, si rogabitur: & itaque respondisse & nunc ita. [l] Sic enim est regula notissima & certissima ad omnes dispositiones, ut pro dicto, facto habeatur id, quod verisimiliter dixisset, fecisset quis, si esset interrogatus. Detur nobis spatium interrogandi. Liquido ostendemus de voluntate Hispani. Ostendemus, nec sibi fuisse mentem, ut cum Legato litigaretur. Quamquam & quid ego de Legato ingero hic, contra quem nec lego latum decretum? Contra quem fiet executio decreti? [m] Non fit sententiæ executio contra eum, contra quem non est lata. Quod si dominus Iudex existimet,

h *Menoch. cons. 110.*

i *l. 2. C. de comm.*

k *Alc. 5. præs. 1.*

l *Decia. 3. cons. 56. 86.*

m *Decia. 2. cons. 108.*

P 5 posse

posse se emendare illum errorem, qui notatus
n l 5. §. pen. de rei vin. l. 4. ubi not. de leg. 1 est primo, & secundo capite nullitatis, [n] qui & sit veluti nominis error, cum cistæ illæ octo aliis signatæ notis exprimantur in decreto, quam quibus dictæ sunt in petitione. [o] Re-
o Alex. 1. cons. 90. spondebo ego, sententiam, quæ nulla sit, corrigi aut emendari neque incontinenti posse.
p Dec. C. de err. cal. Menoch. cons. 270. [p] Sententia nulla nequit confirmari. Etiam nulla, quæ illam confirmarit, sententia sequens. Et caput illud de errore notarum nec est solum, quod reddit sententiam hanc nullam ut dictum est. Hoc potest dominus Iudex noster, qui ordinarius est, omnino par ordinario, judicare iterum. Et judicet igitur iterum: sed & nos audiat, si non vult iterum judicare
q Flor. d. l. 1. si mens. fals. mod. dix. nulliter. [q] Exceptio nullitatis non est proprie exceptio: itaque opponitur semper, & cum omnis vetita est exceptio. Et decretum nullum præcedens, nec confessio partis roborat: etsi tanta est efficacia confessionis, ut à quocunque inepto processu ad quamcunque pœnam, etiam mortis, Iudex possit licite prorumpere.

CAPUT XXIX.

De venditione rerum, quæ pondere, numero, & mensura constant.

QUæ numero, pondere, mensura vendi solent, ea si sunt simpliciter vendita, inesse venditioni conditio dicitur, *si adnumerata, ap-*
a l. 35. §. in his. de contr. empt. *pensa, admensa sint*: [a] ut clare à I. C. distinguitur: quod aut vinum, verbi gratia, omne venditur, quantumcunque esset, uno pretio, & per-

perfecta ſtatim venditio eo caſu intelligatur; aut ita venditur, ut in ſingulas amphoras certum pretium eſſet, & tunc perfecta ſit venditio, cum admenſum vinum erit: *quaſi ſub hac conditione videtur fieri, ut in ſingulas amphoras, quæ admenſæ erunt*, inquit Iuriſconſultus ibi. [b] Et repetit diſtinctionem Imperator. Idem in fundo vendito ad menſuram, ut venditio ſit conditionalis, [c] tenet. Bald. [d] & dicit, hoc probari, ubi idemque notat. Locatio, venditio, ſive in mobilibus, ſive in immobilibus, ad menſuram conditionalis: ſcilicet qua reperitur menſura, etiamſi fines certi demonſtrati. [e] Ut itaque ante menſuram non agatur ex eo contractu. [f] Atque illa dicitur vera omnium ſcribentium concluſio: ut ſi à corpore cœptum ſit, poſteaque mentio fiat menſuræ, ut venditio dicatur ad corpus facta: contra ſi cœptum à menſura proponatur: qui dicit, quod ita conditionalis ſit venditio in ſecundo caſu; etiam ſi dederit venditor emptori licentiam, ut iret ad laborandum. Et ſic Oldradi dicitur ea diſtinctio & adprobata communiter, ut ſi principium ſit à nominibus numeri, vel menſuræ, non plus in actum deducatur, quam per ſignatum numerum ſignificetur, alias menſuræ adjectio loco falſæ eſt demonſtrationis. Et dici principium à numero factum, ſi prius expreſſa non ſunt confinia, ex quibus corpus certum reddatur: nec enim dici corpus determinatum aliter poteſt. Sic à numero factum principium, *Vendo tibi terram quatuor jugerum in talibus confinibus*. Sic venditionem limitatam expreſſo numero in eadem oratione, *Vendo fundum cum tot jugeribus, quæ ibi ſunt*. Et quod itaque excedit, ſervari venditori. Nec obſtare, his ſtantibus, quo minus ad menſuram videatur

facta

b *l. 2. C. de peric. & comm. rei vend.*
c *d. l. §. in his.*
d *l. 10. §. 1. de peric. & comm. rei vend.*
e *Alex. 6. conſ. 176.*
f *Iaſ. 1. conſ. 79. Decia. 3. conſ. 113. Alex. 3. conſ 73. lib. 5. conſ 159. lib. 6 conſ. 33.*

facta venditio quod uno pretio facta sit, & itaque etiam pro uno corpore: ut sic valet argumentum à pretio ad hunc contractum. [g] Nam ea pretii unitas imo non obstat. Etiam non obstare, quod in fine dictum sit, *Ad habendum, tenendum, &c.* quæ clausula certum respicere corpus videtur, nam verba contractus concordanda sunt, ne posteriora prioribus derogent. Etiam ea clausula non in corpore instrumenti posita est, sed in executivis & accessoriis: quæ minus mutant. Et itaque nec pro his militet illud, *Ultima derogant prioribus*: unde nec necesse sit, addere clausulam, *Cassans* &c. nam illud intelligitur etiam, cum verba essent præcise contraria. [h] Adi adhæc omnia Decium, ubi & quod in dubio intelligatur ad mensuram facta venditio: quoniam sic fiat partibus minus præjudicialis. Etiam & ne superflua sit mensuræ mentio. Et tamen illud videndum, an unum illud pretium correspondeat magis mensuræ? Adi ad Decii etiam cons. 347. Ubi hoc, quod ex qualitate pretii, vel pensionis intelligatur, quid venditum, quidve locatum sit. Et de Imola, inspici numerum semper, ubi de caussa agitur non lucrativa. Scilicet in lucrativa procedere distinctiones communes, an cœptum sit à numero, an in eadem clausula versemur. Et tamen distinctiones ipse tenet (quod & recte sit) in omni caussa. Ecce sic ait, quod quando in venditione vel locatione prius cum eorum confinibus bona exprimuntur, deinde adjecta mensura certa est, quod venditio non restringitur ad eam mensuram, sed finibus notatis omnia continentur, quæ sunt intra fines. Et clausula separata ad demonstrationem hic est: nec demonstratio attenditur. Ecce, *Vendo fundum cum tot*

g *d. l 35 d. §. in his vers. sed si ex doleario.*

h *cons. 500.*

Ex Oldr. & aliis, quos ibi allegat.

tot doliis ibi existentibus : hic est numerus caussa limitandæ dispositionis. *Vendo fundum* : & *dico, tot esse dolia ibi, tot jugera* : non est numerus limitandæ dispositioni. Ibidem Decius, quod si numerus positus in pluribus capitulis sic est, qui in uno positus non est, quod statur pluribus, & una pars contractus secundum aliam declaratur. Eadem vero & conf. 179. quod regula communis est, ut venditio ad mensuram sit conditionalis, nec ante dicatur perfecta, quam secuta mensura fuerit, & quod plana conclusio est, cum contrahentes incipiunt explicare conceptum mentis designando numerum, mensuram. Disputat ibi Decius, an venditio perfecta sit, & translata possessio & dominium per traditionem, cum tamen mensuratio facta nondum est. Ait autem, censeri hæc omnia. [i] Et ita adfirmare Angelum & Castrensem, item & Corneum : à quibus non esse discedendum : etsi possit lex cavillari. Et alteri ibi Decius scribit. [k] At Odofredus tamen verbum tradantur interpretatur in mensurentur, idque propter verba præcedentia, & subjectam materiam. Vinum ibi venditum dicit in genere generalissimo. Ergo sine mensura nec intelligi posse traditum. Ergo sit illic traditio pro mensuratione : qua facta vinum datum videatur, quod est promissum à principio. [l] Item quod si traditio sine mensuratione consideretur, sequatur, anteque traditionem periculum esse venditoris, etiam facta mensuratione, quod est falsum. [m] Item quia primus casus est, cum venditio fuit vini in genere ad mensuram : secundus, cum fuit venditio in specie absque mensura. Et itaque ut adversativa adversetur bene, dicetur quod traditio per men-

V. & Odd. cons. 50. n. 14. 15. & 16.

i *l. 2. per illum text. à contrario sensu. C. de peric. & comm. rei vend.*

k *d. l. 2.*

l *l. cum incertus. & ibi Bar. de leg. 1.*

m *d. §. in his.*

mensurationem accipietur. Quæ Odofredus, & contra quæ Decius, quod in dubio non sit recedendum à verbis literæ. Item, quod certa pars pro indiviso potest alienari, ratione quotæ pro indiviso possideri: item ratione loci. Cum est omnimoda incertitudo utroque respectu & loci, & quotæ, tum potest esse verum dictum Bartoli: secus si incertitudo tantum respectu alterius. Et Bartolus dicit male incertum ratione quotæ *centum tabulas* Sed & in sententiam Odofredi affertur, quod clausula constituti hoc casu non videatur transtulisse possessionem, nec dominium, nam intelligatur secundum naturam contractus purificata conditione: cui licet derogari naturæ possit de voluntate partium, tamen id sic est, cum expresse fit, non si simpliciter ponitur clausula constituti: nec enim generalis clausula deroget conditioni ex natura contractus. Item nec operetur clausula constituti, ubi incertum est ratione loci & quotæ: ut hic est. Et contra hæc tamen Decius: quod, etsi ea vera sint, quæ de constituto dicta sunt, traditio tamen ex constituto operatur effectum mensurationis, ut periculum transeat & venditio sit perfecta; non quod tacita conditio mensurationis tollatur, sed per traditionem fortius impleatur effectus, qui ex mensuratione inducitur: nam facta traditione translatum dominium est; & periculum pertinet ad emptorem, quia dominus reperitur. Sic & mensuratio, etiam non facta traditione, transfert periculum: quia per eam apparet de specie vendita: & rei venditæ in specie, licet non traditæ, statim est periculum emptoris: major autem fit perfectio ex translatione dominii, quam periculi.

Bart. in l. 3. §. incertam. D. de acq. poss. Ang. in l. quæ de tota. §. 1. D. de re vindic.

d. l. 2. a contrario sensu. ibi antequam tradantur.

riculi. Et si mensuratio operatur, ut transeat periculum, idem operabitur traditio fortius. Tandem vero, quod de clausula simpliciter posita dicitur, verum sic sane est de simpliciter posita, quia clausula generalis distinguatur secundum præcedentia. hic tamen esse clausulam specialem, quantum (ut dictum est) ad effectum. [n] Sic Decius. [o] Sic & Parisius, & Cephalus: quod si traditio qualiscunque accesserit, etiam per constitutum, non noceat, mensuram non esse factam, quia & ex contractu conditionali transferatur dominium necdum purificata conditione, si conditio intercedat. Et citat Cephalus alios quoque. Etiam contractum hunc dici conditionalem, quoad periculum rei, non quoad alios effectus, secuta traditione: nam & fructus quæret is, cui tradita res est, & ad onera itaque tenebitur. Adi Cephalum. Etiam in venditione rei, quæ degustari solet, intelligitur conditio, *si fuerit degustata.* [p] Vix enim sit, ut quisquam aliter emat, ubi sic notatur, quod hæc insit conditio nec expressa. [q] Sed & sic omnes. [r] Quidquid late disputetur contra ab Azone. [s] Item dicitur venditio conditionalis, quæ facta pro justo pretio est. tamquam debeat liquidari pretium prius. Atque idem Cephalus in prima nostra quæstione mensurationis, quod non sit [t] contractus conditionalis, sed purus ac perfectus, quantum ad sui substantiam, si fundus venditur vel locatur ad rationem talis pretii in singula jugera: at sit [u] conditionalis ad declarationem solius pretii, & contractus sit perfectus inspecta veritate, sicut quando contrahitur sub conditione de præterito. Contractus conditionalis fit, si venduntur vel locantur tot jugera

n *d. cons. 179.*
o *cons. 643.*
p *l. 4. de peri. & comm. rei vend.*
q *l. sicut. C. de act. empt.*
r *l. 1. de peri. & com. rei vend.*
s *l. ult. C. de contr. empt.*
D. D. ad l. si quis arbitratu. de V. O. Alc. 8. cons. 69. Ceph. cons. 10.
t *cons. 643.*
u *Ceph. cons. 767.*

jugera ex illo fundo. Sed & tantum conditionalis quoad periculum interitus: quia si res pereat ante mensurationem, ea perit venditori. In reliquis autem & perfecta, & pura venditio fit. [x] Quæ Castrensis & alii, & alibi, [y] ut per Cephalum. Et sic est ad verba attendendum, quomodo concepta sint. [z] Nam quod prius nominatum est, idem & censetur magis contemplatum. Habet ille ibi, quod declarat plenius hanc conclusionem, quod scilicet cum distinctio supradicta conjecturis nitatur, etiam sequitur, ut potentioribus conjecturis induci possit, ne distinctio teneatur · sed etsi corpus nominatum prius sit, adhuc intelligatur venditio ad mensuram facta. Et ait, à Iasone in supradicto consilio conjecturas ejusmodi notari eleganter: alias notari à Torniello, cujus consilio ipse Decianus tum subscribebat, & ipse itidem alias notat: primamque cum locus primo nominatus, non tamen certus demonstratus est, & mox de mensura dicitur, post locus ille specificatur. Secundam, cum in nominatione mensuræ usi sunt contrahentes diligentia maxima, exprimendo etiam minimam partem. Scilicet ex ea exacta diligentia & expressione etiam minimæ partis arguatur, quod in mensura fecerunt contrahentes fundamentum majus, ut per eum. Vide & Menoch. de arbitr. cas. 17. num. 3. Non. consil. 81. num. 14. 15. Socin. in l. 15. num. 8. de acquir. possess.

x d.l. si-cut.
y cons. 36.
z l. quoties. de assur Decia. d. cons. 113

CAPUT

CAPUT XXX.

De contractus perfectione ante instrumentum confectum.

IDem [a] Decianus tractat latissime alteram quæstionem, an contractus perfectus sit, cum de eo nondum confectum instrumentum est, præsertim cum & de instrumento conficiendo dixerint contrahentes. Et quæstio est in his omnibus contractibus, qui fieri sine scriptura possunt. nam in aliis de jure requirentibus scripturam certum est, nihil esse actum sine scriptura In illis igitur sic [b] Decianus, quod scriptura ad probationem tantum censeatur desiderata. Sic ut & testamentum nuncupativum est, etsi testator mandet, de eo fieri scripturam [c] ut tradunt. Etiam & poterit res probari aliter, quamvis dictum sit, [d] ut actus redigatur in scriptis. Illud præterea (inquit Decianus) dicitur perfectum, quod habet causam efficientem, formalem, materialem & finalem. quæ omnia habet contractus, etsi instrumentum factum non est, nam habet efficientem ipsos contrahentes, habet materialem, consensum, ex quo efficitur contractus: consensum utriusque partis separatum. Videlicet mutuus consensus, in unum colligatus, caussa est formalis: caussa finalis adest, obligatio; quia in hoc consentitur, ut sit obligatio: de quibus plane apud eum, qui in casu suo sic ait de mutuo illo consensu per conjunctionem manuum, quæ evidens signum sit perfecti contractus, & per alia, quæ probata illic testimoniis ab eo proponuntur Item ad id, de quo præsens proponi-

[a] vol. 3 cons. 64

[b] l. contrahitur. de pignor

[c] l. hac consultissima. C. de testa

[d] Castr. 1. cons. 60.

tur disceptatio, quod nulla sit conventio, cum est conventum, ut adhiberetur Notarius, & fieret scriptura, & instrumentum, [c] si scriptura aut instrumentum non intervenerit; respondet Decianus, loqui legem, & procedere, quando actum est inter partes, ut non aliter valeat contractus, nisi scriptura facta: vel quando contrahentes gerebant in animo, non prius contrahere, quam scribatur: vel ante inter ipsos convenerit, ut scriptura fieret. Secus, si à principio contrahunt & volunt, fieri scripturam postea ad probationem. Et ita declarat gl. ibi & alibi: quam cæteri scribentes sequantur, & pulchre ibidem Odofr. & Alb. qui de mente Speculatoris scribunt, quod solemnitas illius legis hodie de consuetudine non servatur. Et quod requiratur, ut inter partes actum sit expresse, ne aliter contractus valeat, nisi fiat scriptura, ait, clare tenere Angelum ibidem Et ibidem tamen contra tenere, aliis videatur; item alibi Castrensis: quem videntur sequi Fulgos. Ias. Socin. Affl. Dec. Citat Decianus Decii consilium undecimum: in quo Decius scribit, quod non censeatur perfectus contractus ante instrumentum, si dictum est, ut de transactis fiat instrumentum. Et quod ita obtentum fuit Florentiæ. Scilicet nec obstare, quod non dicatur contractus in scriptis; quia sit satis, suspendi dispositionem in futurum tempus: itaque locum pœnitentiæ superesse. Sane ita Decius revera tenet, non videtur tenere. Et Decianus non belle tentat istas autoritates sic obscurare. [f] Quid non etiam citavit Decium, ubi idem defendit latius, & Castrensem etiam in consiliis (quæ silet Decianus) pro hac parte

c *l. contractus. C. de fi. instr.*

Spec. in

f *in cons. 159.*

te citat? Non dicitur contractus, aut testamentum perfectum, nisi instrumentum perficiatur, quod instrumentum partes, aut testator confici voluit, non etiam ad pias caussas factum sit, secundum Oldradum: secundum quem & res judicatæ proferuntur. Idemque probat & Ioh. Andreæ, & Ioh. de Anania: quos nec nominat Decianus. Sintque & res aliæ sic judicatæ, etiam Cephalus sic: & citat Azonem, & [g] Placentinum. Sed & idem [h] Decius de re gesta cum Pontifice, quod quia is voluit, contractum à Camera fieri, ostendat nihil esse, quod secum fuerit actum, ut simile hoc sit de contrahentibus, qui volunt contractum in scriptis redigi. Sic Decius sane. Decianus vero ait, opinionem Castrensis veram non esse, neque tenendam, & contra illum esse magis communem opinionem. In contractu, qui ex forma juris communis, ut contractus emphyteuticus; vel ex forma statuti, vel consuetudinis necessario requirit scripturam, & contrahentes dicunt, quod fiat instrumentum vel scriptura: & verior sit, & magis communis opinio, quod non dicatur absolutus contractus, etiam ex mente contrahentium, nisi fiat scriptura, quia partes censentur se conformare cum dispositione juris communis, vel statuti. Quod si talis est contractus, qui neque jure communi, neque municipali, neque ex consuetudine requirit scripturam nisi ad probationem, non ad perfectionem & validitatem, scriptura non requiritur, si non expresse inter contrahentes actum, quod contractus in scriptis fieret, quia & hoc casu censentur partes se conformasse, cum dispositione juris. Et ita pulchre [i] Salycetus. Et ita Decianus, ne

g cons. 66.
h cons. 404.
i in d. l. contractum. & alibi.

ne videantur voluisse se restringere ultra, quam jus eas arctaret. Citat[k] & Fabrum, qui, quod tunc dicitur contractus imperfectus, quando partes expresse egerunt, ut non obligarentur, antequam confectum esset, & publicatum instrumentum, quod frequenter contingat inter meticulosos, qui decipi timent. Idem[l] Aretinus, cum distinctione illa Salyceti, quam & verissimam dicit: additque, ita se vidisse practicari Idem, quod scriptura per ea verba non requiratur pro absolutione & perfectione actus, sed tantum ad probationem, nisi partes expresse egerint, quod alias sine scriptura non valeat:[m] Ioh. Petr. Ferr.[n] Idem & Iac. Butr. cum dicit, contractum intelligi fieri in scriptis, si actum est, ut non valeat contractus, nisi fiat scriptura: & id secundum omnes. item secundum alios: si vendo tibi rem, utendo hac adversativa, *sed volo quod fiat scriptura*: quando autem vendo simpliciter, voco tabellionem & dico, quod faciat scripturam, tunc non est contractus in scriptis; sed est scriptura ad probationem. Hæc ille de Butrigario. Sed tu vide tamen, ne sit Deciani is quasi perpetuus paralogismus à contractu in scriptis, ad contractum perfectum. Scilicet nec obstare, quod non dicatur contractus in scriptis; quia sit satis, suspendi dispositionem in futurum: ut antea respondi ex Decio. At pergit Decianus in auctoribus, & laudat[o] Barb. ubi dicit, se vidisse hanc arduam quæstionem in facto versari: cum videlicet partes in venditione fuerunt concordes de re & pretio, dixerunt tamen, cras faciemus instrumentum: an videantur per hujusmodi verba voluisse celebrare contractum venditionis in scriptis? Effectus (inquit) est magnus. quia interim locus esset

k in §. 1. Inst. de empt.

l in d. §. 1.

m in lib. emp.

n in auth. novo jure. C. si cert. pet.

o in rub. de empt. & vend.

esset pœnitentiæ: cum non possit censeri absolutus contractus, nisi post publicatum instrumentum. Concludit autem, non esse contractum in scriptis, per rationem supradictam Salyceti, & quia essent contrahentes aliter ibi contrarii, qui per simplicem consensum absolvissent contractum venditionis, & postea revocassent, suspendendo in sequentem diem. Quæ vana est ratio, & petit principium de absolutione contractus. Quamquam nec idem hic casus cum casu Deciani est, de quo hic agimus, & nec idem fuit casus Butrigarii aut Fabri, aut alterius: qui non tractant cum in conveniendo, in contrahendo, sic dicitur de instrumento conficiendo, sed cum post contractum. At Barbatia inquit, obtinuisse se in quæstione illa sua. Citat autem Decianus adhuc [p] Fabian. item Affl. & ergo is contrarius sibi ipsi est cum in contrariam partem citetur à Decio. Citat Decianus etiam Angelum: qui voluit quod tunc demum partes videntur voluisse contractum in scriptis celebrari, cum dicunt, quod alias non valeat, nisi in scriptis redigatur. Qui idem paralogismus est, nam dicent adversariii, valere argumentum pro ipsis ut si sit contractus in scriptis, etiam sit conditionalis, pendens, imperfectus ante scripturam de eo factam. Sed non valeat argumentum istorum ex contrario, ut si non sit in scriptis, etiam nec sit in pendenti. Citat & Franciscum Aretinum & respondentem dictis Castrensis, & dicentem, communem consuetudinem & practicam observare, quod licet conveniatur de rogando Notarium, quod tamen non ideo dicatur contractus fieri in scriptis, sed tantum ad probationem. Addit ipse Decianus, se vere hodie videre, talem consuetudinem & practicam passim observari.

p de mo. sa. Sa.

Qua de re ego dicerem, nec credendum Doctori, testanti de consuetudine, extra loca, ubi ipse vixerit: imo etiam nec esse expeditum, an credendum unquam huic Doctori sit: [q] Sane enim id plures negant, & communem opinionem esse testantur, ne credatur; nisi forte Doctori mortuo, & singularis autoritatis. Quod de mortuo tamen minus probabile est, quia possit postea variasse consuetudo. Et sic de loco, quod sit credendum Doctori huic de loco, in quo versatur, idem [r] Decianus. At in quæstione pro eadem opinione contra Castrensem idem citat [f] Decium, ubi quod communiter teneatur, quod contractus nunquam dicatur de voluntate partium in scriptis fieri, nisi agatur per partes expresse, quod aliter non valeat. Ibique respondet dictis Castrensis, & non veram ejus sententiam concludit. Ibi tamen talis est casus, ut Sejus debeat vendere Titio, & teneatur facere chartam venditionis: inquit autem, obligationem de vendendo perfectam esse, ante chartam etsi non perfecta sit conditio. Quod nihil ad quæstionem: nam charta non erat facienda de ea obligatione. Item ait, dictum Castrensis non procedere, nisi substantia suspensa; non etiam tum, quum videtur habitus respectus ad morem faciendi instrumenta, & ad hunc videri respectum in dubio. De quo tamen ego dubito, quoniam verba fingimus dicta in conventionalibus, non in executorialibus. Item ait, quod cum est dictum, ut fiat instrumentum ad sensum sapientis dicti Titii, id fit in favorem Titii dictum: & non fit ergo retorquendum & negandum perfectam conditionem esse. Quod & infirmum est in contractu oneroso, ubi onus Titio esse possit, si perfecta esset ante

q *Dec. cons. 142. & Mol. ad Dec. cons. 691. & ipse Decia. 2. cons. 62.*

r *3. cons. 96.*

f *in l. pactum, quod bona. C. de pact. in rubr. de consuet. & cons. 340.*

ante venditio. Duo alia, quæ habet, vera ſunt. primum, ut Notarius nequeat ſane conficere inſtrumentum ante tempus dictum à partibus: alterum, ut perfecta ſit venditio ante inſtrumentum, ſi & ante ſolvendum fuerit totum pretium: nam pretii ſolutio arguit venditionem perfectam: cum ſit abſurdum, pretium ſolvi prius. Quod poteſt eſſe limitatio opinionis Caſtrenſis. Verum idem Caſtrenſis in conſilio aliquo citatur ſibi contrarius, & reſpondens ad d. l. *contractus* quod ibi partes egerant expreſſe, quod niſi confecta fuiſſet ſcriptura, nihil actum eſſe cenſeretur. Itaque Decianus infert, quod variante Doctore, tenenda ſit ejus opinio, quam in conſiliis ille tenuit. Sed hic & in conſiliis citatus eſt Caſtrenſis pro priore opinione: quam Caſtrenſis genuinam eſſe, omnes agnoſcunt. Citat Decianus pro ſua Gratum, quod conventio de rogando Notarium pro inſtrumento non faciat eſſe locum pœnitentiæ, ſi contractus alias ſit perfectus: & quod ita tenent communiter Doctores. Quod tamen neque concludit hic, non eſſe propterea contractum conditionalem, etſi non ſit locus pœnitentiæ. Etiam de contractu perfecto loquitur Gratus: quod in quæſtione noſtra adferre, nihil aliud ſit quam principium petere. Ergo quod ſubdit Decianus, patere eſſe communem opinionem, quam ipſe defenſitat; mihi vero non patet. Opinio contraria dicitur: Oldr. Joh. And. Joh. de Ana. Fulg. Imo. Iaſ. Soc. præter ipſum Caſtrenſem, & Decium, & Afflictum, & res judicatas, in quibus varietas adnotatur. Dicit Decianus, inconvincibilem illam rationem eſſe, quod partes cenſentur ſe conformaſſe cum diſpoſitione juris. Ius autem non niſi ad probationem

desiderat instrumenta. In casu suo perfectionem arguit (ut ait) efficacissime à virtute geminationis: quia dictum fuerat, *factum est, factum est*. Quæ mihi inefficax est ratio: tum quia geminatio est eodem momento facta, itaque nec
t d. cons. 39. & vol. 3. resp. 1. adeo stringat, ut per ipsum [t] Decianum & per alios passim; tum quia verba hæc referunt se ad id, quod factum est; itaque & referat omnes qualitates facti. Nunc videamus quomodo respondeat iis, quæ pro opinione Castrensis proponuntur: & intelligemus, quomodo nos respondeamus rationi alteri inconvincibili. Ait, duo pro Castrensis sententia proponi. primum d. l. *contractus*. princ. in vers. *quas tamen in scriptis fieri placuit*. juncto vers. mox sequente. ex quibus videntur hæc æquiparari, conventio de contrahendo in scriptis, & conventio de instrumento conficiendo. Respondet Decianus, æquiparari, cum conditionaliter actum est expresse, ut valeat contractus, si fiat in scriptis, vel si fiat de eo instrumentum. Secus esse, quando simpliciter facto contractu convenerunt de faciendo instrumento. Sicut ibi illum textum intelligit Bartolus, & communis schola Doctorum, & in specie sic respondet Barbatius. Quod mihi de communi schola non probavit per supradicta Decianus, per quæ se id probasse ait. Sed ipse efficacissime (ut loquitur) comprobat istam responsionem, nam dicitur: *quas tamen in scriptis fieri placuit*: atque dictio *tamen* sine copula adversatur præcedentibus in jure & in facto. in præcedentibus autem dictum est de contractibus: itaque de perfectis. & itaque ista verba, *quas tamen in scriptis fieri placuit*, non intelligentur de contractibus simpliciter initis; sed tantum de his quos in

in ſcriptis fieri voluerunt: & itaque non adjecta adverſativa contractus ſimpliciter initus, etiam ſi dictum fuiſſet, ut in ſcriptis redigeretur, perfectus fuiſſet. Ego planius ita: quod illa verba, *contractus in ſcriptis fieri*, omnino nihil ſignificent de inſtrumento contractus conficiendo, ſed de ipſo contractu in ſcriptis ineundo: idem de illis, *quas in inſtrumento recipi convenit*, quæ itidem ipſam ſolemnitatem gerendi actus ſignificant, non autem de geſto loquuntur. Et ſic ad legem. Adducit & rationem Pauli Caſtrenſis, quod cum partes convenerunt de faciendo inſtrumentum, non videntur tunc voluiſſe perficere contractum: itaque Notarius apponit diem rogatus, non diem illum celebrati antea contractus, igitur dies nec ille fuerit dies perfectionis contractus. Cui rationi reſpondet Decius plurifariam. Decianus ejus reſponſionem quartam probat, quod non ſequatur ex eo, contractum ante fuiſſe imperfectum: etenim eſſe reiterationem quandam, quum Notarius rogatur. Addit Decianus, perfectionem contractus tripliciter conſiderari. Primo, cum non licet pœnitentia ab eo diſcedere. Secundo, quum de periculo rei in contractum deductæ quæritur. Tertio, cum de implemento contractus eſt quæſtio. [u] Prima autem perfectio contractus, qui ſolo conſenſu contrahitur, eſt ſtatim adhibito conſenſu, etiam ſi ſit contractus ſub conditione, nam nec in eo conceſſa eſt pœnitentia. In ſecunda diſtinguitur, an ſit contractus purus vel conditionalis: ut iſte non ſit perfectus ante purificatam conditionem. In tertia, perfectus non dicitur ante traditionem. Et ſic igitur contractus in præſenti quæſtione ſit perfectus in prima ſpecie, licet quoad

[u] *gl. Bar. Bal. omnes ad l. 1. C. de per. & comm. rei vend.*

alias duas forte non ſit perfectus. Satis eſt, quod ſit perfectus perfectione prima, ne liceat pœnitere, inquit Decianus : & efficaciſſimam dicit eſſe rationem. Inefficaciſſimam vero, inquiam ego : quia de conditione hic quærimus, & ſecunda perfectione. Addit vero aliam (ut loquitur) inevitabilem : quæ eſt contrā rationem Caſtrenſis Nam ſi partes contrahendo dicant, ſe nolle in ſcriptis contrahere, & quod volunt contractum intelligi perfectum & abſolutum ; ſed tamen quod volunt fieri inſtrumentum ad clariorem probationem & æternam memoriam : certe locus hoc caſu non erit legi ſupradictæ : Et tamen Notarius ipſe ſcribet diem rogatus. Sed & tertiam rationem ſic addit, quod ſi in contractu, puta venditionis, additum fuit pactum de retrovendendo & actum ſimpliciter, ut de omnibus fieret inſtrumentum, quo caſu ſecundum Caſtrenſem non dicetur perfecta venditio; ſi poſteà fit inſtrumentum venditionis, omiſſo pacto retrovendendi, emptor ex ejuſdem opinione non poteſt cogi ad retrovendendum : quia ante confectum inſtrumentum licuerit emptori ſemper pœnitere : & neque poterit per teſtes probari pactum. [x] quod utrumque eſt falſum, inquit Decianus. nam & probari poterit pactum per teſtes : & ex pacto ſic probato poterit emptor conveniri. Ergo & falſa ſit ratio Caſtrenſis, ſumpta ab inſtrumento. Falſa eſt ſane. Nec probat opinionem ipſius d. l *contractus*. Ergo & nos contrariam ſententiam in hac quæſtione ſequamur : quæ probata eſt multo melius : non tamen per hæc argumenta Deciani, ſed per illa Salyceti, quibus nullam video bonam reſponſionem objici ac referri poſſe. Adjuvatur etiam per regulam vulga-

x *d. l. contractus.*

vulgarem, ut fiat interpretatio in contractibus contra eum, qui fundat se in verbis eorum. Semper in favorem promissoris. y Alc. 8. conf. 2.54. & 76. lib. 9. conf. 8.

CAPUT XXXI.

Epistola ad Coadvocatum.

De appellatione ab incidenti in momentaneo & fidejussione idonea probanda, &c.

RES quidem confecta est, ut voluimus. Sed quæ tu de non appellando in caussa momentaneæ possessionis afferebas, illa sane & esse vulgaria & subjecta limitationibus multis, recte respondebat Iudex. Ego illud adnotabam in meo responso, non nunc caussam actam possessorii, sed quæstionis incidentis de fidejussorum receptione. [a] Et in isto incidenti datur appellatio, & in aliis omnibus, etsi non datur in possessorio. Sic tua versabantur extra quæstionem præsentem. Memineris vir eruditissime, ad statum quæstionis semper attendere. Quamquam & possis, & forte etiam debeas admiscere aliquando, quod aut ad rem non faciat, aut sit infirmum. [b] His judices nonnulli moventur sæpe magis, quam aptis, ac bonis. Hoc à me. Ego à te audiam libenter, si quid ipse peccavi. Audies, quæ pars adversa peccavit. Narravi Legato per epistolam. Hic tibi addo unum, quod attingit supradictas allegationes tuas: quod illa non appellavit a sententia æstimatorum mercium controversarum. [c] Potuit enim ab hac sententia, etsi à sententia in momentaneo non potuisset. [d] Potuit contendere, licere sibi iterum

a Bart. l. ult. §. pen. de appell.

b Alb. 4. de jur. int. Decia. apol. c. 15. n. 11.

c Ang. Soc. l. 9. qui sat. cog. Ang. add. Bar. C. de ponderat. & Saly. l. 28. C. de appell.

d Alex. 6. cons. 64.

rum appellare intra decendium ab interlocutoria probante fidejussores, & novas caussas allegare appellationis. Bone DEUS, quam est erratum ab adversariis, aut à me erratur in hac eorum errorum opinione! Alia partis errata in ipsomet possessorio nec tibi dico, ad quem tum pertinent, nec aliis facio palam, ne noceat nobis id in caussis aliis. Et si pergis quærere, dicam tibi, appellare partem potuisse à parte illa primæ sententiæ, ubi de relaxando sequestro dicebatur: quamvis à parte altera non potuerit, ubi Legatus declarabat possidere. [e] Non enim tollitur sequestrum per cautionem semper: & hic allegari caussæ poterant, cur non tolleretur. [f] Non viderunt adversarii, appellari posse à receptione fidejussorum; vel decisionem in terminis nesciverunt. Quod si nobis objectum fuisset, tum probavissemus [g] de fidejussorum idoneitate, & id certe generaliter Iudex arbitratus esset.

e *Pan. c. 2. n. 24. de seq. poss.*
f *D D. l. 5. §. 1. qui sat. cog.*
g *Rom. d. l. 5. fi. Menoch. de arb. cas. 65.*

Rex, ac Domine.

IN caussis piraticis non est appellatio per edictum Majestatis vestræ, nisi appellans deponat totam summam, ad quam est damnatus: & hæc Boteliæ Lusitani caussa est piratica, sive est tota contra subditos vestræ Majestatis, sive ex parte contra subditos, sive etiam tota contra externum. Et hæc ostensa sunt Iudici admirallitatis: qui & sententias tulit pro Lusitano. Et sic igitur Legatus Hispanus petit, jus administrari subditis sui Regis ex edicto justissimo Majestatis vestræ, & appellationem in piratica hac caussa non admitti, nisi summa deposita. Etiam putat Legatus,

tus, aliud non ſecundum jus fieri in iſta cauſſa ſubditis ſui Regis; quod dati appellationis ſunt Judices & Profeſſores juris municipalis Angliæ, non ſoli Doctores Civilis juris item Angliæ. Nam cauſſæ inter externos hæ judicantur per hoc jus civile: & hæc judicata eſt per hoc civile. Et nunc cum videndum in appellatione, ſi eſt judicatum bene, videndum eſt, ſi eſt judicatum bene ſecundum jus illud, ſecundum quod fuit judicandum: in qua viſione quid videant illi, qui alterius ſunt juris, Legatus non videt. Exiſtimat Legatus, nec reſponderi poſſe, eſſe ſic conſuetum, ut ſic municipales quoque dentur. Eſt enim rariſſimum hoc factum, nec niſi increſcente potentia municipalium. Et præterea factum erit in cauſſis, quæ aliquam habent mixturam à jure ipſorum municipali vel in cauſſis cum ſubditis, vel etiam cum externis aliis. Et facta alia, & facta aliorum ad alia facta non trahuntur, aut ad alios. Non timet Legatus municipales, aut jus eorum: ſed à jure certo gentium pro Regis ſui honore nolit diſcedere, ſi annuit Regia veſtra Majeſtas.

Illuſtris Domine, juſtiſſimè Iudex.

NOn repugnamus, quin cautio detur. Sed duo in iſta datione petimus: primum, ut moderata recipiatur cautio, id eſt, circiter valorem verum: alterum, ut hi accipiantur fidejuſſores, qui dari à Domino Legato poſſunt, id eſt, à peregrino. Atque in poſteriore hoc ſcit Doctiſſimus Dominus, quemadmodum omnes interpretes ſemper docent, etiam juratoriam cautionem (quod tamen nos non petimus) ad-

admittendam esse, si quis, quia forensis est, nequit dare fidejussores. Atque ista impotentia solo probatur juramento, ut omnes volunt. Quod vero propter impotentiam satisdandi stetur juratoriæ, id quotidie practicatur. Utrumque Ias. *l.* 1. *qui satisd. cog.* à pari dicimus, recipiendos fidejussores, quos dare potest Dominus Legatus.

Responsum.

An statutum, quod desiderat annum XVII. completum, verificetur in XVII. inchoato.

QUæritur, an qui est ingressus annum septimumdecimum, is eligi in collegium possit, stante collegii statuto de eligendo illum, qui septimumdecimum compleverit. Et quæstio tamen nulla videtur intuitu primo. nam plenus annus non est certe, cum tantum habetur principium ejus. [a] *In omnibus rebus animadverto, id perfectum esse, quod ex omnibus suis partibus constat*: ait lex, & ajunt alii id genus alia. [b] *Non videtur major esse septuaginta annis, qui ingressus est septuagesimum, nondum egressus*: ait lex alia. Atque idem est major esse & implesse. [c] quod alia lex huic nunc dictæ juncta ostendit.[d] Completum dicitur, quod habet absolutam perfectionem adeo, ut nihil prorsus supersit, ut sic per has leges dicit Decianus. Plenum, quod perfectum, nec indigens adjectione, &c. [e] Dies cœptus etsi pro completo habetur regulariter: annus tamen cœptus pro completo regulariter non habetur, ut notat Navarrus: qui & respondit, non eum recte ordinatum Presbyterum, cui dies circiter quadraginta deerant, ut exce-

a *l.* 1. *de orig. iur.*
b *l.* 3. *de ju. imm.* *Alb.* 5. *de nupt.* 1.
c *l.* 2. *de excus.*
d *Decia.* 2. *conf.* 36. *& conf.* 73.
e *Navarr. conf.* 6. *tit.* 14. *lib.* 1.

excederet annum vigeſimum quartum : quicquid parum in diebus illis eſſe cenſeret, qui ordinari juſſit. nam compleſſe eum annum debuit ordinandus, hoc eſt, exceſſiſſe & attigiſſe vigeſimum quintum, inquit Navarrus. Et plura ſic ſunt, & de ſtricta interpretatione ſtatutorum plurima. Quibus tamen non obſtantibus, contrarium in propoſita quæſtione cenſeo eſſe juris : ut is ſcilicet adoleſcens eligi in collegium poſſit per ſtatutum. Moveor autem in iſtam ſententiam ex eo, [f] quod tradunt Doctores communiter, in muneribus & honoribus, & favorabilibus eſſe imo ſatis de anno tetigiſſe : & tempus cœptum in illis haberi pro completo, quam & Panormitanus dicit opinionem communem, etſi ipſe cogitet aliud jus. Neque hic repugnat, quod ſtatutum exprimit de completo. [g] Nam certum eſt, redigi ſtatuta ad intellectum juris communis. [h] Unde eſt illa definitio, præter alias, in materia hac electionum, quod ſi ſit ſtatutum, ut eligatur quis in collegium de conſenſu omnium, ſtatutum intelligitur ex communi jure de majore parte. Recipiunt interpretationem hanc, quam dicunt paſſivam, ſtatuta à jure communi : ut omnino omnium eſt ſententia ad *l. omnes populi.* [i] Etiam verba ſtatutorum impropriando. Et cum habetur ſtatutum, ut ſtatuta ad literam intelligantur. [k] Et de quo ſtatuto, quod nihil, aut modicum operetur, traditum quoque eſt. [l] Frivolam ſolam interpretationem reſpuit ſtatutum hoc : non reſpuit eam, quæ eſt juris communis. [m] Imo enim ea non probabilis ſolum, ſed etiam neceſſaria eſt interpretatio. [n] Sunt ſtatuta intelligenda

f *Gl. Alb. & alii l. 3. de minor. gl. Hoſt. Panor. c. 7. de elect. Bar. l. 74. ad Treb. Bal. pe. C. qua. di. le. cc.*

g *Dec. c. 18. de reſc. c. 47. de appell.*

h *Bal. l. 10. de pact.*

i *Alex. r. conſ. 19. & lib. 4. conſ. 85.*

k *Bar. l. omnes populi. Dec. c. 8. de conſtit. Rol. de lu. do. q. 35.*

l *Menoch. conſ. 11. 217. Rol. d. q. 35.*

m *Bal. l. 1. de S.C. Sil. Anth. c. 1. n. 63. de conſtit.* n *Ceph. conſ. 642. 616*

ligenda juxta regulas juris. Et nunquam, ut à casu discedant deciso per jus commune. [o] Verba statutorum sunt ad intellectum juris communis reducenda. [p] Secundum artem literatorum sunt intelligenda statuta. Et sic sexcenta, in quibus nec est dubium. Renoto illud Baldi de eligendo per consensum omnium: & quod hoc statutum intelligatur secundum jus commune de majori parte. Item quod per jus commune, per intellectum juris communis, per artem literatorum in favorabilibus is complesse septimumdecimum intelligitur, qui septimumdecimum est ingressus. [q] Et sic lex, quæ desiderat in favorabilibus majorem annis, intelligitur & in eo, qui ingressus est ultimum eorum annorum. Et definitio est in terminis. Et in terminis etiam illa videtur: testamento impediebatur quidam, quo minus posset de rebus illic sibi relictis disponere ante annum vigesimum completum; & disponit inchoato vigesimo anno. [r] Valere dispositionem, respondit Menochius, quoniam verba testatoris de completo sic intelligantur de inchoato, cum sumus in favorabilibus. Et satis dicatur annus impletus, ex quo habetur pro impleto. Et idem igitur nos, quod satis dicitur annus impletus septimusdecimus, ex quo habetur pro impleto. Nec mora erit in eo, quod Menochius loquitur in testamento, at nos sumus in statuto. Est enim ratio generalis Menochii. [s] Et æquiparantur ista duo, lex & testamentum: & præbent sibi argumenta mutuo. Ego nondum video, quid his responderi argumentis possit. Est aliud argumentum, quod statuta ejusmodi de non admittendo in collegium, nisi eum, qui habeat certas qualitates, non sunt rigide interpretanda, sed benigne: & in dubio

o Anth. conf. 400. Alex. 2. conf. 115.
p Alex. 1. conf. 9.
q Gl. d. l. 3. de jn. in. Bal. c. 41. de off. del.
r Menoch. conf. 839.
s Decia. 1. conf. 13. Ceph. 526. 638. Menoch. 95. 106.

dubio ſic, ut ſequatur admiſſio. [t] Reſpondit ſic Ancharanus in collegii cujuſdam ſtatuto, quo cavebatur, ut à principio admiſſus ad unam illic ſcientiam non poſſit variare, reſpondit, quod & poſſit variare; & poſſit intra ſex menſes, aut etiam plures. quoniam adhuc in principio eſſe dicatur, in principio annorum plurium. Et id per non ſtrictam æquitatem, ut ille inquit. Statuto alio cavebatur, ne reciperetur in collegium, niſi oriundus de civitate aut territorio. [u] Reſpondit Baldus recipiendum eum, qui ſit de territorio ſecundum quid, & large ſumpto vocabulo. nam benigne ſic tenenda hæc ſtatuta. Late hoc eſt accipiendum de territorio. Stricte ipſum eſt accipiendum ſtatutum in prohibitione, ut de Baldo & Felyno ſcribunt [x] alii. Et hi ad ſtatutum prohibens recipi forenſem in collegium, quod recipi poſſit qui ſcientia emineret.[y] Pro qua excellentia, indole quoque, ſic Alciatus multa alicubi. Et quæ ego non indico tamen, veluti juvatura hunc meum adoleſcentem: qui (inauditum!) Baccalaureus fuit in tertio decimo ætatis anno, ut oſtendam, quam [z] non amare intelligenda ſtatuta ſunt, & ejuſmodi intelliguntur non amare. Alio ſtatuto cavebatur, ne reciperetur in collegium, niſi civis originarius. [a] Defenditur communiter, & pluries ex facto ſervatum traditur, recipiendum eum, cujus pater ſit originarius, ſed ipſe alibi natus eſt caſu. nam benigne ſic tenenda hæc ſtatuta. Sic Iaſon legendo, conſulendo, ſubſcribendo aliis Clariſſimis Iuriſconſultis. Sic alii additi Iaſoni. [b] Et ſic dicit communem Ripa. etſi & multos ajat ſentire contra, & ipſe putet diſtinguendum, an conceptus ſit ille ſaltem in civitate, quia conceptus

t *Anch. conſ. 99.*
u *Bal. 2. conſ. 183.*
x *Boſſ. de unio. item de pæn.*
y *Alc. lib. 1. de V. S.*
z *Iaſ. 3. conſ. 58.*
a *Iaſ. 3. conſ. 77. & l. 86. de leg. 1.*
b *Rip. de prin. cont. ca. pen. 182.*

pro nato habeatur in sibi favorabilibus. Etiam in civitate natum hunc vult Ripa, & admittendum in collegium: licet statutum non admittat, nisi in civitate natum. Sed is natus in civitate intelligatur, qui casu natus est extra civitatem: maxime si conceptus in civitate fuit, nam favorabilis hæc interpretatio hic sit capienda. Arripiam hoc de concepto. [c] quod si pro nato is habetur in sibi commodis: etiam isti adolescenti vix defuerit quidquam, quin & excesserit annum septimum decimum. A conceptu numerarunt aliique ætatem in tractatu de minoribus. [d] Et nec aliter refutantur illic, quam quod edictum de minoribus loquitur expresse de natis. [e] Et odiosum fuisset in eo tractatu, haberi pro nato, qui conceptus, ut respondet Doctor meus Oddus. Nam sic breviora fierent tempora restitutionis. Itaque in eodem tractatu pro completo habetur annus cœptus vigesimus quintus. [f] Alibi numerantur anni ab infantia, & alibi aliter. At statuto alio sanciebatur, ne admitteretur quis in collegium, nisi cujus avus fuerit civis originarius. [g] Eum, cujus avus natus alibi erat, cum proavus crearetur civis, admittendum veluti originario avo prognatum, respondit Menochius. Etiam statuto alio erat cautum, ut in collegium non cooptaretur quis non natus ex legitimo matrimonio. [h] Legitimatum per matrimonium sequens cooptandum, idem Doctor respondit. Et statuta sunt, quæ vetant venire in collegium eos, quorum parentes exercuerint artem vilem, aut mechanicam, aut manualem. [i] Et tamen chirurgi filium (quæ ars in loco insordida, at sordida alibi) venire in collegium posse, respondit Cephalus, etiam cum chi-

c *l. 7. de stat. hom.*

d *Alb. l. 1. de minor.*

e *Odd. de re. in int. q 2. art. 7.*

f *c. 2. dist. 77. gl. & c. ult. de at. & qual.*

g *Men. cons. 677.*

h *Men. cons. 227.*

i *Ceph. cons. 611.*

chirurgus ille exerceret phlebotomiam, chirurgiæ appendicem, artem vilem & in loco ſtatuti. [k] Etiam illum cooptandum, cujus pater mercator pannorum (non hæc ars vilis in loco) erat, & ſimul vilia admiſcebat acceſſorie ad illam mercaturam, Menochius reſpondit. [l] Et idem pro illo, cujus fuit pater Notarius. [m] Et notariatus vile officium eſt jure communi. [n] Et idem pro alio, cujus pater archarius hoſpitalis, & mercede quidem conſtituta. Atque illa ſemper adjecta ratione, quod benigne ſint ſtatuta iſta accipienda. Alio ſtatuto tradebatur de eo non recipiendo in collegium Doctorum Advocatorum, qui eſſe Advocatus non poſſit. [o] Clericum, qui nequit advocare, recipiendum certe ut Doctorem, ſed & veluti Advocatum, reſpondit Alciatus: quoniam idem poſſet per ſcriptum advocare, & coram quoque in multis cauſſis: & hoc ſtatutum ſit benigne exponendum. Erat aliud ſtatutum de admittendo eum, qui majorem numerum haberet ſuffragantem ſibi. [p] Et eum admittendum, qui æqualem numerum tulerit, reſpondit idem. [q] Scilicet pronunciandum ſit in dubio pro admiſſione, quia id ſit favorabilius: ut idem ait. [r] Et in duobus ſtatutis, quorum prius jubet, ſtari parti majori; poſterius, auſcultari duabus partibus de tribus: tenendum prius, & præferendum poſteriori, etiam quia eſſet favorabilius, reſpondit Cephalus. [s] Ut ut αἱ μεταγενέστεραι διατάξεις ἰσχυρότεραι τῶν πρὸ αὐτῶν εἰσίν. [t] Atque ad numerum ſuffragiorum noto, quod cum ſtatuto alio caveretur, ut ille electus cenſeretur, qui per duas partes ex tribus eſſet electus, & quidam ſuffragia viginti ſeptem tuliſſet ex quadraginta duobus,

k *Men. conſ.* 648.
l *Men. conſ.* 552.
m *Crav. conſ.* 163.
n *Men. conſ.* 729.
o *Alc.* 2. *conſ.* 30.
p *Alc.* 2. *conſ.* 42.
q *Alc. l.* 85. *de V. S.*
r *Ceph. conſ.* 601
s *l. ult. de conſt. pri.*
t *Menoch conſ.* 96.

respondit Menochius, & subscribit Decianus, hunc censeri electum. Menochius etiam, quod electus *ab omnibus uno omnium consensu*, & ille intelligitur, qui non est passus, nisi duo aut tria suffragia contraria. Num desideramus majora adversus scrupulosam, superstitiosam, duram, rigorosam statutorum interpretationem?[u] Statuta non esse intelligenda Iudaice, sic dicunt frequenter. *Etsi de istis Iudaicis, licet non sint Iudaei, mundus est satis repletus: sed tanquam quadam mundi ignominia.* ut verba se habent Baldi. Quod si autem ille *ab omnibus uno omnium consensu* intelligitur electus, qui tulit tamen tria vota contraria: etiam eligi iste potest adolescens, cui desint tantum menses ad annos exactos septendecim, etsi juberetque arctius statutum de eligendo eum, cui *omnes uno omnium tenore* anni septendecim completi essent.[x] Ut sic valet argumentum de personis ad tempus. Ecquid argumentamur tamen, aut diutius immoramur, qui decisiones recitavimus in terminis claras? non obstant autem, quæ dicta sunt, aut dici possunt in contrarium: quæ & refutata & remota à nostra quæstione videri jam possunt. Non obstat, quod est dictum de verbo compleri, nam est responsum, intelligi completum annum septimum decimum in quæstione nostra. Et complesse non est excessisse, sed quid citra.[y] *Utrum autem excessisse debeat quis quartumdecimum annum, ut testamentum facere possit, an sufficiat complesse?* Sic lex. implendi verbum & inchoationem significat.[z] Et itaque quod de ætate contrahendi matrimonii ajunt leges, mulierem oportere *explesse*, marem *complesse* annos, quidam & accipere potuerunt etiam de inceptis.[a] Qui nec refutantur, quia verbum *implendi* accipi de ince-

u *Alex. 6. cons. 148. alii ad l. omnes populi. Anch. c. 1. nu. 263. de constit. Bal. 1. cons. 294.*

x *Decia. 3. cons. 82.*

y *l. 5. de testam.*

z *l. 4. de ri. nupt. l. 24. C. de nupt. c. 3. de de. impu. Alb. 5. de nupt. 1.*

a *Pan. c. ult. de desp. impub.*

inceptis non poteſt, ſed alias ob rationes. Favor eſt, ne annus inceptus pro completo illic habeatur, ut plenior & maturior ſit deliberatio in re tanta, ac in tam gravi ſervitute ([b] ſic dicitur) matrimonii. [c] Sic dicitur in ſpirituali matrimonio propter altiſſimum profeſſionis ſtatum. [d] Et tamen cœptus dies habetur pro completo inque matrimonio, ut in teſtamento. Aliqui moraliter nec curant, ſive defuerint dies octo: nam moraliter dicatur completum, quod parum deeſt. Certe ſupplente ætatem prudentia nec anni illic curantur. Quid ſi idem diceremus nos in caſu noſtro? non Metaphyſice, ſed moraliter eſſe accipiendum ſtatutum noſtrum. Etiam reſpiciendum ad puerum, qui linguas, qui artes plures cognoſcit, quam qui ſit alius ejus ætatis. Factum eſt publice periculum hujus rei non ſemel, etiam cum eſſet collector, & quidem prior, in medio verſans anni decimiquarti. Facite nunc periculum, ſi plura poteſt ſupra omnes annorum ſuorum. Ego ad verbum *implendi* redeo. De Domino JESU baptizato, cum expleſſet tres annorum decadas, ſcribit ad Trallianos Ignatius: qui nec neſcivit, [e] αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος. [f] Et ipſe Euangeliſta de die circumciſionis, ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, de octavo certe non præterito, non finito. Et ibi ſic interpres ſane, quod *impleri* non ſignificat prorſus expleri & eximi, ſed adveniſſe, & incipere, atque ita frequenter verbum implendi in ſcriptura ſumi. Ut fruſtra ſit alius ibidem, qui & ſe & rem torquet aliter. Quid autem ſi ſcriptor ſtatutorum, Archiepiſcopus, homo verſans ſcripturas, & hunc ſit ſecutus morem ſcripturarum? homo ſtudioſus

b *Alb. de nup. 3.*
c *Sanchez. de matr. lib. 2. diſp. 24.*
d *Sanchez. de matr. lib. 1. diſp. 16.*
e *Luc. 3.*
f *Luc. 2. ubi Trem. & Beza.*

juris nec aliter verbum iſtud acceperit, quam accipiat jus in favorabilibus, cœptum pro completo.[g] Certe nobis audienda ſunt verba ſecundum conditionem loquentis. Noſter & videtur aperte diſtinxiſſe verbum excedere à noſtro, dum ſcribit, *Qui ſeptimumdecimum compleverit, & vigeſimum ſextum non exceſſerit.* Auſim credere, nec reſponſurum hodie aliter fundatorem, ſi viveret, cum nec tanta hodie, nec tam exacta annorum ratio habeatur, & gradus multo citius appetuntur, & multo facilius conceduntur in univerſa Academia.[h] Porro autem communis regula eſt, & maxime concludens conjectura, ut id diſpoſitum intelligatur, quod fuiſſet diſpoſitum, ſi fuiſſet rogatum.[i] Atque utitur iſta regula Navarrus, dum & ipſe ſequitur illam opinionem de recipiendo natum alibi ex caſu; etſi ſtatutum jubeat de originario: atque alii, bone DEUS! quam ſæpe, & quam ex occaſionibus levioribus, quam dictæ ſunt in caſu noſtro à nobis. Et neque hic tamen agimus de diſpoſitione, ſed de interpretatione vocabuli: quæ plauſibilius obtineat.[k] Ut admittitur declaratio, cum diſpoſitio non admittitur.[l] nihil enim mutat declaratio. Et neque dicatur juris fictio ea nobis affirmata declaratio: imo enim non eſt[m] fictio.[n] & juris fictio etiam ipſa eſt veritas.[o] Objiciebatur electio, ſive eligendo Menochii, quod & deformitate quadam eſſet affectus: propter quam Levitico jure ad miniſterium altaris, quod cupiebat Menochianus, eligi non potuiſſet. Inquit Menochius, quod hodie non habetur tanta ratio deformitatis. Et idem nos, non haberi hodie tantam temporum rationem, cum & Baccalaurei plurimi ſunt, iſte & Magiſter fieri potuerit ante

g *Rip. l. ex facto. §. 1. ad Treb. Alc. lib. 2. de de V. S. Menoch. 2. pr. 6.*

h *Iaſ. l. 25. §. 1. de lib. & poſt. Zaſ. §. actionum. de act. Decia. 3. conſ. 55. 86.*

i *Nav. conſ. 41. tit. 5. lib. 3.*

k *Decia. 2. conſ. 32.*

l *Decia. 1. conſ. 8.*

m *Ut not. Gothofr. in l. 23. ff. ſi quis omiſ. cau. teſtam.*

n *Men. conſ. 227.*

o *Menoch. d. 56.*

ante istam ætatem, in qua de Grammaticis solis interrogari eligendos jubet statutum. Rigorosum statutum, si non vult admitti scholarem Collegii hujus, nisi qui [p] per jus commune jam creari Doctor potest, adeoque in Collegio esse Doctorum: qui potest alia obire munera in ipsa republica. At neque rigor præsumendus est, neque statutum rigorosum. [q] Etenim rigor jus est subtile, severum, summa injuria, summa crux, &c. Quid præterea? acceptumne aliter est statutum hactenus, quam ego dico accipiendum? Ostendatur de rejectione aliquorum solemni, quia non excesserint annum septimum decimum, utcunque agerent annum septimumdecimum. Facilius fuerit ostendere, qui admissi sunt juniores. Spectio fiat. Ego sileo, quod frequentissime hic auditur. [r] quod frequentissime Tolosæ solitum fieri, & Avenioni, ut quis Collegio renunciet, accepta pecunia: in quo & fit contra statuta, & admittitur crimen magnum Simoniæ. Cæterum statuta servantur religiosissime, rigorosissime, ad verborum apices tamen, ubi loca contribuenda sunt gratis. Et neque gratiæ patris rogantis, meritique non pessime de Academia, quid tribuetur? & neque gratiæ Regis, qui iterum, & de nota meliori jubet, puerum recipi, afferetur ultro hoc? & neque justitiæ auscultabitur, quam ostendi liquidam pro puero? [s] Iusta interpretatio prævalet & propriæ significationi. Iustam ego ostendi interpretationem, ut in casu nostro annus cœptus accipiatur pro completo: si justum est, quod ex jure est: & juris ea interpretatio est. [t] Auctoritas autem juris & dat vocabulis veram ac propriam significationem. Et hæc sumenda ex auctoritate legem statuentis,

p Bal. Fely. c. 41. de off. deleg.

q Decia. 2 cons. 84.

r Navar. cons. 47. tit. 3. lib. 5.

s Ceph. cons. 692. Anch. c. 1. n. 35. de constit.

t Anch. c. 1. n. 261. 264. de constit.

quod tale vocabulum sic debeat intelligi in talibus.[u] Nec est dicendum, quod casus fictus iste est, cum inchoatum habetur pro impleto. nam ex quo esse tale, & haberi pro tali, est hic expresse & singulariter ordinatum, debent pari jure censeri. Quæ Ancharanus ad statutum vetans, quem esse de magistratu, nisi sit originarius civis: ut possit de magistratu esse Titius, qui receptus in civitatem cum clausula, quod habeatur pro originario quoad omnia. Sed huic scrupulo de fictione legis etiam supra responsum est. Ut non obstet, quod idem Ancharanus, & alii (si quis hoc objiceret) dicunt, in statutis non sufficere, haberi pro tali, nisi sit tale, quale statutum requirit. Et tandem dici hic potest, annum septimumdecimum capiendum ab ultimo actu electionis, qui est post annum probationis: & cum iste adolescens erit per menses ultra septimum decimum quod enim de hac ætate cavet statutum, statim à principio faciendæ electionis, non tamen dicit, quod ista ætas desideretur, & dicit faciendam electionem modo & forma, & provisionibus infra scriptis: adeoque (quod est observandum) unum actum facit totam electionem, in quam adprobatio includitur & annus adprobationis. Et actum tamen id urgere, quia superiora sunt longe certissima.

u *Anch. d.c.1. nu. 265.*

x *Anch. d.c.1. nu. 277.*

FINIS LIBRI II.

INDEX

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

A.

B.

C.

Eccle-

E.

qui

FINIS.

ERRATA IN THE EDITION OF 1661.

PAGE	LINE	FOR	READ
vi	7–8	judiciique	judiciique paenitebat
xvi	12	modum	metum
7	14	ecperunt	ceperunt
8	20	Molin	Molina
9	34	rescuti	restitui
10	1	dici	diei
12	10	qui	cuius
13	35	perductione	perductionem
22	19	qui	qui corpus in itinere defuncti per vicos aut oppidum
24	33	belli	Belli
33	3 *marg.*	br.	per.
46	6	& in ullam	et in nullam *or* nec in ullam
46	11	hac	hæc
50	22–23	eripuerunt	eripuerant
52	29	no	ne
56	12	etia	etiam
57	10	contrariam communem	contrariam communi
59	8	victigal	vectigal
62	17	*μαλαπράως*	*μάλα πράως*
62	35	*ἐξάκθυσαι*	*ἐξακοῦσαι*
62	35	*νόφον*	*ῥόθον*
63	20	*θαλάης*	*θαλάσσης*
63	30	obesessi	obsessi
69	13–14	posuit	potuit
71	20	Legatos	ligatos
79	21	*φυλαλοντῶν*	*φυλασσόντων*
82	4	lignamina	ligamina
83	2	tem	tunc
83	35	Hispanit	Hispani
84	8	il as	illas
86	5 *marg.*	Straccha	Stracchæ
92	29	ibibem	ibidem
103	28	*κατακοῦς*	*μαλακῶν*
103	31	Novellam	Novellae
103	31	*Ἀλλωδαπός*	*Ἀλλοδαπός*
120	22	rerritorio	territorio
127	23	omibus	omnibus
129	18	iratus	iuratus
130	29	ostat	obstat
136	26	&	ut
142	24–25	in in eo	in eo
143	18	duo	duobus
146	1	an gustare	angustare

PAGE	LINE	FOR	READ
163	8	scilitet	scilicet
175	23	contraire	contrarie
178	22	hostro	nostro
190	5	apellatur	appellatur
191	26–27	sexum	sextum
197	19	judicale	judiciale
212	10–11	& procedat	ut procedat
213	25	tenutam	tenuram
213	29	qui	quis
219	25	relia	reali
232	4	ex br. re.	ex per. re.
252	7	pertinent	pertinebant
257	24	quam	quem

THE CLASSICS OF INTERNATIONAL LAW

This series, which includes the classic works connected with the history and development of international law, was undertaken by the Carnegie Institution of Washington in 1906, at the suggestion of Mr. James Brown Scott, then Solicitor for the Department of State, under whose supervision as General Editor the series has since been published. On January 1, 1917, the project was transferred to the Carnegie Endowment for International Peace and the publication of the series is being continued by the Endowment's Division of International Law, of which the General Editor of the Classics is the Director.

The republication of these classics has been undertaken principally on account of the difficulty of procuring the texts in convenient form for scientific study. The text of each author is reproduced photographically, so as to lay the source before the reader without the mistakes which creep into a newly printed text. An introduction is prefixed to each work, giving the necessary biographical details concerning its author and stating the importance of the text and its place in international law. Tables of errata in the original are added when necessary, and notes to clear up doubts and ambiguities or to correct mistakes in the text are supplied. Each of the Classics is specially edited by an expert in international law and is accompanied by an English version made expressly for the series by a competent translator.

The following works have appeared and are now on sale. The price is indicated for each work. They can be obtained by remittance to the publishers, either the Clarendon Press, Oxford, England, or the Oxford University Press, American Branch, 35 West 32d Street, New York, N. Y., who are the regular selling agents for the Clarendon Press in this country.

Ayala, Balthazar: De Jure et Officiis Bellicis et Disciplina Militari. Edited by John Westlake. 2 vols. 1912. Price, $7.00. [No. 2 of the series.]

Vol I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1582, with portrait of Ayala, Introduction by John Westlake, etc. xxvii + 226 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate. xii + 250 p.

Gentili, Alberico: Hispanicae Advocationis Libri Duo. 2 vols. 1921. [No. 9 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1661, with an Introduction by Frank Frost Abbott and a List of Errata.

Vol. II. A Translation of the Text, by Frank Frost Abbott, with an Index of Authors prepared by Arthur Williams.

Legnano, Giovanni da: De Bello, De Repraesaliis et De Duello. Edited by Sir T. Erskine Holland. 1 vol. 1917. xxxiii + 458 p. Price, 42s. 6d. in Great Britain; $13.00 in the United States. [No. 8 of the series.]

1. Collotype of the Bologna Manuscript of *circa* 1390, with Extended and Revised Text of Same, Introduction, List of Authorities Cited, etc., by Sir T. Erskine Holland, together with Photograph of Legnano's Tomb.
2. A Translation of the Text, by J. L. Brierly.
3. A Photographic Reproduction of the First Edition (1477).

Rachel, Samuel: De Jure Naturae et Gentium Dissertationes. Edited by Ludwig von Bar. 2 vols. 1916. Price, $4.00. [No. 5 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the Edition of 1676, with portrait of Rachel, Introduction by Ludwig von Bar, and List of Errata. 16a + x + 335 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate, with Index of Authors cited. 16a + iv + 233 p.

Textor, Johann Wolfgang: Synopsis Juris Gentium. Edited by Ludwig von Bar. 2 vols. 1916. Price, $4.00. [No. 6 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the First Edition (1680), with portrait of Textor, Introduction by Ludwig von Bar, and List of Errata. 28a + vi + 148 + 168 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by John Pawley Bate, with Index of Authors Cited. 26a + v + 349 p.

Vattel, E. de: Le Droit des Gens. 3 vols. 1916. Price, $8.00. [No. 4 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of Books I and II of the First Edition (1758), with portrait of Vattel and Introduction by Albert de Lapradelle. lix + 541 p.

Vol. II. A Photographic Reproduction of Books III and IV of the First Edition (1758). xxiv + 376 p.

Vol. III. A Translation of the Text, by Charles G. Fenwick, with translation (by G. D. Gregory) of Introduction by Albert de Lapradelle. lxxxviii + 398 p.

Victoria, Franciscus de: Relectiones: De Indis and De Iure Belli. Edited by Ernest Nys. 1 vol. 1917. 500 p. Price, $3.00. [No. 7 of the series.]

1. Introduction by Ernest Nys, and Translation of Same, by John Pawley Bate.
2. A Translation of the Text, by John Pawley Bate.
3. Revised Text, with Prefatory Remarks, List of Errata, and Index of Authors Cited, by Herbert F. Wright.
4. A Photographic Reproduction of Simon's Edition (1696).

Zouche, Richard: Juris et Judicii Fecialis, sive, Juris inter Gentes, et Quaestionum de Eodem Explicatio. Edited by Sir T. Erskine Holland. 2 vols. 1911. Price, $4.00. [No. 1 of the series.]

Vol. I. A Photographic Reproduction of the First Edition (1650), with Introduction, List of Errata, and Table of Authors, by Sir T. Erskine Holland, together with portrait of Zouche. xvi + 204 p.

Vol. II. A Translation of the Text, by J. L. Brierly. xvii + 186 p.

(*In Press*)

Bynkershoek, Cornelius van: De Dominio Maris. 1 vol. [No. 11 of the series.]

1. Introduction by James Brown Scott.
2. A Translation of the Text, by Ralph Van Deman Magoffin.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1744.

Gentili, Alberico: De Legationibus Libri Tres. [No. 12 of the series.]

1. Introduction by Ernest Nys.
2. A Translation of the Text, by Gordon J. Laing.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1594.

Grotius, Hugo: De Jure Belli ac Pacis. [No. 3 of the series.]

1. A Translation of the Text, by Francis W. Kelsey, with the assistance of Henry A. Sanders and Arthur E. Boak.
2. A Photographic Reproduction of the Edition of 1646.

Pufendorf, Samuel von: De Officio Hominis et Civis Juxta Legem Naturalem Libri Duo [No. 10 of the series.]

1. Introduction by James Brown Scott.
2. A Translation of the Text, by Frank Gardner Moore.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1682.

Wolff, Christian von: Jus Gentium Methodo Scientifica Pertractatum.

1. Introduction by Otfried Nippold, and Translation of Same by Francis J. Hemelt.
2. A Translation of the Text, by Joseph H. Drake.
3. A Photographic Reproduction of the Edition of 1764.